30, Rue de l'Ecole de Médecine
et Cour du Commerce 32
A.ne COCCOZ, LIBRAIRE,
Achette toutes sortes de Bibliotheques & parties de Bibliotheques au Comptant.
Fait les Echanges.
PARIS

23,406/B

55150

# RATIO
## INSTITUTI CLINICI
## TICINENSIS

A MENSE JANUARIO USQUE AD FINEM
JUNII ANNI MDCCXCV.

QUAM REDDIT

JOSEPHUS FRANK, M. D.

*Noſocomii Civici Vindobonenſis Medicus Primarius, antehac Medicinæ practicae atque Clinices in Academia Ticinenſi Profeſſor extraordinarius.*

PRÆFATUS EST
JOANNES PETRUS FRANK.

*VIENNÆ;*
APUD CAMESINA ET SOC.
MDCCXCVII.

WELLCOME
HISTORICAL
MEDICAL
LIBRARY

JOANNI JOSEPHO

S. R. I. COMITI.

A. WILZECK.

HVLTSCHEIN. ET. GVTTENLAND. DYNASTAE.

ET. LIB. BAR.

FRANCISCI II.

CAES. AUG.

A. CVBICVLIS. ET. PENITIORIBVS. STATVS. CONSILIIS. AVREI. VELLERIS. EQVITI. TORQVATO. LONGOBARDIAE. AVSTRIACAE. REGVNDAE. CAESAREO. PLENA. CVM. POTESTATE. ADMINISTRO. REI. QUE. CURSORIÆ. PRAEFECTO IMPERIALI. IN ITALIA. COMMISSARIO.

VIRO

SCIENTIA. JVSTITIA. INTEGRITATE. RERVM. QVE. GERENDARVM. PRVDENTIA. COMMENDATISSIMO.

STVDIORUM. BONARVM. QUE. ARTIVM. MECOENATI. OPTIMO.

RATIONEM. INSTITVTI. CLINICI. TICINENSIS.

JOSEPHUS FRANK

DEVOTUS. NOMINIS. DIGNITATIS. QUE. EJUS.

D. D. D.

# PRÆFATIO.

Non ut ſuſceptum a filio laborem in majus extollam, — nec ut alienam, quam partim amplexus eſt, theoriam, in omnibus aut meam faciam, ac tuear, aut, vulgaris tenax doctrinæ, impugnem, præfabor huic operi.

Etenim non ignarus malorum, quæ tot a ſeculis medicæ incremento ſcientiæ remoram fecerunt, odi profanum vulgus & arceo, quod omnem Veteribus in re ſalutari perſpicaciam vel abnegat, ſuamque huic ſubſtituit; vel omnem his ſolis attribuens, quæ nova ſunt, prorſus abhorret. A cunis medicis nauſeæ hypotheſium mihi cohors ſem-

per fuit, fuerunt lites, quas eruditos hæ inter Viros, — ſepulto quidem profunde poſt annos haud multos tantorum bellorum objecto, ſed odio partium cum magna ipſius artis injuria relicto, movent & excitant. Tacita hinc mihi ſemper fuit, & tolerantiſſima contrariæ ſententiæ, in rebus medicis opinio. De propriis ſæpe dubitans, aliorum argumentis, niſi tandem adhæſerim, arma tamen publica (niſi parum acuta, nec certe *hominem* ferientia) nequaquam oppoſui. Docentis munere ad *Leinam*, ad *Ticinum*, ac demum ad *Danubium* inſtructus, non aliter, quam mei ratio officii exegit, in hisce inceſſi: propria propoſui, nec tacui contraria, ſingulis plenam de utrisque ferendi judicii facultatem lubenter concedens; huic uni fere innixus, ut ſerudiendos Tyrones difficilem de multis *dubitandi artem* docerem.

Nec

Nec feſellit me rerum eventus: fuit enim quamproxima exercendi hoc in opere juvenilis ingenii occaſio. Nominis & experientiæ in arte Medica inſignis, Viri, *Valcarenghius*, *Burſerius*, atque *Tiſſotus*, cathedram Ticinenſem, quam anno 1785 aſcendi, ornaverant. Ab iſtorum doctrina, & a recepta quamplurimos Italiæ inter Medicos medendi methodo, illa, quam nunc profitebar, in multis non parum recedebat. Quamvis vero per annos viginti ægrorum curæ innumerorum præfixus, & ex *Georgia Auguſta*, cujus academiæ ſummus apud omnes honor ſemper fuit, Profeſſoris Clinici munere functus fuiſſem; cum tamen, præter *medicæ* opus *Politiæ*, germanico idiomate conſcriptum, præter notum de *larvis morborum bilioſis* programma, & aliquas obſervationes medico-chirurgicas, latino ſermone exaratas foliiſque academicis inſertas, nihil

 unquam

unquam majoris momenti in lucem edidiſſem, quod juſtam mihi Nationum exterarum fiduciam redimere, ac æqualem illi Virorum, quorum veſtigia premebam, clariſſimorum, auctoritatem conciliare potuiſſet; cum hac ſane luctari nec potui, nec volui; ſed oportuit argumentis uti, quæ mentem Tyronum, contrariis partim opinionibus imbutam, quodammodo concuterent, & ad nova rerum examina vel invitam revocarent; oportuit ea, quæ paſſim in publicis lectionibus a communi doctrina diverſa docueram, ad lectos ægrotantium ut vera oſtendere, ac non unius, ſed multiplicis experientiæ, vel & pathologicarum ſectionum teſtimonio, ſubmittere. Factum vero eſt inde, ut unum alterumve poſt annum inſignis juniorum numerus medicorum ex diverſis admodum regionibus Ticinum conflueret. Diſtinctas hi quaſi ſectas, pro varia ſcholarum,

ex

ex quibus erant egreſſi, doctrina, formabant. Suam quævis ex illis theoriam tenaciter primum defendere, phoenomena & eventus morborum, pro ſuo quævis modulo, interpretari, ac primos anni ſcholaſtici per menſes alienis utcunque reluctari principiis ſtudebat. Cernebam hæc tacitus ac intenſe gaudebam, tyrones nempe, non in ſui verba magiſtri jurantes, ſed dubios & anxie curioſos, ad lectum aegroti, Lydium ut ad lapidem, recurrere. Ad iſtum, quanta pro auro venditentur, ignobiliora licet ac vilia prorſus, metalla, mihi non minus a multis jam retro annis, quam ſociis quotidie conſpectum eſt disſcipulis. Creverunt ſic dubia in iſtis, rejectisque ſenſim ſine ſenſu dilectis non ita pridem hypotheſium quisquiliis, tales tandem, quales eſſe volueram, veritatis, non fuci, amantes, indefeſſos, ac novæ lucis, undequaque hæc venerit, cupidiſ-

 ſimos

ſimos ſeſe mihi ſiſtebant. Hinc rarum non erat, tyrones a mea hinc inde in aliam tranſiviſſe ſententiam; quidquod iſtam publicis adeo in theſibus, ſub neceſſario quidem, ſed facile impetrando ad iſtud conſenſu meo, pro gradu Doctoris amice ac pro viribus defenderint.

Quales mihi medicinæ tyrones, — tales quoque proprios eſſe filios, huic ſcilicet ſcientiæ dicatos, optavi. Duos mihi Superi, utrumque ingenio felici ac ſcientiæ amore urente dotatum, conceſſerant. Juniorem natu, vitæque partem meæ, *Françiſcum*, paucos ante menſes ſors iniqua, longiore vita dignum, eheu! mihi eripuit.*) Tum infeli-

*) Natus erat *Bruchſaliæ*, in Epiſcopatu Spirenſi, die 6. Januarii 1774. Ex hac vita deceſsit Vindobonæ, die 19. menſis Martii 1796, crudeli contagio, in Clinico hujus Metropolis inſtituto, cujus *Medicus*, ut vocant, *aſsiſtens* fuit, ſuſcepto enectus. Sub ipſo ſtudiorum curſu, *Inſubriæ fungos* vix non omnes inſigni cum labore collegit, eosdem

felicem hunc juvenem, tum fratrem iſtius, præſentis opuſculi auctorem, divi monito *Hippocratis*, ab ipſa infantia ad artem, quam adulti profeſſi ſunt, non minori certe in iſtam, quam propriam in prolem amore, ſollicite conduxi. *) Cum vero hac lege,

dem, manu propria delineatos, ac pictos, accuratius deſcripſit, aliquot incognitas hucusque ſpecies detexit, ac omnium in corpus humanum effectus anxie ſcrutatus eſt. Doctoris in Medicina gradum Ticini, die 5. Junii 1795 ſub inſigni Præceptorum applauſu obtinuit. Vindobonam vix petierat, cum et in Auſtriæ inferioris fungos, Viri Illuſtris *Jacquini* conſiliis ſuffultus, ſtudium omne converteret. Hic vero librum (conſiderazioni del Dottore *Franceſco Frank* intorno alle rifleſsioni del Sig. *Gaetano Strambio* ſul libro intitolato *Joannis Brunonis elementa Medicinæ.* Pavia preſſo Comino, 1796. 8.) me inſcio conſcripſit, fratrique ſuo, ut Ticini ederetur, transmiſit; ſed quem primo ac longiori labori finem imponere fata noluerunt, hunc, antequam alter in lucem prodiret, mors dira, mihi, quoad vixero, plorandum, extinxit.

*) In oratione academica *de vertebralis columnæ in morbis dignitate*, quam in Archigymna-

lege, a primis incunabulis, ſolius veritatis, non humanæ auctoritatis ratio-

gymnaſio Ticinenſi anno 1791., occaſiono laureæ filio proprio a me impoſitæ, hunc ipſum allocutus, paucis, quam viam hoc in opere ingreſſus ſim, expoſui ſequentibus: „Et „tu Joſephe, fili dilecte, in teneros parentis „amplexus accede! Non ego, quod vitæ tibi „auctor fuerim, ſed in eo, quod ſcientiis „et ſocietati hodie naſcaris, gloriabor:

*Gratum eſt, quod Patriæ Civem Populoque dediſti,*
*Si facis, ut Patriæ ſit idoneus utilis agris,*
*Utilis et bellorum, et pacis rebus agendis.* *)

„Hujus ego moniti, cum prima tuis lux „oculis affulſiſſet, bene memor, perpetuus „comes, et indefeſſus tibi cuſtos adſtiti. „Quæ pueris ſpectra inſidiantur et anilium „ſub larva fabularum per cerebrum intrant; „hæc a te, ſacro nudæ veritatis abegi ſoler„ter amuleto; nec te unquam aut *mandux*, „aut *lamia*, aut *Cyclopes*, aut *mercurius* „*atro carbone oblitus* terruerunt. Sic men„tem ſanam in corpore ſano tibi ſervare „ſtudens, plurimarum rerum, quibus pue„rorum obruitur memoria, *ignorantiam* in „te alui, contentus ſenſuum, quo imagines „recipiuntur, continuo exercitio, rectaque „objectorum, quæ tenera cum pupilla in„tuebaris, poſitione. Sæpe, quæ, fortuito „tibi

*) *Juvenalis*, *L.* v. ſat. 13.

rationem in ſcientiis quærendam eſſe docuerim; odioſum illud parenti-

„tibi oblata putans, puerili luſu tractabas, „hæc a me, certo, futuros in usus, diſpo„ſita ordine, te, quam non percipiebas, „ad metam ducebant. Sic *anatomica* de„lectatus togula, *ſeptennis puer*, cadavera „non pauca, — certe, qua quivis lanio po„tuiſſet, rudiori manu perſcrutatus es; ſed „tractu temporis, ætate, qua nemo futurus „medicus humani corporis ſibi format imagi„nem, nec viſcerum ſitum, connexionem et „fabricam, nec uſus communes ignorabas. „Sic *chymicorum*, ea ipſa in ætate, admiranti „labores, machinulas, quibus faciliora, ſed „præcipua hac in arte experimenta, aliorum „ad imitationem, non ſine duce egregio quon„dam in chymicis *Bellonio*, lætabundus ſuſci„peres, lubenter tibi conceſsi; et ſenſim ſen„ſimque corporum, quibuscum infantum mo„do ludebas, naturæ, quo minime cogi„taveras, tempore, ſtuduiſti. Sic, cum „hortulo, in quo plantæ officinales, ſtudio„ſorum in uſus, colebantur, præfixus a Prin„cipe fuiſſem, hortulanum te ridens ſubſti„tui puerulum, — et cum *Linnæo* ludentem, „prima *botanices* rudimenta avide haurire „gaudebam. Tandem, creſcentibus annis, „non neglectis, quæ educationem tam phy„ſicam, quam moralem concernerent, ut ipſe „ego in medicæ artis te informarem prin-

„cipus

rentibus, *non verum eſt mi pater!*... a filiis reſponſum ſerena ſemper fronte

„cipiis, aulam *Spirensem*, cui, ſorte non „iniqua, Archiater conſtitutus fueram, cum „*Gœttinga* commutavi: qua in regia atque „literarum ſubſidiis inſtructiſsima Academia, „felicior tibi, fratrique tuo, ſtudiorum cam- „pus pateret. Hic vero, cum tenera labo- „res ſerios ætas necdum permitteret, atque „tum linguarum, tum alia tibi ſtudia in- „cumberent, hiſtoriæ naturalis Ill. celeber- „rimumque *Blumenbachium* explicantem „principia audiviſti; neque cæterorum in- „terdum, qui florentiſsima illa muſarum in „ſede cum tanto applauſu ſcientias tradunt, „Virorum, imprimis amiciſsimi, præmatura „eheu morte erepti, *Murrayi*, in quantum „puerilem non ſuperabant captum, lectioni- „bus defuiſti; atque ſic, apum in morem, „mellis ex floribus obviis paululum, et „quantum teneræ capiebant fauces, ſuxiſti. „In *Italiam* tecum transvectus, continuato „linguarum, tum latinæ, tum gallicæ, angli- „cæque ſtudio, non modo illuſtriſsimorum „Profeſſorum, qui hac in Academia cum „tanta celebritate ſcientias interpretantur; „ſed pathologicis ſectionibus vix non om- „nibus, et clinicis etiam laboribus, ut ſic „in ipſa natura morborum ſtuderes imagini- „bus, frequentiſsime interfuiſti; et non mo- „do meis circa hæc omnia, circa indolem

et

fronte ſuſcepi, ac vel ipſe quærendæ lucis laborem clarioris promtus ſuſcepi; vel cum iſta nimis latere videretur, tempus, propriamque experientiam, meliores me ipſo magiſtros, prolibus ſubſtitui.

Talis erat animorum apud eos, qui Medicinæ in Ticinenſi Academia operam navabant, diſpoſitio, cum anno 1792. *Joannis Brunonis* elementa medicinæ (ignotum fere antehac in Italia non minus, quam in ipſa Germania, opus) cura Viri celebris, *Petri Moscati*, Mediolani recuſa prodirent. Jam ante hujus libri notitiam, tum mihi, tum D. *Vincentio Solenghio*, verſatiſſimo in rebus medicis chirurgicisque juveni,

„et curationes morborum, paternis explica„tionibus continuo usus es; ſed et in ma„thematicis, doctiſsimi *De'felici*, — in che„micis et illis, quæ materiam medicam, et „Botanicen concernunt, egregiorum *Mara„bellii*, *Nocettii*, et *Sganagattæ* exercitiis „literariis et oſtenſionibus, ultra quam de„bueras, erudiri voluiſti.

ni, meoque per ſex fere annos tunc auditori, ex Anglia pervenit *Roberti Joneſii* opus,*) *Brunonis* principiis innixum. Eodem fere tempore egregius alter ex meis quondam diſcipulis, *Onofrius Scaſſi*, Genovenſis, Edimburgicam Elementorum *Brunonis* editionem, ex Scotia ſecum in Italiam transvectam, filio meo mutuam conceſſerat. Mihi quidem, utpote quem opus *Brunonis* adhucdum latebat, non ſatis primum arriſit *Joneſii* liber, ejusque hinc aliud in tempus lectionem diſtuleram. Non ita vero cum dictis, & aliis quibusdam, ex melioribus certe, ſcholæ Ticinenſis tyronibus ſucceſſit: ut qui novam doctrinam, ſtudio in hanc communi, avidiſſime ſuxerunt, atque, improbo mehercle labore, aſperrimi ſermonis plenumque obſcuritatis opus *Brunonis*

*) An Inquiry into the ſtate of Medecine on the principles of inductive philoſophy. Edinburgh 1781. 8.

*nonis* interpretari, & cum receptis hucusque in arte principiis ſolerter conferre ſtudebant. Lux nova tandem affulſit laborantibus. Acuti ſcilicet juvenis ingenii, D. Joannes *Raſori*, libro aut ipſius *Brunonis*, aut viri alterius, diſcipuli, anglico ſermone conſcripto *) potitus, hunc mox italico ſermone donatum evulgavit, ſimulque commentatus eſt. **) Tunc etenim plures in opere *Brunonis* loci vel intellectu antehac difficillimi, vel, ut primum videbatur, ſibi prorſus contrarii, clari-

*) Obſervations on the Principles of the old Syſtem of Phyſic exhibiting a compend of new Doctrine. The whole containing a new account of the ſtate of Medecine from the preſent times, backward, to the reſtoration of the grecian lerning in the Weſtern parts of Europa. By a gentelman converſant in the ſubject. Edinburgh 1787. 8.

**) Compendio della nuova dottrina medica di G. Brown e confutazione del ſiſtema dello ſpasmo tradotti dall' Ingleſe coll' aggiunta di alcune annotazioni e d'un diſcorſo preliminare da G. Raſori. Pavia 1792. 8.

claritatem acquirere, verusque dictorum ſenſus eluceſcere coeperunt. Augebatur nunc indies, quemadmodum in ſchola quondam Edenſi contigerat, eorum, qui opera *Brunonis* diu noctuque verſabant, numerus. Fuerunt, ut fieri conſuevit, quos novitas rerum & major in receptas a ſcholis doctrinas reverentia, — fuerunt, quos novus, quem novum ſibi ſyſtema exigebat, labor — fuerunt denique, quos manifeſta ſatis hincinde Scoti Scriptoris recto veritatis a tramite, & a claro experientiæ ſermone digreſſio, majorumque ſuſpicio errorum abſterruit. Hinc magna inter tyrones diſceptatio exorta eſt, cujus ſibi partem mox alii aliique, nec fœminis excluſis, ſumſerunt; atque omnium in ore vel ſolus erat *Bruno*, vix idem tamen omnibus; ſed iſtis, Vir protinus divinus primusque veræ auctor medicinæ; — aliis vero, alter *Paracelſus*, & omnium

nium in arte medendi errorum parens & uberrima origo.

Videbam hæc, nec tamen mirabar, juvenilis nimirum fervoris, & magnæ in res novas propenſionis non inſcius; nec me clamoſis his litibus miſcere, ac *Brunonem*, quem certe nec ego quidem a prima lectione ſatis capiebam, aut defendere, aut erroris arguere volebam: hoc ſolo, quod nullus tyronum a ſolita vel quidquam remitteret diligentia, contentus. Ab eo ſcilicet tempore, quo ſuum vel quivis novo ſyſtemati ſtudium intenſius dicaverat, augebatur indies, quod antehac fieri vix poſſe credebam, ſingulorum, obſervandis in morbis, & clinici ad lectos Inſtituti, ſedulitas. Major nunc omnium, quam pridem, in *cauſas* morborum, & in præviam his corporis *diſpoſitionem* (*opportunitatem* jam, — ſed certe non rectius, dicebant) in cibi, potus, atmosphæræ & ipſorum

 medi-

medicaminum in ægrotos actionem (etſi ſtudii hujuſcemodi neceſſitatem nullum non docuerit medicinæ ſyſtema) attentio.

Nec id, quod Tyronum haud paucis doctrina *Brunonis* arriſiſſet, vel ullius ex iſtis conſueta in Præceptorem fiducia imminui, — ſed potius quotidie augeri videbatur. Sat rari hujus, primo aſpectu, phœnomeni cauſa me omnis latere non potuit. Etenim a quo tempore in Ticinenſi academia celeberrima docendæ non minus ſpeciali, ut vocant, therapiæ, quam artis exercitio ipſius, ac erudiendis ad lectos ægrorum tyronibus præfixus fuiſſem, ſtudium a me omne in eo fuit poſitum: ut in cauſarum, quæ morbos inducunt, eruendis effectibus, majorem *ſolidorum*, quam hanc usque in diem in Italia factum eſſet, rationem habendam eſſe oſtenderem. *Fluidorum* quidem vitia non penitus excludens, partem tamen

iſto-

iſtorum fere maximam ſecundario magis, quam primario effectu & ſolidorum e culpa ſcaturire hucusque docueram. Oportuit hinc majorem a me *principio*, ut appellant, *vitali,* quod ſuam in ſolidis vel maxime ſedem agnoſcit, auctoritatem concedi, atque iſtius in effectus ac principalia phœnomena ſollicite magis deſcendi. Quamvis vero, ſub hoc labore, & fibræ muſcularis, & pulpæ nervoſæ, a ſtimulo mutatæ, diverſas actiones conſiderans, *irritabilitatem* a *ſenſibilitate* cum aliis diſtinxerim; argumenta nihilominus eorum, qui utriusque functionis rationem in uno eodemque principio latere contendunt, — & quam incertum ſit humanum de rebus tam abſtruſis judicium, nequaquam reticui; ſed hoc in unum mentes discentium converti: utramque, tum fibræ irritabilis, tum nervi ſenſibilis actionem & a ſtimuli defectu *languere, mutari,* a recto,

 to,

to, moderato, *extolli*, & ab impetu illius juſto majore (fulguris, ac ignis violenti exemplis, vel nulli ignotis, utens) *deleri*.

Atque in his quidem ab illis, quæ paſſim jam ab Anglis & a Germanis ſtatuebantur, principiis perparum receſſeram. Non ita vero de mea circa proximam *febris*, ut ajunt, *putridæ* cauſam opinione dicendum erat: ut quam cauſam germani ſcriptores in *putredine*, aut ſaltem in manifeſta ad iſtam humorum diſpoſitione, vix non omnes, ita quærebant: ut & acida, tam vegetabilia, quam mineralia, & ſic dicta *antiſeptica*, non ex alia ratione, quam ut ſuppoſitæ putredini reſiſterent (*Pringlii*, aliorumque experimentis cum carne *mortua* inſtitutis ſuffulti) hoc in morbo præſcribi juberent. Non unam vero, ſed plures ego cauſas *febri putridæ* (quam a febre Auctorum *nervoſa* non eſſe diſtinctam, nec putridum in

in ſua origine olere, centenderam) taleſque ſtatueram: quæ omnes principium vitale plus minus dejiciant. Cum vero ipſas quoque febres, quas *inflammatorias* cum aliis nominabam, vel neglectis auxiliis, vel ſub methodo ſtimulante, in *febrem nervoſam* haud raro tranſire, communi experientiæ innixus, faterer; monueram ſimul: tam ipſum hunc effectum, quam partis inflammatæ gangrænam, ex virium vitalium, vel ipſius vi cauſæ morboſæ, vel artis incauto conamine nimis intenſarum, actione hæc contingere. Etſi vero claſſem morborum illam, quæ *febres* conſtituit, duos in ordines, quorum primus *intermittentes*, alter, *continuas* comprehenderet, diviſerim; ac tria cuivis ordini febrium genera, unum *nervoſæ* ſcilicet aut ſimplicis, — alterum, *gaſtricæ*, — ac tertium demum *inflammatoriæ* ſubjunxerim; monue-

 ram

ram nihilominus tyrones: me parum a *Clarkio*, qui *unam modo febrem*, ac notas ſpecies, *typhum* nempe ac *Synocham*, diverſas modo ejusdem modificationes eſſe docuerat, diſſentire; atque dum *gaſtricæ* aliquam adhuc auctoritatem febri conceſſiſſem; arctioribus tamen longe hanc limitibus, tum in meo *de larvis morborum bilioſis programmate*, tum in recentiore *de curandis hominum morbis Epitome*, circumſcripſi, &, quod magis intereſt, hos limites, ipſos ægrotantium (quos *gaſtrica* alii *febre* vel continua, vel intermittente laborare dixiſſent) ad lectulos, ab ipſa natura confirmari, innumeris felicioris nunc longe curationis, ſine ullo emeticorum purgantiumve auxilio inſtitutæ, ſed cum ſolis roborantibus peractæ, exemplis oſtendi.

Videram ſcilicet ſpatio annorum triginta, quo curis ægrorum

in

in ſeptem & *Galliæ*,*) & *Germaniæ*, **) & *Italiæ* ***) provinciis ſollicitus

*) Abſolutis nempe in Academiis *Muſsipontana*, *Heidelbergenſi* ac *Argentoratenſi* ſtudiis, et conſpectis non paucis in ultimæ hujus urbis noſocomio majore ægrotantibus, poſt brevem in Patria moram, in comitatu ac urbe *Lotharingiæ Bitenſi*, annis 1766 et 1767, artem exercui, et medicorum illius provinciæ catalogo inſcriptus fui.

**) Sub finem anni 1767 ad Thermas *Badenſes* in Marchionatu, ut Medicus, conſtitutus fui. Protophyſici hac in urbe ac pluribus in locis vicinis munere fungebatur tunc *Bellonius*, *Stahlii* quondam diſcipulus, ſed viribus jam fractus ac fere impotens. Huic igitur viro ſubſtitui me voluit Regimen inclytum Badenſe. Anno vero jam 1769 *Raſtadium* vocatus, medici hac in urbe aulici officio, ad annum usque 1772 ſum functus. Tunc *Bruchſaliam*, in Epiſcopatu Spirenſi, accerſitus, primo quidem Protomedici, ſtipendio ducti, (*Stadt - und Landphyſicus*) dein vero Archiatri officio præfixus fui. Per decem hic annos publice docendæ rei obſtetriciæ onus mihi fuit impoſitum, quo tempore partim quoque juvenes chirurgos in rebus anatomicis, phyſiologicis, ac botanicis inſtitui. Anno 1784 in *Georgia Auguſta* Profeſſoris Clinici munere condecoratus fui.

***) Anno 1785 in *Italiam* vocatus, per decem an-

tus interſui, quod priſtinis medicinæ inſomniis vix quodammodo expulſis, mox nova his ſuccederent, & quod ſenſim ſine ſenſu morborum vix non omnium ratio ſanandorum, in *ſolventibus*, *emeticis*, ac alvum continuo *purgantibus* remediis poneretur. Primis quidem annis, propriis cum alis aerem fendendi imperitus, præceptorum ſancta mihi monita fuerunt, Virorumque, ſcriptis & fama clarorum, auctoritatem pie venerabar. Cujus vero magis intereſſe debuerat, populus, mea quidem benigne ferebat in arte conamina; ac diſtinctum ſuos inter medicos mihi locum ubique cedebat; ſed frequens nimis mihi propriæ tenuitatis agnoſcendæ oblata fuit occaſio. Laudati hæſit animus viri, nec tamen meæ partem inſci-

tiæ

annos cum dimidio in *Ticinenſi Archigymnaſio* Medicinam docui, donec iterum, anno ſcilicet 1795, in *Germaniam* accerſitus, eadem mihi Vindobonæ concredita fuerit docendi provincia.

tiæ non adeo vel mihi, vel arti, — quam hauſto in ſcholis lacti maleſano adſcribere audebam.

Interea in illud, num ſcilicet felicior eſſet morborum eventus ſub cura eorum, quos in artis exercitio me longe ſeniores eſſe noſcebam, credebamque doctiores, animum referebam & oculos: nec habui cur a facto erubeſcerem examine. Oppreſſæ vix non, rediere vires, ac decem jam annis innumeros inter ægrotos peractis, eorum vero, quæ Veteres, quæ recentior ætas docuiſſent, minime ignarus, propriis nunc magis, etſi vacillarent, quam alienis, incedere pedibus malebam. Ubicunque hinc foveas, in quas primum incideram, conſpexi, vulgaribus artis, quæ lapſum arcere non potuerant, præceptis diffidens, vel ſolus meliora quæſivi; vel aurem contraria docentibus, magis quam antehac apertam, porrexi. Frequens mihi

tunc

tunc in febribus, quas *gaſtricas*, vel *putrido-gaſtricas*, omniumque communiſſimas eſſe cum aliis putaveram, — frequens in profluviis, — ac in illis, quas ſpurias bilioſas vocant, inflammationibus, frequens hæſitandi occaſio fuit: donec paucos poſt annos, ſignorum plurimorum fallacias gaſtricorum protinus perſpiciens, meliorem certe viam iniverim, ægrotantium, augendæ alias indies, debilitati, ex qua ipſa illa cohors ſymptomatum prodibat, pepercerim, ac promptius roborantem ad methodum confugerim. Hæſit interim diu vanus animo timor, & quatuor vix poſt luſtra, ægrotorum ad lectos abſoluta, quem nimia communem in uſum fiducia in me aluerat, antiquum errorem depoſui.

Quodſi vero evacuante a methodo his in morbis non parum receſſeram; aliam quoque longe opinionem mihi de *diebus criticis* morborumque ſolutione (humoralis

magna

magna ex parte commento patho-logiæ) ſuggeſſerat ratio rerumque magiſtra, experientia. Non amplius ego febrem, *naturæ conamen, quo noxia expellat*, vocandam eſſe, — non alias amplius ægritudinum, quam ipſius ſanitatis, — non alias abigendum, quam creandum, ſubeundum ad morbum leges, vel arcana naturæ in animalis conſervationem conſilia exiſtere, — non amplius ſpecificas, ut vocant, remediorum in hanc magis partem, quam in aliam, iſtarum quaſi neſciam, vires, niſi propriæ illius ſtructuræ, ac ſenſui ſpecifico innixas, admittendas, — non *locales* amplius morbos curamque cum illis *univerſi ſyſtematis* confundenda eſſe, docueram &c.

Non erit igitur, qui juſte miretur, ſcholæ medicæ tyrones Ticinenſis a doctrina *Brunonis*, quæ præceptoris illam tot in punctis attingeret, longe minus, quam alios quos-

quoscunque, *) abhorruiſſe; etſi non paucos ex illis in omnem Scoti Scriptoris theoriam ſeſe paulo incautius præcipites dediſſe, fatear libenter. Illius vero phœnomeni, quod, etſi non pauca eſſent, in quibus meum *Brunoni* conſenſum negaverim, non ideo tamen ſuam mihi diſcipuli fiduciam arripuerint, alia mihi, præter dictam, ratio ſubeſſe videbatur. Nec enim hos latuit, *Brunonem* ab eo temporis ſpatio, quo ſcholis valedixerat, morbis haud multis, ut medicum, interfuiſſe. Nec ea fugit tyrones cognitio, dilectum ſibi, ac ipſius ſcholæ Edenſis alumnis, ſcriptorem, a ſuis quondam magiſtris

*) Faſſus eſt talia ex primis atque potiſsimis *Brunonis* aſſeclis unus, dicens: „*Sono certo* „*che ſe ſono per eſſervi de'valenti Browniani,* „*queſti ſaranno piutoſto gli allievi di Frank,* „*che di qualunque altero profeſſore.*" Lettera del Dottore *Vincenzo Solenghi*, ad un ſuo amico intorno la dottrina medica del Dottor *Brown*. Vid. Nuovo Giornale della più recente letteratura medico-chirurgica d'Europa. N. 11. Febbrajo 1796. p. 96. 97. Atqui tamen Cl. *Raſori* nunquam ex meis, quod ſciam, fuit diſcipulis.

ſtris ingratitudinis, vitæque minus ſobriæ a multis accuſatum fuiſſe, ſplendidamque licet in Scotia pridem doctrinam, longiore tamen temporis intervallo exiguas modo, vel ipſa, tam vicina, in Anglia, radices egiſſe: quæ ſingula & turbidam ac impuram aliquomodo novæ doctrinæ ſcaturiginem, & ſyſtema longioris ac multiplicis fulcro experientiæ deſtitutum non paucis prodere potuiſſent. Acceſſit & illud, quod vix perſpecta ſatis nova doctrina, non pauci ſeſe pro viribus eidem oppoſuerint; alii, prout res humanæ ferunt, ingenuo veritatis amore, — partium alii, aut novitatis cujusvis odio impulſi, alii demum ut proprias doctrinas, ſuaque ex iſtis nomina, quibus novum & fere in omnibus contrarium ſyſtema ruinam minabatur, ab interitu ſalvarent.

Atque hoc demum temporis puncto, hac ſub animorum diſpo-

ſitione

ſitione juvenilium, ex qua parte veritas jaceret, ad lectos ægrorum oſtendere, mei eſſe officii ſentiebam. Non unius vero diei opus hoc erat; ſed aliam mihi viam, illa, quam animi fervidioris ac indocta, ut vocant, litigia magis propenſi homines calcant, tutiorem, præfixeram. Jam primi tyronum aeſtus ſub diuturno quidquam examine deferbuerant; — jam plura, quæ ſoli *Brunoni* incaute nimis adjudicaverant, ſuis redhibueram inventoribus; — jam notabiles hinc inde nævi illius in doctrina (quam nec ipſe quidem Auctor ut numeris omnibus abſolutam perfectamque venditaverat) diſcentium in oculos aſſurrexerant; — jam ſummæ, quæ novum quoque ſyſtema partim premunt, difficultates venerant in conſpectum, ac in his omnibus eruendis, non ſine aliqua humanæ mentis cognitione inceſſeram; cum *Ticino*, ſemperque mihi charis in

alma

alma ſcientiarum hac ſede discipulis valedicere, ac Patriæ me ſinui dilecto reſtituere debuerim. *) Interea, poſt innumeras in ipſam *Brunonis* perſonam non minus, ac ejusdem in discipulos, quam in Viri hujus doctrinam, invectiones, diverſis Germaniæ diariis medicis commiſſas, Vir celebris, M. A. *Weikardus*, ſpecimen medicinæ edidit ſyſtemati *Brunonis* accommodatum, **) in quo, *univerſum* hoc ſyſtema, utpote propriis, quas jam antehac manifeſtaverit, opinionibus magis conforme, defendendum ſibi aſſumſit. Ab eo fere tempore rerum ſcena mutata, ſpesque omnis diſſidii Eruditos inter amice componendi, amiſſa fuit. Litigiis ego ſaltem tam acribus, & in quibus nulla decentiæ

*) Die 16. Januarii 1795.

**) Entwurf einer einfacheren Arzneykunſt oder Erläuterung und Beſtätigung der Browniſchen Arzneylehre. Frankfurt 1795. 8.

tiæ habetur ratio, & in quibus, quacunque demum ex parte ſteteris, etſi claros in arte Viros ad latus habeas, nec amariſſima deſunt convicia, nec reciproca vituperia deſunt, intereſſe conſtanter recuſaverim. Silui hinc, dum me *Brunonis aſſeclam* nuper dixiſſet Auctor epiſtolæ diario medico-chirurgico *Salisburgenſi* inſertæ; *) — atque dum alter, eodem in diario, *Brunoni* me *contrarium* eſſe aſſereret, **) tacui; nec certe in arenam tam limoſam, in qua plurimum opprobrii, honoris nihil quærendum eſſe poteſt, vel unquam deſcendam.

Etſi vero tam indecoris ego bellis miſceri nec poſſim, nec velim; non tamen idcirco meam in re tam gravi opinionem prorſus reticebo; ſed paucis (& muneris mei ratione inductus, & publice ad id faciendum

*) Salzburgiſche med. chirurgiſche Zeitung, Jun. 1796. No. 16. p. 248.

**) L. c. Nro. 48. p. 399. 400.

dum provocatus, *) dicam quid ſentiam.

Quam plumbeo ars medica pede ad eam, quam prudenter exſpectare mortales queunt, perfectionem accedat, omnibus eſt notum. Quodvis fere ſua hanc in artem merita decantat ſeculum, — ſpernit hæc ſequens; ſuisque inſane commentis ſuperbit. Hypotheſis trudit acerbe hypotheſin, ac ſub iſtis, humanum languet, ſuſpirat, ac miſere opprimitur genus. Tam triſtis cauſa phœnomeni non una quidem eſt; potiſſime vero huc facit communis illa ingenii humani ab eo; quod *ſimplex* eſt, averſio, & ingens in res, quæ docte ſibi apparent compoſitæ, propenſio. *Simplex, ſigillum veri*; dixerat Vir magnus, *Boerhaavius*; nec tamen a doctis ſibi cavit ſatis ambagibus. Elementorum, quibus medica ſuperſtruitur ſcientia, infinitus pene

 eſt

*) Journal der Erfindungen. 15. Stück

eſt numerus; interea cum orbis una alterave lege volvitur univerſus. Quo fato demum contigit, quæſo, ut vir nunquam certe *medicus,* meliores nobis, — qua ſcilicet ratione medicina majorem certitudinis ad gradum evehenda ſit, regulas tradiderit, *Baco Verulamius?* Atqui has *Bruno* leges ſequi contendit: . . . . veritatem num hoc ſub labore attigerit, num vero ab ea aberraverit, ardua, nec a quovis mehercle ſolvenda, eſt quæſtio; ſed aliquam, vel hoc ultimo in caſu, ſibi laudem hoc magnum conamen merebatur; — vituperium, contumelias obtinuit. Quousque tandem, Dii boni, objectatio tam vana tamque futilis valebit, ac illa eſt: hominem poculis hinc inde magis, quam par erat, indulſiſſe, — carceribus ob debita, quo nil facilius in Anglia eſt, detruſum hæſiſſe, — ingrati a ſuis quondam præceptoribus animi accuſatum fuiſſe! . . . Adeone humani

mani vis & perſpicacia ingenii ab iſtis pendet, ut ſi verum, etſi magiſtrorum ſententiis contrarium, quis dixiſſet, hoc verum eſſe vel ideo ceſſaret? . . . Qua lege, precor, discipulus, ut præceptoris in verba juret, nec iſtis, meliora edoctus, adverſetur, tenebitur? Forſitan in modo, quo id factum eſt, culpa fuit *Brunonis*; ſed cum tantæ literatos inter viros rixæ ob res exigui admodum momenti quotidie naſcuntur, in quibus, ubinam ſtet veritas, vel ſub vita dimicantium, tam difficile eſt eruere; num forſitan levioris erit laboris judicium de mortuis, qui ſuarum rationes actionum adferre haud queunt, hominibus? . . . tam certam quis, & omnis erroris immunem *Cullenii* doctrinam pronunciaverit, ut qui eandem paulo acrius aggreſſus eſt, mox læſæ gratitudinis crimen commiſiſſe cenſendus ſit? Craſſioris *Brunonem* ejusque aſſeclas ignorantiæ

 adver-

adverſarii accuſarunt; ſed recipro-cos, ab omni ævo, Doctorum ob uſus, obtuſa jam nimis hæc tela ſunt, nec facile quemquam, niſi aliis, acutioribus, ſuffulta, ferire queunt. Certe quos ego ſaltem pro-prios inter diſcipulos *Brunoni* ma-gis adhæſiſſe expertus ſum, hos jam pridem felicioris ingenii ac inde-feſſi magis ſtudii laudem apud om-nes ſibi meritos eſſe intellexi; nec ideo hi, niſi omnia me fallant, quod res minoris eſſet operæ, *Brunonis* ſeſe doctrinæ dederunt; ſed omni prius medicæ apparatu ſcientiæ probe inſtructi, hanc partem ag-greſſi ſunt. Eſtne vero tam exigui hoc ipſum ſyſtema laboris? . . . Quodſi numerum eorum, qui con-futando huic ſyſtemati vires, quas poterant, vix non fruſtra voverunt, — ſi copiam illorum, qui nequidem capiendo *Brunoni*, obſcuræ ſane dictionis viro, ſe pares eſſe ſuis in ſcriptis monſtrarunt, conſiderem,

dubi-

dubitare licebit. Per annum ſaltem, & ultra, quamvis novæ horas non paucas impenderim doctrinæ, plura tamen iſtius me puncta latebant; nec ipſum *Weikardum*, qui patrio *Brunonis* elementa ſermone reddere conatus eſt, *) aut rem acu ſemper tetigiſſe, aut mentem Auctoris ubique aſſecutum eſſe video; nec aliter de iſta, quam de omni alia medicinæ *theoria* dicendum eſt: quod, etſi quis hanc calleat, non tamen idcirco mox in ipſo rerum ad lectos agendarum exercitio verſatus eſſe poſſit. Sed quamvis hæc ita ſe habere concedant; id ſaltem ſine dubio verum eſſe objiciunt: quod *Bruno* diverſos artis medicæ ramos, *anatomes* exemplo, ut minus ædificio ſtruendo neceſſarios aſpexerit, ac proinde tyrones a veræ tramite ſcientiæ abduxerit in-

 cautus.

*) Johann Browns Grundſätze der Arzney-lehre, aus dem Lateiniſchen überſetzt von M. A. Weikard. Frankf. 1795. 8.

cautus. Atqui tamen ipſe hic auctor divi *Morgagni*, de ſedibus & cauſis morborum, opus omnium in manibus eſſe, ac diu noctuque volvi juſſit; quod ſi tyrones ſequi præceptum velint, illius ingenium ac vires, qui *Morgagnum*, quin ſtudium anatomes præmiſerit, intelligat, laudabo. Morbos quoscunque, iisdem, ac ipſam ſanitatem, a cauſis, nonniſi gradu illinc peccantibus, pendere, Scoti ſyſtema docuerat . . . . & hoc idem, ſtudium functionum, quæ ſano in corpore contingunt, & qua hae lege, & quomodo regantur, ut inutile, rejiceret? Si quis alius, certe *Bruno*, vel maxime ad cauſas morborum (ſymptomatum, ut rei magis ambiguæ, parum curioſus) reſpexit, atque illas, quas *occaſionales*, & *proximas* dixerunt pathologi, in morbis totius ſyſtematis non niſi gradu ac tempore differre ab iis, quæ corpus ad iſtos *prædiſponerent*, con-

conclufit. Cauſarum interim, quæ morbos generales inducunt, inſignem exercitum, quemadmodum oppoſita his recuperandæ ſalutis ſubſidia, in duas modo claſſes, — quarum una, minus, — magis altera, incitaret, ac mutua ſibi prælia inferret, diviſit. Talem ideo malevoli, *Brunonis* theoriam, — quæ aliis, quam lanceola & alcohole, auxiliis vel minime indigeret, eſſe dixerunt. Quo vero jure id dixerint, ego quidem haud ſatis perſpicio. Nec etenim auctorem hunc latuit, præter communem ac generalem ſtimulantium effectum, oculos a luce, ab aere percuſſo aures, cantharidum ab acri renes, glandulas parotides a mercurio, magis, quam partes alias, — alium ſcilicet in modum conſtructas, ſtimulari, vel incitabilitate, ut vocat, propria, aut ſpecifica, gaudere. Nec fugit *Brunonem*, ipſis conceſſa vetulis, co-

 gnitio,

gnitio, non omnia ab omnibus perferri. Nec oblitus eſt monere: quod pars, uno eodemque a ſtimulo vix amplius movenda, ab alio tamen, atque diverſo, novo quaſi calcare ſibi addito, in actionem ducatur.*)

Sed *novi ſyſtematis* nomen, in quo *Bruno* gloriatur, quin aliam, quam antiquam illam ac pertritam *Themiſonis,* de *adſtricto* & *laxo*, theoriam recoxiſſe credatur, indigne tulerunt. Oportuiſſet ante omnia, hanc ad litem dirimendam, quid *novum* ſit, definiri; nec ullum enim ſyſtema, quod penitus & in omnibus ab omni alio diverſum ſit, in medicina aut fuit, aut futurum eſt. Recoctus etiam, & vel ante diluvium, nec poſtea, appoſitus, modo nutriat, cibus, ubi ſumma penuria melioris eſt, reficit, & per me licet, *novus* appelletur. *Aſcle-*

*piadis,*

*) „Confectam quoque uno ſtimulo incitabilitatem, novus quilibet elicit." Element. §. 30.

*piadis*, *Themiſonis* doctrinas, *Epicuri* ſyſtemati innixas, ex aliena magis, quam ex propria relatione habemus perſpectas. *Atomos* ille, ac *vacua ſpatiola* explicandis corporum originibus ac modis ſufficere, & ex debito illorum motu ac recta cum iſtis proportione *ſanitatem*, — aut in caſu contrario, *morbum* conſtitui, docuerat. Tres fere alter, ſi *Cornelio Celſo* magis, quam *Galeno* fides habenda eſt, corporis humani conditiones, *adſtrictam* ſcilicet, *laxam*, atque *mixtam* dari ſuppoſuit. Nullam vero hæc ætas, nullam antiqua methodicorum ſecta principii vitalis habuiſſe videtur notionem, nec ſane irritabilem fibræ muſcularis, aut ſenſibilem nervorum indolem diſtinxit, aut ſuam ex iſtis, quod ex utrisque conjunctis fecit *Bruno*, theoriam repetiit. *)

Ipſa

*) Plura hoc de argumento filius, in notis ad *Joneſii* opus, expoſuit. Vid. Ricerche ſullo

Ipſa jam *Boerhaavii*, tam egregia, de fibræ aut debilis & laxæ, aut rigidæ ac elaſticæ nimis, morbis, doctrina, perparum cum illa Methodicorum de adſtricto & laxo habet commune. *) Atqui nec recentior quidem hæc doctrina cum illa *Brunonis* conſpirat; ut qui fibrarum *cohæſionem* æquo vel debiliorem, vel firmiorem, minus certe, ac debuiſſet, conſiderans, omnes ſtimulorum morboſos effectus ex ſola, ut vocat, *incitabilitate* præter modum vel aucta, vel imminuta derivavit. Atqui hæc fibræ animalis nos indoles vel ante *Brunonem* omnino haud latuit, ſed ex ſolo hoc principio, nemo, quod noverim, omnes

ſullo ſtato della medicina ſecondo i principj della filoſofia induttiva etc. del Dott. *Roberto Jones.* Vol. I. Not. 4. p. 196. — 199.

*) „Hi autem morbi fere prætervifi fuerunt, „nam nequidem methodici dicti, quibus de „ſtricto et laxo doctrina ſolet adſcribi, de „his ſimplicifsimis morbis egerunt.“ *Swietenius* Commentar. T. I. §. 23.

omnes tum ſani, tum ægroti hominis, quidquod ipſius regni vegetabilis, conditiones repetiit, ac omnem medendi rationem huic ſoli ſuperſtruxit. Nec certe ullus corporum leviorum graviora verſus niſum vel ante *Newtonum* ignoravit; ſed ex noto hoc principio Vir hic ſummus ſyſtema *novum*, cui vel aſtra obediunt, ſimpliciſſimum, deduxit.

Quod vero tot jam ab annis tam exiles tamque tardas *Brunonis* ſyſtema radices egerit, — quod pars major hucusque Medicorum has ipſas, inimicum ut lolium, exſtirpandas eſſe cenſeat: hoc ſolum, illi, cui magnarum ſors iniqua veritatum, ac fata *Harvæi*, *Newtoni* *)

alio-

*) „Non obſtant le grand mérite de cette Phi„loſophie (*de Newton*), et l'autorité uni„verſelle quell'a maintenant en Angleterre, „elle ne s'y établit d'abord que fort lente„ment; à peine le *Newtonianisme* eut-il „d'abord dans toute la Nation deux ou

„trois

aliorumque virorum ſunt nota, novi falſitatem ſyſtematis non illico demonſtrat. Ut vera ſit veritas, credentibus haud indiget. Vel unius hæc in ore ſit, vel jaceat ſepulta, ſibi ſufficit, exſpectans diem judicii.

*Brunonis* hucusque apologiam ſcripſiſſe Lectoribus videbor. Igiturne illius in verba Scoti & ego juraverim? . . . abſit, ne mihi talia vel ipſo cum *Hippocrate* contingant, *Brunonem*, diſcipulos, ſi male multatos defendo, læſi hominis conditio, ac divinæ amor ſcientiæ, quam turpis utilia molientium vexatio moratur; id exigunt. Placent utique multa, quæ acuti Vir hic ingenii propoſuit; ſed omnia non placent. Meliora in uſum traho; furfures, — nec tamen, ingratus,

„trois ſectateurs : le *Carteſianisme* et le „*Leibnitianisme* y régnoient dans toute leur „force.“ Dictionn. Encyclopéd.

gratus, hominis bene meriti in faciem, rejicio.

Univerſi quidem ſyſtematis a *Brunone* conſtructi examen hic inſtituere, ne librum magis ſcribam, quam proloquar, nec poſſum, nec volo: plura enim hoc de objecto publice ad lectos ægrorum, coram plurimis ex omni gente diſcipulis, jam ſatis effato, non eſt cur meum mihi de multis ſilentium objiciant. Hinc unum modo alterumve, ſine magno rerum ordine, quo mea circa dictam theoriam dubia manifeſtem, adducam.

In ipſo, primum *Brunone*, dictionis, quam in aliis laudare non potui, vehementia mihi diſplicet. Oportet quidem ea, quæ vera ſunt, fortiter & cum dignitate enuntiari; ſed ſolum veritas errorem fulminat, errantem non vibrat & a ſuo amplexu, læſum, abſterret. Diſplicet ſermonis, etſi plerumque perbrevis, hinc inde tamen verboſi,

boſi, *) aſperitas, obſcuritas: qua factum eſt, ut ipſos *Brunonis* inter diſcipulos, diverſa doctrinæ interpretatio, ac non exigua opinionum diſcrepantia exortæ ſint. Diſplicet major, ac in rebus tam abditis ſimulque tam ſeriis, aſſerendis eſſe debeat, perſuaſio & ſecuritas. Conſcindit ſæpe nodum, non ſolvit auctor ſyſtematis; ac rerum etſi medicarum experientia haud maxima inſtructus, axiomata tamen condit, ſuisque tutus offert. Quod anglis partim Scriptoribus (linguarum, ac eorum, quæ ab aliis ſint præſtita nationibus, ſatis ignaris) haud raro accidit: hoc & noſtro auctori commune eſt, ſcilicet ut plura, quæ nova non ſint, pro talibus exponat, omnesque craſſioris, in qua certe omnes non hærent, ignorantiæ accuſare videatur. **) *Irritabilitatem* atque *ſenſibilitatem*

*) E. g. Element. §§. 167. 168.

**) Element. §§. 230. 232. 368. 412. et alibi.

*litatem* uno *incitabilitatis* ſub nomine comprehendit, ac unam, per omne corporis ſyſtema diffuſam eſſe docet. Etſi vero dubia illinc haud exigua ſuperſint; rem tamen ſic eſſe, veritatis incertus, ſupponam. Sed cur omnis his *ſolis* atque *ſtimuli* cardinibus verſetur medicina, id ſaltem non ſatis perſpicio. Ipſius nempe principii ignoti, vitalis, *effectus* eſt *incitabilitas*: nec *ſola* eſt, quæ hoc mirabili ex fonte, vel ſolo a *ſtimulo*, ſcaturiat; nec *ſola*, quæcunque naturæ phœnomena ſatis explicat. Non etenim illa eſt, quæ legibus tum chemicis, tum mechanicis in corpore tam potenter aut imperet, aut prorſus reſiſtat; — quæ calorem animalem ſub gelu intenſo non minus, quam ſummo atmoſphæræ ſub æſtu, vix non ſemper æqualem, conſervet; — quæ humores ad partem magis ſtimulo ſubjectam, illico majore cum impetu, quam ad alias, cor-

de fere inſcio, propellat; quæ partibus inflammatis novas non modo membranas, ſed omni vaſorum genere ornata involucra circumdet; quæ partes reſectas, & quidem quales antehac fuerunt, organicas, reſtituat; — quæ irritante, purulenta, puriformi materia tot in morbis ad ſanguinem delata, eandem, medio ex torrente cruento, in unum quaſi colligat, ac certas ad partes, jam protinus maturam, ſub felici metaſtaſi, deponat; &c. Oportet igitur vitale principium, — etſi quoad illum effectum, quem *incitamentum* Auctor ſyſtematis vocavit, a ſtimulo moveatur, habere alias, quam ſolum *ſtimulum*, ſuarum mutationum rationes: quæ, licet has nullum ſatis indicet ſyſtema, a *ſtimulo* tamen videntur non parum eſſe diverſæ.

Ipſa certe alimenta, dum corpus ſubintrant, tam cibi quam potus, ſimul ſtimulabunt; ſed, an *ſti-*

*mulus*

*mulus* eſt, qui *nutriat*, ac partes amiſſas reſarciat? . . . aut an aliud, a ſtimulo diverſum, eſt? . . . quo in caſu, haud facile excludendo, fateamur oportet: *quod non omnis a ſtimulo ſit actio*, & quod iſta, in eo, quod *incitamentum* vocatur, non ſemper ſit poſita. Si ſolus vitale principium *ſtimulus* dirigeret; ſequeretur, ut quo minor in illud hic foret: eo minor quoque actio illius eſſet principii. Atqui ſi ovum fœcundum, in loco frigido, in quo ſcilicet perparum caloris atque ſtimuli eſt, per menſes aliquot conſerves, — ſi multorum ovula inſectorum vel extremo, ac ipſum adeo mercurium, ut coeat, cogente, ſub gelu, integram per hyemem, ne ulli animalis rudimenti incremento ſit locus, rigere ſinas, adeo non perit, quam creſcere videtur, conſervatrix principii vitalis potentia, ac fœtus, admoto nunc ſenſim calore animali, vegetus excluditur.

 Quodſi

Quodſi hæc ita ſint, an vera erit magna illa *Brunonis*, " quod vita corporis organici in ſtatu ejusdem violento ſeu coacto conſiſtat," ſententia?. . . de iſtius quidem veritate dubitare vix auſim; ſed ſolus non eſt *ſtimulus*, non ſola *incitabilitas*, ſed aliud & majus principium eſt, quod corpori quondam infuſum, vitale hoc, etſi non vegetet, eſſe, ac mortui legibus corporis reſiſtere jubeat.

Placuit *Brunoni* pro axiomate aſſumere, quod corpori cuivis viventi certa *incitabilitatis ſumma* ab origine conceſſa ſit: qua tandem conſumta, mors ipſa neceſſario ſequatur. Recto igitur ſtimulorum in uſu longioris ars vitæ eſt poſita: parci nimis ex iſtis, incitabitatem accumulant; fortiores exhauriunt: quo clarum fit, calculo ſubjectum eſſe hoc vitæ pabulum, non cibis, nec ulla re alia renovandum. Sine vero incitabilitatis hanc ſummam

miam eſſe *centum;* a morbo vero quocunque hanc, ita ut modo *decem* ſuperſint, conſumi. Siſtatur in ſuo progreſſu nunc morbus: an ad *priſtinam* æger unquam ſanitatem redibit? . . . ſi ſtimules ultro: non habes, quo ſuppleas, & eo citius, quæ conceſſa fuit in utero, ſumma disparebit. Sunt tamen, quos diuturna & atrox, — non ad ſolum modo aſpectum, ſed vere ac vix non in integrum exhauſit, ægritudo; ſunt, quos jam inanimos per horas juraſſes: qui vegeti, ex tumulo quaſi reſurgant, &, quod magis eſt, vitam, ea, quam antehac vixerant, ſaniorem longe, viribus præſtantes, in decrepitam usque ſenectam, ducant.

Duplicem *debilitatis* eſſe ſpeciem, *Bruno* aſſeruit: eam nempe, quæ ſtimuli opportuni defectu, — ac eam, quæ ſtimuli ſuperabundantia naſcatur, diſtinguens. Primam, vocavit *rectam;* alteram, *indirec-*

 *tam,*

*tam*, non improbando ſane nomine, nuncupavit. Tertia, ſcilicet *apparens* modo, debilitatis eſt ſpecies, quam veram haud eſſe recte monuit; *) quæ tamen ad lectos ægrorum haud raro occurrit. Sed, cum rectius in iſtis verſatus eſſe auctor videatur: eſt tamen, cur eum cum primis debilitatis ſpeciebus nimium, ac pro lubitu luſiſſe ſuſpicemur.

Ac primo quidem, ea, quam *indirectam* vocavit auctor, modo paucis experimentis, ſi rem ipſam, quæ probanda eſt, excipias, hucusque innotuit, debilitas. Sciebamus nimirum hucusque, fulguris ab ictu, ab igne violento, fibras animalium majorum, irritabilitate ſua ſpoliari; a concuſſione electrica, ab acidis mineralibus concentratis, a camphora, opio, ab aere mephitico, quibusdam a venenis, exte-

*) Element. §§. 226. — 228.

exterius admotis, ſimiles in minoribus imprimis animalibus effectus obtineri; ſed extremae hic ſtatus debilitatis, aut mortis in parte ſic affecta ipſius, teſtimonium edebat ubique; nec ab illo, ad ipſam ſanitatem, tam facilis momenti & tam praeceps eſt viſa regreſſio. Atqui apud *Brunonem*, vel ſaniſſimo in homine, tam continuus a proſpera valetudine, debilitatis aut directae, aut etiam indirectae in ſtatum, — & ex iſto, in priſtinam ſalutem, eſt ſaltus: ut ipſe adeo *ſomnus naturalis*, ex directa, vel etiam indirecta debilitate, ſanitatis inter limites haerente, derivetur. Quidquod ſpeciem debilitatis utramque, eodem in homine, ac tempore eodem, *ſimul poſſe incedere*, admiſerit novi ſyſtematis auctor. *) Adeone

 vero

*) „Vigiliam ſanam parit ea poteſtatum incitantium vis, quae utrique media extremo „neque nimis ad indirectam, neque ad rectam nimis debilitatem inclinet. Morboſam

maxi-

vero a ſola debilitate ſanus pendebit ſomnus, ut vel ſolo ſtimulorum a defectu producatur vel ſuperabundantia? Quotidie dormimus omnes, atque conſueta recurrit periodo ſomnus: *quin tanta virium*, cujuscunque demum indolis *proſtratio, quanta quidem ad ſtatum, morbo attonito, aut ipſi morti tam ſimilem, requiri videtur, præceſſerit.* A ſolo amnis, placide per ſaxa ruentis, ſuſurru, — a muſico concentu ſuaviore, — ab ingrata lectione, quin ulla nos debilitas invitet, obdormiſcimus profunde. Tam altus tamque gravis in multis, etſi perfecte ſanis ac robuſtis, eſt ſomnus: ut nec a tonitru, nec a bellico tormento evigilent; in aliis, tam levis eſt, ut vel muſcæ a ſtrepitu illico dispareat. Somnambuli, cœterum ſaniſſimi, vix non quas-

„maxime recta, haud raro indirecta, *ſæpe* „*utraque mixta debilitas* infert." Element. §. 241.

quaſcunque, dormientes, quas vigiles, actiones exercent, viresque his pares, non fractas, manifeſtant. Plurimi vel ſponte, vel concuſſi, ex ſomno derepente ac mox in integrum evigilant . . . tam præceps ex tanta virium jactura, ad ſummum robur foret tranſitus! Quodſi *Vigilias*, ſi *ſomnum* attente conſiderem, *functiones corporis* certe maximas, ſed intellectui humano abſconditas, mihi ſiſtunt: quæ vitam, non ſine interpoſito leviori utriſque delirio, duas fere in partes æquales inter ſe dividant. Debilitas ſæpe ad ſomnum, — ad vigilias robur, diſponunt; ſed, etſi *non laſſus*, ſi licet, homo *quieſcit*, ac viribus nec orbus, nec abundans, vel ob ſolam conſuetudinem, placide obdormit. Qua demum ratione debilitas directa indirectam, vel eodem in ſubjecto, ac tempore eodem, non excludat, non intelligo. Ob ſtimuli defectum incitabilitas augetur

tur . . . langueo. Accedit, qui hanc conſumat, ſtimulus, . . . iterumque utroque ex malo langueo: — quo me denique convertam, ignoro.

Debilitatem indirectam *Bruno*, cum ſtimulo, qui illi fere viribus conveniat, a quo ipſa debilitas inducta fuit, corrigendam eſſe docuit. Atqui ex cathedra hæc imponere, quam exequi ad lectos, præcepta, facilius ſane erit. Quis illati ſcalam ſtimuli hic conſtruet? quis reliquæ menſuram incitabilitatis determinabit? . . . Non exigua interim latet hoc ipſo in præcepto auctoris perſpicacia; & major ſane *mox* ſtimulus, *ſthenici*, ut vocat, morbi, tandem in *aſthenicum* converſi, — quam in origine aſthenici, principio, etſi hanc minus numeri, quam tactus medicus, & major rerum experientia, definiant, requiritur.

Cum

Cum vero tantus mortales exercitus dolorum peſſumdet; *ſedantia* nobis *Bruno* remedia rapit. *Stimulus* eſt, qui dolorem a debilitate exortum tollat: ac ipſum adeo *opium* hic, non aliter, quam vires erigendo ſedare, videtur. *) Non mediocre hæc quoque, licet audax ad primum adſpectum, propoſitio auctoris ingenium prodit. Scilicet cum duobus modo punctis, ſtimulo nempe ac incitabilitate, omne *Brunonis* ſyſtema vertatur: oportuit ſane ut omnem, quæ non in illo conſiſtat, actionem cautus excluderet. Alia, quam ut indirectam debilitatem in auxilium vocaret, via non ſuperfuit; illam vero auctor, ut diximus, pro nutu diſponit; nec defuit omnis rem ita diſponendi occaſio. Inhæret certe opio non exigua *ſtimulandi* poteſtas, atque hæc fere prima eſt, quæ ſuum in corpus humanum effectum mani-

*) Element. §. 239.

manifeſtet, liquidorum ſpirituoſorum ab effectu non niſi majoris vehementiæ gradu diſtinctum. Hinc nullo in morbo, qui ex totius vi ſyſtematis adaucta proficiſcitur, opium indicatur, aut porrectum, actionem in illum iniquam non exercet. Calor nempe, ſitis, anxietas, faciei rubor, ſplendor oculorum, cephalæa, arteriarum plenitudo, vibratio, continuo augentur, ac inflammationis, ſi quæ adſint, ſymptomata increſcunt. Abſolutis vix his turbis, ſequuntur aliæ, quæ vires vitales magis eſſe ſuppreſſas teſtantur: indirectam *Bruno* debilitatem tunc ſubintraſſe, non ſine ſpecie veri, prætendit. Quodſi tamen res ita ſit, oportet ab unius quoque grani, ex opio, ſano homini porrecti, portione, quæ ſomnum illico inducit, calorem ac alia ſthenicæ affectionis ſymptomata tam conſtanter excitari, quam conſtans debilitatis effec-

tus

tus, hujus uſum remedii inſequitur. Vinum certe, priusquam hominem, viribus exutum, proſternat, pulſuum in eo rationem attollit, calorem corporis incendit, ac febris quaſi ephemeræ inflammatoriæ phœnomena producit. Niſi talia in ſano ſequantur; hilaris, nec tumulentus, eſt Bachus, ac nulla debilitatis indirectæ ſymptomata nobis offert. Atqui ab opio ad granum unum adulto ſanoque homini ingeſto, ſequitur quidem plerumque levis gratusque calor ac mador, & pulſuum quidquam augetur ratio; ſed tanti certe hæc non ſunt, ut *ſthenicam* quis, ac tantæ quidem molis, adfectionem, quæ ſcilicet brevi paſſu in *aſthenicam* tranſiliat, adeſſe, ſymptomatum ex vehementia & ſerie, quis dicat. Sed tamen poſt horam, vel citius, profunde jam dormit ac ſtertit homo: quem, ſi ex *indirecta debilitate* hunc in ſtatum conjectum eſſe

dixe-

dixeris ; oportet ſimul te fateri ; nec violentiſſimam, quamque febrem inflammatoriam ; æqualem tamque celerem effectum edidiſſe ; —hunc igitur cauſa, quam adduxeras, majorem apparere, & alterius longe indolis rationem huic ſomno morboſo ſubeſſe. Quid igitur, ſi opio, præter illud, quod primum ſtimulat, aliud, ignotum, quod vitalis partem principii, quod ſenſus demum obtundat doloremque *ſedet*, principium ineſſet? . . . ſed optata forſitan in rebus explicandis id vetabit ſimplicitas? . . . age vero, num tam ſimplex ubique natura eſt, ut quævis ex uno modo conflentur corpora principio? ſolis radii, tam puri, & lucent, & calorem ſimul conciliant. Aer ipſe, quem non multis abhinc annis ſimpliciſſimum vocari ac prima rerum inter elementa poni poſſe cenſebamus, compoſitus eſt, & quam una

illius

illius accendit, pars altera, lucem extinguit.

Ne quis interim *Brunonem* vilipendat, incautus, adverſarium! tela enim ille, quin ſibi talia exſpectet, acutiora jaculabitur. Plura ſunt forſitan, quæ ſtimulo tam inſigni mox agant; ut *ſthenicæ*, quam mitiore ſub impetu habuiſſent, *actioni* tempus haud concedant; ſed *aſthenicam* illico adfectionem, jam adhibito fulminis exemplo, inducant. Ac talis revera dici poſſet *venenorum* non minus, quam *contagiorum* indoles multorum: ut quæ, teſte experientia, vel homines fortiſſimos, ac in morbos ex vi nimia ſyſtematis oriundos, jam diu prædiſpoſitos, æque ac debiles, ſemianimes proſternunt. Eſt etiam, ubi opium, etſi *ſtimulans* remedium, in morbis ac doloribus, quos debilitas vel directa, vel indirecta induxit, conſueta morbi *ſthenici* nec minime

produ-

producat ſymptomata; ſed pulſuum, ex ipſa debilitate celeriorum, moderata frequentia, — calore, eadem ex ratione veniente, infracto, *refrigerantis* fere, ut ajunt, medicaminis actionem exercere ac *ſedare* videatur, — nec tamen *ſedet* reapſe, ſed corroboret, & cauſam doloris abigendo, ſanitatem reſtituat, remedium.

Aſt vero, dum opii effectus, *ſanum*, hinc non debilem, apud hominem obvios in ſuperioribus adduxerim; — dum in ejusdem remedii, non tam inſigni (quæ indirectam debilitatem forſitan inducere mox poſſet) ſed parca portione porrecti actionem inquiſiverim; prævíſa ſic adverſariorum inſedi effugia, nec eſt amplius, ni fallor, cur *ſedantem* quis neget, etſi ſtimulum inferre primum queant, certorum corporum, quæ *narcotica* vocamus, efficaciam.

De

De *frigoris* nunc actione in corpus animale, an ſcilicet, ut *Bruno* defendit, illud hoc *debilitet*; an vero, quod ſcholæ hucusque docuerunt, *corroboret*, agendum mihi foret; ſed partim, ſequentis auctor operis, de his jam egit filius; *) partim vero, cum vela mihi tandem contrahenda ſint, in *ſexto Epitomes de morbis hominum curandis volumine* ex profeſſo in iſta deſcendam. **) *Brunonis* interim de frigoris actione doctrinam; illa, celeb. *Mar-*

*) In notis ad *Joneſii* opus, ex anglico in italicum ſermonem ab eodem converſum. Vol. I. Not. 13.

**) Jam ſcriptum a me fuit ante duos fere annos hoc *ſextum Epitomes volumen*, ac aliqua ejusdem folia jam typis erant Ticinenſibus conceſſa: cum medio ſub opere Vindobonam vocatus, hoc ipſum ſuſpendere debuerim. Laboribus hic obrutus, hucusque non potui pauca, quæ illi addenda erant, capitula abſolvere; interim, quam primum id mihi licebit, non hoc modo, ſed et reliqua volumina, — prioribus, a viris doctiſſimis, tam benigne ſuſceptis, abſolvam.

*Marcardi*, *) egregie confirmat, ac triſtia balneorum frigidorum, debiliore jam homine, exempla quemcunque veritatis convincent. Eſt tamen, ut breviter hoc dicam, in quo *Brunoni*, circa frigoris effectum non protinus aſſentiar. Frigus quidem certe nihil eſt, quam abſentia, & quaſi umbra caloris. Si, quod nemo negabit, igneæ effectus materiæ eſt poſitus in ſtimulo, qui ipſi calcar fibræ ſuperaddit; non poterit, me hercle, frigus roborare debilem, quem paulo diutius circumdet, hominem. Sed debuiſſet, ſi recte ſentio, *Bruno* contractionis, quam ſolida quoque viva, dum calorem iſtis moderate detrahimus, patiuntur, & acquiſitæ abhinc majoris denſitatis, quæ ſimul utique ad robur facit, non prorſus obliviſci. Majoris vero momenti eſt, quod *calorifica*, non aliter, quam ſubtilis alia, quam *electrica*, legi-

*) Von Bädern.

legibus æquilibrii obediat, materia. Ex corpore calente, in corpus contiguum, minore calore inſtructum ſeu frigidum, caloris illico materia, donec ambo æqualem caloris ad gradum pervenerint, *cum impetu* ruit. Hic materiæ impetus calorificæ cutem hominis viventis, per quam ſcilicet dirigitur, electricæ fere in modum ſcintillæ, exſtimulat; ac ſenſum ingratum, quem *frigoris* vocamus, in ea relinquit. Materia hinc caloris, non frigus, hunc ſtimulum inducit: qui ſtimulus, aliquoties applicitus, nec tamen calorem exhauriens, partis, in quam agit, robur utique adauget. Aliud autem, ſi corpus debile, nec vero calore abundans, frigido diutius in balneo moretur, dicendum eſt. Hic etenim ſuo illud calore naturali ſpoliatur, ex potentiis vim vitalem erigentibus potiſſima eliditur, ac vires, quas auge

re contenderas, frigidis in undis ſuffocantur.

Nullam fere fluidorum *Bruno*, niſi *molis* *) in explicanda morborum origine, rationem habuit, ſed omnem in ſolida culpam malorum conjiciens, vel ipſas humorum mutationes morboſas huic ſoli ſcaturigini adſcripſit. Etſi vero quamplurimum ab illis diſſentiam, qui, more veterum, omnem fere morborum officinam in fluidis quærendam eſſe putant; — & quamvis aliqua hinc inde literatorum virorum diaria eundem mihi vitio *Brunonis* errorem verterint; non poſſum tamen quin contrarium hic declarem, ac valdopere mirer, ea, quæ meorum tot in locis ſcriptorum effatus ſum, ut fere plus æquo conceſſiſſe mihi videar, non potuiſſe cunctos de mea has circa res opinione convincere. Mediam hic quoque viam, — iliacos intra muros & extra peccari

*) Element. §§. 131. — 137.

ri cernens, intravi; ſemperque credidi, vel nunquam debuiſſe, quod *unum* eſt, ſeparatim, ut res in totum diverſas, conſiderari, ac fluida a ſolidis vivis, ut a mortuis certe poſſunt, diſtingui. Quibus vero argumentis ſuffultus, a veterum doctrina recedens, plurimorum morborum ex ſolidi magis affectione derivaverim; — cur contra *Brunonem* ac alios, aliquam & fluidis, in morbis creandis, auctoritatem concedam; hujus alibi rationem jam reddidi, nec poſiti mihi limites, ut longius hoc opus ſuſcipiam, permittunt.

Non minus longum foret illud, ſi, quæ alia *Brunonis* circa theoriam in me nata ſunt, dubia, hic ſingula proferre contenderem. Ea hinc, quæ hucusque adduxi, ſufficiant, locumque cedant illis, quæ modum, quo ipſe hic ſcriptor, in eruenda morborum origine ac vera in-

 dole,

dole, proprio, quod condidit, ſyſtemate uſus eſt, concernunt.

Quodſi Viri tam conſpicuo ingenio inſtructi ac de re medica bene meriti in opere maculas venarer; campus mihi foret id faciendi, ea potiſſimum ſyſtematis in parte, in qua *Bruno* ſymptomatum variorum, & cauſarum, a quibus hæc naſcantur, rationem reddere conatur, vaſtiſſimus. Illa certe, qua in cœteris, — hic uſus non eſſe videtur, auctor perſpicacia; ſed amplam adverſariis ſuperficiem minus provide munitam, — facile tamen, ſi vel pauculum laboris huic operi dediſſet, magis muniendam, expoſuit.

Sic a *calore*, fibrarum muſcularium robur ac ſimul *denſitatem augeri*, — abhinc autem vaſorum omnium *diametrum imminui*, ac in cute ex toto *deleri*, auctor affirmat. *) Ad *denſitatem* interim quod ſpectat,

*) L. c. §§. 113. 207.

tat, eam certe ſub corporum per calorem *expanſione* potius imminui, quam augeri, phyſicorum hucusque docuerunt experimenta. Si rem aliter in vivis ſuccedere, ex arteriarum vibratione, duritie, tenſione, prætendat; voluiſſem, ut & impetus humorum, caloris ſub ſtimulo, in cor ipſum & in vaſa agentis, & pulſuum plerumque magnorum, plenorum, quod alio in loco eſt faſſus, *) rationem habuiſſet; ac ſimul corporis externi ad habitum, ſub calore manifeſte repletiorem, tumentem, rubentem, ac vaſculis, quæ antehac minime patebant, dilatatis ac prætumidis ornatum, reſpexiſſet.

Sic in morbillis atque variolis, quin omnibus in morbis phlogiſticis, perſpirationem arceri, ac ſupprimi, incitationem tam in ſummo, quam reliquo in corpore intendi,

 &

*) „Sanguinis in vaſis abundantia, hæc ultra „modum diſtendit." L. c, §. 158.

catarrhum potiſſimum induci docuerat. *) Atqui tamen adultorum in variolis ſudor fere urget continuus; in rheumatismo inflammatorio, corpus univerſum, — in peripneumonia, pectus, jugulum ac facies copioſo ſudore manant. Sub calore æſtivo, nemo eſt, qui, etſi haud debilis, non uberius, quam hiemali ſub frigore, ſub victu licet ac potu copioſo, ſtimulante, ſudet. Sub motu corporis ac ſimul calore adauctis, cutis illico madeſcit, & a ſudore inundatur ſuperficies.

Sic "pervulgatam *plethoram* ſoli diatheſi phlogiſticæ convenire, & hujus magnitudini reſpondere, **) — "penuriam ſanguinis muſculares vaſorum fibras parum diſtendendo, arterias exiguas, debiles ac celeres, non ſatis vaſa incitando, efficere," ***) docuerat. Quodſi tamen

*) L. c. §. 114.

**) L. c. §. 131.

***) L. c. §. 134.

tamen primam de *plethora* propoſitionem (illam enim, quam *ad vaſa* appellant; *cruoris* magis *impatientiam*, quam *plethoram*, dici vellem) facile admittam; non ideo tamen alteram ubique veram eſſe, ob magnas rationes, concedam. Sub ipſa nempe ſanguinis penuria, ſub magna ſyſtematis debilitate, ſub febribus nervoſis, in ipſis adeo morientibus, pulſus interdum plenos ac magnos, quidquod duros eſſe ſentio; nec paucæ ſunt febres indolis phlogiſticæ, atque cum vera partium internarum, utpote ventriculi, inteſtinorum inflammatione incedentes, quæ arterias nobis offerant contractas, exiguas, nec certe plenas, etſi methodi antiphlogiſticæ ac venæ ſectionis ſumma ſit neceſſitas.

„ *Omnium* phlogiſticorum morborum adventum, inquit *Bruno*, horror inſignit.“ *) Hunc vero iterum

*) L. c. §. 154.

rum ex imminuta, per vigentem in extremis cutis vaſculis diatheſin, perſpiratione explicat. Ad primum quod pertinet, licet morbi phlogiſtici frequentius quam alii cum horrore ſat magno hominem invadant; certe tamen *non omnes*, quod ipſe iterum *Bruno* fatetur, *) id faciunt, ac in febribus quartanis, tertianis, debilitatis etſi plerumque progenie, frigus, illud morbi phlogiſtici in plurimis longe ſuperat. Ad alterum quod attinet, non quivis certe morbus *ſthenicus* vel ex ſuppreſſa perſpiratione oritur, vel cum iſta incedit; nec video ſane, cur a perſpirationis retenta materia, *frigoris* potius, quam rei alterius ſenſum produci oporteat.

*Sitis* atque *caloris* rationem auctor a phlogiſtica in faucium & cutis extremis vaſculis diatheſi (quod ex cruoris denſitate quondam fecerat *Boerhaavius*) derivat: ut quæ diatheſis

*) L. c. §. 178.

theſis hæc ora vaſorum obturet, & corporis calorem, ob retentam adhuc perſpirationem, ſubter cuticulam accumulet. *) Eadem ſymptomata, in morbis aſthenicis, ex vaſorum in oris cavum hiantium atonia & laxitate a *Brunone* repetuntur. **) Vix opus eſt, ut improbabilem prorſus hypotheſin refellam. Sæpe nulla eſt ſub ore ſicciſſimo, ſitis; ſæpe hanc maximam, ſub lingua, buccis, palato humidiſſimis, quod vel ipſo in *diabete* non ſemel conſpexi, videbis.

Sitim aſthenico ex morbo naſcentem, ab anorexia, nauſea, vomituritione, vomitu præcedi, ***) iterum tam conſtans non eſt, ut non ſingulos fere, quos vidi, diabeticos, quousque ad extremum perducti non eſſent, inſigne prorſus

*) L. c. §. 159.

**) L. c. §. 184.

***) L. c. §. 185.

ſus ciborum deſiderium prodidiſſe obſervaverim.

Nec verum eſt ubique "nullum cibi deſiderium, ejusdem faſtidium, e totius corporis debilitate pendere." *) In febribus certe inflammatoriis vehementiſſimis cibos ſæpe, non minus ac in morbis aſthenicis, faſtidiunt; in graviſſima peripneumonia, nauſea & vomitus continuo fere, quin aut bilis, aut debilitas in cauſa ſint, urgent.

Si vel quidquam limitaſſet, veriſſima foret *Brunonis* de apoplexia ſententia. "Fruſtra, inquit, in hac „ inſimulatur *plethora*, tanquam eo „ vitæ tempore, quo corpus effœ- „ tum & prope exſangue eſt, ſci- „ licet, ſolo alimento neque deſi- „ derato, neque ſumpto, neque „ digeſto, ſanguinis plus, quam „ florente firmatiſſimave ætate, gi- „ gni poteſt. Contra, quo tempo- „ re apoplexia ſuperavit, per in- „ direc-

*) L. c. §. 186.

„ directam, ex longævitate & ni-
„ mia in vitæ genere incitatione,
„ debilitatem, firma languent, de-
„ ficiunt humores, fonsque eorum
„ ſanguis.“ *) Sed in extremis frequenter ſibi placet novi ſyſtematis auctor, atque ſoli fere theoriæ innixus, omnem, quæ aſthenica non ſit, apoplexiam excludit. Etſi vero ſanguinem a plebe medicorum in omni fere morbo apoplectico disperdi nimis videamus; non tamen latuit hucusque verſatos magis in arte viros, in ſenibus infirmis, exhauſtis, longe aliam, quam a plethora, eſſe mali originem. Nec latuit, eo ſub vitæ ſtadio, quo, longas poſt crapulas, concuſſa diu labeſcit ſanitas, caputque varios in modos obruitur, — vel meliore ſub corporis aſpectu, fallaces eſſe, nec de vera ſemper plenitudine teſtari faciei rubores, inflationes, capitis &

*) Element, §. 200.

& nuchæ dolores, vertigines, ſomnolentias; ſed iſta non minus, quam quæ his ſuccedunt, apoplectica ſymptomata, ex fracta magis vaſorum capitis potentia, quam vi & copia cruoris in iſta ruentis, frequenter oriri. Adeone vero hac ſola in ætate, ſub hac ſola rerum atque cauſarum conditione, apoplectici redduntur omnes, ut infantum, ut puerorum, ut juvenum, ut media ſub ætate florentium, deſint, quos dirus hic morbus proſtravit, exempla? Solum ſcilicet *encephalum* humanum, quod tantam totius cruoris partem, per vias tam rectas, aſſumit, — quod hanc ipſam tantis ſub nixibus, aliisque circulationis adauctæ ſub obſtaculis, in pulmones toties devehere non poteſt; — quod toties ab animi pathematibus vim vitæ erigentibus, ab ira violenta, concutitur, — quod primum eſt viſcus a rebus volatilibus ore aſſumtis adfectum, quod

quod aurium, oculorum inflamma-tionibus, eryſipelati faciei phleg-monoſo tam vicinum eſt, — quod toties, poſt cauſas excitantes, ab acutiſſimo dolore, a vertigine cor-reptum, ſanguine per nares largi-ter profuſo, illico his a malis li-beratur, — hoc ſolum inquam vi-ſcus, encephalum, ab affectibus *ſoporoſis*, qui phlogiſticæ ſint indo-lis, foret immune! . . experientia loquatur! quæ certe apoplexias non paucas vel ſola antiphlogiſtica ſub methodo fuiſſe perfecte diſpul-ſas affirmat, ac aſſertionem *Bruno-nis* & in hac parte nimis genera-lem, vel ſola quamoptime refellit.

Quod in *Brunone* circa morbos *ſoporoſos*, — hoc in eodem ſcrip-tore circa *motus ſpasmodicos & con-vulſivos* reprehendam neceſſe eſt. Res ſcilicet, quas frequenter ſic eſſe conſtitutas bene novimus: has perpetuo ſic ſeſe habere, nec ali-ter eſſe poſſe, mordaciter defen-

dit.

dit. In *plerisque* affectibus ſpasmodicis atque convulſivis conducunt ea potiſſimum, quæ corroborent ac vires vitales erigant: ergo *omnis* convulſio, ſpasmusque *omnis*, ex virium defectu ſcaturiunt. — Videtur claudicare concluſio. Non me latet, — nec fugit aliquem, animalia, quæ mactantur, cruore ſuo exhauſta, priusquam exſpirent, violenter convelli. Vulneratis ſimilia hominibus, — ſimilia puerperis ex metrorrhagia perituris, — ſimilia frequenter ex cauſa quavis alia vitali principio inimica, ſuccedunt. Fatebor ultra, ex mille convulſis, nec decimam quidem partem, alia, quam quæ debilitet, ex cauſa convelli. Ideone vero ſolam mox debilitatem pro cauſa ſpaſmorum convulſionumque unica declarabimus? a ſeminis nimia jactura convellimur; ſunt quos Venus diu negata convellat, & ipſe, quem ſanus exercet, coitus, convulſio eſt.

Dentes

Dentes infantis vegeti e mandibula aſſurgunt. Sub febre conſpicua, ſub pulſu hac pro ætate magno ac duro, irritantur, rubent, calent, dolent, inflammatæ ſunt gingivæ, convellitur. Debilitas eſt? . . . alvus tamen hunc juvabit laxior, hirudines gingivis admotæ juvabunt, nocebunt irritantia. — Contagium puero varioloſum inhæret. Convellitur. Prodeunt variolæ, quas diatheſis phlogiſtica comitatur. An, quod puero convulſiones accerſivit, debilitas fuit? : : : aeri calidiori hunc committe, excitantia præſcribe alia, & num talis morbo cauſa ſubfuerit, dolens videbis. — Sub media, quæ hominem robuſtum invadit, cerebri, cerebelli, medullæ ſpinalis inflammatione, — ſub dira hujus generis otitide, convulſiones ſeſe manifeſtant, — ſub diaphragmatis — non ſolius certe, ſed alterius quoque viſceris conſpicui, incendio, riſus ſardonius accedit. De-

 bili-

bilitatem hic indirectam, jam primo ægritudinis principio, latere, hoc unum ob ſymptoma, judicabis? Vir triginta annorum, floridus, Inſubriæ Sardæ ex loco, *la Stradella*, oriundus, cruorem ex naribus hinc inde amittere ſolitus, ante novem fere annos, ab emetico, ob nauſeas ac oris amarorem, aſſumto, epileptice convellitur. Convulſio disparet, ſuccedit immunis dolorum *dyſphagia*, quæ novem jam per dies tam cibo, quam potui viam præcludit omnem. Clyſteribus nutrientibus hominem ſuſtentat medicus Ticinenſis, Dr. *Menagliottus* ſenior. Accerſitus pro conſilio ad ægrum, ſub ipſo œſophagi principio ſpasmodicam conſtrictionem adeſſe, ex eo quidem judico: quod, poſt morbum convulſivum, aſſumta certam vix illius ad partem perveniſſent, cum illico atque conſtanter cum impetu ex faucibus redirent. Poſt longam licet inediam, habi-

tum

tum tamen, eſurientis ac ſitientis valdopere ægroti; toroſum; colorem faciei vivum, pulſus plenos, magnos parumque frequentes reperio. Glaciem contuſam ore hauriendam propono. Hauſit eam & revomit. Hirudines hinc duas, narium utrique orificio unam, appono. Sanguinem hæ copioſum ſugunt, ac e cauda reſecta, vix non ad libram, eundem refundunt. Poſt horam disparet ſpasmodica œſophagi conſtrictio. Recentia porriguntur; ſumuntur ova; potum tam diu deſideratum haurit æger; ſed altera jam die redit ſpasmodica affectio. Ad hirudines denuo recurritur: abigitur poſt horam ſpasmus, ac ſanitas reſtituitur in integrum. Male forſitan hunc hominem, ex orci faucibus ereptum, curaverim? . . . . Quotiescunque ego, vel ſaniſſimus, pruritum in crure ſiniſtro, aut dextro, experior: auris dextræ vel ſi-

 niſtræ,

niſtræ, nunquam vero eodem in latere, mihi tympanum fortiter convellitur, ſcalpendo partem prurientem ex momento diſſipando hoc phœnomeno. Debilitatem mihi pruritus, vix ingratus, induxerit? . . . Cui oculi bulbus inflammatus eſt, huic, ſi oculum aperias, a lucis ſtimulo mox palpebra ſub inſigni capitis totius tenſione, ſub magno aurium ſuſurru, clauditur nolenti ſpasmodice. Vel ſaniſſimis ſubſiliunt hinc inde luduntque muſculi hominibus. In parte prorſus ſyderata, ſi talia frequentius contingere incipiant, pro felici hoc omine, non immerito agnoſcimus. Et cur demum cauſa, ex qua fibra muſcularis, dum ſana eſt, contrahitur, ſtimulus, — ſi fortius in morbo etiam phlogiſtico hic agat, non magis illam convellere poſſet, aut tendere? Ab ictu electrico, vel ſano in homine, muſculorum illico, præviæ debilitatis ſine veſtigio,

con-

tingit contractio, ac eodem frequentius prolecto, morboſa imitatur convulſio.

De *hæmorrhagiis*, quibus proxime publicando in opere *) omnem, quam ſibi merentur, attentionem dicavi, alia hic non referam, niſi quod huic quoque generi morborum, ex claſſe phlogiſticorum prorſus ejecto, **) limites *Bruno* anguſtiores, quam par eſt, poſuerit. Cruentorum pars certe maxima profluviorum, ex vi non tam aucta, quam infracta vaſorum proficiſcitur; & quæ vel periodum obſervant, vel longum in tempus trahuntur: ea vix non ſingula debilitatem, aut iſtius effectus, pro ſua origine agnoſcunt. Sed ideo haud infrequens profluvii cruenti occaſio impetuoſo ſolidorum ex imperio ſubnaſcitur, & multæ, quas aſthe-

 nicas

*) Epitomes de curandis hominum morbis lib. V. de profluviis part. II.

**) Element. §. 232.

nicas *Bruno* appellat, *hæmorrhoeas*, ſthenicam, dum inciperent, indolem ſine dubio habuerunt. Non enim (quod obiter hic moneo, ac plenius ſuo tempore oſtendam) jactura ſanguinis modo ſemper tam mechanico, pathologorum ac *Brunonis* ipſius ad mentem, inducitur, ut cruor vel vaſorum per parietes tranſudet, vel nimis dilatata vaſorum per oſtia aufugiat, vel demum ex læſo canali nobiliſſimum hunc liquorem ferente, ſcaturiat; ſed activarum, ut nominant, pars magna hæmorrhagiarum *ſecretionis morboſæ eſt opus*: quod a ſtimulo in partes ſecernentes nunc iſtas, nunc illas, magis agente, evidenter perficitur, ac methodum ſibi ab ea, quam morbis phlogiſticis adhibemus, modo gradu diverſam, ſub mali ſaltem initio, expoſcit.

Supereſt, ut pauca de ordine, quo *Bruno* ſingulos totius ſyſtematis morbos duabus, quas modo conſti-

conſtituit, claſſibus ſubmiſit, hic moneam. Fateor, me ſæpius, dum hanc partem operis conſidero, alium quaſi ac diverſum a *Brunone* ſcriptorem reperire: tam verum eſt, ad res hujus ponderis rite tractandas, majorem, quam ille habuit, experientiam requiri.

In duos quaſi exercitus, morbos, — ſi locales ac organicos excipias; quoscunque hic auctor, non ſine magnis, ut videtur, rationibus, diſpoſuit; ſed quemvis ex illis, vel *ſthenici* vel *aſthenici* ſub veſtitu, ita quidem depinxit: ut, ſi forſitan iſte, quem aſthenicos inter morbos diſtribuit, in claſſe oppoſita compareat; peregrina ex tribu hunc aliena in caſtra transfugiſſe putares, nec facile eundem, inexpertus, agnoſceres. Sic *peripneumonia*, ſthenicos inter morbos, ad quos certe haud raro pertinebit, (perfunctorie ſatis) deſcribitur, *) ac



*) §§. l. c. 349—361.

ac methodus huic claſſi morborum opportuna, ex loco ſyſtematis, quem occupat, indicari videbitur. Sed quoties non dira pulmones tenet inflammatio, quæ tamen ad eas, inflammatoria quas febris progenuit, comitatur, haud ſpectat; ſed nervoſa circumdatur a febre, aut, *Brunonis* ut nomen adhibeam, *aſthenicæ* eſt indolis, ac methodum excitantem ſibi exigit? Idem de *phrenitide*, — quam quidem, graviſſimam ægritudinem, *Bruno* ita, ut nunquam eam a ſe conſpectam eſſe prodat, deſcribit; — idem de *eryſipelate*, de *cynanche tonſillari*, de *catarrho*, de *morbillis*, aſſerueris: cum interim & *variolas*, & *ſcarlatinam*, & *cynanchen aliam*, duplici ſub loco, indolis nunc ſthenicæ, nunc vero aſthenicæ ut morbos, expoſuerit, quaſi ultima hæc mala, ſub claſſe morborum utraque comparendi privilegio vel ſola gauderent.

Verum

Verum eſt, *Brunonem* monuiſſe: forſitan (!) & *morbillos*, variolarum in modum, ex ſthenico, — aſthenicum in morbum, debilitatis indirectæ, aut methodi perverſæ effectu, tranſire: *) quod & eum ipſa peripneumonia, dum in pectoris hydropem mutetur, contingere affirmat, nec de cœteris, qui ſthenici ſunt, affectibus negat. Sed cum aliter directam, aliter indirectam debilitatem curandam eſſe doceat; **) oportuiſſet primum eſſe *certum*, num ipſi hi morbi, variolæ, morbilli, ſcarlatina, cynanche, — ut indolem aſthenicam aſſumant, mali ſthenici neceſſario curſum, etſi breviſſimum, *debeant* abſolvere: quod quidem, altioris certe indaginis, argumentum vix tetigit auctor; vel, ſi in eo, quod omne quoque contagium per *ſtimulum* operari defenderit, ***) tetigiſſe

*) Element. §. 382.

**) L. c §§. 1e6. 107.

***) §. 76.

giſſe videatur, non tamen rem iſtam, niſi vagis inductionibus, ſic eſſe, oſtendit. Liceret quidem aliquo probabilitatis argumento aſſerere: *contagium*, fulminis adinſtar, cum ſtimulo extremo corpus infectum excitabilitate vix non omni ſpoliare, ac indirectam ſic ubique debilitatem inferre; ſed non exigua difficultas hic obſtat: quod ſcilicet non pauca contagia ſthenicos plerumque morbos, nec adeo violentos, progenerent; — alia, nec febrem quidem accendant; — nullum vero ex illis, aliter, niſi habito inſitæ excitabilitatis ad leges reſpectu, conſpicuum effectum exſerere videatur.

Atqui, magnus vel in eo jam latet error *Brunonis:* quod omnem thoracis hydropem, a pulmonum inflammatione oriundum, *acutum*, quin cunctos, ſine omni exceptione, hydropes, *) mox ad morbos aſthe-

*) L. c. §§. 615. 625. — 631.

aſthenicos referendos eſſe voluerit. Etſi enim res ita in multis ſe habeat; eſt tamen non unus ex phlogoſi, vel ſthenico ex morbo, *hydrops vere ſthenicus*, qui debilitantem, non aliam, per methodum, diſſipandus ſit. Simpliciſſimam *hydropis ſthenici*, ex cruoris abundantia, ex phlogoſi, aut alio quocunque ex ſtimulo, venientis, imaginem *eryſipelas* vere ac manifeſte inflammatorium, ſimulque *puſtuloſum*, quod ſcilicet veſicis, limpido liquore admodum repletis inſtructum eſt, nobis offert. Hic nempe aquæ epidermidem inter & cutem, præter modum collectæ ſunt & ſtagnant, vel ſponte rupta ex veſicula ruituræ, vel methodo certe non alia, quam quæ ipſum ad eryſipelas conducit, diſſipandæ. Repleto nimis a cruore vaſorum ſyſtemate, — aut languet, aut urget nimis humorum circulus; aut vaſcula lymphatica ſuos quos afferunt, latices ſyſte-

ſyſtemati ſanguineo infundere haud queunt; aut hæc ipſa, varios in modos vexata, compreſſa, nimis jam extenſa & pigra, nihil ultra, viſcerum, cutis ipſius e cellulis, diverſis corporis ex caveis, reſorbent; aut ſecretio morboſa his in ultimis creatur: qua humor vel aquoſus, vel puriformis, majori copia, & celeriter paratur, augetur in horas, ac hydropem, quem alibi *acutum* ac *inflammatorium* vocavi, ſeu *ſthenicum*, conſtituit. Frequenter ego iſtius veritatem doctrinæ ad lectulos ægrorum oſtendi, ac multos ſane hydropes antiphlogiſtica cum methodo feliciſſime, quod & alii fecerunt, abegi.

Creſcit ſcribendo rerum dicendarum moles; tempus vero ac ſpatium deficiunt. Hinc modo unum aut alterum, aſthenicis, ut vocat, ex morbis, — ut quam *Bruno* & in iſtis hallucinatus ſit, oſtendam, prioribus ſuperaddo. *Scabiem* ſolius

lius modo cutis affectionem, huc revocat, & communem corpori *debilitatem* hic in vaſculis perſpiratoriis prævalere defendit. *) Non eſt certe, cur tam debile argumentum, rationis; experientiæ cum armis refellam. Majoris vero momenti eſt, *dyſenteriam aſthenicæ ſemper indolis eſſe*, funeſta facile haud paucis, affirmatio. **) Satis jam malorum erat, quod gaſtricas ubique ſordes hoc in morbo populari quæſiverint, ac toties purgantibus alvum remediis abuſi ſint medici! nunc alter accedit, qui ſolis rem ſtimulantibus aggreditur, ac morbum, a cauſis diverſis pendentem, ex ſola debilitate derivat. Adeone a *cynanche* diverſa eſt hæc affectio, ut, cum illa, nunc ſthenica, nunc aſthenica eſſe poſſit; hæc, ſolis a cauſis, quæ debilitant, oriretur? aliter certe ratio, aliterque experien-

*) L. c. §. 513.

**) L. c. §§. 577. 667.

rientia me docent. In *angina*, non minor ad *fauces*, — quam *dyſenterico* in malo, ad *anum*; & teneſmus, & calor, & ardor; & phlogoſis, & morboſi, puriformis ſecretio humoris; obſervantur, ac febris utroque in morbo; inflammatoria hic, alibique nervoſa, eſſe poteſt. Medios hinc quondam *Brunonis* inter aſſeclas, duos, ex gravi dyſenteria decumbentes ægrotos in clinicum, quod *Ticini* eſt, Inſtitutum ſuſcepi. Aſthenicum eſſe morbum, ſyſtemati fideles, ad unum omnes declaraverant; ſed aliter me dolorum atrocitas, — aliter arteriæ, etſi celerioris ac parum elevatæ, contractæ tamen & duræ, conditio; — aliter hinc febris, huic profluvio conjunctæ, natura, tenſio abdominis, ac frequens ſimilium affectuum obſervatio; cogitare juſſerunt. Secta hinc, iterumque aperta fuit vena; corium in ſanguine denſiſſimum comparuit, ac *debili-*

*tante*

*tante* ſub methodo, morbus, utroque in ægroto, vel quinta jam die, in totum diſparuit. Crudelis, viginti octo abhinc annis, dyſenteria ſaltatorem robuſtum ac expertum, *Raſtadii* corripuit. Etſi aliter in ſcholis edoctus, cum tamen pulſus vibrantes, tormina ultra modum vehementia, tenesmum continuum, ac febrem violentam obſervaſſem, paucorum annorum tunc medicus, viam tritiſſimam deſerere, ac paucarum dierum intervallo, ſeptem fere libras cruoris educere ſum auſus. Clamarunt ſeniores, damnarunt me vetulæ — ſanatus eſt æger. Mox vero notitia, hunc morbum *Argentorati* epidemice graſſari, ſingulos, communi, evacuante ſub methodo, ibidem perire, a tentatis vero nuper venæſectionibus omnes ſalvari, ad urbem pervenit. Obmutuit inſcitia, tacuere loquaces. Sæpius certe dyſentericum profluvium ex univerſi affectione ſyſte-

matis,

matis, aut per contagium, aut per cauſas forſe alias, vitali principio adverſas, inducta; — & ex majore hujus cauſæ ignotæ in tubum alimentis ſubigendis dicatum, maxime vero in rectum inteſtinum, actione, deſcendit, atque a ſolis excitantibus, roborantibus, adjecto his opio, compeſcitur. Eſt vero, ubi, ſub morbi initio, febris, indolem certo certius inflammatoriam, &, ut alii dixerunt, rheumaticam, manifeſtet, ac tantus inteſtina ſtimulus divexet; ut, niſi mature hos impetus, antiphlogiſtica cum methodo, cum remediis blandiſſimis, emollientibus coerceas; in febrem nervoſam, ac ipſam in gangrænam, morbus, brevi temporis intervallo, vertatur. Eſt etiam, ubi *gaſtricum* hæc affectio characterem aſſumere videatur, nec poſſunt laudati a Viris in arte conſpicuis, & mihi ipſi hinc inde oblati, purgantium blandorum hoc in morbo, ſub datis conſtitutionibus;

bus, effectus in totum negari. Fateor tamen, me aliam longe cauſam in morbis *epidemicis*, quam *ſaburras*, quas unus quidem *homo* vel alter, ſed integer vix *Populus*, mox colliget, ſuſpicari. Quæcunque illa fuerit, videtur ea & bilis, & muci inteſtinalis ſecrètionem augere, mutare, corrumpere: quæ demum ipſa, copioſius in abdomine collecta, acrioris naturæ materia, ſecundario quaſi effectu, inteſtina laceſſit, ac ſtimuli primarii, affinis, actionem hic loci adauget. Forſitan & alia hic ratio latebit. Specificum ſæpe ſtimulum in parte, aufert alter, ab illo diverſus, & morboſæ opus ſecretionis, in aliud convertit. Huic fere principio inniti videntur injectionum irritantium, in urethram, vaginam, ex morbo ſtillantes, effectus. *Taurini*, ante novem hos annos, a Viro quondam doctiſſimo, & Clinices ibidem Profeſſore, D. *Lanieri*, in

g conſi-

conſilium accerſitus fui ad ægrum, qui ab anno, & ultra, *diarrhoea*, quæ nullo ſiſti hucusque potuerat auxilio, laboraverat. Summa hic jam macie, & lenta febricula conſumtus jacebat. Quæ vero propoſui, ex claſſe roborantium, remedia, non majorem hæc, quam priſtina, effectum præſtiterunt. Hominem tandem, medicorum non minus, quam vitæ pertæſum, acceſſit empyricus, ac pulverem ex draſticis exhibuit, cujus indoles *Lanierum* latebat, ſed qui ex vitro antimonii cerato (cognito jam diu, & quondam his in morbis intenſe laudato, remedio) compoſitus videbatur. Hoc aſſumto, inſigni ſub abdominis dolore, alvus tam copioſa, ut in ſyncopen laberetur ægrotus, mortemque imminentem vererentur affines, prorupit. Rediit tamen, — non modo in vitam, ſed ad perfectam, hoc a tempore, ſalutem. Cum hæc mihi ex epiſto-

lis

lis amiciſſimi *Lanierii* innoteſcerent, reſcripſi: " hos ex draſtico remedio inteſtinalem in tubum effectus, non alios mihi, quam illos videri, quos *cereoli*, ſub chronica blennorrhœa, urethræ diutius commiſſi, exercent: quo ſcilicet ſtimulante auxilio; nova in membrana mucoſa irritatio, aut quædam quaſi phlogoſis inducitur. Augetur quidem abhinc profluvium; ſed alterius hoc indolis & a priſtino, *mucoſo*, diverſum ac *puriforme* eſt: quo, ſponte ceſſaturo, antiqua illa ſecretio morboſa corrigitur. " An recte ſic judicaverim, hoc quidem in ſuſpenſo relinquo; ſed certe non in ſola *evacuatione*, emeticorum, purgantium, operatio conſiſtit. Vires ea, quod recte a *Brunone* definitum eſt, pro humorum, quos educunt, jactura, imminuunt, & hoc modo *debilitant*. Hinc ſæpius, cum febres, exanthemata, phlogoſes, eryſipelas, profluvia ipſa, a bile,

ut putant, oriunda, vel aucta, infregerunt alvum purgantia: non aliter hoc ipſum, quam vires vitales, quæ nimis abundaverant, coercendo, præſtiterunt. Sed aliam ſimul abdominalia in viſcera, quorum tantus cum cœteris conſenſus eſt, vehementiora imprimis, evacuantia actionem exercent; atque major omnino, ac diverſa, ubi ipſum inteſtinalem ad tubum ſedes eſt mali, hæc erit: qua certe ratione diarrhœa, vel profluvium dyſentericum vel ab ipſo, quod maſſam quidem humorum imminuit & quodammodo debilitat, ſed ſimul inteſtinorum in tractu irritationem, aliamque hic, ac diverſam a morboſa illa, ſecretionem inducit, remedio, interdum diſparebit.

A morbis univerſi ſyſtematis, *Bruno gaſtritidem*, *) *enteritidem*, **) nec minus *hyſteritidem*, ***) ac *ab-*

*ortum*,

*) L. c. §§. 705—710.

**) L. c. §§. 711—716.

***) L. c. §§. 724—726.

*ortum*, *) — pro affectibus, ut dicunt, *localibus* hæc mala declarans, excluſit. Cum vero *communium (univerſalium)* morborum curationem, in *totum* corpus, — *localium* vero, in *partem* modo ægram, dirigendam eſſe tradatur; **) ſequitur, *Brunonem* in morbis nominatis & febris præſentiam inflammatoriæ, & methodi antiphlogiſticæ neceſſitatem, niſi certa in morbum ſthenicum *opportunitas* præceſſerit, ubique negaſſe. Quodſi talia de illis modo partium dictarum incendiis, quæ violentias externas, eisdem proxime applicitas, videlicet cædendo, premendo, pungendo, rodendo agentes, pro cauſa agnoſcunt, affirmaſſet; forſitan non omni probabilitate deſtitutum ei ad manus fuiſſet argumentum; etſi chirurgis æque ac medicis ſit notum, incarceratis, ut vocant, ſub herniis, ſub



*) L. c. §§. 727. 729.

**) L. c. §§. 6. 8.

ſub articulorum luxationibus, oſſiumque fracturis, ſub capitis pectoriſque læſionibus, quas partium illarum, vicinarum, inflammationes cum febre continua, cum pulſu pleno, vibrante, ſequuntur, methodum antiphlogiſticam ſæpe non poſſe, niſi funeſto ægrotis conſilio, omitti. Sed, cum nullas excipiat, in illis adeo ventriculi, inteſtinorum, uteri inflammationibus, in illo etiam abortu, quæ ex cauſis adductis originem non habent, & quæ, ex ſtimulis magis *internis*, quaſi ſponte, hominem prehendunt, — etſi febris inflammatoriæ non deſint ſymptomata, venæſectionem tamen & reliqua, quæ vim vitæ nimiam infringant, auxilia, novi auctor ſyſtematis rejicienda eſſe, — ea quidem opinione inductus, docet: quod partes *internæ*, ex morbo univerſali phlogiſtico inflammari haud queant. *) Atqui tamen & *aſthenicas*

*) L. c. §§. 81. 113. 168. 345. 346.

*cas univerſales* vel ipſe hic auctor admiſit partium *internarum* phlogoſes, *) ut igitur ratio, cur & *ſthenicis*, ex vitio *totius* ſyſtematis, ſubjectæ eſſe malis hæ partes recuſent, haud pateat; — & quæ aeri, calori (cauſis, quas *Bruno* tanti facit, excitantibus) ad pulmones, — hæc etiam ad ventriculum non minus, quam inteſtinalem ad tubum, & ipſum ad uterum, via ſatis aperta eſt, — aut ſi foret occluſa: non deſunt certe aliæ, ſat multæ, quæ fortes in parte quavis *interna* phlogoſes, & quidem *ſthenicas*, ac a nulla, niſi debilitante a methodo ſuperandas, inducere queant. Verum eſt, plurimas ventriculi, inteſtinorum, — uteri non paucas inflammationes, abortus ſane multos, aut aliorum morborum eſſe effectus; aut ſuo jam ab ortu, de febris nervoſæ connubio teſtari; ſed quantum abeſt, ut omnis partium



*) L. c. §. 199.

tium iſtarum non minus, quam renum, hepatis, lienis, peritonæi phlogoſis, hunc aſthenicorum non modo, ſed *localium* adeo ad ordinem morborum pertineat! & quam flebilis in ſuis effectibus eſſe debet generalis adeo de morbis tam ambiguis, tamque facile ac cito lethalibus, ſententia! . . . Vereor certe, ne a *Brunone*, etſi hic, communem contra experientiam, facilem eſſe *gaſtritidis* diagnoſin aſſeruerit; *) cardialgici modo colicive dolores ſpasmodici, pro illa, aut pro vera enteritide ſint habiti; magis vero metuo, ne idem hic auctor, pulſuum in morbis aſthenicis frequentiæ majori, debilitatique tribuerit nimis: **) utpote quos ſæpe in febribus nervoſis, non tales, ſed naturalibus adeo lentiores, ſatisque plenos eſſe, cum aliis, detexi; cum interea ſub veris viſcerum,

*) L. c. §. 709.

**) L. c. §. 155. 156. 179. 180.

ſcerum, ventriculi imprimis atque inteſtinorum, inflammationibus, quam fallaci interdum parvitate, contractione, frequentia, latentis indolem incendii arteriæ abſcondant, nemo in arte expertus ignoret.

Poſſem ſane, ut craſſioris in hac etiam materia erroris *Brunonem* convincerem, ad communem ſummorum in arte virorum provocare experientiam; poſſem & meas hac in re multiplices obſervationes adducere; ſed neminem, niſi parum in medicinæ exercitio verſatum, eſſe arbitror, quem tam contraria veritati auctoris opinio ſeducat; nec lucem meridiano ſub ſole quærendam eſſe exiſtimo.

Hæc igitur eſt mea, quam nulli obtrudam, de novo ſyſtemate ſententia. Suam ferant alii, per me hoc licet, in omnibus contrariam; modo ſolis *clamoribus* pondus, quam eſſe poſſit, majus, nemo concedat.

Recens eſt, quam parum hi dicant, vel in ipſa *Germania* exemplum. Comparuit nempe paucos ante annos novum *Chemiæ* ſyſtema. Quæ prima huic acceſſerit, *Ticinenſis* erat ſtudioſa juventus, & potiſſimum præſentis auctor erat operis. Necdum enim academica huic ſyſtemati favebat multum doctrina. Magni ubique locorum tumultus, ac magna animorum, ad ignem quaſi dixiſſes, excandeſcentia; quamplurima clamabant medica, — nec indecoris ſemper parcebant objurgationibus, diaria; concuſſæ reſonarunt undique retortæ, contremuere fornaces. Nec tamen hæc fervidis metum intulerunt ingeniis: ſuperavit labor improbus obſtacula, & quas cavillatorum petulantia incuſſerat, — alma veritas delevit, maculas. *Brunonem* igitur qui lecturus eſt, "neque perfunctorie hunc legat, neque per diariorum compendia cognoſcat, ſed attente admo-

admodum conſideret, ſeduloque meditetur, " *) & habebit cur dicat: non exiguum in *prima* operis, hoc a viro conſcripti, parte, theſaurum, quem in denſiſſimis multorum voluminibus in vanum quæramus, latere.

Poſito ſcilicet axiomate: *animalia pariter ac vegetabilia, indolis ignotæ principio eſſe inſtructa, quod principium* hæc ipſa corpora, *accedente ſtimulorum ſubſidio, vitæ exercendæ reddat idonea;* **) *vitam ipſam nihil aliud, niſi ſtatum violentum, ſeu coactum, — mortem vero aut incitabilitatis, aut ſtimuli* (aut utriusque) *abſentium, effectum eſſe;* ***)

Poſito altero: *incitabilitatem non in alia corporis ſede aliam, ex partibus quaſi conflatam, ſed unam, ac univerſo in corpore indiviſam proprietatem*

*) Petr. *Moſcati*, in præfat. ad Elementa *Brunonis.*

**) Elem. *Brun.* §. 10.

***) L. c. §. 72.

*tatem eſſe ; *) hinc non poſſe et morbum univerſalem, aſthenicum, et partis alicujus ſthenicam adfectionem, eodem in homine ſimul incedere ;**) — ſtimulos vero ſingulos, eodem modo, incitabilitatem ſcilicet exhauriendo, delendo, conſumendo, nec aliter operari, ***) — graduque modo inter ſe diſtinctos eſſe, atque in ſecunda non minus, quam in adverſa valetudine, primam unicamque functionum, ac læſionum, quæ a vitio locali haud pendeant, rationem ſiſtere ; ****)*

Poſito porro tertio principio: *ſanitatem a recta et moderata incitatione, — morbos ſthenicos a majore, — aſthenicos vero a minore, proficiſci ; *****)*

Poſito

*) L. c. §. 47.

**) L. c. §. 53.

***) L. c. §. 15.

****) L. c. §. 62.

*****) L. c. §. 23.

Poſito quarto argumento: *hos ultimos, nunc ex ſtimulo extremo, nunc ex cauſæ ſat ſatis ſtimulantis defectu, deſcendere*; *)

Poſita quinta demum ſententia: *quod ea ipſa, quæ ſthenicis affectibus curandis ſunt paria, aſthenicis mederi, — quæ aſthenicos producunt, ſthenicos auferre queant*; **) — his, inquam, poſitis, quam vaſtus ingenio humano, quam fertilis medicæ ſcientiæ campus aperiatur, vix opus eſt ut hic multis enuntiem.

Alteram vero elementorum *Brunonis* partem ſi volvas, caute, per Deos incede! latet ignis ſub cinere doloſo. Ipſe ſcilicet *Bruno*, haud raro verum, quam proprium ſyſtema indicaverat, tramitem incautus deſeruit, ac ſæpe, vel minime coactus, ex altiore, quo tutus aſcenderat, loco, in profundum præ-

*) L. c. §§. 35. 45.

**) L. c. §. 89.

præcipitem ſe dedit. Ne tamen credas, non vera ſimul atque utiliſſima in ipſo quoque artis exercitio præcepta *Brunoni* deberi. Nemo ſane meliora in morbis phlogiſticis, — in febribus nervoſis, ac in morbis a debilitate oriundis, meliora nullus & magis inter ſe cohærentia; propoſuit. Hæc ab aliis jam fuiſſe tradita, ſi objicias; fatebor id de multis; de omnibus non annuam, nec facile ab ullo tam pure ac tam vere id factum eſſe concedam.

Supereſt, ut de opere, quod hæc dicendi occaſionem mihi obtulit, pauca hic referam. *Brunonis* illud principiis magna quidem ex parte innititur; ſed in ſat multis auctor ab illo, veritati magis, quam humanæ auctoritati obſequens, recedit, &; quæ ipſi (meas, juſſu Supremo, in *Ticinenſi* archigymnaſio vices agenti) in clinico Inſtituto,

ſub

ſub inſigni tyronum concurſu, oblatæ ſunt, obſervationes, fideliter exponit. Sunt plures inter iſtas, quæ in artis incrementum omnino redundent; aliæ ſunt, quæ methodi ad morbos populares curandos adhibitæ præſtantiam egregie manifeſtent; aliæ demum, ne quid clinici hiſtoriæ Inſtituti deeſſe videretur, aliorum ſimul, etſi minus altæ indaginis, adfectuum decurſum exponunt. *) Quamvis enim, jam pluribus ab annis, multorum ſane curam morborum habuiſſet; & jam per annum a ſupremo Inſubriæ Gubernio medicus, qui mihi ad lectos ægrorum in ſchola *Ticinenſi* aſſiſteret, atque publicus therapiæ ſpecialis hoc in Archigymnaſio Repetitor conſtitutus fuiſſet, — voluit tamen auctor hujus operis & publi-

cam

*) Singulæ morborum iſtorum hiſtoriæ, a diverſis tyronibus, ſtilo non ſemper æquali funrunt conſcriptæ.

cam rerum omnium ſub ejus nunc præſidio geſtarum rationem reddere. Non exiguus nempe, pro illius ætate, labor fuit, cathedram, in qua Viri inſignes *Burſierus* atque *Tiſſotus* medicinam docuerant, aſcendere, & patris poſt abitum ad lectos ægrorum, tam arduis a morbis prehenſorum, ſub tanta adſtantium turba, non modo curantis officium aſſumere; ſed quotidie, duas & ultra per horas, ea quæ artem univerſam reſpiciunt, more hucusque recepto, edicere & ſectionis, ſub rerum eventu ſiniſtro, pathologicæ, in omnium aſpectu, teſtimonium ſuſtinere. Qua interim ratione præſentis auctor libri huic impoſito ſibi officio ſatisfecerit, non eſt mei hic exponere. Hoc unum tenero a patre adduci licebit: abſoluto etiam ſtudiorum unius fere anni ſcholaſtici curriculo, ac impetrato a celſis ſtudiorum Præſidibus, honorificentiſſimo teſtimo-

ſtimonio, a CAESARE AUGUSTISSIMO idem filio docendi munus, alterum per annum, ſub magno ſtudentium applauſu, iterum fuiſſe concreditum.

Dabam Vindobonæ die 22. menſis Septembris anni 1796.

JOANNES PETRUS FRANK.

# INDEX.

Introductio. - - - - - - 1
CAP. I. Morbi inflammatorii. - - - 20
—— II. Febres intermittentes. - - - 38
—— III. Febres nervoſæ. - - - 59
—— IV. Peripneumoniæ nervoſæ. - - - 137
—— V. Scarlatinæ nervoſæ. - - - 169
—— VI. Diarrhœæ & Dyſenteriæ. - - 177
—— VII. Uteri hæmorrhagiæ. - - - 192
—— VIII. Diabetes. - - - - 201
—— IX. Hydrops. - - - - - 253
—— X. Morbi convulſivi. - - - 263
—— XI. Lues venerea. - - - - 277
—— XII. Caſus varii. - - - - 288

# INTRODUCTIO.

Initio fere anni MDCCXCV, quum *Imperator Auguſtus* FRANCISCUS II. patrem meum, *Joannem Petrum Frank*, Medicinæ practicæ & Clinices in hoc R. Archigymnaſio *Ticinenſi* Profeſſorem P. O. *Vindobonam* adire, ac conſiliis de re medico - militari habendis intereſſe, juſſiſſet; *Gubernium*, quod CAESARIS nomine has provincias regit, me, qui patris abſentis in ſchola medico - clinica proſequenda vices agerem, eligere dignatum eſt: quippe qui jam paulo ante ejusdem medicus aſſiſtens nominatus ſueram.

Officii ſplendidi æque ac difficillimi, a ſummis rei literariæ per Inſubriam Auſtriacam Præſidibus, in me virum juvenem collati honorem probe ſentiens, ne fiducia ſuperiorum me indignum vel ingratum exhiberem, ſingulorum, quae in Clinico Inſtituto præſtita forent, rationem reddere conſtitui. Hunc ad ſcopum ægrorum, qui a menſe Januarii usque ad finem Junii Clinicum Inſtitutum mi

concreditum ingreſſi ſunt, hiſtorias fideliter exarare, obſervationes, quae ad morbos recte cognoſcendos, judicandos, curandosve quidquam conferre videbantur, certum in ordinem redigere, ac ſine fuco exponere ſategi. In primis autem caſus rariores, aut & difficiliores, in quibus vim artis manifeſtius perſpicias, quique inſtructionem præbeant præcipuam, luculenter enarrandas ſuſcepi, curandi methodo, qua ſum uſus, ubique accurate indicata, & meis vel judiciis vel conjecturis, prout eas quisque morbus ſuggerebat, hinc inde adjectis.

Hunc operis præſentis conſpectum ac finem a doctis non minus, quam a discentibus poſſe approbari confido quidem: ſed qua ratione ſuſcepto labori ſatisfecerim, hoc utrisque, diligentiæ adhibitæ, ac veritatis, qua in omnibuus ſum uſus, teſtimonio innixus, dijudicandum relinquo. Si verum eſt nempe, quod haud difficulter mihi quisque concedet, ſcientiam medicam nulla alia re magis excoli magisque perfici poſſe, quam ſi, qui ei dant operam, ſtudio indefeſſo colligant obſervationes veras, juſtas atque exactas; ex his deducant ſumma cautione & diligentia concluſiones, quantum fieri poteſt, certas; has denuo ad examen vocent, atque cum novis ac repetitis obſervationibus conferant; id inquam,

ſi verum eſt, laborem hunc meum ſpero quidpiam novæ lucis allaturum eſſe rei medicæ, & artis ſalutaris ulteriorem perfectionem aliquo modo juvaturum.

Obſervationes quippe, quas hic exponere aggredior, ad finem propoſitum duabus rationibus mihi videntur accomodatæ: primum, quod ſub oculis multorum teſtium, doctrina atque ingenio præſtantium, & factæ, & chartæ mandatæ ſint; tum quod modus, quo ægri in hac ſchola publice tractari ſolent, fraudis ſuſpicionem omnem excludat, locumque neget diffidentiæ, ita ut quid amplius deſiderari vix poſſit.

Sed ut lector ipſe ex ſe judicium ferat, habeatque quo fidem factis, hic expoſitis, impertiendam firmet ac fulciat, breviter exponam, quænam in hoc Clinico Inſtituto methodus, tum quod infirmorum curam, tum quod malorum, quibus adfliguntur, deſcriptionem attinet, conſtanti usu teneatur *).



*) Plura de his expoſuit Parens optimus in opere, cui titulus *Plan d' Ecole Clinique*, cujus verſionem italicam dedit Cl. Med. D. Lud. *Careno*, Germanicam vero communicavit Celeb. *Salamo Titius* in Academia Wittenbergenſi Med. Profeſſor.

Inſtitutum, de quo mihi ſermo eſt, duodecim lectos viris, novemque alios fœminis ægrotantibus deputatos, comprehendit. Ad hanc ſcholam medicinæ practicæ inſtruendam, infirmorum e noſodochio majori, quod ter centum & ultra ex illis continet, hi præ aliis ſeligi ſolent, qui ſtudioſæ juventutis inſtructioni, prout lectionum materia poſtulat, præcipue inſerviant. Ab anni ſcholaſtici, qui a menſe Novembris orditur, principio, medicinæ practicæ profeſſor morbos ſimpliciores aptioresque tironum conditioni ſibi eligit; paulatim ac poſt unum alterumve menſem ad ægros, difficilioribus & plerumque gravibus jam morbis adfectos progreſſurus, ut facile ex hujus libri decurſu cuicunque patebit. Scholæ clinicæ ſcilicet curam ego tertio, non prius, anni currentis menſe ſuſcepi, nimirum quo tempore plerumque ægri periculoſiſſimis morbis oppreſſi, ac ſæpe morti quam vitæ viciniores pœneque exſpirantes, admittebantur.

Suſcepti in Clinicum Inſtitutum ægroti curam peculiarem, juvenum medicorum unus vel alter aggreditur, ac eundem, profeſſore, cœterisque medicinæ alumnis præſentibus, ipſe examinat. Si quid aut in ſuis quæſtionibus, quod noviſſe interſit, hic omittit, aut fallitur; magiſtri conſilio dirigitur, donec ea, quæ ad morbi præſentis cognitionem, ad ejus pro-

gnoſin, curandique methodum indicatam ſpectare poſſint, eruerit. Quæ diſcipulorum experientiam parum adhuc firmam fugere videntur, ea Clinices profeſſor tum ex propriis obſervationibus, tum ex illis, quas aliorum induſtriæ debemus, ſuggerit, ac filo ratiociniorum candidatum in viam reducit. Hiſce ſingulis peractis, indicata remedia, docentis conſenſu firmata *), ſchedæ propriæ, ad lectulum ægroti ſuſpendendæ, committi jubentur. Neque ea ſolum, ſed character morbi, menſis ac dies, quibus hic incepit, ingreſſus, aetas, nomen, patria, conditio ægroti adnotantur, manu medici huic operi præfixi ſignanda.

Abſoluta infirmorum inſpectione, medicus juvenis ejus ægroti, quem curandum ſuſ-

*) Profeſſori Clinices impoſitum eſt onus, ut neceſſaria pro conſcribendis medicamentorum formulis praecepta ad ipſum aegrotantis lectulum diſcipulis communicet, ac hos ipſos utiliſſimo hoc in opere exerceat. Facilior haec via eſt ad ea, quae multis in locis theoretice nimis traduntur, diſcentium memoriae imprimenda. Noſodochii quidem medici utuntur pharmacopoea jam pluribus ab annis consilio eorundem communi ac Praesidis recepta; Profeſſor vero Clinices, quamvis easdem haud raro formulas et ipſe pro ſuis aegrotis praeſcribat, ſaepius tamen novas atque inter ſe diverſas a tironibus componi curat, aut quales in communi artis exercitio adhibentur, conſcribit.

cepit, lectulo aſſidet; quo ſcilicet, quæ morbo occaſionem dederint, judiciove ſint opportuna, melius pernoſcat, atque ad ſuccinctam morbi hiſtoriam, quam altera jam die, vel, in caſu graviori, paulo tardius, ad lectum ægroti publice leget, perſcribendam ſeſe præparet. Ab eo tempore candidatus diarium morbi per ſingulas dies conſcribit, profeſſor vèro Clinices ad minima quæque, ſi quid momenti habeant, præcipue vero ad remediorum effectus, diſcentium animos convertit. Ubi ſaluti reſtituitur ægrotus, morbi hiſtoriam diſcipulus in manus tradit docentis; ſin moritur æger, ante cadaveris ſectionem, quæ in publico anatomiæ amphitheatro ſuſcipitur, diarium morbi lethalis, præſentibus tum clinices, tum pathologiæ ſtudioſis, alta voce prælegitur. Pars morboſa, ſi quam memorabilem cadaver offert, in *Muſeum Pathologicum*, manu experta præparanda, deportatur, & in morborum tum cauſis, tum effectibus explicandis, ſub publicis prælectionibus a clinices ac pathologiæ profeſſoribus tironum oculis exponitur.

Eſt autem uſu conſtanti hoc in clinico inſtituto receptum, ut qui ægroti ſub cura indefeſſa medelam quamcunque recuſare videntur, ne lectum, publicæ inſtructioni dicatum, abſque diſcentium utilitate, æquo diutius

occupent, dimittantur; qui vero ex morbo ſuperato convaleſcunt, ſi parum adhuc virium acceſſerit, in aliud noſocomii cubile ablegentur, reditus ad ſuos facilitatem exſpectaturi; cœteri recta domum ſe conferunt. Quum vero tanti interſit, ægorum quoque *convaleſcentias* a medico, qui morbi curam ad has usque abſolvit, attente obſervari; praxeos medicæ candidatus, qui ægroto hucusque adſtiterat, convaleſcentem quotidie adit, obſervat, ac ſi quid attentione dignum acciderit, ſuo hoc ipſum diario committit, ac præſidem clinices de ſingulis advertit.

Hæc tironum inſtitutio ſua ſimplicitate facile ſeſe cuivis commendans, & ſtudioſorum hoc in Archigymnaſio concurſu, & progreſſibus plusquam ordinariis in dies magis magisque confirmata, profecto non ſufficeret illis, quæ medicas obſervationes minus certas verasque reddere poſſent, repellendis, niſi quoque in ea, quæ abſente clinices magiſtro circa ægrotos aguntur, omnis converteretur ſollicitudo. Loquor de modo remedia expediendi, adminiſtrandique, de victu, de cura ſpeciali ægrotantium, aliisque compluribus, quæ concluſiones ex obſervationibus deducendas tam facile corrumpunt. Horum vero curam non exiguam apud nos haberi, e ſequentibus patebit.

Pharmacopolium Noſocomii *Ticinenſis*, ut omnium hujus generis inſtitutorum conſpicuum exemplar conſiderari meretur. Singularis hoc in loco in remediorum optimorum delectu, rectave adminiſtratione diligentia & induſtria adhibetur. Chemicorum inprimis præparationi medicaminum invigilat eximius Vir *Franciscus Marabelli*, qui idem quotiescunque a clinices moderatore, humorum animalium, atque excretionum morboſarum analyſis deſideratur, hanc ipſam cum ſumma perſpicacia abſolvit.

Deinde, ne quid deſit in aſſiſtentia miſeris præſtanda, vel in recta medicamentorum adminiſtratione, a quorum certe neglectu ſalus ægrotantium in noſodochiis quam plurimum periclitatur; cuivis clinices cubiculo duo conceſſi ſunt infirmorum cuſtodes, quorum functionibus invigilat chirurgus huic Inſtituto addictus. Ab anno circiter, Clinices profeſſori adjunctus eſt *Medicus Aſſiſtens*, qui, eodem abſente, ſingulis præficitur, & ut ſuo quisque muneri ſatisfaciat, ut ſtudioſa juventus in conſcribendis morborum hiſtoriis dirigatur, utque debitus ubique rerum ordo ſervetur, ſtudium omne impendit. Nemini vero, medicinæ candidatis, vel affinibus ægrorum, quos hi deſiderant, exceptis, ſcholam hanc ingredi, niſi horis ad id præfixis, permittitur. Hac

ſcilicet a lege quam plurima in ægros redundant emolumenta, inter quæ præcipua ſunt; quietis hoc in loco neceſſaria obſervatio, & ne quid ciborum vel potus, quæ ſaluti ægrotorum obeſſe poſſunt, propinetur, cura continua.

Sub hac rerum diſpoſitione oportet ſane, ut ſumma obſervationibus in ſchola clinica, tot coram teſtibus, inſtitutis, auctoritas fidesque concilietur. Ab eo enim tempore, quo primum Vir eximius *Burſerius*, jubentibus id ſummis rei literariæ in hac *Inſubria Auſtriaca* moderatoribus, praxin medicam ad ipſos ægrotantium lectulos apud nos docere incepit, Tironum ad hanc ſcholam confluxus quot annis non parum eſt auctus. Sub illo etenim egregio praxeos medicæ magiſtro, qui longe pauciores pridem fuerant, Auditores, ad *quadraginta* circiter & ultra numero increverunt. Adventante hanc in Academiam Viro Celeberrimo, Illuſtri *Tiſſoto*, hic numerus ad *ſeptuaginta* circiter adauctus eſt. Quum Pater poſt biennium Clinici curam Ticinenſis in ſe aſſumeret, *quadraginta* circiter praxeos medicæ in eadem candidatos numeravit. Ultimis vero his annis hic, in juvenum medicorum plusquam *centum quinquaginta* ſocietate, Clinicum quotidie adivit. Pars magna iſtorum ex diverſis, tum Italiæ, tum Germaniæ alia-

rumque regionum provinciis advenerat; ac inter iſtos, quamplurimi, qui, aliis in ſcholis medicinam edocti, ac diverſis ſane inter ſe oculis, de theoriæ non minus principiis, quam de methodo medendi in Clinico Inſtituto adhibita, primo quidem intuitu judicantes, in omnia certe, quæ hanc ipſam ab aliis diſtinguerent, attentionem, quam poterant maximam, continuo poſuerunt, ac ponere continuant. Hæc doctrinæ & opinionum in tanto candidatorum ac medicinæ doctorum numero diverſitas, æmulationem non parum coadiuvat, ac ut ſuum de natura & exitu morbi tueatur judicium, nec quidquam, quod ipſemet non viderit, aliis concedat, quemvis impellit. Hic ipſe vero ingeniorum juvenilium diſſenſus, atque innata de ſingulis objectis ſic aut aliter ratiocinandi diſputandique cupido, ſingulorum de veritate obſervationis teſtimonium tantum omnino reddat neceſſe eſt, ut ab hoc communi *de factis* judicio, ad alterum, quod majoris eſſet ponderis, provocari non poſſit. Ut vero quivis auditorum, atque omnes ſimul ſumpti, ea, quæ circa ægrotos ſibi commiſſos adnotaverint, pro ſuis agnoſcant, atque veritatem obſervationum communi auctoritate defendant, unicuique morbi hiſtoriæ, quam ſincere ac integre hic afferam, nomen patriamque medici, qui eandem collegit, adjungam.

Sed antequam ad rationem de morbis in clinico Inſtituto publice a me pertractatis reddendam accedam, breviſſime aliqua, quæ lucem ſequentibus affundant, attingam. Non eſt enim exigui ad recte de his judicandum momenti, propius perſpexiſſe, quæ cœli natura, vivendi ratio quæ ſit illorum, qui noſocomii Ticinenſis atque clinices beneficio fruuntur; quinam his in regionibus morbi ſint endemici, aut qui more epidemicorum non raro graſſentur.

Primum de coelo aerisque temperie. Hanc ut melius & ad fidem faciendam accommodatius ob oculos ponerem legentibus, ad Virum Clariſſimum & harum rerum obſervatorem intelligentiſſimum accuratiſſimumque, Illuſtrem *Alexandrum Volta*, phyſicæ experimentalis hoc in R. Archigymnaſio profeſſorem confugi, qui, ea qua eſt animi in omnes bonarum literarum amantes liberalitate, & in me humanitate prorſus ſingulari, ſuas de hac re obſervationes mecum lubenter communicavit. Eas, quo facilius ſub uno adſpectu poſitæ colligantur, in tabulas, infra tradendas, redegi. Præmittam epiſtolæ hoc a Viro Illuſtri mihi transmiſſæ, & ex italico idiomate in latinum translatæ, partem eam, quæ tabulis prædictis præfationis loco eſſe poteſt.

„Cum Tibi quidem ſufficiat, quæ ath-
„moſpheræ noſtræ, de menſe in menſem,
„aut de quindecim diebus tot ſequentes in
„dies, ab initio hyemis elapſæ ad ver inte-
„grum uſque, conſtitutio fuerit, ita tibi ſatis-
„faciam: ut menſem quemque in tres partes,
„primam nempe, mediam, ultimamque di-
„videns, quam coeli temperiem habuerimus,
„quæ fuerit barometri ac thermometri altitudo
„media, quæ humiditatis & ſiccitatis ratio,
„qui coeli ſtatus, pluviis, nivibus, nebulis,
„quæ incidere, deſcriptis, pernoſcas; atque hæc
„quidem omnia breviter & ſummatim. De
„ventis interim multa obſervare accuratius,
„Anemometrum deſideranti, mihi non licuit;
„notavi ſolum, ſi quando fortiores ad aliquod
„e punctis, ut vocant cardinalibus, eorumve
„intermediis ſpiraverint. Coeterum ventos
„*Ticini* parum dominari, elapſis autem hyeme
„& vere, eosdem ſolito etiam minus regnaſſe,
„tibi conſtat."

Præter coeli temperiem, regionis poſitio, ſoli indoles atque cultura vim ſummam in corpora animalium exercent: quæ vero partim, ſi agrum *Mantuanum* excipias, *Ticinenſi* minus, quam cæteris Inſubriæ provinciis, ſavere videntur. In planitie ampliſſima, ab alpibus ad ſeptentrionem poſitis, ad flumina conſpicua *Padum*, *Ticinumque* meridiem ver-

ſus decurrente, urbs floret inclyta *Papia*. Hæc iſtius poſitio, cujus ſalubritatem divinus jam dudum cecinit *Petrarca*, feliciſſima foret, niſi temporum, bellorum injuria, niſi campi vaſtiſſimi oryzæ dicati, ac prata per artem paludoſa eandem nimis invertiſſent. Amplam per vallem Ticinus, arborum plurimarum ſub umbra, celeriter decurrit. Hanc in vallem rivuli innumeri, & aquæ copioſæ per terras foſſis undique interſectas, lento curſu, & exigua, qualem agrorum inundatio ſæpe exigit, declivitate, ſeſe exonerant. Atque hæc præcipue de ea parte, quam *Lomellinam* vocant, Ticinum inter & Padum jacente, valent. Omnia hic aquis & irrigationibus referta. His adde præcipuam oryzæ culturam, quæ & laboris affert quam plurimum, & civium in urbe nimis vicina degentium ſanitati, quo tempore aquæ ſtagnare incipiunt, menſibus nempe Julii, Auguſti, ac Septembris, non parum eſſe ſolet contraria.

Ex his facile eſt perſpicere, & coeli conſtitutionem, & regionis indolem, & quæ utramque vel comitari, vel conſequi ſolent, fontem eſſe morborum æſtatis tempore ſatis perennem ac uberem, eorumque maximam partem generis aſthenici.

Supereſt ut de re alia, non minoris profecto momenti, mentionem injiciam, ſcilicet de vitæ ratione, qua homines, qui ad noſcomium vulgo deferuntur, uti ſunt ſoliti, ſunt enim hi fere egentiores, aut agricultores. De his dicam paulo amplius.

Si quis Inſubriam Auſtriacam peragrans, miram hic naturæ in largiendis fructibus liberalitatem, rerumque omnium, quæ ad primas vitæ ſuſtentandæ neceſſitates ſpectant, abundantiam, optimamque conditionem, ſimulque agriculturæ progreſſus omnino inſignes conſpexerit; negabit is, multas in Europa provincias reperiri, quæ palmam huic noſtræ eripere queant. Accedit, quod vectigalia ſint moderatiora, neque mediocritatem excedant, & quod illi, qui provinciæ adminiſtrandæ regendæque præſunt, curæ atque ſollicitudinis, quo ſubditorum ſaluti quam optime proſpiciatur, nihil omittant.

Et tamen agricolarum hominumque rure degentium pars potiſſima, tam eſt commodis vitæ omnibus deſtituta, tamque miſera, ut reliquo in orbe, quo quidem agrorum cultura penetravit, vix ulla magis. Nec mirum eſt, ſi quis conſideraverit, hanc claſſem hominum plerumque, nec palmulam terræ, quam ſudore ſuo impræg nat, poſſidere ut propriam,

ſed ſub Domino colono, qui ipſe non ſuum, ſed poſſeſſoris, in urbe viventis prædium, graviſſimo ſæpe aëre conductum, colit, duris admodum, & male ſanis laboribus addictam teneri, fructuque ex iſtis, quo ſuum ſuorumque vitam ſuſtentet, vix non omni privatam incedere.

Victu vero hæc hominum claſſis utitur ex pane difficillimæ coctionis, quam e milio indico præparant, & ex *polenta*, ut vocant, ex farina Zeæ Mays, & aqua ad ignem confecta, a qua non ſolum butyrum, ſed & condimenti genus, inter omnia quam maxime neceſſarium, *ſal* nimirum *culinaris* non raro abeſt. Hoc ſcilicet naturæ donum, hominum æque, ac animalium domeſticorum ſaluti tam proficuum, etsi maria vicina eodem abundent, pretio nihilo minus tam alto, ut egenitatem agricolæ non parum ſuperet, venit. Hinc inſipidam plane hanc paſtam, in bolos redactam, nulla dentibus opera conceſſa, integram, quaſi medicinam ingratam, eſurientes ſtomacho ingerunt, aut ſaltem phaſeolorum, aliorumque infimæ conditionis leguminum damnantur ad uſum.

Aliud ciborum genus noſtris oryza præbet, ſanum certe, ſed majus ob pretium vix ea, quæ ſatis nutriat, quantitate ventriculo

eorum, qui tanta cum moleſtia, vitæque tanto ſub diſcrimine hanc plantam colunt; conceſſum.

De carne atque de vino, quæ perraro agricultorum labris guſtanda offeruntur, vix habeo, quod loquar. Obstupui certe, cum primum mihi, in victus rationem inquirenti, non pauci, ſe ad illam uſque diem, qua noſodochium ingreſſi eſſent, neque carnem, neque vinum, neque alium quemcunque liquorem fermentatum guſtaviſſe, pie faterentur.

Hujusmodi igitur alimentis tam parca manu nutritos, difficillimis laboribus, iisque continuis, collum ſubdere oportet agricolas; nec mulieres quidem utero ferentes, tam diræ ſeſe conditioni ſubtrahere queunt. „Hæ pro„no in terram corpore cum impetu ſolum ef„fodere, cerealia ſub ardentibus meridiani „ſolis radiis excutere, immani humeris, ca„piti, onere impoſito obrui cernuntur. Quo„ties non in oryza colenda ſtagnantibus aquis, „ſub quavis cœli intemperie, ad genua uſque „immerſas, incurvo, ac repente quaſi cor„pore zizaniam terra, & ſæpe nimis propriam „ſic utero prolem, evellere conſpeximus.“ a)

a) *Jo. Petr. Frank.* Oratio academica, de populorum miſeria, morborum genitrice. *Del. Opuſc.* Vol. IX.

Quæ vero, rebus ita ſe habentibus, prægnantium, quæ puerperarum, quæ prolium tenerarum ſit conditio, non eſt, cur hic exponam; id ſolum dictis ſupperaddendum: quod, cum nulla ferme inter nos puerpera, niſi plebi addicta, puerum lacte proprio nutrire dignetur, matrum ruſticarum, quæ locum minus ab urbe diſtantem inhabitant, pars magna, etſi mammæ ob victus penuriam flaccescant, lucri tamen cupidine, & neceſſitatis imperio coacta, vel peregrinam ſimul propriamque prolem uberibus admoveat, vel hanc ipſam a ſinu materno repellat. Vix autem ſeptimum hic annum attigit miſer, cum diro jam, ac vires longe ſuperanti ſubjugatur labori: & ſic de reliquo vitæ curſu dicendum eſt.

His præmiſſis, quis non videt, quales noſtro ſub cœlo morbi præ aliis dominari cenſendi ſint? non illi nimirum, qui corporis vigorem nimium, viriumque abundantiam pro ſua origine agnoſcant. Revera ita ſe rem habere, ex hoc ipſo opere comparebit: pauci enim ſunt, qui ex virium augmento morboſo naſcantur, ſi cum illis conferas, quos ab atonia & debilitate inductos tractavimus.

Neque mirum cuique videbitur, ſi lienis monſtroſa moles, cachexiæ, aliaque ſimilia, endemica quaſi inter noſtros mala conſtituant;

quo etiam ſpectant, æſtate imprimis & autumno, febres intermittentes, inter quas *perniciosæ* haud raro caput ſuum extollunt. Febres porro continuæ nervoſæ, ſive illæ, quas putridas appellant, niſi endemicas quis dicat, ſæpenumero ſaltem epidemice apud nos graſſantur, atque hyemis præprimis tempore, quo pauperes in anguſtis tuguriis, tum aeris, tum lucis ipſius libero acceſſu privati, vitam, animalia inter domeſtica, & in ſtabulis omnem trahunt, non paucis infenſæ redduntur. Sunt vero quamplurimi, quos tam iniquo habitationis genere contentos eſſe dura neceſſitas cogit. Revera a principio menſis Novembris anni 1794 ad eam uſque diem, qua Inſtituti Clinici curam in me ſuſcepi, pater meus febres nervoſas, tum intermittentes, tum continuas, peripneumonias malignas, ſimilisque naturæ morbos fere unice curandos habuit.

De *Pellagra* mentionem peculiarem inſtituere omitto; quippe quæ, etiamſi ad agrum quoque Ticinenſem non ita pridem ſe dilataverit infelix ægritudo, in Inſubriæ tamen parte ſuperiore ſedem præcipuam figit.

His igitur certo judicio, ut mihi videtur, expoſitis, ſuccinctam nunc morborum rationem reddere aggredior, eorum ſcilicet, quos tempore indicato in clinico inſtituto tractandos

ſuſcepi, illis modo exceptis, qui examini juniorum Medicinæ Doctorum dicabantur: ad quod examen ad unum omnes tenentur, qui ad Medicinæ hac in parte Inſubriæ exercitium publicum aſpirant. Horum nempe morborum curæ non minus, quam publico Candidatorum examini, Vir illuſtris *Joſephus Raggi*, in hac Academia Profeſſor P. & O., præfixus fuit.

Quod ordinem rerum hic exponendarum attinet, eum exiſtimavi eſſe optimum, qui ſcholam oleret minus, naturæ vero eſſet proximior, ac lectores non minus, quam me ipſum, tædio, res easdem diverſis in locis repetendi, liberaret. Cæterum nominibus morborum hic uſus ſum, quæ in Patris mei *epitome de curandis hominum morbis*, civitate donata fuerunt.

Dabam Ticin. Reg. XII. Cal. Oct. MDCCXCV.

# CAPUT I.

## *Morbi inflammatorii.*

Etiamſi inſolitum frigus, anno 1795. inchoante, univerſam Italiam invaſerit, altæque nives amœnos Inſubriæ campos obtexerint; clinicum nihilominus inſtitutum, tempore indicato, novem tantum ægroti morbis inflammatoriis veris legitimisque adfecti ingreſſi ſunt; quorum duo, *peripneumonia*, tres, *febre catarrhali*, reliqui vero, *cynanche faucium*, *Rheumatismo*, *Eryſipelate* laborabant. Unicus a *Scarlatina* prehenſus fuit ægrotus. Ad unum omnes, brevi admodum temporis ſpatio, optima gaudentes valetudine, methodo, quam nunc paucis exponam, pertractati, noſodochium dereliquerunt. Morbos interim inflammatorios hoc anno, quam annis elapſis, non modo rariores fuiſſe, ſed etiam longe minore cum vehementia regnaſſe; lubenter fatebor.

Vigente diatheſi inflammatoria, præcipue ſi organum quoddam ad vitam neceſſarium præ aliis affectum cernebatur; venæ

ſectionem pro re nata, nunc ad libram, nunquam ultra, nunc ad octo vel novem uncias, inſtituendam curavi. Paucis ſanguinis detractionibus peractis, ægroti conſtanter in melius vertebantur, quare nunquam coactus fui ultra quinque hujus pretioſi humoris libras emittere; quod ſine dubio me facere oportuiſſet, niſi reliqua auxilia debilitantia, ſeu anthiphlogiſtica, ſimul in uſum vocaviſſem: nam venæ ſectio, etſi princeps remedium in adfectionum inflammatoriarum curatione ſit; per ſe nihilominus, teſtante etiam *Huxhamo*, *) vix aut ne vix quidem, morborum phlogiſticorum medelam integram efficere valet.

Auxilia de quibus loquor, & quorum ope ſæpe ſæpius ſanguini parci poteſt, ſunt *evacuantia* in genere, rigoroſa ab omni animali victu abſtinentia, athmosphæra frigidiuſcula, copioſa aquæ potatio, quies corporis animique, nec non, in levioribus inflammatoriis adfectionibus, methodus diapnoica.

Evacuantium, præſertim vero lenium catharcticorum, ſumma in morbis phlogiſticis

---

*) *Diſſert. de Pleuritide & Peripneumonia.*

utilitas, *Sydenhamo,* *) *Huxhamo,* **) *Boerhaavio,* ***) aliisque ſummis in arte viris bene cognita erat. Conſpicuum morbi cujusve phlogiſtici levamen, quod horum pharmacorum ope obtinetur, non a ſola ſaburrarum, pituitæ, bilisque evacuatione, nec a derivationis, tam incertae doctrinæ, auxilio, — ſed potius a debilitate, uſum catharcticorum ſequente, repeterem. Aegrotantibus enim non paucis, morbo phlogiſtico detentis, quin vel unicum ex ſic dictis ſignis gaſtricis adeſſet, ſummo cum rerum ſucceſſu, alvum ducentia iterum iterumque propinavi. Faucium cynanchen, in hoc ipſo inſtituto clinico, ſalis amari ope, cito ſanavi; deerant tamen & oris amarities, & linguæ ſpurcities, ac nauſea, aliaque hujus naturæ ſymptomata, quorum præſentia vulgum medicorum ad purgantium uſum tam ſæpe conducit ****). Minime hinc dicti remedii utilitatem a ſaburrarum vel bilis evacuatione, ab ipſo peracta, derivare mihi licet. Peripneumoniæ illæ, ac cynanches, quæ a celeb. *Stoll* pro gaſtricis

---

*) Opera omnia. Cap. V.

**) l. c.

***) Aph. 852.

****) Morbi iſtius hiſtoriam ſcripſit D. Doct. *Jacob Giovanelli*, Tyrolenſis.

atque biliofis, eo quod illas cum evacuantibus ſanaverit, declaratæ ſunt, erantne ipſæ revera talis naturæ? Non deſunt interim ſummi ingenii, & auctoritatis medici, quos inter modo *Trillerum* *) nominabo, qui catharcticorum uſum in morbis, de quibus ſermo eſt, propter ſtimulum, quo agunt, proſcribendum eſſe cenſuerint; ſed unico his reſpondere licebit argumento: purgantia certe non agunt, quin ſtimulent; verum, quæſo, ſi illa tantum catharctica in uſum vocemus, quæ acrioribus draſticisque principiis deſtituta, lenes modo evacuationes promovent, cujusmodi ſunt varia ſalia neutra, tamarindi &c., nonne tunc debilitas ab alvina purgatione inducta, damnum ab actione mitiſſimi ſtimuli illatum facile delere ac ſuperare concedetur?

Quamvis autem venæ ſectio, alvique modica purgatio ad potiora auxilia antiphlogiſtica pertineant; eorum tamen emolumentum longe minus ſub oculos cadit, niſi ſumma ſimul victus habeatur ratio. Diæta enim in morbis a vi vitæ nimia originem ducentibus, prorſus vegetabilis, ac liquida adhibenda eſſe

*) De pleuritid. Cap. III. §. 4.

mihi videtur. „Carnes, inquit *Sydenha-* „*mus*, *) cujuscunque demum generis, & „juſcula ex iis parata, ſacra ſunto: juſculis „vero hordaceis, avenaceis, pomis coctis ac „id genus aliis veſcitor, ptiſana ex hordeo, „vel cereviſia tenuiſſima utitor.“ Quare ægrotis nonniſi vegetabilia, præſertim fructus horreos, concedo: qui cibi ob vacillantem putredinis theoriam a maxima parte medicorum in ſolis morbis ab atonia pendentibus propinari ſolent, in quibus certe tam pernicioſi, quam in adfectionibus a contrario corporis ſtatu oriundis, proficui eſſe cernuntur.

Quod potum attinet, ſimpliciſſimum in morbis inflammatoriis, aquam ſcilicet frigidam, ſuppedito. Minime vero nitrum, vel aliud quodpiam hujus generis medicamen, addo; quod tunc ægroti, ingrati ſaporis cauſa, non facile neceſſariam potus copiam ſumant; vel potius, quia hiſce pharmacis, *niſi evacuationes inducant*, nullam vim antiphlogiſticam tribuendam eſſe exiſtimo. Nitrum enim, aliaque hujus naturæ ſalia, evidenter irritant, ac ſtimulant. Idem de acidis vegetabilibus ſaturatis, quibus, neſcio cur virtus refrigerans conceſſa ſit, ſentio. Acetum enim,

*) Op. citat. Sect. VI.

fortius inprimis, tam longe abeſt, ut vires corporis imminuat, ut hae potius ab ejus uſu aliquomodo augeantur. Alcoholis illud vix non ſemper haud exiguam copiam continet. Acidum, quod ex fructibus limonum obtinetur, aqua multa dilutum, pro potu ægrotantium, morbis inflammatoriis adſectorum, magis accommodatum, mihi videtur; licet nec eidem vim adſcribere queam antiphlogiſticam. In peripneumonia ab hoc potu ſubacido tuſſim exaſperatam fuiſſe, obſervavi ego, obſervarunt & alii. Porro neceſſe eſt, ut caveatur, ne illi, qui hanc *limonadam* præparant, portiunculam corticis fructus ipſius potui ſuperaddant, vel citri elæoſaccharo adjecto, ſtimulante hanc principio impraegnent. Commixto ſcilicet ſic oleo eſſentiali, quod vehementer exæſtuat, potus, de quo ſermo eſt, valdopere excitans, atque abhinc in morbo inflammatorio noxius paratur. Gravis hic error frequentem in praxi locum habet. Omni igitur potui, aquam fontis frigidam, certe non ubique glacialem, antepono. Illam equidem in peripneumonia ac faucium cynanche cum ſucceſſu magno in uſum vocavi, dummodo hi morbi adhuc recentes ac revera inflammatorii eſſent. Methodus iſta, ab aliis noſtratibus medicis, imo ab ipſo vulgo, jam dudum adhibita, nunquam aliquid detrimenti produxit. Sic ſaltem magiſtra docet experientia.

Atmoſphæræ autem, quam *Sydenhami*, *Boerhaavii*, aliorumque conſilio in quovis morbo phlogiſtico, ſubfrigidam eſſe oportet, maximam ſemper rationem habui. Argumenta enim a *Brunone**) circa frigoris actionem expoſita, de illius vi, dummodo ſat conſtanter in corpus agat, *debilitante*, me plane convicerunt. Acutiſſimi ſcilicet hic Vir ingenii, non a frigore, recta via, ſed a calore illud ſubſequente, qui tunc majori cum vi in machinam magis excitabilem agit, morbos inflammatorios oriri; — & frigus ſat conſtans non ad auxilia tonica, ſed revera ad debilitantia, ſeu antiphlogiſtica, ſpectare, meridiana luce, ni fallor, clarius demonſtravit.

Hic certe locus non eſt, rationes, quæ ad hanc ſententiam tum negandam, tum defendendam allatæ ſunt, in medium afferendi; quod tamen alia occaſione jam fuſius feci, **) fecitque W. *Weikardus*, ***) Antiquitatis

---

*) *Elementa Medic. Brunonis.*

**) Ricerche ſullo ſtato della medicina, di *Jones*. Trad. dall' Ingleſe da *Giuſeppe Frank*, con note. T. I. p. 251.

***) Entwurf einer einfacheren Arzneykunſt. Verſionem italicam cum notis procuravi ſub titulo: Proſpetto d'una medicina piu ſemplice.

jam medici vim frigoris antiphlogiſticam bene noverunt. Sufficiat hic dicere, *Aſclepiadem*, *Celſum*, aliosve, in phreneſi, ut caput frigida lavaretur, conſuluiſſe: quod præceptum *Lanzonius* *) ac *Williſius*, **) felici cum ſucceſſu, ſecuti ſunt. Inter recentiores. C. *Tiſſotus*, ***) atque W. *Moneta*, ****) regimen calidum in catarrhali & coryzæ inflammatoriæ curatione, proſcribendo, frigidam iterum iterumque commendant. Variolas demum inflammatorias, nonne felici cum exitu in atmoſphæra frigidiuscula curari omnes convenimus? Et cum hujus exanthematis eruptio a frigore non ſolum non impediatur, ſed potius promoveatur; cur eſt, quæſo, quod contrarium in cæteris exanthematibus phlogiſticis timeamus. Frigus in curatione morbillorum benignorum æque ac in variolis profuiſſe, W. *Wainmann* *****) teſtatur. Idem in ſcarlatina benigna accidere, egomet ipſe in caſu ſequente expertus ſum.

---

*) Miſcel. natur. curios. D. 3. An. 5. §. 6. Obſ. 121.

**) De delirio et phrenitide. Cap. 10.

***) Avis au Peuple.

****) Abhandlung, daſs die Kälte, und das kalte Waſſer in Katharkrankheiten wahre Heilmittel ſind.

*****) *Jones* op. citat. T. 1.

# SCARLATINÆ HISTORIA *)

Puer, piſtori tironis operam præſtans, 13um ætatis ſuæ annum attingens, robuſius ac bene nutritus, a biennio optima fruens valetudine, cum ob muneris rationem frigori calorique alternatim ſæpius ſeſe exponere cogeretur, jam aliquot abhinc diebus de inſolita artuum laſſitudine, animi morbſitate, & quadam faucium titillatione conquerebatur. Nihili hæc faciens, in priſtina vivendi methodo continuabat. Ante triduum, nulla accedente nova cauſa, & abſque contagii ſuſpicione, dolore faucium corripitur, deglutitionem quodammodo præpediente, abſque tuſſi & reſpirandi difficultate, torminaque inſimul ad abdomen expertus, abſque vomitu aut teneſmo. Hoc ſub rerum ſtatu, quin horrorem caloremve febrilem perſenſiſſet unquam, lecto committitur, ibidemque domi per biduum degit, nil præter potum aquoſum aſſumens. Abdominis dolores poſt paucarum, a quo incœperant, horarum ſpatium, diſparent, ſuperſtite morboſa faucium affectione. Hæc, licet æger ab omni cibo abſtineret, ſollicitéque animi corporisque quietem ſervaret, in-

*) Hiſtoria haec a D. Doct. *Franciſco Alimonta* Tyrolenſi ſcripta eſt.

creſcit : dolor ſcilicet major evadit, deglutitio difficilior redditur, voxque fit acuta. Cum res ſic procederet, heri veſpere, nulla facta medela, noſocomium inferius petit, ibidemque venæſectio ad unc. IX. inſtituitur, cataplasma emolliens collo apponitur, & hauſtus ſalinus cum duobus tartari emetici granis præſcribitur. Ab hac methodo melius habuit, & hoc mane in clinicum inſtitutum deportatus; ſequentia obtulit animadvertenda: dolor faucium tantiſper erat imminutus, deglutitio facilior, vox minus acuta; inſpectæ fauces rubebant valdopere; tonſillæ tumebant, uvula ad linguæ radicem usque extendebatur, lingua, quodammodo ſicca, maxima fere parte muco albido obtegebatur, nulla interim aderat tuſſis, aut reſpirandi difficultas: cutis erat arida, ſiccequæ urens; & licet æger id antea non animadvertiſſet, maculis undique, ſi faciem excipias; copioſiſſimis lævigata ſcatebat: hæ maculæ erant minimæ, ruberrimæ, hinc inde confluentes; a compreſſione evaneſcebant, hac ceſſante, mox revertebantur. Interim nullus aderat oculorum rubor; aut lacrymatio; ſternutatio nulla, nec coryza, nec ulla ventriculi oppreſſio, aut vomituritio. Pulſus erant admodum frequentes & tantiſper pleni: pauca ſitis aderat, anorexia aliqua, & quædam artuum laſſitudo; alvus ordinata;

His perſpectis, cum nulla nunc vigeat variolarum morbillorumque epidemia, nec præſentia ſymptomata hæc annuncient exanthemata, morbum pro *ſcarlatina* habemus. Quod febris ad indolem ſpectat, floridus ægroti habitus, ejusdem vitæ genus, actio virium excitantium in decurſu ad morbum graviorem continuata, evidens adhibitæ antiphlogiſticæ methodi utilitas, nervoſorum ſymptomatum abſentia, & præſentium conſideratio, de inflammatoria hujus indole ſatis nos convincunt. Quoad prognoſin, licet ea ſit morbi natura, ut facile in hydropem in convaleſcentibus terminetur; nihilominus, cum graviora ſymptomata non urgeant, ſub recto regimine, feliciorem morbi exitum ſperamus.

Interim, ut indicationi ſatisfaceremus, ſtragula detrahi juſſimus, ita tamen, ne ingratam frigoris ſenſationem æger perſentiret, & dein habito ad leviorem morbi gradum, nec non ad præſentis conſtitutionis, nervoſæ morborum indoli faventis, characterem reſpectu, præſcripſimus hirudines Nro. X circa collum applicandas, aquam frigidam, & cibum ex pomis coctis paratum.

### Vespere.

Aliqua adeſt exacerbatio, pulſus ſunt magis frequentes, adhuc pleni, calor major,

& tantiſper in ſomnum inclinat æger: cæterum dolor faucium eſt magis imminutus, deglutitio facilior, & vox minus rauca: alvum non depoſuit. Continuavimus in potu & diæta, & clyſterem emollientem præſcripſimus.

MANE. 7. m. d.

Quievit: alvum bis depoſuit; adeſt remiſſio ſat manifeſta; pulſus ſunt minus frequentes, tantiſper tamen pleniores; calor minor; fauces minus dolent; tonſillæ tument minus, deglutitio facilior:

Eadem ſit ægri ſtragulis levioribus cooperiendi ratio; dein

℞. Hauſt. ſalin *) uncias ſeptem.
Tart. emet. granum unum
Cap. omni bihorio cochlearia duo
Diæta eadem.

VESPERE.

Exacerbatio aliqua, ſed heſterna minor: alvum depoſuit. Continuavimus in omnibus.

---

*) Hauſtus ſalinus ſic paratur.
℞. Aceti ammoniacalis. Infuſ. ſambuc. $\overline{aa}$. unc. tres, Oxymel. ſimpl. unc. unam. M.

MANE. 8. m. d.

Bene quievit: remiſſio manifeſtiſſima: pulſus minus frequentes, parum pleni, gutturis dolor tonſillarumque tumor minor, vox fere naturalis: ad brachia & crura aſpredines comparent miliformes, albæ, quæ cutim ſcabram reddunt. Continuavimus in præſcriptis.

VESPERE.

Exacerbatio aliqua, ſed præcedente minor: alvum non depoſuit: clyſterem ordinavimus & in cœteris continuavimus, ut ſupra.

MANE. 9. m. d.

Optime quievit; gutturis dolor non niſi ſub liquidorum deglutitione aliquis; tonſillarum tumor fere nullus: aſpredines miliformes majores apparent: pulſus fere naturales. Continuavimus in omnibus.

VESPERE.

Exacerbatio aliqua: calor tantiſper major, pulſus frequentiores magisque pleni, inquietudo magna ob dentis dolorem: dens inſpectus carie affectus apparuit; in præſcriptis continuavimus.

MANE. 10. m. d.

Quievit: remiſſio adeſt manifeſtiſſima, urina ſedimentum lateritium deponit. Continuavimus ut ſupra.

VESPERE.

Exacerbatio aliqua. Continuavimus in omnibus.

MANE. 11. m. d.

Pulſus & calor fere naturales: desquamatio incipit, ad brachia & collum ſudavit, urinæ claræ. Continuavimus in omnibus.

VESPERE.

Exacerbatio vix aliqua. Continuatum in præſcriptis.

MANE. 12. m. d.

Desquamatio rite procedit: febris nulla, urinæ cupioſæ: diætam, ut vocatur, ſecundam *) conceſſimus, nihilque dedimus niſi infuſum ſambuci: cæterum levioribus ægrotum ſtragulis adhucdum obtegi voluimus.

VESPERE.

Nihil novi obſervatur: furfures undique ex cute decidunt. Continuavimus in prædicits ſubſidiis.

---

*) *Vid.* Plan d'école clinique Tab. C.

Per 4 adhuc dies apud nos remanſit: nil præter diætam tertiam*) absque vino conceſſimus, deſquamatio rite proceſſit, & quin ullum unquam hydropis ſignum appareret, aut de morboſa ſenſibilitate conquereretur æger, ad ſuos redire cupientem, integre reſtitutum dimiſimus, monentes, ne frigori calorive alternatim; vel nimio calori ſeſe exponeret.

Præter remedia jam allata, & præter corporis animique quietem, aliud porro magni momenti antiphlogiſticum auxilium conſtanter in uſum vocavi, quod ob nimium contra methodum alexipharmacam odium; a plerisque medicis, niſi fallor, non ſatis pro merito æſtimatur. De methodo, quam ſudoriferam ſeu diapnoicam vocant, loquor, quæ ipſa, quamvis in fortioribus morbis inflammatoriis, propter ſtimulum primam ejus actionem concomitantem, maximo detrimento ſit, in levioribus contra adfectionibus phlogiſticis, præcipue ubi ſudoris ſponte ſuborientis ſigna cernuntur, ad potiora curationis ſubſidia mihi videtur pertinere. Hoc ultimo in caſu, nihil noxæ a levi admodum ſtimulo,

---

*) *Vid.* Plan d'école clinique Tab. C.

cujus ope ſudor promovetur, timendum, quum ſudoris evacuationem ſubſequens debilitas, damnum ab illo illatum, facile ſuperabit. Prorſus contrarium vero in gravioribus, a vi vitae nimia pendentibus morbis, evenit, in quibus ſudor a qualicunque, vel leviſſimo, ſtimulo creatur, & fatente *Alexandro*, a regimine antiphlogiſtico, imo ab ipſo frigore, cum utilitate promovetur. Qua de re iis ægrotis, qui leviſſimis morbis inflammatoriis adficiebantur, mox ab initio, — illis vero, qui gravioribus opprimebantur; tantummodo ſub finem, quum nimirum aliorum debilitantium opere morbus ad priorem illum gradum redactus eſſet, lenia ſtimulantia e. g. tartarum emeticum in refractis doſibus, pulverem Doweri, acetum ammoniacale propinavi, hac ratione inductus: ut ope ſudoris ſuperſtitem virium vitalium ſuperabundantiam delerem, ſicque ægritudinis perfectam curationem cito obtinerem. Aegrotum peripneumonicum in clinico inſtituto, cui jam vena ſecta fuerat, præſentibus ac ſævientibus adhuc hujus diri morbi ſymptomatis, ſub pulſu tamen molli ac undoſo, cum regimine diapnoico, de quo locutus ſum, tempore viginti quatuor horarum ad ſanitatem reſtitui.*) In morbis porro phlogi-

---

*) Aegrotantis hujus hiſtoriam ſcripſit D. Doct. *Joſephi Prada* Mediolanenſis.

ſticis, exanthematibus præſertim ſtipatis; a contagio inprimis ortis, methodus hæc lenis diaphoretica mirifice confert.

Neque tamen ſilentio præteream, me hinc inde ob methodum diaphoicam præpoſtere adhibitam, morbi augmentum obſervaſſe; quum a ſtimulo pharmaci, quo ſum uſus; deſideratus ſudor negaretur.

Quæ igitur auxilia ad morborum inflammatoriorum curationem adminiſtranda cenſui; breviter jam expoſui: oportet nunc paucis rationem reddere; cur quædam pharmaca a ſummis in arte medica viris contra adfectiones phlogiſticas commendata non adhibuerim.

Opium „quod genio inflammationis non „quadrat" *) nunquam in phlogiſticis adfectionibus adhibui. Sub finem tamen peripneumoniarum, victa diatheſi phlogiſtica; ac contraria per abuſum remediorum debilitantium generata, opium certe ſæpius ſummo cum fructu in auxilium vocavi.

Quid de veſicantibus, contra pleuritidem & peripneumoniam adeo laudatis remediis, cogitem, ingenue nunc fatebor. A veſicatoriis in mor-

*) *Tralles* uſus opii T. II. p. 84.

borum inflammatoriorum curatione, cujuscunque demum ſpeciei hi ſint, curatione (dummodo hanc naturam ſervent, atque ob neglectum debilitantium uſum, vel etiam contraria e ratione in diatheſin oppoſitam non transeant,) ſemper abſtineo. Nil enim illi, *Tralleſii* *) verbis utor, magis incongruum & contradictorium cogitare poſſum, quam venæ ſectionem inſtituere, catharctica aliaque debilitantia propinare, & eodem tempore acria, rodentia veſicatoria exterius applicare.

Profligato, ſub methodo hac, paucis ac per ſumma capita expoſita, morbo, ſtudioſorum attentionem in *convaleſcentium* conditionem conſtanter movendam eſſe, mei muneris exiſtimavi. Si ſtatus ille, qui ſanitatem inter & morbum medium tenet, atque prædiſpoſitionis ſub nomine ſalutatur, pro medico practico ſummi momenti eſt, non minus ejusdem attentionem conditio illa, cui *convaleſcentiæ* nomen imponitur, quæque morbum inter & ſecundam valetudinem poſita eſt, meretur. Quodvis enim morbi genus propriam convaleſcentiam, propriaque redituri morbi ipſius pericula habet, ac diſtinctam medendi methodum requirit, quod fuſius parens opti-

*) De uſu veſicantium.

mus alibi expoſuit. *) Mos vulgo receptus; illis qui a morbo recenter convaluerunt, indiſcriminatim excitantia, victumque lautum ac vinum exhibendi, peſſimus ſine dubio eſt. Sæpe iterumve ſub tali vivendi ratione ignis vix extinctus iterum nova vi in perniciem hominis accenditur. Aegrotantibus hinc meæ curæ commiſſis, poſt ſuperatum morbum inflammatorium, dummodo ob nimium remediorum debilitantium uſum, virium vitalium conſpicuum languorem non oſtendant, victum vegetabilem pauca cum adjecta carne concedo, vinum vero fere ſemper prohibeo.

## CAPUT II.

### *Febres intermittentes.*

Quum præterita hyeme febres intermittentes rariores fuiſſent, & ſequente vere, licet eæ graſſarentur, nihil tamen, quod majoris attentionis dignum eſſet, oſtendiſſent, ſolos XIX. ægrotos, morbo, de quo loquor, adfectos, in Clinicum inſtitutum ſuſcepi. Omnes vero cito perfecteque ſanati ſunt.

Sed priusquam de methodo, qua ſum uſus, verba faciam, quid de febrium intermittentium natura ac diviſione a medicis recepta ſentiam, breviter & ſine fuco, ut mea

*) Oratio Academica, de convaleſcentium conditione ac proſperitate tuenda. Delectus opuſcul. T. XII.

opinio fert; exponere aggredior. Solent autem hæ febres æque ac febres continuæ, in inflammatorias, gaſtricas, & nervoſas, dividi. *)

Quas ego febres intermittentes pertractandas habui: (neque enim de illis tantum quas tempore indicato tractavi, ſed de aliis permultis atque graviſſimis, quarum curationem elapſis annis ſuſcepi, hoc loco ſermo mihi eſt:) ad unam omnes nervoſæ indolis fuerunt, quamvis maxima illarum pars ſymptomata ſic dicta gaſtrica præ ſe tuliſſent. Signorum iſtorum præſentiam, quum ego experientia quadam & ratione fretus, minoris habendam ducerem; neque emetica, neque chatarctica, ſed tonica atque excitantia conſtanter propinavi: quorum medicamentorum uſu morbus ſimul cum ſymptomatibus gaſtricis, nullo alio ſubſequente detrimento, diſparuit. Felici hac, & mutiplici experientia ſecurior redditus, quum febres intermittentes, licet amaror, oris, linguæ ſpurcities, ructus, nauſea, vomitus aut diarrhœa præſto eſſent, excitantibus tamen remediis celeriter certeque cedere ſemper viderem, an res eodem modò ſeſe in febribus continuis haberet, ſedulo experiendum exiſtimavi, & in hoc ſtudium, quam potui diligen-

*) Epit. de curand. hom. morb. T. I.

tiſſimum, contuli. Eventus ſuſpicionem egregie confirmavit. Magnum enim febrium continuarum numerum, quæ ab aliis propter præſentiam eorum, quæ modo commemoravi, ſymptomatum, gaſtricæ aut bilioſæ adpellabantur, quæque ad morbos inflammatorios nequaquam pertinebant, excluſa omnino methodo evacuante, ſtimulantium ope ſumma cum felicitate ſanavi. Has denique obſervationes ſæpe numero repetitas, & quam fideliſſimas ſedulo inter ſe comparans, illasque ſtudio, quo potui, diligentiſſimo, cum argumentis ab *Hecqueto*, *) *Brunone*, **) *Richtero*, ***) tum vero a patre ipſo, ****) contra theoriam gaſtricam adeo pervulgatam, atque methodum evacuantem ei ſuperinſtructam allatis, concilians, paulatim eo, quaſi vi cogente, adductus fui, ut ſententiam illam, quæ primarias adfectiones gaſtricas, paucis caſibus exceptis, prorſus negat exiſtere, animo amplecterer.

Operæ nunc eſſe pretium exiſtimo, argumenta rationesque præcipuas, quibus fretus

*) De purganda medicina.

**) Elem. Med.

***) Med. Chirurg. Beobacht.

****) Oratio Acad. de larvis morborum bilioſ. Delectus Opuſc. T. I.

morborum gaſtricorum cohortem in tam anguſtos limites coegerim, in medium paucis proferre. Quo facto, in promtu cuique erit, obſervationes, quas ultimo loco circa febres intermittentes, & continuas exponam, cum fructu legere, riteque perpendere, & ad trutinam revocare.

Gaſtricus profecto ille morbus recte dicitur, qui a cibo depravato aut venefico, vel a ſano etiam atque ſaluberrimo, ſed in tanta copia, ut vires ſtomachi, licet ſani, ſuperet, ingeſto, vel a vermibus corruptis a meconio relicto, originem trahit. Adfectio vero hujusmodi, tum ob cauſam, a qua producitur, tum ob medendi methodum, quae ipſa in materiae peccantis evacuatione unice conſiſtit, a morbis totius ſyſtematis ex vitio naſcentibus abſolute differt, & ad locales omnimodo ſpectat, quod alio jam loco expoſui ac exemplis demonſtravi. *)

Morbos vero illos, qui nunc ſporadice, nunc late per provincias epidemice graſſantur, minimeque a cibi ſive copia, ſive natura peccante originem ducunt, quamvis omnibus ſic dictis ſignis gaſtricis inſtructos homines invadant, a ſaburrali, vel biliofa tamen, in primis viis, collectione, nequaquam pendere, nunc breviter oſtendam.

*) *Jones* T. II.

Quamdiu ſecunda valetudine fruimur, ventriculi fibræ juſtam ad digeſtionis opus rite perficiendum vim poſſident, humoresque ad idem officium quoque neceſſarii propria copia & qualitate ſecernuntur. Sed cum debilitans poteſtas corpori applicatur, ventriculi, totiusque inteſtinalis tubi robur infringitur: tum vero ſecretio humorum, qui ciborum ſubactioni inſerviunt, perturbatur. Hinc ſigna, quæ læſæ digeſtionis officia indicant, & quorum certiſſimum vomitus eſt, naſcuntur. Facile interim patet, digeſtionis perturbationem & ſymptomatum ab ea orientium cohortem nil aliud eſſe, quam imbecillitatis univerſum ſyſtema afficientis effectum; quod exemplis probare in promtu eſt. Medio ſub prandio, vigente adhuc magnopere appetitu, cuidem triſtia annuntiantur: hic ſane non raro ſit, ut uno eodemque temporis momento fames non ſolum aufugiat, verum etiam graviſſima digeſtionis, & univerſæ ſæpe machinæ perturbatæ indicia oriantur. Rebus ita ſe habentibus neminem ob nauſeas, ructus, ac vomitum, quæ omnia forſan præſto erunt, totius ſyſtematis atoniam, a ſtomachi incommodo derivaturum arbitror, neque futurum, qui hominis curationem cum evacuantibus ſeſe feliciter aggredi poſſe cogitet. Quando vir cæteroquin ſanus ira excandeſcit, & tremoribus

aliisque ſymptomatis, præſertim vero vomitu bilioſo corripitur, quisne quæſo iram ipſam ac tremores a bilis copia nimia deducat, & ejus vacuationem meditetur? Idem ſcilicet hoc eſſet, acſi pathologus diabetis cauſam in urinæ copia nimia quæreret, ejusque curationem cum lotii evacuatione per artem adaucta tentaret; vel etiam ſi quis ſudoris colliquativi originem in ipſum ſudorem collocaret, & medelam per ejusdem evacuationem perfici poſſe exiſtimaret. Et cum is, qui vitæ ſedentariæ ſe tradit, variis, præſertim vero digeſtionis læſæ incommodis crucietur, quid, obſecro, accuſandum erit, colluviesne ciborum primas vias occupans, an potius totius imbecillitas ſyſtematis? Conſultumne cenſebimus ad hunc morbum curandum evacuationes in auxilium trahere? Quando denique in febribus non inflammatoriis, ſub totius ſyſtematis atonia, prægreſſis noxis debilitantibus, appetitus languet, ac ſaburrarum, vel bilis præter naturam collectæ indicia naſcuntur, cur morbi effectum, non vero cauſam cum remediis opportunis potius aggrederemur? Excitantia profecto hoc in caſu, univerſæ machinæ debilitatem auferendo, & digeſtionis organa refocillando, ſaburrarum bilisque colluviem una cum ſymptomatibus diſſipabunt. Ventriculus & inteſtina ſic corroborata, nunc vi propria, nullo ſane extrinſeco auxilio adhibito, quod

quidem ſanitate florente in dies fieri videmus, ſaburras naturali via expellent. Quid, precor, in hiſce febribus a purgantibus exſpectare poſſumus, quæ, dum largas evacuationes cient, corporis vires adeo infringunt, ut in morbis inflammatoriis poſt venæ ſectionem ad præcipua curationis momenta pertineant, quæque febres intermittentes jam ope roborantium ſanatas, revocent? Si quis vero objiciat, emetica atque catharctica hiſce in morbis conſpicuum ſæpe levamen attuliſſe, equidem reſpondeo: idem hic evenire, ac in aſthmate, & hydrothorace, ſi venæ ſectio fiat, qua peracta, brevi temporis ſpatio aliquod levamen perſentiunt ægroti, ſed paulo poſt in pejus ruunt, & citius ad orcum rapiuntur.

Una tantum difficultas, ut mihi quidem videtur, remanet, quam paucis nunc diluere animus eſt. Quæri enim poſſet, quomodo ventriculus & inteſtina a ſaburris repleta excitantium ſentire actionem queant? Huic ſummi momenti argumento reſpondeo: quod ſi tubus inteſtinalis, ob propriam debilitatem, ac ob ſaburrarum nimiam copiam, actionem illorum remediorum excitantium perferre nequeat; idem certe cum illis pharmacis accidere haud poteſt, quæ nullam in primis viis ſubactionem poſtulant, quæque vix in ſtomachum recepta,

uno eodemque temporis puncto totam machinam excitant. Ubi ergo virium, quæ digeſtioni inſerviunt, magna dejectio atque depreſſio occurrit, ac eo in caſu, ubi revera ſuſpicio de latente in alimentari tubo ſaburrarum collectione adeſt, in hoc, inquam, caſu, nec peruvianus cortex, nec martialia, quæ ægre digeruntur, ſed opiata, æther vitriolicus, alkali volatile, alcohol, ipſumque vinum præſcribenda mihi videntur. Hæc enim remedia quam citiſſime vires univerſæ machinæ reficiunt ac confirmant, tubumque inteſtinalem ad priſtinum officium abſolvendum excitant, aptumque reddunt.

Quae omnia, etſi mihi ſpem præbeant, videri poſſe lectoribus, me neque pauca, nec exigui ponderis argumenta attuliſſe contra theoriam illam, quae maximam, vel magnam ſaltem febrium, aliorumque morborum partem a colluvie primarum viarum derivat; addam nihilominus quaedam alia non minoris certe momenti; oſtendam ſcilicet, amarorem oris, linguae ſorditiem, & ejusdem, uti & oculorum & faciei totius flavedinem, nauſeam, ructus, diarrhœam, & vomitum, quamvis interdum ſaburrarum bilisque morboſae collectionis indicia ſint, longe tamen ſæpius revera ita adeſſe, ut a ſordibus primarum viarum, præter naturam exiſtentibus, originem

ducere nullo modo exiſtimari poſſit. Quod ſi effecerim, cuique ut puto, ſatis clare patebit, ob præſentiam ſymptomatum gaſtricorum, nullo pacto ad præſentiam quoque colluviei in primis viis exiſtentis, poſſe argumentari.

De oris amarore primum verba faciam, qui ſi forte adeſt, a vulgo medicorum tanti momenti habetur, ut ob ſolum ſaporis hoc vitium evacuantia non raro præſcribantur. Si tamen conſideremus, omne id quod amarum eſt, ideo non protinus eſſe bilem, ſi denique copioſas experientias perpendamus, ubi matutino tempore oris amaror poſt ſumptum jentaculum aut prandium, quin bilis evacuatio ſecuta ſit, diſparuit, ipſam oris amaritiem vix pro ſymptomate gaſtrico conſiderari poſſe, patebit. Si quis coryza laborat, atque obdormiſcens per ſolum oris cavum cogitur ſpiritum trahere, is præter hujus cavi ſiccitatem, & amarorem certe accuſabit. In febribus intermittentibus ſæpe admodum oris amaritiem ſimul cum paroxysmo acceſſiſſe, & cum hoc ipſo rurſus diſparuiſſe obſervavi, & quis non idem multoties viderit? ita ut in tertiana febre, cujus hiſtoriam dein exponam, die, qua febris acceſſit, os depravatum, altera vero die a febre libera, bonæ id notæ reperierim. Et cur denique ſolis *ſaporis* nervis, quod aliis ſenſibus toties contingit, negabimus? quoties non

oculis licet clauſis colores diverſos, aut ſub ſumma rerum externarum quiete, ſuſurrus, tinnitus, ſonosque diſtinctos auribus percipimus? Quoties non dulcis ore ſapor ineſt, quin ſaccharino latenti principio hanc ſenſationem adſcribamus; cum e contrario, vix aliquá palato amarities accuſatur, cum illico de bile in præcordiis hærente ſomniemus!

Linguæ ſorditiem, oculorum, faciei totius, & ſputorum flavedinem pariter velle á bile derivari, a rectá ratiocinandi via quam plurimum videtur aberrare. Judicium, quod e *colore* facias, in omni fere re fallax eſt & dubium. Non enim omne id, quod in corpore humano notatum flavo colore cernis, eundem a bile obtinuit. Echymoſes e. g. licet a cauſis prorſus localibus inductæ, initio rubræ ſunt, denique in atrum ac in virideſcentem, & poſtremo in flavum commutantur colorem. Ideone dicemus echymoſes a bile ducere originem? Ipſorum ſputorum flavedinem, præſertim in peripneumonia, non a bile pendere, equidem arbitror: — Colorem ſcilicet iſtum a ſanguine potius derivarem, qui vigente morbo magna copia excreatui commixtus invenitur, unde proprium adſpectum purpureum conſervat; ſenſim ſenſimque vero, in melius vertente ægritudine, copia minori ſputis junctus, non amplius rubrum, ſed flavum colorem oſtendit. In non

paucis ictericis cutis flavedinem minime a bile pendere mihi quidem perſuaſum eſt. Quomodo enim, qui hoc negat, explicare valeat icteri originem, qui iram acriorem mox ſubſequitur? Tempus me hercle, nimis breve eſt, ut bilis ex ipſo hepate, vel ex cyſtide fellea reabſorpta, per totum corpus diffundi poſſit. Specioſam ſaltem illam hypotheſin approbare non poſſum, quæ universum ſyſtema, ſub certis rerum poſitionibus, ad bilem ſecernendam, aptum exiſtimat. Magis hinc rationi conſonum mihi videtur, flavedinem eam, quæ ſæpe poſt iram in univerſa cute conſpicitur, a ſanguine, exigua copia in celluloſum textum effuſo, ibique cum humoribus diluto, derivari. Quare icteri hæc ſpecies pro levi admodum hæmorrhagia, in tractu vaſorum ſanguiferorum locum habente, declaranda, mihi quidem videtur. Quam opinionem analogia magis etiam tuetur et firmat. Quis enim ignorat, poſt vehementem iram magnas ſæpe hæmorrhagias oriri? Porro, quum in ipſis febribus nervoſis continuis haud raro ſanguinis fluxus oriatur, nonne forſitan & flavedo illa oculorum, faciei, immo univerſæ machinæ, quæ in hiſce febribus, præſertim vero in febre illa *flava Americanorum* occurrit, pariter a levi hæmorrhagia, & non a bile, derivanda eſſet? Hæc ſaltem explicatio a phœnomenis, quæ in ſcorbuto obſervamus, aliquo

modo confirmatur. In hac ſcilicet ægritudine, mihi non raro viſa, ſanguis facile per omnia colatoria ſtillat, ac in cellularem textum ſeſe effundit. Hac ultima ex cauſa, ſi morbus gravior, maculæ atræ, ſi levior idem, *flavæ* in tota cute cernuntur. Imo non raro icterus cum ſcorbuto junctus eſt, etſi vitium locale ad hepar deſit. Eadem plane ratione, qua color flavus fallax de bilis morboſa præſentia ſignum præbet, linguæ quoque ſordities minime pro ſaburrarum indicio haberi poteſt. In cynanche faucium hoc viſcus flavo muco obtectum cernitur, qui tamen non a bile, ſed a lympha illa coagulabili, quæ e partibus phlogoſi correptis tranſudat, certe pendet. Si quis denique dicat, linguæ ſorditiem hinc inde poſt evacuantium remediorum uſum diſparuiſſe, reſpondeo: hoc nil contra ſententiam meam probare, quippe a remediorum evacuantium utilitate non ad gaſtricam, uti jam dixi, morbi naturam concludere licet.

Si vel obiter in cauſas diarrhœæ inquiramus, facile quisque perſpiciet, eam ſæpe præſto eſſe, quin a ſaburris, vel a bile originem ducat. Solus timor, quam forte alvi profluvium hinc inde non producit? Pedibus non calceatis ſuper frigido pavimento greſſus faciens, quoties a diarrhœa corripitur? In mor-

bis inflammatoriis alvus non raro liquide deponitur; certe non ob ſaburras, quum teſtante ipſo *Sydenhamo*, diarrhœa hæc a venæ ſectione curetur.

Idem de nauſea ac vomitu fateamur neceſſe eſt, quæ iterum ſæpiusque a longe aliis rationibus, quam a colluvie primarum viarum generatur. „Saniſſimam mulierem rheda vehi, & mox ingentem bilis, ſeu bilioſi liquidi „copiam vomitu, excernere videbis; quin pro „tanto ſymptomate ad prægreſſam hujus humoris morboſam accumulationem, vel ſtagnationem concludere queas. Idem illis contingit, qui ſe primum navi committunt, marisque fluctibus. A quacunque re, ante ſenſibiliorum mulierum oculos in gyrum acta, a „venæ ſectione, etiam non copioſa, vomitus „ſæpe oritur. Fere omnis lipothymia a nauſea „incipit, vomitu vero frequentiſſime finitur „bilioſo. Vomitus ſequiori ſexui inſtantibus „menſtruis familiaris, & quis non ſeminis virilis in quam plurimas mulieres effectus noverit, quæ paucis a fæcundo coitu diebus, „bilem in tam immenſa quantitate ejiciunt, „ut ne bilioſa in febre majorem eſſe noverim. Ab ira pluribus mox accedit vomitus. „A levi faucium per plumulam irritatione, „vel & a digito in illis emetici officium præſtante, in ſaniſſimis, bilis præſto eſt, & largo

„mox flumine aſſurgit. A ſola lucis vividio-
„ris, a ſolis aſpectu, vomitus in aliquibus ori-
„tur, cæterum ſaniſſimis, & in proverbium
„abiit, vomitum nobis cieri, ubi rem horren-
„dam ſpurcamque vel videmus, vel narrando
„in nobis illius idea renovatur. Caput vel con-
„tuſum vel tractum, vel & cæteri corporis valida
„concuſſio, bilem movet ſæpius æruginoſam,
„copioſam. Inteſtini, herniam formantis, ſtran-
„gulatio enormes cauſſat vomitus, & pungente
„vel renes, vel uretheres calculo, vomunt
„ægri bilem copioſiſſimam. Contagiorum na-
„tura ſtomacho infenſiſſima eſt; primosque
„fere hic effectus edunt, vel deglutitæ cum ſa-
„liva, vel aliter admotæ illorum particulæ.
„ſic variolarum ſuſcepto contagio, & a pluri-
„bus aliis contagiorum ſpeciebus, vomitus fa-
„miliariſſimi. Et primo quidem ab omni fe-
„brili acceſſu ventriculus mobiliſſimus redditur.
„Quanti non vomitus ſingulos intermittentium
„epidemicarum paroxysmos concomitantur;
„cum, inſecuto hos ſudore, ſæpe nulla latentis
„bilis indicia obſervantur? In periculoſiſſimis
„peripneumoniis, ſumme inflammatoriis, a
„ſolo conſenſu, non raro vomituritionem ob-
„ſervari eſt, quam & vomitus inſequitur, &
„hunc oris amaror. Sola tunc venæ ſectio
„has turbas compeſcit. Hepatis, renum, uter;
„& veſicæ inflammationes bilioſo perſæpe ſti-
„pantur vomitu; & funeſte illos decipiunt, qui

„ſyſtematis bilioſi auctoritate capti, ſympto-
„mata a morbo ipſo non ſeparant, illique
„medendo, cauſam iſtius exaſperant &c." *)

Hisce omnibus rite perpenſis, neminem me damnaturum fore arbitror, quod in febrium intermittentium curatione (de vernalibus non loquor) nulla præmiſſa purgatione; mox ad corticem peruvianum confugerim; opium ſimul in uſum vocans, quod teſtante *Mortonio*, **) *Dalbergio*, ***) *C. F. Hoffmann*, ****) aliisque, chinchonam ipſius virtutem non raro ſuperat, atque hinc inde imminentem paroxysmum prævenit, vel jam præſentem manifeſto fugat, quod iterum iterumque mihi licuit obſervare. Methodus, quam ad morbum, de quo ſermo eſt, depellendum adhibui, ab illa vix differt, quæ ab immortali Italiæ medico *Franciſco Torti* adeo commendata fuit. Vir enim ille ſummi ingenii de febrium

*) *I. P. Frank* Proluſio de larvis morborum bilioſis. Delect. opusc. Tom. I.

**) De Proteiforme febrium intermittentium genio. ibid. 12 — 22.

***) *Murray* Medizin. pract. Bibliot. Tom. III.

****) Diſſertatio inauguralis demonſtrans opium vires cordis debilitare, et motum tamen ſanguinis augere. Harlevonici 1775.

intermittentium curatione verba faciens „quorſum, ait, vergendum eſt, ut cauſa morbifica „expellatur? An per vomitum, aut per ſeceſſum? At, ſi fermentum febrile ſæpe ſæpius emeticum eſt atque catharticum, ut experientia teſtatur; & ob id ipſum contumacius; item ſi fugatis per corticem febribus, „quodlibet catharcticum, vel leniens, utut leve, „febrem revocat, quo jure ſperanda eſt expulſio cauſæ morbificæ medicamentis eidem „cauſæ analogis, & morbum eundem prius „depulſum certo certius revocantibus? &c.

„Dicant ingenue, ſi velint, ipſimet, qui „opponunt, quot quartanas, quot tertianas, „*autumnales* (de vernis enim non loquor, „qualibet methodo, etiam minus recta, ſicut „multo melius, ſi ſibi relinquantur, cito ſolubilibus) per repetitas purgationes ſanaverint; „vel, ſi renuant ipſi fateri, dicant tot ſcriptores a crebro catharcticorum uſu ſpirituum diſſolutionem, ſuccorum perturbationem, ac „viſcerum enervationem, loco ſanationis ſuccedere clamitantes.“ *)

---

*) *Franc. Torti* Therapeutica ſpecialis ad febres quasdam pernicioſas, inopinate ac repente lethales, una vero *China*, peculiari methodo miniſtrata, ſanabiles etc. *Mutinæ* MDCCXII.

Sed ut hæc medendi ratio magis magisque pateat, methodum, qua medicus quisque multiplici experientia inſtructus utitur ad febres intermittentes pernicioſas ſanandas, paulo attentius conſiderare opus eſt. In his enim morbis, licet omnium ſymptomatum gaſtricorum comitatu ſtipatis, quivis prudens practicus, ſepoſita omnino methodo purgante, mox corticem propinat, cujus quidem actio, vix non ſemper, præcipue ſi cum hoc remedio opium, vel aliud excitans, quod ejus virtutem augeat, conjungatur, felicem exitum habet. At vero ſi hæc methodus graviſſimas febres intermittentes tanta felicitate ſanat; cur, quæſo, contrarium evenire debere judicamus in earundem leviorum curatione, quæ quidem a primis nulla profecto alia re, quam gradu diſcrepant?

Vulgo febres intermittentes, quæ typum quartanæ abſolvunt, difficilioris curationis eſſe exiſtimatur, quam eæ, quæ alternis vel ſingulis diebus in conſpectum veniunt. Hæc opinio a meis obſervationibus nequaquam confirmatur. Longe enim majori felicitate quartanas ſanavi quam tertianas, ac has facilius, quam quotidianas. Recte mihi videtur dixiſſe Cl. *Weikard* *), *aſſerens*: quo longior apy-

*) Mediziniſch - practiſches Handbuch, auf Browniſche Grundſätze und Erfahrung gegründet. 1796.

rexia, eo levior febris intermittens. Febres pernicioſæ, quæ inter ſingulas febres intermittentes ad graviores pertinent, rariſſime typum quartanæ, ſed fere ſemper illum tertianæ aut quotidianæ ſervant. Si tertiana febris incongruis remediis pertractatur, non facile in quartanam, ſed potius in quotidianam mutatur. Quotidiana febris ſub oppoſita curatione, febris continuæ formam aſſummit. Porro, tertiana duplex, quando rite pertractatur, prius in tertianam ſimplicem, dein in ſanitatem ſeſe mutat. Quartana interim febris autumni tempore, in ſubjecto cachectico, longe magis timenda eſt, quam tertiana vernalis, quæ juvenem, robuſta corporis compage donatum, aggreditur.

Poſtremo ut rem complectar, & caput abſolvam, lubet unicum tantum caſum ſubjungere.

## HISTORIA. *)

*Antonia Barella*, puella 15 annorum, nondum menſtruata, ruris prius incola, nunc hac in urbe famulæ munus gerens, miſeria & paupertate oppreſſa, hæc, inquam, puella jam a 14. diebus febre tertiana laborat: quavis nempe tertia die, matutino tempore, a frigore

*) *Aloyſius Cortemiglia Piſani* ex *Soriasco* hanc hiſtoriam conſcripſit.

corripitnr ægrota, quod hora cum dimidia perdurat; ſequitur dein calor, atque poſtremo ipſa per totam reliquam diem ſudore difluit. Ad ea, quæ dixi, accedit oris quoque amaror, linguæ ſordities: delata puella in Clinicum Inſtitutum die 30. Maii ad veſperas, quo tempore a febre jam declinante detentam obſervavimus, aderat ſitis, vomitus, pondus circa pectus, ventris tenſio, tendinum ſubſultus. Caput dolebat, facies conſpiciebatur rubra, & pulſus aliquomodo vibrantes, magna cum frequentia micabant. Domi medicum in auxilium vocavit, qui catharcticum more ſolito præſcripſit. Poſt hoc, ſigna jam allata aucta ſunt, imo diarrhœa, quæ adhuc continuat, orta eſt. Tunc ob dolorem capitis vena tunditur, & ſanguinis magna, ut retulit ægrota, educitur copia. Peracta venæ ſectione, capitis dolor revera imminuitur; ſed cætera ſymptomata & debilitas quamplurimum augentur. Nos vero, citam ſanationem polliciti, ſic præſcripſimus.

℞. Aq. menth. uncias ſex.
Laud. liquid. ſcrupulum unum.

M. cap. omni dimidia hora unciam dimidiam.

℞. Pulv. cort. peruvian. unciam unam.
— rad. ſerpent. virgin. drachmas duas.

Dieſe zwey Blätter

M. D. in viij, part. æq. cap. un. omni bihorio.

Diæta 3. cum vini libra una.

*Die* 31. *Mane.* Diarrhœa cæteraque ſymptomata gaſtrica diſparuere, lingua cernitur pulcherrima, & pulſus naturalis eſt.

Repet. pulveres. Laud. liquid. doſis ad xxx. gutt. augeatur.

Diæta eadem.

*Veſpere.* Nil novi. Sumat medicamenta quæ remanent.

*Die* 1. *Junii, mane.* Hora qua febris accedere ſolebat, ægrota præter oris amaritiem, nullum accuſabat incomodum; calorem cutis tamen aliquomodo auctum invenimus.

*Veſpere.* Febris non acceſſit; alvus non mota; os adhuc amarum.

*Die* 2. *mane.* Diſparuit oris amarities, bene dormivit, cæterum nihil morboſi.

℞. Pulv. cort. peruv. drachmas ſex.
Divid. in iv. part. æquales.

Cap. unam omni trihorio. Diæta eadem.

*Veſpere.* De quadam conqueritur anxietate.

℞. Aq. menth. uncias ſex.
Laud. liquid. Sydenh. gutt. viginti.

Capiat omni hora unciam dimidiam.

Fehlerhaften eingebunden.

*Die* 3. *Mane.* Bene quievit, os amarum: lingua albidiuscula.

Repet. med. heſterna, cum triginta gutt. laud. liquid.

*Veſpere.* Oris amaror valdopere imminutus; cætera bene procedunt.

*Die* 4. *mane.* Nihil præter debilitatem accuſat.

℞. Decoct. cort. peruv. *) unc. novem.
Syrup. papav. unc. unam.
Cap. omni bihorio uncias duas.

*Veſpere.* Nihil novi; quieſcat.

*Die* 5. *Mane.* Rurſus de oris amaritie conqueritur.

℞. Hauſt. narcot. **) uncias tres.
Cap. omni hora unciam dimidiam.
Diæta 4.

*Veſpere.* Bene ſe habet.

Continuavimus in decocto corticis, in diæta & poſt paucos dies ægrota ſanata domum petiit.

---

*) Decoctum corticis ſic praeparatur:
℞. Corticis peruviani drachmas ſex.
Aquae communis libram unam.
Coque ad uncias novem.
Colatura detur.

**) Hauſtus narcoticus ſic praeparatur:
℞. Opii puri granum unum.
Syrup. papav. albi. drachmas duas.
Aquae commun. unciam unam.

# CAPUT III.

## *Febres nervoſæ.*

Ad febrium nervoſarum claſſem revocandæ mihi videntur febres illæ omnes, quæ inflammatoriæ minime ſunt, quæque a vitio quocunque locali originem non ducunt. Quare illos ego quidem morbos febrium nervoſarum nomine ſoleo adpellare, qui a cœteris practicis *Typhus*, *Synochus*, *Febris gaſtrico-nervoſa*, vel *putrida* dicuntur.

Febres iſtæ nervoſæ menſe præſertim Martii, Aprilis, atque ſub initio Maji, adeo copioſæ in hac urbe & in tota provincia Ticinenſi graſſabantur, ut ſine dubio, epidemiam has induxiſſe affirmare liceat. Inſtitutum Clinicum LXIII ægroti hoc morbo laborantes ingreſſi ſunt; qui fere ſinguli ita graviter ægrotabant, ut licet ex illis IX amiſerim, nihilominus de ſingulari quadam in hac ægritudine pertractanda felicitate gloriari me poſſe, perſuaſum facile habeam.

Pauca nunc de methodo, qua ſum uſus, ſingulis morborum hiſtoriis, quas dein in medium proferam, præmittere lubet. Omne igitur ſtudium in id intendi, ut nec minimam virium vitalium particulam incaute delerem,

imo mox rerum excitantium ope vires ægrotorum ſuſtinerem. Sepoſitis hinc & catharcticis & emeticis (quæ quidem poſtrema in illo tantum caſu utilia eſſe forſitan poſſunt, cum morbus a contagio cum ſaliva in stomachum delato originem duxerit, vel crapula ejusdem ingreſſum præceſſerit), illico cauta, ſed larga manu, nunc *Peruvianum Corticem*, aut *Valerianæ radicem*, nunc *Serpentariam virginianam*, *Alkali volatile*, *Camphoram*, *Caſtoreum*, *Moſchum*, Aetherem *Vitriolicum*, aut ipſum denique *Opium*, propinavi.

Ingenue primum, quod de *corticis peruviani* in febrium nervoſarum curatione virtute ſentiam, fatear. Non tanti momenti remedium iſtud in hisce febribus facio, niſi ipſæ ex intermittentium familia oriantur, & harum naturam adhuc ſervent, quod a Patre meo jam dudum notatum conſtat.*) Cortex enim niſi in decocto porrigatur, aliqua in primis viis ſubactione vel digeſtione indiget, quæ a ventriculo admodum debili, uti jam alio loco dixi, minime rite perfici poſſe, mihi videtur. Ex hac cauſa in hisce febribus anxietatem, ſpirandique difficultatem, ac totius syſtematis irritationem oriri arbitror, quæ ſin-

*) Epit. de curand. homin. morbis T. I. p. 128.

gula teſtante *Monro* *) & *Watſon* **) Cinchonæ porrectionem ſæpenumero ſequuntur. Cl. *Cera* ***) ſymptomatum memoratorum cohortem, a craſi phlogiſtica adhuc perſeverante deducit. — Sed vix in morbo, in quo hec tertia vitæ pars præſto eſt, de ſtatu inflammatorio ſyſtematis cogitabimus. — Quoties ego corticem itaque peruvianum in febribus nervoſis præſcribo, nunquam in ſubſtantia, ſed conſtanter ſub decocti forma porrigo. Porro cum ipſo decocto aliud pharmacum aromaticum, uti v. gr. *aquam cinnamomi ſpirituoſam*, *valerianæ* & *ſerpentariæ virginianæ* radicem jungo.

Non raro denique neglecto prorſus in graviori morbo cortice, alia diffuſibilia ſtimulantia ordino, donec reſtitutis horum ope aliquantum corporis viribus, ad chinam in decocto vel extracto porrigendam, progredi liceat. Ex allatis facile cuique erit intelligere, me minime corticem hac mente præſcribere, ut putredinem avertam, vel jam præſentem corrigam, ſed ea ſola ratione, ut fractas cor-

*) Praelect. Med. ex Cronii inſtituto. Vol. I. p. 245.
**) Londner Bemerkungen. 4. Band. p. 128.
***) De febre noſocomiali.

poris vires erigam & tuear. Quæritur a pathologis, an vera humorum putredo in corpore animali vivo locum habere poſſit, nec ne? ea quæſtio eſt ejusmodi, ut ei rite tractandæ in hoc opere locus plane deſit. Quod ſi quis recte accurateque doceri cupiat, adeat ille quæſo patris opera *); in illis enim clare admodum probatur, *veram* humorum putredinem, in corpore animali *vivo*, locum habere non poſſe. Fateri interim oportet, quod & pater admonuit, & quod quidem nemo adhucdum negavit, in *typho* aliisque hujus generis morbis, aliquam ad putredinem diſpoſitionem vel proclivitatem exiſtere. Ratio & experientia tamen ſuadent, ut hoc phenomenon non pro morbi cauſa, ſed potius pro effectu atoniæ totius ſyſtematis habeamus. Hinc chinchonæ cortex putredinem utique arcet: ſed quomodo precor, arcet? chemica forſitan actione, vel alio mechanico modo id eum credes efficere? minime. Cortex enim iſte eadem prorſus ratione, qua cætera auxilia tonica, licet pro antiſepticis non habeantur, putredinem avertit, id eſt vires languentes corporis, quæ humorum diſſolutioni ac corruptioni favent, excitando.

In febribus nervoſis paulo gravioribus, præſertim ubi pulſus *mollis* erat, ex conſilio

*) Op. citat.

Ill. *Quarinii* *) *camphoram* præſcripſi. Huic medicamento, contra auctoritatem *Cullenii* **) *Menghinii* ***), aliorumque opinionem, excitantem ſeu ſtimulantem vim tribuo. Minime vero camphoræ actionem ſedativam, plurium animalium repentina mors, pulſuum frequentia imminuta, ac caloris morboſi decrementum, quæ omnia non raro ipſius uſum ſequuntur, probant. Animalium enim improviſus interitus, *a Menghinio* obſervatus, ſæpiſſime actionem violentam virium adfectionumque ſtimulantium ſequitur. Quoties non gaudium repentinum & ſummum, vel ira vehemens, vel demum ignis electricus illico mortem attulere? Quoties non eandem ciborum aut vini abuſum conſecutam ſcimus? ideone pro ſedantibus gaudium, iram, ignem, electricum fluidum, victum lautum, vinum generoſum declarabimus? non profecto. Jam hæc ſi quidem excitent, quod non credam eſſe qui neget, camphoram *ſedare* dicemus? Camphora ſedabit, quæ ipſa, fatente Cl. *Cera*, & approbante quotidiana experientia, ad drachmas duas porrecta, non raro con-

*) De febribus.

**) Mat. Med. Vol. II. p. 290. ſeqq.

***) Comment. Acad. Bononienſ. Vol. V. p. 312.

clamatos jam in noſocomiali febre ægrotos ad ſalutem cito reſtituit? Pulſuum frequentiam a camphora hinc inde imminui, quod ego ipſe pluries obſervavi, concedimus! ſed quid inde? An adeo coecutimus, ut ipſam hanc pulſuum frequentiam non videamus a debilitate ſæpiſſime pendere? Si vero res ita ſe habet, quis non perſpicit, pulſuum frequentiam a remedio excitante, debilitatem auferente, tolli debere? In morbis a debilitate pendentibus, ipſum vinum, quod mehercle non ſedat, eundem effectum edit. Idem prorſus de calore febrili, qui iterum ſæpiusque a camphora auſertur, dicendum mihi videtur. Calor enim ille, in febribus nervoſis adeo digitos urens, ac toties a thermometro vel minime confirmatus, nequaquam certe a nimiis corporis viribus proficiſcitur. Quid igitur mirum, ſi vel camphora ipſa, vel quodcunque aliud remedium ſtimulans, calorem morboſum, ex debilitate ortum, compeſcit? Ne mihi dicas, idem ope camphoræ in ſano quoque homine, vel in eo, qui morbo inflammatorio laborat, evenire. Age enim, præſcribe eam, ſi tibi animus eſt, loco venæ ſectionis, in vera peripneumonia, vel in phrenitide phlogiſtica, & gratulabor tibi, si contrarium prorſus effectum non videris. Camphoram itaque, ut paucis perſtringam argumentum, morbis e virium vitalium defectu oriundis, ſo-

ſummodo accomodatam exiſtimo. Conſtanter cum exigua hujus pharmaci doſi curationem harum ægritudinum, præſertim vero febrium nervoſarum aggreſſus ſum; quam doſin gradatim dein ad drachmas duas nycthemeri ſpatio porrigendam augere ſolebam. In foeminis tamen, aut in viris valde ſenſibilibus, a parvis etiam camphoræ doſibus, detrimentum haud raro acceſſiſſe, obſervavi. De ventriculi ardore, de nauſea, ac vomitu loquor; quæ ſymptomata hinc inde uſum remedii hujus ſequuntur.

Ex his rationibus *Moſchum*, experimentis haud paucis ſuffultus, camphoræ longe anteponendum cenſeo. Quamvis enim hoc remedii genus in officina pharmaceutica hujus noſocomii ab aliquo jam tempore non optimæ notæ fuerit, & ut plurimum odorem ſibi proprium haud multum ſpiraverit, nihilominus ejus ope quam plures graviſſimas febres nervoſas, aliis remediis rebelles, ſanavi. A ſcrupulo uno, moſchum, usque ad drachmas duas, nycthemeri ſpatio ſæpe propinavi. Celeb. *Quarinus* hoc pharmaci genus præcipue ſub pulſu contracto ac *duro* commendat; ego vero idem ſub pulſu molli, tremulo, aut pleno, eodem cum ſucceſſu adhibui. Quamvis autem non exigua vi ſtimulatrice moſchus polleat; nihilominus

tam blande ſuaviterque agere videtur, ut ſenſibiliſſimis fœminis & viris ſummopere excitabilibus, apprime accomodatus ſit. Urentem ac ſummum cutis calorem, pulſuum frequentiam maximam, convulſionesque in febre nervoſa, ab ipſo imminutas non ſemel vidi, quod tamen, ut dixi, vim ejus ſedantem nullo pacto probat; quum ſymptomata hæc in morbo, de quo loquimur, non a virium ſuperabundantia, ſed a ſumma debilitate deſcendant.

Sed de alterius quoque medicaminis, quod regnum animale largitur, uſu, mentionem paucis injiciam: de *Caſtoreo* nempe, quod ab antiquis medicis non immerito in uſum fuiſſe vocatum exiſtimo. Quas ſaltem obſervationes ipſemet inſtitui, eæ minime cum illis, ab *Alexander* *) relatis, qui parum aut nihil virtutis tribuendum eidem contendit, conſentiunt. In quibusdam ſcilicet febribus nervoſis caſtoreum ſummo cum fructu præſcripſi, & conſtanter ſtimulantis remedii effectus non obſcuros obſervavi.

Porro *Alkali volatile*, a *Pringlio* inſtitutis cum carne mortua experimentis, licet

---

*) Verſuche.

ipſum putredinis ſit productum, ut magnum antiſepticum in febribus ſic dictis putridis præſcriptum fuit. Ego ipſe hujus remedii virtutem a vi ſtimulante, qua valet, derivans, atque obſervationibus a *Pringlio*, & *Monroo* *) factis innixus, hoc ipſum in typho cum pulſu frequente atque tremulo, conſilio quoque Ill. *Quarini* adhærens, porrexi. Quum vero, ob ingratum valde ſaporem odoremque difficillime ac invito ægrotantum animo aſſumeretur, præterea quum omnem morborum curationem, quantum per me licet, jucundam aeque ac tutam, celeremque eſſe ex *Hippocratis*, ipſiusque rationis præcepto deſiderarem, rarius illud in uſum vocavi.

Contrarium de *Aethere Vitriolico*, admodum grato, dummodo aciditatis expers ſit, dicendum, quod medicamen iterum iterumque, usque ad unciam unam, viginti quatuor horarum ſpatio, ſummo cum fructu in morbo, de quo nobis ſermo eſt, propinavi.

Ad *Opium* me converto, quod, utpote excitans ſummum, certe in febrium nervoſarum curatione ad potiora pertinere remedia



*) Praelect. Med. ex Cronii inſtituto. Vol. I. p. 267.

exiſtimari debet, quod & ratio & experientia demonſtrat. Ne tamen cuidam virtus excitans huic pharmaco præpoſtere & a me tribui videatur, rationes præcipuas, quæ iſtam ſententiam confirment roborentque, adducam. Jam primum natura ipſa opii vim ſtimulantem probat. *Tralleſius* *) ita de eo ſeſe exprimit: „Amara hercle & acria ſine exceptione „omnia, ut dixi, rectiſſime a veteribus pro calidis „habita, ingeſta in corpus, ejus calorem increſcere „faciunt, quidni eundem effectum etiam ederet „ipſum opium?" *Hallerus* opium eadem ratione, ac ſpiritum vini in corpus humanum agere exiſtimat; & *Meadius* actionem hujus remedii cum ſalium volatilium vi comparat, Quare ſi ſpiritui vini, & ſalibus volatilibus tribuere non dubitamus vim excitantem, quid quæſo eſt, quod contrariam prorſus, ſedantem nempe, opio adſcribendam putemus? Enim vero, ſi hoc pharmacum vires corporis animique imminueret, ſive, quod idem ſonat, ſedaret, cur, precor, turcæ ante prœlium opium aſſumerent? „Sed ſerio verum eſt, ait *Mead*, „opium ſerenare mentem, eandemque ad „luſus & iocos diſponere, ſi vel moroſa, vel „auſtera antea fuerit; atque ex Catonica fronte „aſperas extergere rugas, & eandem extendere

*) Uſus opii Tom. I. p. 72.

„in mollem planitiem.“ „Ab opio, inquit „*Freind*, animus alacer, vegetus, pacatus, „vigil, vires corporis inſtauratæ, quod præ- „cipue experiuntur ii, qui opium interdiu par- „ciori doſi aſſumunt.“ Debilitas ſumma, quæ poſt opium ſumptum ſæpe in conſpectum venit, ejus vim ſedantem certe non teſtatur; nam idem prorſus effectus actionem cujusvis ſtimuli fortioris conſequi ſolet. Hæc obſervatio *Tralleſium* *) minime latuit, qui „eapropter inquit: facile largior, poſt opium „aſſumtum languere circulum, non vero „antea, quam prægreſſo ejus ad tempus ci- „tatiore impetu, debilitatem tandem poſt „ſe relinquente. Id vero ſolemne eſt, & „obſervatu familiare, ab omnibus, quibus- „cunque ſanguinis celeritatem augentibus, & „incitantibus. Motu corporis voluntario, curſu, „ſaltatione, ſermocinatione, cantu &c. cruoris „in orbem itus & reditus increſcit; quo magis „increverit, & ultra ſuetas vires fuerit evec- „tus, eo magis his exercitiis finitis, virtus „vitalis laſſata offenditur.“ — Id ipſum ab analogia, quæ opium inter ac vinum intercedit, mirifice confirmatur. Helluones enim matutinis horis cuncta debilitatis ſymptomata

*) *De vi cardiaca opii*, ad *Ludwigii* diſquiſitionem de vi opii cardiaca, humaniſſima reſponſio.

aeque ac ii, qui opium ſumpſerunt, patiuntur, quae non prius evaneſcunt, quam alteram meri portionem hauſerint. Eadem prorſus vis opii. „Quolibet in caſu, inquit *Huxham*, „largae opii doſes magnam relaxationem & „univerſalem efficiunt debilitatem, quam nihil, „quam nova poſt aliquod temporis ſpatium „doſis, aut calidum cardiacum levat: effectu „cum liquoribus ſpirituoſis opiata conveniunt, „qui temporarium furorem, aut ſtuporem exci„tantes, debilitate univerſali, tremore, & „maxime ſpirituum dejectione finiuntur.“ Hac ipſa ratione ſomni, qui opium ſumptum ſequi ſolet, originem explicandam arbitror. Facultas enim procreandi ſomnum aut ſoporem, qua hoc pharmacum pollet, minime ab ejus vi propria, ſic dicta *Narcotica*, ſed ab actione ſtimulante dependet. Nam tantum abeſt ut ſomnum conſtanter inducat, ut eum non raro adeo avertat omnino, & excutiat. „In vigiliis, „inquit *Tralleſius* *), a motu aucto & inflam„matione haud pendentibus, locum habere „poteſt opium, ſed ſi ab illis pendeant, nocet“ Accedit Celeb. ac ingenioſiſſimi Viri, C. F. *Hoffmanni* **) obſervatio, qui cum aegrotam

---

*) Uſus. Opii. T. II. p. 84.

**) Diſſer. jam citata Wirthenſonii.

a febre pernicioſa lethargica detentam ſolo opio adhibito excitaverit, id hinc inde contrariam narcoticae virtuti actionem exſerere, demonſtravit. Ego ipſe, fœminam quam fungorum venenoſorum eſus lethargicam, reddiderat, cujusque extremitates jam frigebant, quin, cui ipſum jam lethum inſtabat, ſeptem drachmis *laudani liquidi Sydenhami*, quadraginta horarum ſpatio evigilavi, ac ad ſanitatem reſtitui *).

Non pauci medici opii ſedantem actionem a facultate, qua irritabilitatem ac ſenſibilitatem extinguit, derivandam crediderunt. Hæc obſervatio tamen magis magisque vim opii excitantem comprobat. Univerſi ſcilicet ſtimuli, ratione virium, quibus agunt, illum effectum plus minusve conſpicue edunt **). Sic calorem, alkali volatile, electricitatem, quæ certiſſime ſtimulant, ſua hominem irritabilitate & ſenſibilitate exhaurire facile fatemur. Cur ſoli opio, quod eodem prorſus effectu cum illis convenit, eandem vim excitantem negaremus? Si porro opium revera vim ſedantem poſſideret, cur quæſo, omnes uno ore fatentur medici, id in morbis, qui a vi vitæ

*) *Jones* op. citat. Tom. I. Nota 30.

**) Element. Med. Brunonis.

nimia originem trahunt, nocere? „Opium „non quadrat ingenio inflammationis:“ hæc *Tralleſii* *) ſententia eſt. Alio loco ſummus hic practicus, „Cephalalgias, inquit, plethoricas & ab impetu circuli atque orgasmo „pendentes, quæ hæmorrhagia narium hinc „inde ſolvuntur, atque venæ ſectione, cucurbitulis, ſanguiſugis, purgantibus antiphlogiſticis levantur, ſemper pejores reddit opium, „quin & periculoſos ſopores, imo & apoplecticos inſultus allicit, tantum abeſt ut illas „leniat. — Probo dehortationes juſtas eruditiſſimi *Trilleri*, qui opiata in pleuritide „exitialia prorſus & internecina declarat. „Summa ſcilicet neceſſitas repetitis vicibus ſanguinem detrahendi, alta voce abſtinendum „eſſe ab opio, prorſus contraria actione agente, „clamat: quod ipſum notare non eſt oblitus „*Young*.“ Minime tamen ignoro, uſum opii a nonnullis in peripneumonia, in variolis benignis, aliisque morbis commendatum fuiſſe; quod quidem præceptum, ſi aegritudo revera fuerit phlogiſtica, peſſimum eſſe judico. Si vero peripneumonia, vel quisque morbus inflammatorius, ob nimium remediorum debilitantium uſum, vel etiam contraria ratione, in diatheſin oppoſitam tranſiverit, prodeſt uti-

*) Op. cit. T. II. p. 84.

que opium, ſed non in morbo inflammatorio tunc prodeſt. Sic e damno, quod hoc remedium in morbis phlogiſticis attulit, ejus vim excitantem, indirecte ſaltem, confirmatam ſatis habeo. Nunc ut directe hoc idem oſtendam eſt opus, quod quidem, utilitatem ejus ſummam in morbis ab atonia pendentibus conſideranti, haud difficile eſſe putaverim. Celeb. *Geoffroy* „miram quandoque, virium vitæ „recreationem in quibusdam ſemimortuis. & „ad extrema redactis inde evenire teſtatur. „*Tralleſius* exclamat: „Licet mihi hic denuo „provocare ad *Sydenhamum*, qui ægro ob „vomitus & convulſiones animam agenti, „pulſu vix micante & ſudore frigido jam præ„ſente, generoſa valde laudani doſi, cum vita „naturalem calorem reduxit.“ Idem ſummus vir, *Bardii* objectionibus reſpondens, ſic ſcripſit: „explicet mihi *Bardius* quomodo „æger dyſſentericus Celeb. *Ramazini* gelidus „totus & ſine pulſu vivens, a frigido per hy„potheſin opio excalefactus fuerit?“ Sed ab opio ſpasmos, convulſiones, dolores & alia ſymptomata ſedari, ut ipſius virtutem ſedantem probent, ſunt qui objiciant. Sedat utique opium hæc ſymptomata, quis enim tale quid negavit, ſed quomodo precor, ſedat? Nulla alia profecto ratione, quam cauſam morbi, ſeu debilitatem tollendo. Legi meretur circa

hanc rem diſſertatio Doct. *Steward* *). Quum vero illi, qui ſedantem opio virtutem tribuunt, opinionem ſuam contra tot experimenta contraria non potuerint defendere, duplicem huic pharmaco facultatem, ſedantem ſcilicet ac excitantem adſcripſerunt. Ratiocinandi huic prorſus ſingulari methodo, nemo melius, niſi fallor, quam *Tralleſius*, reſpondit: „Eapropter, „ait, quidam boni viri non erubuerunt publice „profiteri, ſimul & frigidum & calidum ha„beri debere opium. — Lepide ſane! miror „ego, cur non potius tepidum?" **)

Hisce omnibus circa modum, quo opium agit, præmiſſis, pauca nunc de hujus medicamenti uſu, in febrium nervoſarum curatione, ſubjiciam. Maxima medicorum pars jam dudum illud in hoc morbi genere, ut cephalalgias, convulſiones, vomitum, diarrhœam, vel alia ſymptomata ſedarent, præſcripſere. Pauci vero, præter recentiores, ſunt ii, qui opium ea ratione adhibuerunt, ut debilitatem ac virium reſolutionem tollerent, atque reſtaurarent. Hoc ſcopo paucis abhinc annis, ipſo in *typho* opium cum ſummo fructu a *Brunone* ***),

---

*) Steward de Spasmo.

**) Op. cit. T. I. p. 69.

***) Elem. Med. *Jones* op. cit.

*Wall* *), *Campbell* **), in uſum fuit vocatum. Quod meam ſpectat experientiam, ingenue fatear, me nunquam febris nervoſæ curationem ſolo cum opio ſuſcepiſſe, quum cæteris, majori auctoritate guadentibus remediis, ſat contentus fuerim. Ad veſperas tamen, vel etiam interdiu ſimul cum cæteris pharmacis, non raro etiam in morbo, de quo ſermo eſt, laudanum, nunquam tamen ultra guttulas ſexaginta, gradatim porrexi, & cum fructu porrexi. Neque enim indiſcriminatim hisce febribus opium apprime accomodatum eſſe arbitror; quæ opinio aliquomodo cum illa Celeb. *Weikardii* ***) conſentit. Duo enim febrium nervoſarum genera, reſpectu cauſarum, a quibus producuntur, admittenda cenſeo; quorum unum a cauſis directe debilitantibus, uti ab inedia, triſtitia, frigore, corporis animique inertia &c. originem ducit; alterum vero a noxis nimia vi agentibus, v. g. a crapula, ebrietate, ira, calore ſummo, motu corporis nimio &c. naſcitur. Primo in caſu, corpus valde ſenſibile vel excitabile fit, & ſtimuli parum admittit, qua de re morbi curatio cum remediis minime excitantibus, ſuſci-

*) Uſe of opium.

**) Uſe of opium.

***) Entwurf etc.

pienda, & gradatim ad fortiora procedendum eſt, quod quotidiana experientia in famelicis, refrigeratis, aliisque confirmat. Sub hac rerum poſitione, opium, quod vehementer ſtimulat, ſumma cum cautela propinandum, vel etiam, ſi id fieri poteſt, omnino omittendum. Nam vix non ſemper a parvis admodum hujus remedii doſibus, vomitum, oculorum obnubilationes, ſudorem nimium, ac ſoporem conſecutum obſervavi. Ubi vero debilitas a præcedente ſtimulantium actione nimia pendet, quum corporis ſenſibilitas tunc exhauſta, ſtimulum exiguum non ſentiat, ac requirat perferreque majorem poſſit, opium perutile ac ſalutiferum inveni. Tunc a ſat larga ipſius doſi porrecta, citam virium recreationem, atque febris imminutionem provenisſe, aliquoties, nullo abhinc orto incomodo, obſervavi. Cujusmodi exemplum in hiſtoria Nro. VII. poſita, videre licet.

Pauca nunc, quæ modum, quo pharmaca ægrotantibus ſuppeditanda videntur, attinet, dictis addere, non abs re eſſe puto. Peſſimus medicorum mos eſt, remedia temporis intervallis nimis longis interpoſitis, ac tum doſi nimis larga pro unico hauſtu, exhibere. Qui valde debiles & ſenſibiles ſunt ægroti, illi a minima excitantium copia facile irritari, imo magis adhuc magisque debilitari ſolent.

Porro, quum actio remediorum volatilium valde ſit brevis & fugax, atque cujusque ſtimuli fortioris actionem debilitas inſequatur, hinc curationem febrium nervoſarum, aliorumque ſimilium morborum citam rectamque nunquam fere obtinemus, niſi medicamenta hujus naturæ, breviſſimis temporis intervallis, repetita & exigua doſi pro unica vice ſuppeditemus. Quippe quod hoc modo, antequam effectus primæ pharmaci doſis evanuit, jam ſecunda illum doſis ſuſtinet ac auget, & ſic usque ad finem morbi. Hæc cum ſæpe multumque perpenderim, omni quarta horæ parte, vel ſaltem omni dimidia hora ægrotantibus valde debilibus, pharmaca, quæ in hoc caſu volatilia ſeu diffuſibilia eſſe debent, ſubminiſtranda curo. In melius demum vergente morbo, quo tempore doſin remediorum, quæ fugace pollent agendi modo, imminuo, & alia quæ minus excitant, ſed quæ virtute magis permanente dotata ſunt, propino, tunc, inquam, longe majoribus intervallis pharmaca iſta adminiſtrari jubeo. Solis enim excitantibus volatilibus nullius morbi curationem confidendam eſſe arbitror, ſed quamprimum alia auxilia in uſum vocanda ſunt, virtute magis firma ſtabilique prædita. Hoc modo excitatis ope remediorum volatilium corporis, & præcipue ſtomachi viribus, mox ad corticem peruvianum, ad extracta amara, ad martialia aromaticis juncta aſcendendum.

Maximi momenti, rebus ita poſitis, imo ſub augmento etiam morbi cujuscunque aſthenici, puto eſſe victum viribus ægrotantium accommodatum. In febribus nervoſis præſertim exiguæ utilitatis ſunt medicamenta quælibet, ac vires vix vel ſaltem lente admodum reſtituuntur, niſi cibos valde nutrientes ſæpe, ſed copia non magna, concedas.

Nulla alia re magis, quam in ciborum, qui in typhi curatione ab omnibus fere practicis præſcribuntur, electione, veneficum theoriæ de humorum putredine influxum, conſpicere nobis licet. Nam in hoc morbo, in quo totius ſyſtematis, præcipue vero ſtomachi vires languent, in quo ſæpe vix tertia vitæ pars reliqua eſt, & ab omnibus remediorum excitantium neceſſitas agnoſcitur; ac in quo poſtremo ſana ratio victum nutrientem ſuadet, in hoc ipſo morbo, inquam, a ſola theoria illudi ſibi patientes, fructus horræos, aliaque vegetabilia præſcribunt. Enimvero qui oeconomiam animalem vel obiter cognoſcit, ab eo victu febres nervoſas potius oriri, quam ſanari, facile intelliget. Ego ſaltem pro certo habeo, victum vegetabilem potius putredini favere, quam eam arcere, quum proclivitas humorum ad diſſolutionem a debilitate pendeat. Quod quidem experientia quotidie in ruſticis noſtratibus cuivis recte con-

ſideranti manifeſto demonſtrat. Hi quippe, vix ſemel in anno carnem extremis labris guſtant, ac ſolis vegetabilibus veſcentes, nulli magis, quam putridæ, ut appellant, febri ſunt obnoxii. Rariſſime contra, ſi miſerorum cum claſſe conferas divites, qui præſertim in Inſubria noſtra, præter carnes nil fere comedunt, hisce febribus laborant. Hinc carnes, ſi putredinem humorum admittendam cenſes, ad *antiſeptica* pertinere, pro certo ſtatuas velim. Adnotari mehercle humanas inter contradictiones meretur, medicos, uno quaſi ore fatentes, victum vegetabilem a ventriculo debiliore vix ſubigi, homines a religioſis præceptis hunc eundem ad victum coactos, lubenter hoc ipſo a præcepto abſolvere, carnesque illi ſubſtituere, laudare; — cum vero debilitas adeo, ut oriatur febris, increverit, mox carnes auſtera fronte prohibere, ac victum vegetabilem, ſub minori longe debilitate a menſis proſcriptum, pro ſalutari ac neceſſario habere, commendare. Ego, contra, ægrotis, qui febribus nervoſis detinentur, experientia, fida duce, ſæpe in die, non gelatinas quidem ut quæ difficilius ſubiguntur, ſed juſcula carnea, & ſi vires ventriculi id permittant, ova atque ipſam adeo carnem, commendo & porrigo. Idem ſummo cum fructu ab Ill. Profeſſore *Scarpa* factum centies vidi. Parens quoque optimus hanc methodum a multis jam

retro annis, ac certe antequam *Brunonis* theoria apud nos innotuerit, tanta cum felicitate ſequitur, ut in ejus ægrotis non modo nullam hac a ciborum indulgentia noxam, ſed utilitatis quamplurimum conſpicere potuerim. Ipſe certe *Hippocrates* de victu nimis tenui ſub morbis adeo acutis, non eandem cum medicis hodiernis opinionem fovebat, dicens: „Tenues & exacti victus & in *longis* ſem„per affectionibus, & in *acutis*, ubi non ex„pedit; periculoſi ſunt: & rurſus; victus ad „extremam tenuitatem progreſſi; difficiles ſunt; „et repletiones ad extremum progreſſæ diffi„ciles ſunt. In tenui victu delinquentes ægro„tantes magis læduntur. Omne enim delictum „quod committi poterit, magis magnum com„mittitur in tenui, quam in paulo pleniore „victu.“ *) Interim cum idem hic medicinæ „parens alibi dixiſſet: „Ubi quidem *peracutus* „eſt morbus, ſtatim etiam extremos labores „habet, & extremo tenuiſſimo victu uti ne„ceſſe eſt;“ **) auſus jam eſt celebris quondam apud Veronenſes medicus, *Petrus a Caſtro*, Hippocratis Auctoritati reluctari ***), di-

*) Aphor. Sect. I. Aph. IV. V.

**) L. c. Aph. vij.

***) De febre maligna puncticulari, Patavii 1686.

„cens „circa quantitatem (ciborum in his fe-
„bribus) aliquantulùm a communi *Hippocra-*
„*tis* doctrina eſſe diſcedendum, nec ſemper
„reſpectu ad morbi vigorem cibos eſſe menſu-
„randos. Habere quidem ſolet hæc febris bre-
„viter extremos labores, ſed brevius extre-
„mas reſolutiones. In tenui victu igitur ægri
„delinquunt, quoniam in craſſiori, aut ſymetro
„juvantur. Jam *Galenus* de peſte monuit:
„fortiſſimos homines, qui, vim ſibi ipſis affe-
„rentes, cibum oblatum aſſumſerunt, omnes
„fere ſuperſtites fuiſſe (hiſt. 3 Vulg. com.
„3. text. 55.) hinc ne in principio mox mul-
„ta adeo diæta eſt ordinanda; præſertim ubi
„largæ evacuationes, lipothymiæ, & ſumma
„virium proſtratio præſto ſunt."

Præter victum nutrientem, modicam, pro re nata, vini copiam, ægrotis febre nervoſa, vel quocunque alio morbo a debilitate pendente, laborantibus concedo. Inutile profecto eſſet ac ſuperfluum, hoc loco vini laudes canere, quum id jam a ſummis in arte medica viris factum ſciamus. Si qui ſunt vel medici, vel artis hujus ignari, qui uſum vini generoſum in morbo, de quo agitur, contemnendum eſſe credant, hos omnes ego, verbis parcens, & pacis amans, *Huxhami**), *Wei-*

*) In variis operorum ſuorum locis.

*kardii**) , *Todii***) , *Pringlii****) , aliorumque adeant opera, oro atque obſecro.

Sed quum non ſine difficultate & aliquo diſcrimine tantam vini meraci copiam præſcribere poſſumus, ut pro potu ordinario inſervire queat; & quum aqua fontis ſitim a debilitate ortam non ſolum non arceat, ſed imo non raro evidenter augeat, & hinc inde in nauſeam vel ipſum in vomitum vertat; hac de cauſa alium, magis proprium, potum excogitandum exiſtimavi. Potus hic, quem *excitantem nuncupo;* ex duabus libris aquæ fontis, & uncia una ſpiritus vini rectificati, cum una alterave uncia mellis deſpumati conjuncta, conficitur. Sitim in febribus nervoſis, aliisque hujus notæ adfectibus, mirifice imminuit, vel extinguit, & gratus admodum parvique pretii eſt.

Remanet, ut de aliis quibusdam auxiliis, de *clyſmate*, *balneis tepidis*, ac de *veſicantibus* pauca referam.

---

*) Medic. chirurg. Biblioth. III. Band. 2 Art. p. 20.

**) Opera omnia.

***) An account of the jail fever, or Typhus carcerum, as it appeared at Carlisle in the jear. 1781.

*Clyſmata*, quando largas evacuationes cient, in febribus nervoſis propter debilitatem quæ ſequitur, noxia certe ſunt. Dein alvi obſtructio, licet per aliquos dies protracta, in hoc quidem morbo, rarius & exigua, imo nulla ſæpe incommoda procreat, quod & obſervationes Doct. *Campbell* *) teſtantur. Hisce recte perpenſis rarius quoque in hac febre clysmata in uſum vocanda cenſeo, aut ſaltem talia adhibenda ſunt, quæ ſimul quoque ſtimulent. Hinc ommiſſis oleoſis, ſalinis, cum *infuſo chamomillæ*, *aut chinæ decocto*, *laudanum liquidum*, *aſſam foetidam*, *camphoram*, ano injicienda curo. Hoc modo inteſtinis ac ſyſtemati univerſo tonus reſtituitur, qui efficit, ut evacuationes ſponte, ab omni debilitate conſpicua ſejunctæ, ſequantur.

*Balnea tepida*, quæ nequaquam, ut creditum eſt, debilitant atque relaxant, imo quod Cl. *Marcardii* **) obſervationes demonſtrant, corroborant excitantque, hac ipſa e cauſa, in febrium nervoſarum curatione non parvi momenti eſſe arbitror. Opinio hæc ab



*) l. c.

**) Ueber die Natur und den Gebrauch der Bäder. 1793.

experientia celebr. *Lentinii* *) aliorumque confirmatur. Ipſe non ſine fructu balnea tepida, in morbis a debilitate oriundis fere omnibus, ſed præcipue in febribus nervoſis, adhibui. Quotiescunque ægroti tamen ſudabant, quod ſæpius vidi accidiſſe, majorem debilitatem conſtanter accuſabant, quare hoc remedio rarius utor.

Ubi de morborum phlogiſticorum curatione locutus ſum, de *veſicantibus* mentionem quoque injeci, ea, ob facultatem irritantem, qua pollent, pro noxiis declarans. Hæc inde remedia in oppoſito morbi genere, ubi ſcilicet excitantia requiruntur, utilia eſſe debere, ſequitur. Et revera ita res ſe habet. Neceſſe eſt interim, veſicantia uti *rubefacientia* applicari, ne cutis eroſionem ſeroſa evacuatio, quæ certe debilitaret, ſequatur; maxime vero ne gangræna, vel ulcus difficilis curationis in parte jam debiliore inducatur. Obſervari aliquomodo meretur, me, quum plurima veſicantia in uno eodemque ægroto, ac minimis temporis intervallis, iterum iterumque adhibuiſſem, nunquam tamen ad vias urinarias incommodum quoddam animadvertiſſe.

---

*) Memorabilia circa aerem, vitae genus, ſanitatem et morbos Clauſtalienſium. Götting. 1779. p. 24. ſeq.

Non eſt cur ultimo loco dicam, me ad curationem febrium nervoſarum ex omni parte abſolvendam, ad mentis regimen quoque confugiſſe, ne aliquod pathema animi deprimens, vires corporis imminueret, itaque effectum coeterorum excitantium deleret. Aeque ſupervacaneam cenſeo, methodum, quam apud convalenſcentes ex hoc morbo in uſum vocavi, fuſius exponere. Illis enim motum, aeris liberioris reſpirationem, cibos nutrientes, vinum, ac magis debilibus decoctum chinæ conſului.

Deſcripta ſic obiter methodo, qua in febrium nervoſarum pertractatione uſus ſum, nunc aliquas ex præcipuis morborum hiſtoriis in medium adducam. Duo caſus, quos nunc exponam, ob ſignorum gaſtricorum cohortem, excitantium remediorum ope expulſam penitus & fugatam, inprimis obſervatione digni mihi videntur.

## HISTORIA MORBI I.

*Thereſia Quærioni* ex loco Giuſago, quadrageſimum ſecundum ætatis annum attingens, jam a ſex menſibus catameniis orbata, quindecim abhinc diebus a tuſſi, cephalea, & horripilationibus prehenſa eſt. His die nona Januarii anorexia, moroſitas, ac ad ve-

ſperas ingens frigus per horam durans, quod inſecutus eſt calor, adſociata ſunt. Febris eſt continua remittens, atque ſummo cum capitis dolore, & vomitu materiei amaræ admodum, & virideſcentis ſtipatur. Chirurgus tertia morbi die in auxilium vocatus venæ ſectionem inſtituit. Debilitas inde magis magisque augetur, ac jactationes, anxietas magna, nec non vires exhauriens diarrhoea in conſpectum venit. Medicus accerſitus, pharmacum, neſcio quod, ſine levamine præſcripſit; qua de cauſa ægrota ad veſperam diei decimæ quartæ Januarii ad clinicum inſtitutum ſe deferendam curavit. Ibi circa cauſas morbi ipſius interrogata, aeris in temperiem, nimias defatigationes, victum pravum, prorſus vegetabilem, habitationem humidam, oryza circumdatam, accuſavit. En, quænam ſymptomata, præter febrem, obſervaverimus. Aderat anorexia, oris ſumma amarities, lingua humida, albo muco obtecta, ructus nidoroſi, anima foetens, pondus ad ſtomachi regionem, labii inferioris tremor, facies collapſa, vomitus, diarrhoea, tuſſis. Arteria, quæ debilis, & contracta erat, centum tres pulſationes in minuto primo oſtendebat.

℞. Decoct. cort. peruv. uncias duas.
Aquæ cinnamom.
Hauſtûs narcotici āā. unciam unam.
M.

Capiat omni hora unciam dimidiam.
Diæta I. Vini Libra una.

15. Jan.

*Mane*: melius ſe habuit. Os minus amarum, alvus ter mota, vomitus nullus; aliquo modo quievit. Pulſus minus frequens, cætera ut heri.

Repet. ſingula.

*Veſperi.* Semel vomuit ob aquam frigidam aſſumptam; alvus bis mota; cætera ut ſupra.

℞. Aquæ cinnamom. uncias tres.
Decoct. cort. peruv. uncias ſeptem.
Hauſt. narcot. unciam unam.
M.

Capiat eadem ratione.
Potus excitans.

16. Jan.

*Mane.* Optime quievit. Oris amaror nullus, alvus non mota. Tuſſis cum ſputis tenacibus. Ad latus ſiniſtrum pectoris dolor inſurrexit.

Repet. Medicina ſine hauſtu narcotico, cum uncia dimidia extracti chinæ.

Diæta eadem.

*Veſperi.* nquieta fuit, ac inſomniis perterrita. Vix comparent ructus illi nidoroſi. Appetitus nullus.

℞. Aquæ cinnamomi.
Hauſt. narcot. āā. unc. ij.
M.
Capiat quatuor vicibus.

17. Jan.

*Mane.* Optime quievit. Alvus non mota; omnia ſymptomata gaſtrica diſparuere. Dolor capitis imminutus; ille vero, qui ad pectus inſurexit, pariter ac tuſſis, adhuc ſævit.

Repet. medicina, uti heri mane.
Diæta II. cum dimidio columbæ.

*Veſpere.* Victum guſtavit. Tuſſis & dolor ſopiuntur. Appetitus melior.

℞. Vini malacenſis unc. vj.

18. Jan.

*Mane.* Bene dormivit; alvus ſemel mota; tuſſis & debilitas minor. Signa gaſtrica hucusque neutiquam comparuerunt.

Diæta eadem, cum vini Libris ij.

℞. Pulv. cort. peruv. unc. unam.
— — — cinnamom. drachmam unam & dimidiam.

M.

Divide in doſes æquales viii.
Capiat omni bihorio unam.

℞. Vini Malacens. uncias tres.
Capiat paulatim.

*Veſperi.* Omnia procedunt valde bene.

℞. Vini Malacens. unc. vj.

19. Jan.

*Mane.* Bene dormivit. Urget multum lateris dolor, ac tuſſis.

Repet. Singula. Veſicans, ut rubefaciens, ad locum dolentem.

*Veſperi.* Dolor imminutus; tuſſis continuat. Vinum ter evomuit.

℞. Decoct. cor. peruv. unc. vii.
Ather. vitriol. drachmam dimidiam.
M.

Capiat omni hora unciam unam.

20. Jan.

*Mane.* Melius ſe habet. Diſceſſit dolor, nec non tuſſis.

℞. Decoct. cort. peruv. uncias ſeptem.
Elixir vitriol. drachmam unam.
Syrup. cort. aurant unciam unam.
M.

Capiat omni bihorio unciam unam.
Diæta III.

Ab illo tempore de die in diem ſe melius habuit, ac lautiori victu conceſſo, poſt breve tempus noſocomium dereliquit.

*Petrus Vigo. M. D.*
*Ticinenſis.*

## HISTORIA MORBI II.

*Maria Theresia Cerulli*, quindecim annorum puella, nondum menſtruata, narium hæmorrhagia ab aliquo tempore laborat. Hæc ipſa jam a 15 circiter diebus, anorexiam, oris amaritiem, nauſeas, corporis debilitatem perſentiit, quibus omnibus febris continua remittens quoque acceſſit. Die 20. Martii, nulla antea facta medela, clinicum inſtitutum adiit, cum pulſu debili, non tamen frequenti, cum facie ruberrima, & aliqua cephalæa. Paucis abhinc diebus iterum epiſtaxis in conſpectum venerat. Nunc ſummam oris amaritiem, nauſeas, imo & vomituritiones accuſabat. Lingua albo muco obducta erat. Morbo pro febre levi nervoſa declarato, ac bona prognoſi inſtituta, ſequentia præſcripſimus.

℞. Decoct. cort. peruv. unc. novem.
Hauſtus narcot. unciam unam cum dimidia.
M.

Sumat omni hora unciam dimidiam. Potus excitans.

Diæta II. cum vini Libra una.

25. Martii.

*Mane.* Noctu febris exacerbata eſt, nunc vero remittit.

℞. Decoct. cort. peruv. uncias novem.
Extract. cort. peruv. drachmas duas.
Aquæ cinnamom. unciam unam.
M.

Capiat omni bihorio unciam unam cum dimidia.

Repetantur reliqua, addatur Frictura (ſic dicta)

*Veſperi.* Febris verſus meridiem exacerbata nunc vero imminuta eſt. Continuant eadem ſymptomata.

Repetat. medicina, cui adde laudan. liquid. Sydenh. guttas quadraginta.

26. Martii.

Nocturno tempore aliquo modo febris increvit, nunc vix non integre ceſſantem invenimus.

Repet. omnia.
Diæta lautior.

*Veſperi.* Vix aliqua in pulſu frequentia præſto eſt. Oris amarities ac nauſeæ disparuerunt, lingua pura eſt, ac vires redeunt.

℞. Hauſti narcot. uncias duas.

Capiat ſex vicibus.

27. Mart.

*Mane.* Aliqua febris.

℞. Decoct cort. peruv. uncias novem.
Aether. vitriol. drachmas duas.
M.

Capiat omni hora unciam unam.

*Veſperi.* Eodem modo ſe habet.

℞. Hauſt. narcot. uncias duas.

Capiat ſex vicibus.

28. Mart.

*Mane.* Bene ſe habet, ac febre liberam ſe oſtendit puella.

℞. Decoct. amar. uncias ſex.
Elixir vitriol. drachmas duas.
M.

Capiat unciam omni bihorio.
Diæta IV.

Poſt aliquot dies noſocomium, perfecte reſtituta, reliquit.

*Trinchinetti Mediolanenſis M. D.*

## HISTORIA MORBI III.

Sutor ticinenſis, 50 annos natus, ante triennium febre ſic dicta putrida laboravit, a qua in noſocomio noſtro poſt tres tantum menſes ægre ſanatus eſt. Nunc iterum laboribus, non præ corporis firmitate, ſed præ ſumma egeſtate incumbens, parum nutriente victu utens, a triſtitia, debilitate, & anorexia, ac a diarrhoea prehenſus eſt. Alvum enim ſexies, & ſæpius, liquidam & copioſam deponit in nycthemero. Duodecim abhinc diebus febris frigore ſtipata occurrit, quæ hucusque æquali fere vi continuat. Capitis tunc dolorem, propenſionemque ſummam in ſomnum accuſabat. Chirurgus in auxilium, vel potius in perniciem, vocatus, ob capitis dolorem, uti hujus farinæ homines ſolent, venam ſecuit, quo facto, omnia in pejus ruebant. Ad clinicum inſtitutum die 10. Maji ſe deferri curavit ægrotus. Dolorem capitis moleſtum valde, oculorum aciem imminutam, debilitatem magnam, aurium tinnitum, oris amaritiem, ac tuſſim accuſabat. Abdomen, attactum perferre non potuit. Alvus vero jam a duabus

diebus clauſa erat. Pulſus parvus valde, ac naturali tardior perſentiebatur. Morbum pro febre nervoſa declaravimus, ac de ſalute ægrotantis, licet dubia, tamen ſperantes, ſic præſcripſimus.

℞. Decoct. corticis peruviani uncias novem,
Laudan. liquid. guttas triginta.
M.

Capiat omni hora unciam unam.

11. Maji.

*Mane.* Non dormivit nocte præterlapſa, alvumque quater liquidam depoſuit. Cætera eodem modo ſe habebant.

Repet. medicin.

℞. Vini Malvatici unc. vj.
Capiat pedetentim.

*Veſperi.* Bis alvum depoſuit; aliquo modo appetit.

Repet. omnia.
Diæta 2. cum *Frictura.*

12. Maji.

*Mane.* Multo melius ſe habuit.
Repet. ſingula.

*Veſperi.* Copioſe ſudavit, ter alvum depoſuit; ac dolores hinc inde ad abdomen perſentit.

Repet. omnia.

13. Maji.

*Mane.* Melius ſe habere fatetur. Alvus clauſa; bene dormivit; pulſus vix non naturalis; meliorem victum exoptat.

℞. Decoct. cort. peruv. uncias novem.
Laud. liquid. Sydenh. guttas decem.
M.

Capiat omni bihorio unciam unam.

℞. Vini Malacens uncias ſex.
Diæta III. cum Libra una vini.

*Veſperi.* Optime ſe habebat. Per cubile ambulavit.

℞. Hauſt. narcot. unciam unam.
Capiat binis vicibus.

14. Maji.

*Mane.* Nihil novi.
Repet. Hauſt. narcot.
Habeat diæt. III. cum vini libra & frictura.

15. Maji.

Vires celeriter redeunt, alvum naturaliter deponit,

℞. Decoct. cort. peruv. uncias novem.
Capiat omni bihorio unc. iij.

Diæta eadem.

16. Maii.

*Mane.* Nihil, niſi diæta IV.

17. Maii.

*Mane.* E noſocomio integre reſtitutus egreſſus eſt.

*Moreſchi*, Mediolanenſis
M. D.

## HISTORIA MORBI IV.

*Thereſia Raina*, ex S. *Nazaro*, pluries mater, 34 ætatis ſuæ annum nunc agit. Ante luſtrum, partum gemellum in lucem edidit, ex quo tempore debilis, & moroſa evaſit. Ineunte anno elapſo iterum concepit, atque ſat bene usque ad ſeptimum menſem ſe habebat, quam paucorum dierum ſpatio corporis totius anaſarca in conſpectum venit. Deambulatio, & ſupina in lecto jacendi poteſtas deperit; diſpnœa, tuſſis ſicca, anxietas, frequens lipothymia accedit, & miſera ſic anxia partus abſolutionem exſpectabat. Adhibitis illo tempore incaſſum non paucis reme-

diis ſic dictis diureticis, tandem a barbitonſore venæ ſectio inſtituta eſt, quæ quidem operatio a medico, forſan magis adhuc ignaro, iterum repetita fuit. Feliciter nihilominus enixa menſe Octobri anni 1794, filii curam alteri fœminæ commiſit. Poſt triduum ad veſperas forte corripitur frigore, cui poſt horam æſtus ſupervenit tota die durans, absque ardore, novæ exacerbationi pariter ad veſperas viam faciens; comitantibus oris amaritie, anorexia, capitis pondere, aurium continuo tinnitu, ſiti, levi nauſea, ac liquidis & frequentibus alvi dejectionibus. In hoc pravo rerum ſtatu incaſſum remediis, neſcio quibus, pertractata, clinicum die 3. Martii adiit inſtitutum, ubi, præter memorata, & ſequentia adnotavimus. In gena dextra ab uno die tantum eryſipelas oëdematodes, ſemilunaris figuræ, obſervabatur. Febris urgebat valde, cum pulſu frequentiſſimo, pleniusculo, & aliquantum vibrante. ſexies in die alvum liquidam deponebat, & lingua humidam ſeſe & ſordidam oſtendebat.

Si cauſas prægreſſas ante partum, debilitatem ſcilicet a remediis præpoſtere adhibitis, & metum, gravidis morbo aliquo detentis, vix non omnibus communem, ſi partus ipſius labores, binis venæ ſectionibus præmiſſis, ſi poſtremo victus rationem, atque remediorum purgantium præſcriptiones attente

conſideremus, absque dubio hunc morbum pro febre continua nervoſa lenta declarare debemus. Prognoſi interim ob morbi ipſius naturam, atque diuturnitatem, valde dubia inſtituta, ſequentem ingreſſi ſumus methodum.

℞. Decoct. cort peruviani uncias ſex.
Emuls. arabicæ uncias tres.
Hauſt. narcot. unciam unam.
M.

Capiat omni hora vaſculum unum.
Infuſum chamomillæ calidum pro potu.
Diæta II. cum ovis.

4. Martii.

*Mane.* Noctu non dormivit, alvum ter depoſuit, febris remiſſio major, capitis dolor, & aurium tinnitus aliquantisper imminuti; pulſus idem, ſed minus frequens. Eryſipelas ad genam dolet magis, ac extenditur.

Repet. medicina.

Diæta III. cum frictura.

℞. Vini malvat. uncias quatuor.

Capiat pedetentim.

*Veſpere.* Febris non aucta, imo dolor capitis, & aurium tinnitus imminuti.

℞. Hauſt. narcot. uncias tres.

Capiat quatuor vicibus.

5. Martii.

*Mane.* Eodem modo ægra ſe habet. Alvum non depoſuit.

Repetatur medicina ab initio præſcripta; cui adde

Extract. cort. peruv. unciam dimidiam.

*Veſpere.* Evomuit medicinam, quam nimis amaram eſſe aſſerit. Alvus clauſa.

℞. Hauſt. narcot.
Aq. cinnam. āā. uncias duas.
M.

Capiat ſex vicibus.

6. Martii.

*Mane.* Ardores a medicina in ſtomacho perſenſit. Melius ſe habet, atque ſemel alvum depoſuit. Auditus paulisper rediit.

Repet. medicina heri mane præſcripta, cui adde

Syrup. papav. uncias duas.
Diæta III. cum dimidio pullo.
Repet. vinum malvaticum.

*Veſpere.* Medicinam evomuit; ventriculi pondus accuſat. Alvus bis laxata: de capitis

dolore & aurium tinnitu conqueritur. Aliqua febris exacerbatio.

℞. Hauſt. narcot. uncias tres.
Capiat ſex vicibus.

7. Marti.

*Mane.* Melius ſe habet. Appetit.

℞. Emuls. arab.
Aqu. cinnamom. ℥a. uncias quatuor.
M.

Capiat omni bihorio unciam unam.

Diæta ſit eadem, cum vini albi libra una, & vini malvat. unc. quatuor.

*Veſpere.* Exacerbatio evidentior. Cutis calor auctus; pulſus magis plenus; capitis dolor, & aurium tinnitus magis urgent.

℞. Hauſt. narcotici uncias tres.
Capiat more ſolito.

8. Mart.

*Mane.* Remiſſio. Dormivit; bis alvum depoſuit; caput parum dolet.

Repet. medicina heri mane præſcripta, cui adde

Hauſt. narcot. uncias tres;

*Veſperi.* E lecto ſurexit; os bonæ notæ, appetitus viget, febris exacerbatio nulla.

℞. Hauſt. narcot. uncias quatuor.

Capiat octo vicibus.

9. Mart.

*Mane.* Melius adhuc; appetitus rediit, alvum depoſuit.

Repet. medicina heri mane præſcripta, cui adde

Extract. cort. peruv. unciam dimidiam.

Continuet in victu, & vino albo, atque vino malvatico.

*Veſpere.* Nihil novi: capiat octo vicibus hauſtus narcotici uncias quatuor.

10. Mart.

Cum ordine convaleſcentia decurrit. Sitim tamen accuſat.

Repet. ut heri mane.

*Veſpere.* Parum medicinæ aſſumpſit ob ardorem, & pondus ab illa in ventriculo productum.

Continuet in medicina.

11. Mart.

*Mane.* Res perbene procedunt.

℞. Pulv. limatur. martis. grana decem.
— — cort. cinnamom. grana ſex.
— — — peruv. ſcrupulum unum.
M.

Dentur tales doſes Nro. X. Capiat omni trihorio unam.

℞. Hauſt. narcot.
Aq. cinnamom. āā. uncias tres.
M.

Capiat omni bihorio unciam.

Diæta IV. cum duobus ovis, & vini albi libra dimidia.

*Veſpere.* Ante meridiem febris acceſſit, rigore, tres horas durante, prægreſſo. — Calor adhuc continuat, reſpiratio difficilis, brevis; pulſus frequens, aurium tinnitus, cephalalgia, ardor ventriculi.

℞. Emuls. arab. libram unam.
Capiat paulatim.

12. Mart.

*Mane.* Febris remiſerat; alvum quater aquoſam depoſuit, virium proſtratio aliqua.

℞. Emuls. arab. uncias novem.
Hauſt. narcot. uncias tres.
M.
Capiat omni bihorio uncias duas.
℞. Vini malvatici. uncias ſex.

*Veſpere.* Bis alvum aquoſam depoſuit; appetitus nullus; exacerbatio vix manifeſta.

Repet. medicina.

13. Mart.

*Mane.* Melius ſe habet; appetitus redit.

Rep. omnia.

Diæta IV. cum frictura.

*Veſperi.* Bene ſe habet.

℞. Hauſt. narcot. uncias quatuor.
Octo vicibus ſumat, & vinum malvaticum.

14. Mart.

*Mane.* Vix aliqua febris.

Repet.

15. Mart.

*Mane.* Convaleſcens fere eſt.

℞. Decoct. cort. peruv. unciam novem.
Hauſt. narcot. uncias quatuor.
Syrup. papav. alb. unciam unam.
M.
Capiat omni hora unciam, &
vini malvat. uncias ſex.
Diæta eadem.

Detracto poſt aliquos dies hauſtu narcotico, in decocto chinæ, atque in victu lauto continuavimus. Die tandem 21. Mart. fœmina ſanitati reſtituta domum petiit.

*Perini.* Mediolan.
M. D.

## HISTORIA MORBI V.

Ruſtica 30. circiter annorum, rite menſtruata, initio menſis elapſi a cephalæa, cum tumore & rubore faciei, nec non a febre correpta fuit. Ad noſocomium magnum tunc delata, neſcio quibus pharmacis adhibitis, ad reconvalescentiam perducta eſt. Aſt nondum perfecte reſtituta, domum petere crudeli juſſu fuit coacta, ubi pravo cibo nutrita, absque vino & omni medicamine, ægra propriis laboribus incumbit, a quibus valde defatigatur. Duodecim circiter emenſo dierum ſpatio debilitas magis magisque increvit, ad veſperàs præſertim; tandem in graviſſimum, quo nunc detinetur, morbum ruit. Rigore enim primum per tres dies protracto prehenditur, cui calor ſuccedit, nullo inſeguente ſudore. Febris comites ſunt anorexia, ſumma virium proſtratio, cephalalgia, ſitis magna. Hoc in rerum ſtatu, adveniente medico, phlebotomia inſtituitur, a qua pejus ſe habuit

ægra, & morbo ſic per octo dies neglecto, tandem die 11. Aprilli ad veſperas clinicum inſtitutum adiit. Obſervavimus ibidem univerſalem debilitatem, faciem rubram, oculos triſtes, pupillam contractam, aurium tinnitus, deliria nulla, ſummam ſitim, oris amaritiem, linquam ſiccam, dentes nigro colore notatos, aliquam tuſſim absque exſcreatu; deerant interim nauſea, & vomitus. Cutis erat arida, calor urens, alvus ab octo diebus clauſa, pulſus exiliſſimi, frequentes, ſed ſatis ordinati. Hisce ad trutinam revocatis, morbum pro *febre continua nervoſa* declaravimus, & prognoſi dubia inſtituta, ſequentia propinavimus.

℞. Decoct. cort. peruv. uncias novem.
Aq. cinnamom. uncias duas.
Syrup. cort. aurant.
Hauſt. narcot. āā. unciam unam.
M.

Capiat omni hora unciam unam.

Potus excitans.

℞. Camph. raſæ, mucilagine arabico ſubactæ. drachmam unam.
Infus. chamom. uncias quatuor.
D.

Pro clysmate.

Diæta I. cum jusculis, & vini libra una.

12. April.

*Mane.* Hac nocte inquieta fuit, aſſumptum vinum ſemel evomuit; alvus ſemel mota. Aliquis ſopor. Cœtera eodem modo ſe habent.

℞. Moſchi optimi. ſcrupulum unum.
Aqu. cinnamom. uncias quatuor.
Syrup. papav. alb. unciam unam.
M.

Capiat omni dimidia hora unciam dimidiam.

Potus idem.

℞. Vini malvatici uncias quatuor.

Capiat paulatim.

Diæta eadem, cum ovis.

Repetantur heſterni quatuor clyſteres. Injiciatur doſis omni bihorio.

Rubefacientia duo ad bachia.

*Veſpere.* Ab aſſumpto vino ter vomuit; lingua humidior eſt, alvus ſemel ſoluta, aliquo modo melius ſe habet.

Repetatur medicina, & moſchi doſin usque ad drachmam dimidiam auge.

Repet. clyſteres.

Diæta cum vini libris duabus.

13. April.

*Mane.* Febris exacerbata eſt. Bis vomuit. Pulſus in minuto primo 130. exhibuit ictus.

℞. Moſch. opt. ſcrup. duos.
Aqu. cinnamom. uncias ſex.
Syrup. cort. aurant. unciam unam.
M.

Capiat omni dimidia hora unciam unam.

Diæta II. cum Nro. 4. ſic dictis *Zambajoni.* *)

Potus idem.

*Veſpere.* Aliqua febris remiſſio, pulſus 110 in minuto primo ictus micat; calor cutis imminutus, lingua humidior. Medicina ardorem in faucibus producit.

Repetantur ſingula. Medicinæ adde aquæ fontis uncias duas.

14. April.

*Mane.* Soporoſa fuit per totam noctem. Febris nunc aucta eſt; lingua ſicca, ſubnigra. Semel vomuit.

Repetantur omnia.

Duo rubefacientia ad brachia.

℞. Vini malvat. uncias ſex.

*) Paratur ex ovis, vino malvatico, ſaccharo, et cortice cinnamomi, ſub leni igne.

*Veſpere.* Aliqua remiſſio. Nullus ſopor. Repetantur omnia.

Cum hac methodo usque ad diem 14. Aprilis continuatum fuit, quum & morbus eodem modo ſæviiſſet.

15. April.

*Mane.* Nox inſomnis; ſæpius vomuit, pulſus exiles, ſumma virium proſtratio; febris aucta.

℞. Moſchi optimi, grana ſexaginta.
Aq. cinnamom. uncias ſex.
— — fontis. uncias duas.
Syrup. cort. aurant. unciam unam.
M.

Capiat more ſolito.

*Veſpere.* Res longe melius procedit, febris imminuta eſt, lingua humida, pulſus quoad frequentiam fere naturales.

Repetatur dimidia medicinæ pars.

16. April.

*Mane.* Bene dormivit, lingua ſat pura, etiam dentes depurantur; febris pauca, pulſus elevatiores. Semel vomuit, interea uno verbo, melius ſe habet.

℞. Moſchi optim. grana triginta.
Extract. cort. peruv. drachmas duas.
Aq. cinnamom. uncias ſex.
— — font. uncias duas.
Syrup. cort. aurant. unciam unam.
M.
Capiat more ſolito.

Diæta III. cum *frictura*, & vini optimi libris duabus.

Tali methodo, pertractato morbo per ſex adhuc dies, & pro opportunitate ad alia ſtimulantia, uti ad laudanum, vel ad ætherem vitrioli recurrendo, tandem vero ſolum decoctum corticis præſcribendo, & diætam lautiorem; perfecte convaluit ægra, & ad noſocomium inferius delata, poſt octo dies læta domum petiit.

*Joann. Antonius Banomi*
Baudenſis.

## HISTORIA MORBI VI.

*Antonius Sacchi*, 40 annos natus, domicilium humidum, prope ticini ripam inhabitans, aëris viciſſitudinibus expoſitus, victu pravo, prorſus vegetabili, utens, prægreſſis ſymptomatis prodromis, die tertia Februarii a frigore, cui ſe junxit calor, ad hanc usque

horam perdurans, prehenſus eſt. In auxilium tunc chirurgum advocavit, qui medicinam, a qua alvus pluries ſoluta, ac debilitas major facta eſt, propinavit. In pejus quotidie ruente morbo, die 23. Februarii ad clinicum inſtitutum delatus eſt æger. Aderant ſumma virium proſtratio, cephalæa inſignis, ſurditas, facies collapſa, ſitis ingens lingua ſicca, anorexia, aliqua tuſſis, quæ absque ſputis abſolvebatur. Stupiditas non exigua, calor cutis urens, tendinum ſubſultas, manuumque tremores, ac pulſus debiles, inæquales. Morbus pro febre continua, acuta nervoſa, periculo plena declaratus eſt.

℞. Decoct. cort. peruv. uncias novem.
Extract. cort. ejusdem unciam dimidiam.
Syrup. cort. ejusdem unciam unam.
M.

Capiat omni hora unciam unam.

Veſicantia duo poſt aures.

Potus excitans.

Diæta II. cum vini libra una.

24. Febr.

*Mane.* Parum noctu quievit. Cœtera continuant. Alvus bis mota.

Repetatur medicina ſine extracto corticis, cum unciis tribus aquæ cinnamomi.

Injiciatur omni trihorio clyſter ex camphora.

Diæta ſecunda cum ovis, & vini optimi libris duabus.

*Veſpere.* Alvus ſemel mota; male quæſtionibus reſpondet, ſurditas aucta.

Repetatur medicina, cui adde camphoræ, raſæ, mucilagine gummi arabici ſolutæ, drachmam unam.

Habeat vini malvatici uncias quatuor.

25. Febr.

*Mane.* Soporoſus fuit, Alvus decies mota. Bis vomuit.

℞. Decoct. cort. peruv. uncias novem.
Aqu. cinnamom. uncias quatuor.
Laudan. liquid. gutt. quindecim.
Syrup. cort. aurant. unciam unam.
M.

Capiat omni $\frac{1}{4}$ hor. unciam dimidiam.

Diæta eadem.

Omni trihorio Nro. 1. *Zambajone.*

*Veſpera.* Alvus ſexies mota; omnia in pejus ruunt.

℞. Decoct. cort. peruv.
Hauſt. narcot. āā. uncias quatuor.
Aether. vitriol. drachmam unam.
M.

Capiat ut ſupra.

26. Febr.

*Mane.* Parum quievit, alvus ter copioſe mota.

Repetantur omnia.

Potus exitans.

*Veſpere.* Eodem modo res incedunt. Repetantur omnia.

27. Febr.

*Mane.* Continuant eadem ſymptomata, debilitas adhuc major.

℞. Emuls. arab. uncias ſex.
Aquæ cinnamom. uncias quatuor.
Moſchi optimi ſcrupulum unum.
Ext. cort. peruv. unciam dimidiam.
Hauſtus narcotici unciam unam.
M.

Capiat ut ſupra. Continuetur in cæteris.

*Veſpere.* Alvus ſepties mota. Omnia ſymptomata aucta. Dolor adregionem veſicæ urinariæ inſurrexit; lotium inſcio ægroto ſtillat.

Repetantur omnia. Augeatur moſchi doſis ad drachmam dimidiam. Applicetur catheter.

28. Febr.

*Mane.* Non dormivit. Alvus octies inſcie mota. Magna urinæ copia ope catheteris, licet lotii incontinentia laboraret æger, educta eſt. Ter vomuit. Coetera eadem ratione procedunt.

Repetatur medicina.

Injiciatur enema omni trihorio ex laudani ſcrupulo uno; cum infuſi chamomillæ unciis ſex.

Continuet in cœteris, & in catheteris applicatione.

*Veſpere.* Omnia eodem modo ſe habent; delirat; alvus non mota. Urinam amittit.

Repetantur omnia. Applicetur catheter.

1. Martii.

*Mane.* Valde inquietus & delirus per integram noctem fuit. Alvus bis inſcie mota. Urinæ quoque guttatim fluunt.

Repetantur ſingula.

Clyſter ex camphora more ſolito.

*Veſpere* deliravit. Ter vomitum paſſus eſt. Facies hippocratica.

Repetantur omnia.

2. Martii.

Vomitus ter, & involuntaria alvi excretio quinquies ſucceſſerunt. Cœtera eodem modo.

℞. Emuls. arab. uncias novem.
Moſch. grana ſexaginta.
Hauſt. narcot. unciam unam.
M.

Capiat omni quadrante horæ unciam dimidiam.

Continuet in diæta, & vino. Habeat ter vini malacens. libr. unam.

*Veſpere.* Eodem modo. Repetantur omnia.

3. Martii.

*Mane.* Ad noctem aliquantisper quievit, alvus non mota, vomitus nullus, aſpectus longe melior, linqua humidior; aliquod ciborum deſiderium.

Repetatur medicina, cui adde extr. cort. peruviani unc. dimidia concedatur frictura, & vini optimi libr. ij.

Habeat quoque vini malacenſis libr. j.

*Veſpere.* Dormivit aliquo modo. Alvus ſemel mota. Ad interrogationes bene reſpondet. Uno verbo, omnia in melius vertuntur.

Repetantur omnia.

4. Martii.

*Mane.* Optime noctu quievit. Alvus ſemel mota. Sponte urinam miſit. Nulla febris, pulſus tamen debiles.

Repetatur medicina, ſed cum moſchi doſi dimidia. Repetantur diæta, aliaque.

*Veſpere.* Nihil novi.

Repetatur medicina. Habeat tantum vini malvatici unc. viij.

5. Martii.

*Mane.* Quievit bene. Cœtera eodem modo. Ad parotidem dextram tumor durus, valde dolens comparuit.

Repetatur medicina.

Illiniatur parotidi linimentum volatile.

*Veſpere.* Aliqua febris. Tumor parotidis multum extenſus, & ſummopere dolens.

Repetantur omnia.

Loco affecto applicetur cataplasma ex mica panis, lacte, & croco confectum.

6. Martii.

*Mane.* Parum quievit. Tumor increscit, ac valde dolet; ab eo aliqua reſpirandi dif-

ficultas producitur, & cum aeger aerem per os trahere cogatur, hoc cavum ſiccitatem oſtendit. Adeſt quoque deglutiendi impedimentum.

℞. Decoct. chinæ uncias novem.
Extract. ejusdem. unciam dimidiam.
Syrup. papav. unciam unam.
M.

Capiat omni bihorio unciam unam.

Continuet in cœteris.

*Veſpere.* Anxietas ſumma, tumor auctus, eryſipelas oëdematodes totam genam dextram occupat, atque ad oculum usque pertingit. Aliquod delirium obſervatur.

Repetatur medicina, cui adde camph. mucilag. gummi arabico ſubact. drachmam.

Loco affecto applic. ſacculi ex fl. ſambuc. ſalviæ, & camphora confecti.

7. Martii.

*Mane.* Melius ſe habet. Eryſipelas imminutum. Tumor quoque minus extenſus, & dolens.

Repetantur omnia.

Eodem modo ægrotus per aliquot dies ſe habuit, deinde vero fluctuatio in tumore in conſpectum venit. Tam reſpirandi, quam de-

glutiendi difficultas tunc diſparuerunt, atque ægrotus absque febre perbene ſe habuit. Hac de cauſa eundem die 12. menſis iſtius ad cubile chirurgicum deportari juſſimus, ubi per decem dies, ſponte rupto abſceſſu, manſit, ac dein perfecte ſanatus ad ſuos rediit.

*Petrus Vigo*,
M. D.

## HISTORIA MORBI VII.

Cæmentarius, juvenis robuſtus, bene nutritus, vino aliquando deditus, poſtquam nimiis laboribus ſub ardente ſole corpus exercitaſſet, prægreſſa anorexia, ac capitis dolore, die 13. Maji a frigore prehenſus fuit, cui calor, ac deinde aliquis ſudor ſucceſſerunt. Interim ad hodiernam usque diem ſemper febris ſuccreſcit. Initio morbi mox venæ ſectio ad libram unam, cum ſummo ægrotantis detrimento, inſtituta eſt. Nulla coeterum domi, præter rigoroſam a victu abſtinentiam, ſumpta medicina. Die 23. ejusdem menſis ad nos delatus eſt. Facies erat triſtis, vox flebilis, maxima debilitas, atque caput valde dolebat. Aeger quoque oris amaritiem, ſitim, pectoris oppreſſionem, inſomnium accuſabat. Pulſus erant vibrantes, oculi rubentes, cutis calida, ſed madida quoque, ac alvus jam a pluribus

diebus clauſa. Hisce omnibus conſideratis, morbum pro febre continua nervoſa, ab exceſſu potentiarum ſtimulantium, producta, declaravimus, ac prognoſi dubia inſtituta, ſequentia præſcripſimus.

℞. Decoct. cort. peruv. libram unam.
Aq. cinnamom. uncias duas.
Laudan. liquid. guttas triginta.
Syrup. papav. alb. unciam unam.
M.

Capiat omni dimidia hora unciam dimidiam.

Potus excitans.

Diæta 2. cum vini optimi libris duabus.

*Veſpere.* Aliqua, ſed parva remiſſio. Aliquantiſper in ſomnum inclinat.

Repet. omnia: nempe decoctum corticis ad libram unam, & aqu. cinnamomi ad uncias quatuor.

24.

*Mane.* Tanta adeſt morbi remiſſio, ut in pulſu nulla inveniantur febris veſtigia.

℞. Decoct. chinæ uncias novem.
Aq. cinnamom. uncias duas.
Extr. cort. peruv. unciam dimidiam.
Syrup. cort. aurant. unciam unam.
M.

Capiat more ſolito.

Eadem diæta. Idem potus.

*Veſpere.* Nihil novi. Alvus clauſa ſemper. Repetantur omnia.

25.

*Mane.* Vix febris, omnia in melius vertuntur.

*Veſpere.* Aegrotus perfecte apyreticus, de dolore capitis, ac de oris amaritie tantum conqueritur.

℞. Decoct. cort. peruv. uncias novem.
Hauſt. narcot. uncias duas.
M.

Capiat more ſolito.

26.

*Mane.* Cephalæa, ac oris amarities evanuerunt. Alvus aperta. Nulla febris. Appetit.

℞. Decoct. cort. peruv. uncias novem.
Syrup. papav. unciam unam.
M.

Capiat omni bihorio unciam unam.
Diæta IV.

27.

*Mane.* Aegrotus, nullum ſalutis incommodum accuſans ad convaleſcentes mandatus eſt.

*Carolus Cochetti.*
*Brixianus, M. D.*

En, lector benevole, praecipuas febrium nervoſarum in ſanitatem converſarum hiſtorias! Ipſis permulta alia, memoratu digniſſima, addere potuiſſem, ſi limites hujus operis id permiſiſſent. Accipe nunc pari ingenuitate ægrotorum mortuorum deſcriptiones præcipuas.

## HISTORIA MORBI VIII.

Quadragenarius vir Ticinenſis, horti cultor, ſat robuſtus, ac pro conditione bene nutritus, in victu, potuque, & venere ſobrius, laboribus nimiis nequaquam indulgens, nec excitantibus nimis, nec deprimentibus animi pathematibus ſubjectus, altius domicilium inhabitans, ſi peripneumoniam feliciter ſuperatam excipias, ſemper ſanus vixit. Ante quinque dies, nulla manifeſta cauſa, nullo ſigno prodromo præegreſſis, dolore obtuſo ad humerum dextrum ſubito corripitur, absque tuſſe, & ſine ulla reſpirandi difficultate. Huic brevi poſt adſociantur frigus ingens, & vomitus materiei bilioſæ; nullum interim adeſt ad hepatis regionem morboſum phænomenon. Frigori, per quatuor horas duranti, calor magnus ſuccedit, qui ad hunc usque diem, mane absque prævio ſudore remittens, & ad veſperas quotidie exacerbatus perdurat, cum ſiti &

laſſitudine magna. Humeri dolor jam ſecunda morbi die diſparet; tertia vero tuſſis aliqua inſurgit, cum ſingultu frequente & moleſto. Præter hæc, nulla alia morboſa phænomena. Aeger jam a prima morbi die domi lectum petierat: nullam ibidem medelam inſtituit: rigoroſiorem diætam, & ſummam animi corporisque quietem ſervavit absque levamine. Heri veſpera in clinicum defertur, & hæc mihi adnotanda offerebat. Singultus continuabat valde moleſtus: tuſſis hinc inde apparebat cum exſcreatu ſanguinolento. Nullus interim aderat pectoris, aut humeri dolor, nullus ponderis ſenſus ad ſternum, nulla reſpirandi, aut in latus decumbendi difficultas; nulla in hepatis regione, vel ſub ipſa compreſſione, ſenſatio moleſta. Vomituritiones nullæ, nulli ructus, aut ventriculi oppreſſio: anorexia aliqua, alvus ordinate movebatur; lingua erat ſicca, os amarum (quod ſymptoma aſſumto cibo, me præſente, diſparuit.) Aliquis aderat capitis dolor: aurium ſuſurrus nulli. Lecto inſidens, obnubilationes hinc inde patiebatur; cutis erat ſicca, calor urens, pulſus valde frequentes, ita, ut intra minutum primum centum & triginta pulſationes numerarentur, & licet plenitudinem oſtenderent, valde erant inæquales, debilitas magna.

Hisce omnibus rite perpenſis, cum morbus absque manifeſta cauſa venerit, cum animi corporisque quies, & rigoroſior diæta ægro non conduxerint, cum præſens conſtitutio morbis nervoſis faveat, nec ſymptomata præſentia contrarium doceant, imo plura adſint, quæ hoc teſtentur, morbum pro febre nervoſa habuimus. An vero hepatis, pulmonisve affectio cauſa ſit, ulterius examen docebit. Interim prognoſin valde dubiam pronunciantes, ut præſentibus indicationibus ſatisfaceremus, præſcripſimus heri veſpera.

℞. Emuls arab. uncias decem.
Camph. raſæ drachmam unam.
Hauſt. narcot. uncias duas.

M.

Capiat omni bihorio vaſculum dimidium.

Potus excitans.

Cum nihil appeteret, Diæta I. cum vini unc. VIII.

22. April.

Tota nocte ſoporoſus fuit. Singultus diſparuit; pulſus, minus inconſtantes, eandem frequentiam ſervant. Aſt anxietas eſt major, tuſſis frequentior, & exſcreatus minus facilis, magisque crudus. Diarrhoea acceſſit absque

ægroti levamine, imo ejusdem vires magis ſternens; ſudor aliquis. Præſcripſimus

℞. Decoct. cort. peruv. uncias novem.
Aether. vitriol. drachmam unam.
Syrup. cort. aurant. unciam unam.
M.

Capiat omni bihorio cochlearia duo.
Potus excitans pro potu.
Diæta eadem cum frictura.

*Veſpere.* Omnia ſymptomata increſcunt, & iterum ſingultus ſupervenit. Repetiimus medicinam heri veſpere præſcriptam.

23.

*Mane.* Singultus continuat, ſopor & ſtertor adeſt; pulſus frequentiſſimi: tendines hinc inde ſubſiliunt; tuſſis frequentior, & ſiccior. Summa reſpirationis anxietas; muſſitat, floccos carpit; genarum rubor, maxilla inferior collapſa eſt; oculus admodum triſtis.

Repetiimus omnia.

*Veſpere.* Res magis magisque in pejus ruit. Pulſationes arteriarum vix numerari queunt. Tendinum ſubſultus frequentiſſimi. Anxietas ſumma, ſtertor, ſubdelirium. Conti-

nuavimus in omnibus; aſt incaſſum, nam hora decima exſpiravit.

Cadaver jam altera die ita foetebat, ut ipſius Cl. Præceptoris *Scarpa* conſilio, ſectionem inſtituere non potuerimus.

*Alimonta M. D.*

## HISTORIA IX.

Agricola, ſexageſimum quartum ætatis ſuæ annum agens, laboribus exhauſtus, male nutritus, & a prima ſua juventute maximam hiemis partem in ſtabulis tranſigere aſſuetus, ab ſexdecim inde annis, quin ullo unquam antea pectoris morbo laboraſſet, quavis hieme tuſſi fuit obnoxius, quæ vere adventante ſponte diſparebat, ut hoc anno eadem affligeretur. Decem ante dies, poſtquam frigori diutius ſeſe expoſuiſſet, tuſſis frequentior ſiccaque rediit, cui protinus adſociatur febris, cum levi ad ſiniſtrum thoracis latus dolore, ſub profunda inſpiratione exacerbato, & aliqua ſpirandi difficultate. Febris aliaque ſymptomata per quinque dies absque remiſſione continuabant: tunc medicus accerſitus infuſum ſambuci cum oxymelle ægroto conſuluit. Hoc utitur æger, ſed absque levamine. Re igitur in pejus ruen-

te, heri veſpere noſocomium petiit, ubi præſcribuntur venæſectio ad unc. ix, decoctum antiphlogiſticum, veſicans loco dolenti, & diæta prima. Sub hac methodo dolor diſparuit, febrisque, referente ægroto, valde remiſit: hoc in ſtatu 11. m. d. ad clinicum inſtitutum hoc mane defertur, & hæc mihi obtulit obſervanda: tuſſis erat frequens, excreatus paucus, viſcidiſſima in pulmonibus materies, quaſi ſtertoris ſenſum ſub tuſſi excitabat, aliqua aderat ſpirandi difficultas, at non tanta; dolor nullus, decubitus in utroque latere facilis; pulſus valde debiles, ſed quoad frequentiam naturales: calor parum naturali major, facies valde collapſa, ſub trunci erectione obnubilationes aliquæ: lingua nigreſcens & ſicca; nullus aurium ſuſſurus, gaſtrica ſymptomata nulla, alvus ordinate reſerata: virium proſtratio ſumma.

His perſpectis, morbum pro catarrhali habuimus, cujus naturam, cum ægroti ætas & præſens corporis conditio, ejusdem vitæ genus, diuturna in ſtabulis inhabitatio, longa frigoris actio, quæ ante morbum locum habuit, ſymptomata præſentia, & annua conſtitutio id docerent, nervoſam declaravimus: & ob easdem rationes prognoſim prorſus infauſtam facientes, hoc mane præſcripſimus:

℞. Emulſ. Arab. uncias ſeptem.
Kermetis min. grana tria.
Cap. om. 2 h. vas. dimid.
Diæta III.

VESPERE.

Reſpiratio facilior: tuſſis minus frequens, exſcreatus mucoſus, minus difficilis: ſtertoris ſenſus fere nullus: pulſus magis frequentes, magisque elevati: calor major: alvum ſemel depoſuit. Repetiimus medicinam.

MANE. 12. m. d.

Hac nocte quievit; nunc remiſſio manifeſta, pulſus parum naturali frequentior, calor fere naturalis: dyſpnoea adhuc aliqua: tuſſis minus frequens, exſcreatus facilior: ſtertor nullus: magna virium proſtratio.

℞. Decoct. cort. peruv. uncias novem.
Extract. cort. ejusd. unciam unam.
Aq. cinnamomi.
Syrup. papav. albi āā. unciam unam.
Cap. om. 2 h. vasc. dimid.
Diæt. III. cum vini libra una & dimidia.

VESPERE.

Exacerbatio aliqua: pulſus frequentiores & pleniores: calor urens: tuſſis eadem: exſcreatus minor: reſpiratio difficilior, virium ſtatus idem. Continuavimus.

### Mane. 13. m. d.

Hac nocte quievit, pulſus minus frequentes minusque pleni, calor minor, tuſſis rara: exſcreatus nullus, reſpiratio facilior. Continuavimus in præſcriptis.

### Vespere.

Hodie fuit ſoporoſus: adſunt tendinum ſubſultus, tremores: pulſus ſunt parvi; reſpiratio ut mane, tuſſis rara, exſcreatus nullus, bis alvum depoſuit. Repetiimus medicinam, & juſſimus applicari veſicans ut rubefaciens, ibi, ubi aderat dolor.

### Mane. 14. m. d.

Hac nocte quievit: ſudavit tantiſper ad caput: ſubſultus tendinum pauciores: coetera eodem modo. Medicinam repetiimus.

### Vespere.

Minus fuit ſoporoſus, quam heri; tremores nulli: ſubſiliunt ſubinde tendines: pulſus aliquantiſper magis elevati: coetera eadem. Continuavimus in præſcriptis.

### Mane. 15. m. d.

Hac nocte quievit: ſudavit ad caput magis, quam nocte elapſa: tendinum ſubſultus nulli: coeterum nil novi. Repetiimus medicinam,

VESPERE.

Hodie non fuit tam ſoporoſus: reſpiratio difficilior: tuſſis rara, & ſicca: pulſus frequentiores, pleniores: calor auctus: alvum ſemel depoſuit. Medicinam repetiimus, omittendo aquam cinnamomi.

MANE. 16. m. d.

Quievit: pulſus minus pleni, & minus frequentes, calor minor: cœtera ut heri; continuavimus in præſcriptis.

VESPERE.

Sopor major: reſpiratio magis anxia, tendinum ſubſultus crebriores, pulſus frequentiores, ſed parvi; calor major. Medicinam repetiimus & præterea veſicans ut rubefaciens pectori adhibuimus.

MANE. 17. m. d.

Remiſſio aliqua; aſt pulſus debiliores ſunt, tremoreſque hinc inde comparent; cœtera eadem. Repetiimus omnia.

VESPERE.

Sopor increvit: reſpiratio magis anxia, tremores crebriores, pulſus valde frequentes & parvi, calor paucus. Medicinam repetiimus,

addidimusque camph. mucil. arab. ſ. drachmam unam.

### Mane.

Sopor continuat: facies eſt magis collapſa, pulſus frequentiſſimi, filiformes; reſpiratio valde anxia; repetiimus medicinam, augendo camphoræ doſin ad drachmas duas.

### Vespere.

Sopor major: facies valde collapſa, oculi turbidi, & dexter ſiniſtro minor, creberrimæ musculorum faciei convulſiones, tremores; extremitates frigent, pulſus exiliſſimi. Præſcripſimus:

℞. Rad. ſerpent. virg. drachmas duas.
Infund. in decoct. cort. peruv. ferv. s. q.
Colaturæ unciarum novem adde
Extracti cort. ejusdem drachmam unam & dimidiam.
Camph. mucil. arab. ſ. drachmam dimidiam.
Syrup. cort. aurant. unciam unam.

Cap. om. hora vasc. dimidium.

℞. Alcali. volat. drachmam unam.

Apponatur naribus frequenter & ſubinde guttula linguæ inſtilletur.

Veſicantia duo ut rubefacientia retro aures: juscula duo cum ovis & vini optimi libra una.

Aſt omnia incaſſum, nam verſus horam primam poſt mediam noctem exſpiravit.

*Cadaveris ſectio.*

Aperto thorace pulmones utrosque flaccidos invenimus, cœterum nulla inflammatione affectos; bronchia examinata nil morboſi præſetulerunt. Aperto abdomine omnia ſana apparuerunt.

*Franciscus Alimonta,*
Tyrolenſis Judicarienſis.

## HISTORIA X.

*Antonius Salamoni*, Ticinenſis, Ill. Marchionis, Juris Celeb. Profeſſoris, de Belcredio, domeſticus, 33 annos natus, ſat firmo corporis habitu inſtructus, pluries ſymptomata hepatititis jam paſſus eſt. Tribus abhinc menſibus levi pleuritide laboravit, a qua, methodo antiphlogiſtica adhibita, ſanatus fuit. Ab illo tempore tamen nunquam proſpera valetudine gaviſus eſt, ac moroſus & debilis factus, quavis fere die novum accuſabat incommodum. Die 29. menſis Martii, a frigore cum calore alternante corripitur. Paulo poſt calor urens ſubintrat, ac dolor ad hypochondrium dex-

trum, cum vomitu materiæ herbaceæ, ac tuſſi ſicca, accedit. Per diem domi ſic manſit, ac morbi ſecunda tantum clinicum inſtitutum petiit. Facies erat triſtis, oculi prominentes, audaces, aliquomodo flaventes. Aurium tinnitus, vehemens cephalæa, & ſitis inexplebilis, dolor ad ſcapulam dextram aderant. Valde quoque dolebat regio tota hepatis, uti & illa, quæ circa umbilicum eſt, neque tamen aliquis tumor, aut durities quædam, conſpiciebatur. Vomitus hinc inde herbaceus, continuis nauſeis præcedentibus, urgebat. Ne quid mali deeſſet, æger a moleſta tuſſi concitabatur. Summam interim debilitatem accuſabat, imo a corporis erectione, vel a minimo motu, lipothymiam timebat miſer. Univerſa cutis flavo colore notata. Pulſus potius cum frequentia micabant, erant interim pleni, ſed molles, atque inconſtantes. Difficile certe erat, rebus ita ſe habentibus, firmam pronunciare diagnoſin. Febris tamen natura minime latere nobis videbatur; quum prædiſpoſitionis ratio, æque ac ſymptomata morbi, ejus indolem *nervoſam* indicarent. An vero pulmonis lobus inferior, vel potius hepar inflammatione infeſtarentur, hoc non facile nobis videbatur poſſe ſtabiliri. Habita tamen ratione ſcapulæ ac hypochondrii dextri doloris, atque vomitus, cutis flavi coloris, aliorumque ſymptomatum, de hepatitide cum febre nervoſa incedente ſuſpicati ſumus, &

prognoſi magnopere dubia inſtituta, ſequentem methodum arripuimus.

*Veſpere* 31. Martii.

℞. Emuls arab. uncias ſeptem.
Moſchi. opt. ſcrupulum unum.

M. cap. omni hora unciam.

℞. Emuls. amygdal. libras tres.
Sacch. alb. unciam unam.

M. Detur pro potu.

Veſicans ad regionem hepatis;

℞. Olei olivar. uncias ſex.

Detur pro enemate.

Illiniatur abdomen cum linimento volatili, dein ſuperimponantur fomenta emollientia. D. II. cum jusculis, & ovis duobus.

*Mane* 1. Aprilis. Nox inquieta, continuant ſymptomata. Pulſus pleniores ac duri.

℞. Emuls. arab. libram unam.

Capiat paulatim.

Injiciantur ano bis in die unciæ ſex olei olivar. Appl. Nro. 12. hirudines perinæo.

Diæta eadem, absque ovis.

*Veſpere.* Novem circiter ſanguinis uncias a hirudinibus applicatis amiſit. Dolores abdominis vero auctos, pulſus debiliores longe, invenimus. Aderat quoque ſumma anxietas. Cutis flavedo & vomitus augebantur. Alvus ſemel mota.

Continuet. in emulſion. arab.

*Mane* 2. — Nox inſomnis. Dolor tum ad ſcapulam, tum ad hepatis regionem auctus. Bis vomitum paſſus eſt. Debilitas ſumma, aurium tinnitus urgebant, ac ſub corporis in lectulo erectione, lipothymia inſtabat.

Repetatur medicina ex emul. & moſcho prima die præſcripta.

Illiniatur bis in die hepatis regioni unguent. mercurial. drachma dimidia. Limonada tenuis pro potu.

Habeat vin. malacens. uncias ſex; parentur cum iſto & cum ovis ac ſacch. Nro. 2. *Zambajoni.*

*Veſpere.* Aliquo modo melius ſe habuit æger. Alvum bis depoſuit. Vomitum minime paſſus eſt.

Repetatur medicina.

*Mane* 3. Nox irrequieta. Bis amara evomuit. Cœtera eodem modo ſe habent.

Continuet in omnibus.

*Veſpere.* Omnia eodem modo continuant, aſſumpſit & retinuit cibum illum ex vino malvatico, ac ovis parato. Porrectæ fuere cochleatim in tota die unciæ tres vini ejusdem.

Repetantur omnia.

*Mane* 4. Aliquomodo dormivit. Alvus clauſa adhuc. Semel evomuit. Cœtera ſymptomata continuant.

Repetantur ſingula. Injiciantur clyteres Nro. 3. ex oleo olivarum.

*Veſpere.* Vomitus ſæpe ſe prodit. Alvus bis ſoluta. Anxietas magna, dolor capitis vehemens aderant.

Repetantur ſingula.

℞. Hauſt. narcot. uncias duas.

Cap. ſex vicibus. Illiniat abdomen totum cum linimento volatili. Imponatur denique fomentum emolliens.

*Mane.* Vomitus conticuit. Cœtera ſymptomata eodem modo ſe habent. Nunc Ill. Profeſſorem *Raggi* in conſilium vocavi, qui diagnoſin & methodum adhibitam ſuo quoque judicio comprobavit. Continuavimus hinc in omnibus; linimentum mercuriale ter in die inungebatur.

*Veſpere.* Nihil novi. Vomitum ter paſſus eſt. Flavedo cutis aucta. Oculi valde

prominentes, anxietas ſumma, nec non virium proſtratio magna, ægrotum cruciabant.

Repetantur ſingula.

*Mane* 6. Inquietus per totam noctem ſomnum minime capere potuit. Vomitus effrenis, ſingultus, pulſuum ſtatus, aſpectus demum ægrotantis, ſummum vitæ periculum annunciabant.

℞. Emuls. arab. uncias novem.
Moſch. opt. drachmam dimidiam.

Cap. eodem modo.

Continuet in reliquis.

*Veſpere.* Omnia in pejus ruebant. Erecto corpore, ob ſummam anxietatem, in lectulo ſedebat, cum extremitatibus frigidis, ac ſingultu. Nunquam deliravit. Hora 7. veſpertina mortuus eſt.

## *Cadaveris ſectio.*

Totius cadaveris ſuperficiem, maculis ſat largis, lividis ac nigris notatam invenimus. Scrotum gangrænæ initium oſtendebat. Capilli minima adhibita vi cadebant a capite, a pube &c.

Aperto abdomine, ſtomachus & inteſtina nihil morboſi monſtrabant. In ventriculi cavo non niſi medicinæ doſin, aqua mixtam, inve-

nimus. Idem de inteſtinis aere diſtentis, dicas. Hepar permagnum ac flaccidum. Nulla tamen inflammationis hujus visceris indicia conſpicere licuit. Cœtera in abdominis cavo viſcera modo naturali ſe habebant.

Aperto pectore, pulmones cum pleura concretos, flaccidos tamen, ac lympha coagulabili aliquomodo coopertos vidimus. Subſtantia vero pulmonis minime inflammata fuit. Cœtera, quæ in hoc cavo detinentur viscera, indiciis morboſis carebant.

*Venant. Rigamonti*,
M. D.

Attente conſiderata morbi iſtius hiſtoria, & cadaveris ſectione, patet, nos minime circa febris indolem erraſſe. Symptomata vero, quæ hepatis inflammationem indicare videbantur, nos in errorem duxiſſe, certum quidem eſt; qui tamen error a ſummis haud raro viris, ut notum eſt, commiſſus fuit. Quum vero ob hepatitidem nunquam venæ ſectionem inſtituerim, ſed methodum contrariam in uſum vocaverim, patet, remedia propinata non ſolum nullum procreaſſe damnum; ſed potius morbo, qui quidem febris nervoſa fuit, imprimis accommodata fuiſſe. Minime itaque me pe-

nitet, moschum, mercuriale unguentum, ac vinum propinaſſe; ſolummodo hirudines, atque tot clyteres a me præſcriptos fuiſſe, dolebam. Poſtremum, cadaveris aſpectus de violento contagio, ſeu de alia quadam re, eodem modo agente, ſuſpicionem movit.

## CAPUT IV.

### *Peripneumoniæ nervoſæ, ſeu malignæ*

Ad morbum periculi plenum, exponendum progredior. Ejus amplam deſcriptionem apud *Schenkium* a), *Ballonium* b), *Ellerum* c) *Sauvageſium* d), *Huxhamum* e), *Sarcone* f) & in patris opere g) habemus. Morbum hunc, nempe peripneumoniam nervoſam, ſeu malignam auctorum, quæ peſtis adinſtar non raro integras provincias devaſtavit, hoc anno adeo frequentem a nobis iterum ſæpiusque viſum,

---

a) Obſ. L. vi. p. 855. — Schol. ad obſervat. 46.

b) Opp. omnia. (Epidemica) T. I. p. 15.

c) Obſervationes.

d) Noſolog. method. Cl. III. o. 3. g. XXII. ſp. 4.

e) De febribus et de pleuritide.

f) Von der Epidemie zu Neapel.

g) Epit. T. II. p. 141.

pro febre nervoſa habeo, cui ſymptomata pulmonis inflammati acceſſerunt. Quæ ſententia facile ſeſe probat conſiderantibus, utrumque morbum ab iisdem & cauſis generari, & auxiliis auferri. Peripneumonia maligna tamen, cum pars ad vitam tantopere neceſſaria, pulmo ſcilicet, quam maxime adfecta ſit, periculum ex febre ſimplici nervoſa in mortales redundans, longe ſuperat. *Schenkius* refert, anno 1348, peripneumoniam malignam tam inſigniter graſſatam eſſe, ut vix decima pars hominum ſuperſtes manſerit. Sed duos lethalitatis ejus fontes admittendos eſſe perſuaſum habeo; quarum unus a morbi ipſius indole peſtilentiali, alter a methodo medendi perverſa propullulat. Practici enim quámplurimi, indicationem e ſymptomatibus capientes, ob præſentiam doloris punctorii, reſpirationis difficilis, tum vero ob tuſſim ac exſcreatum ſanguine notatum, ad venæ ſectiones, ad alvum purgantia, atque reliqua debilitantia confugiunt, quibus exigua virium vitalium portio reliqua ex toto dejicitur, atque extinguitur. *Ballonius*, ubi de Peripneumonia maligna loquitur, ita ſe exprimit: „in dolo„ribus hujusmodi venæſectio non profuit, ac „querebant, num aliud eſſet remedium, præ„ter iſtud ſolenne, quod primum ducitur in „pleuritide? nam innumeri fato eripiebantur, „quibus ſecta foret vena.“ Idem de anno

1573 hæc refert : „Exacta hyeme , menſe „martio , omnes poene pleuritides funeſtæ , „nullis cedebant remediis.“ *Ellerus* quoque , hanc ægritudinem , univerſa artis auxilia ſpernere , fatetur. Sunt quidem præclari nominis practici, qui hanc peripneumoniæ ſpeciem ab altera, phlogiſtica nempe, rectiſſime diſtinxerunt. Celeb. *Baglivius* in pleuritide maligna ſananda adeo felix fuit, methodo, quæ antiphlogiſticæ prorſus contraria erat, ut *camphoræ* in hujus morbi curatione ſpecificam virtutem tribueret. Cl. *Sarcone* in peripneumonia maligna , quæ *Neapolis* anno 17[illegible]3. graſſata eſt, ſummo cum fructu *opium* adhibuit, ita ut magnam ægrotantium partem ſanitati reſtituerit, quum eodem tempore, qui medici venæſectionem inſtituebant, ægrotos omnes morti mandaverint,

Jam menſibus Novembris ac Decembris anni 1794. permulti peripneumonia nervoſa adfecti in clinico inſtituto a patre meo tractati fuerunt. Quidam ex iſtis veram phlogiſticæ affectionis in pulmonibus imaginem præſeferebant: quod effecit, ut primum methodus antiphlogiſtica adhiberetur: ſub qua, omnia in pejus ruere videbantur: donec cognito demum *hoſti* arma certiora opponerentur. Aegroti vero, qui morbi naturam paulo clarius oſtenderent, mox excitantium ope tracta-

ti, vix non omnes, licet morti, quam vitæ proximiores in noſodochium delati fuiſſent, ad ſanitatem feliciſſime perducti ſunt. Idem ego fatear neceſſe eſt, de meis ægrotis, quos maligna pulmonum phlogoſi adfectos in clinicum Inſtitutum ſuſcepi. Eorum numerus ad XXXI. aſcendit, quorum VI tantum mors contranitenti mihi abſtulit. Methodum excitantem, de qua jam alibi a) locutus ſum, conſtanter in omnibus adhibui. Summa *opii* virtus & in hoc morbo pertractando, ex hiſtoriis mox proferendis patebit. Idem de *camphora*, *moſcho* dicere oportet: quorum ope non pauci ægrotantes egregie reſtituti fuere. Sed & aliud remedii genus in auxilium vocavi. De *Radice Polygalæ Senekæ*, quæ adeo a D. *Tennent* b) laudata eſt, loquor. Eam tamen pharmacis modo memoratis poſtponendam cenſeo, quod alvi profluvium & vomitum ſæpius ab ea generatum obſervaverim. Coetera, quæ tum circa remedia in uſum vocata, tum circa ipſius morbi decurſum dicenda ſunt, ex hiſtoriis, quas ſum narraturus, patebunt. Hiſtoria quidem prima, ſecunda, ac tertia, quantum difficultatis invenerimus, ubi de peripneumonia nervoſa ab inflamma-

---

a) Cap. III.

b) Acta Edinburgh. T. V, p. 8.

toria diſtinguenda agebatur, oſtendunt, quantumque nocumenti error in ea diſtinctione (quæ revera interdum & humani judicii aciem & diligentiam fugit omnem) commiſſus intulerit, monſtrabunt. Hiſtoriæ reliquæ remediorum præcipuorum nunc inſufficientiam, nunc utilitatem palam reddent.

## HISTORIA I. *)

*Joſepha Baruffi*, e pago *Trivolzio*, nubilis, annorum 19., debito modo menſtruata, die 28. Decembris elapſi anni derepente ab anorexia & vomitu correpta eſt. Tres dies ſic, nullo alio comparente ſymptomate, transegit. Die vero prima Januarii, horis matutinis, a ſummo frigore, dolore ad latus dextrum thoracis, tuſſi moleſta, cephalalgia ac vomitu cruciata eſt ægrota. Verſus meridiem incaluit, ac tandem ſudavit. Mane ſequente, parva admodum febris remiſſio in conſpectum venit; ſed paulo poſt febris verſus veſperem exacerbata eſt, auctis quoque reliquis ſymptomatibus. Die quarta morbi medicus pulverem, neſcio quem, & cucurbitulas ſcarificatas præſcripſit,

*) Quam deſcripſit D. M. N. *Pinciara* Médiol.

ſed incaſſum. Sexta tandem menſis Januarii die, miſera ad clinicum inſtitutum delata, ſequentia notatu digna obtulit: faciem valde rubram, oculos ſplendentes, reſpirationem difficilem, tuſſim cum exſcreatu ſine ſanguine, dolorem punctorium ad latus dextrum thoracis, circa ſextam vel ſeptimam coſtam veram, qui ſub tuſſi & profunda inſpiratione augebatur. Os viſcidum, amarum, lingua ſordida, ſitis, ructus nidoroſi, anorexia, nauſea quoque aderant. Calor cutis auctus, pulſus valde frequens, & durus obſervanbantur.

Difficile ſane erat, his ita concurrentibus, morbi naturam determinare. Symptomatum gaſtricorum præſentia, uti & pulſuum frequentia de charactere febris nervoſæ ſuſpicionem movebant. Verum, cum & in peripneumonia phlogiſtica appareant hæc phænomena, juvenilis ætatis, corporisque ſatis bonæ conſtitutionis habita ratione, & conſiderata demum pulſus duritie, morbum pro peripneumonia inflammatoria declaravimus, ac prognoſi valde dubia inſtituta, venæ ſectionem ad uncias x., potum antiphlogiſticum, & rigoroſam diætam præſcribenda duximus.

*Mane.* 7. Sanguis vena eductus corium oſtendit. Deliravit per totam noctem. Pulſus filiformes, valde frequentes. Dolor ille

interim diſparuit, ac tuſſis pauca ſine exſcreatu abſolvebatur. Alvus bis mota. Rebus ita procedentibus, novam venæ ſectionem inſtituere minime auſi ſumus, qua de cauſa potius laxans antiphlogiſticum præſcribitur.

*Veſpere.* Semper deliravit. Cœtera eodem modo incedunt. Alvus bis mota. Conſideratis hinc ſingulis ſymptomatibus, habita damni a venæ ſectione, & alvi purgatione illati ratione, diagnoſis inſtitutæ fallaciam agnovimus, illamque illico revocavimus, morbo pro peripneumonia nervoſa declarato, quæ tamen, cum ab initio inflammatoria forſitan fuiſſet, neglecta, in iſtam commutata ſit. Oppoſitam ideo mox curandi methodum arripuimus.

℞. Rad. polygal. ſenek. drachmas duas.
Infund. in decoct. cort. peruv. s. q.
Colat. unciarum novem. adde
Syrup. cort. ejusdem unciam unam.

M. cap. omni bihorio unciam unam cum dimidia.

Bibat calide infuſum ſambuci.

Habeat juscula carnea.

*Mane* 8. Tota nocte deliravit, quater alvum depoſuit; quinquies e lectulo fugere tentavit. Symptomata peripneumoniæ aucta.

Acceſſerunt aurium tinnitus, manuum tremor, tendinum ſubſultus. Vox erat rauca, ac cutis calor urens, pulſus ſumma cum frequentia & inconſtantia micabant.

℞. Rad. ſerpent. virgin. drachmas tres.
Infund. in decoct. cort. peruv. ſ. q. col.
unciarum novem.
Adde.
Syrup. cort. ejusdem. unciam unam.
Cap. ut ſupra.

℞. Rad. polygal. ſenek. drachmas tres.
Coq. c. aq. fontis libris duabus ad col.
unciarum viginti.
Adde.
Mellis deſpumati. uncias duas.
M.

Detur pro potu.

*Veſpere.* Alvus ſemel laxata. Enarrata ſymptomata aucta, admodum malignam morbi indolem demonſtrabant.

℞. Emuls. arab. uncias ſeptem.
Moſch. opt. grana viginti.
Hauſt. narcot. unciam unam.
M.

Cap. omni hora unciam unam.

Repet. potus.

℞. Vini malacenſis uncias ſex.

Diæta eadem.

*Mane* 9. Aliquantulum præterita nocte obdormivit ægrota; ac parum deliravit. Symptomatum cohors minori vi procedit; alvus clauſa, lingua minus ſicca.

Repetantur omnia.

*Veſpere.* Non deliravit, omnia ſymptomata imminuta. Alvus clauſa.

Repetantur ſingula. Injiciatur clyſter emolliens.

*Mane* 10. Tantiſper quievit, non deliravit; ſudavit; cætera eodem modo continuant.

Repetantur omnia.

*Veſpere.* Bis alvus laxata, omnia melius procedunt.

Repetantur omnia. Augeatur moſchus ad grana triginta quatuor.
& hauſt. narcot. ad uncias duas.

*Mane* 11. Bene dormivit, ac toto corpore abunde ſudavit. Dolor lateris diſparuit. Tuſſis, pauca, ſine ſputis. Tria urinæ vaſcula minxit, cum ſedimento lateritio.

Repetatur medicina.

*Veſpere.* Quievit, ſudavit, diſparuere omnino tinnitus aurium, tremores manuum, ac tendinum ſubſultus. Nondum appetit.

Repetantur omnia.

*Mane* 12. Per totam diem eodem modo ac heri ſe habuit, quare omnia repetenda judicavimus.

*Mane* 13. Res ſemper in melius vergunt. Parum ſudavit, ſymptomata peripneumoniæ, præter tuſſin quandam, diſparuerunt. Appetit, conceſſimus diætam tertiam.

*Veſpere.* Nihil novi.

*Mane* 14. Omnia bene ſuccedunt.

℞. Decoct. cort. peruv. uncias novem.
Emuls. arab. uncias tres.
Moſch. opt. grana decem.

Capiat omni bihorio uncias duas.

A qua methodo cum non recederemus, die 23. menſis, ægrota, perfecte ſanata, ad convalescentes delata eſt, quo loco per tres dies manſit, ac demum bene valens domum petiit.

## HISTORIA II.

*Joanna Rosi* ex loco Monti, 14 annorum, necdum menſtruata, febribus intermittentibus ſubjecta, jam ante menſem pruritum magnum, ac valde moleſtum ad femur ſiniſtrum perſenſit. Paulo poſt puſtulæ rubræ ibi comparuerunt, quæ ſcalpendo disruptæ, ſaniem acrem, partes vicinas mordentem effuderunt, largiori copia. Nunc vero partem adfectam cruſtâ obtectam vidimus, ita, ut malum pro herpete rodente declarandum eſſe exiſtimaremus; Quindecim abhinc diebus febris intermittens annomala in conſpectum ſe prodidit, quæ nulla facta medela diſparuit, ſat magnam tamen debilitatem relinquens. Die 10 Februarii, a parvo frigore derepente invaditur puella, cui calor urens, ſitis inexplebilis, cephalæa inſignis; anorexia, atque ſumma virium proſtratio, ſuccèdunt: Jam 24. horarum ſpatio febris ſævierat, quum inſignis dolor lancinans ad coſtas ſpurias ſiniſtri lateris oriebatur. Aegrota tunc temporis ad noſocomium defertur, ubi venæ ſectio ad uncias novem inſtituitur, propinato ſimul decocto antiphlogiſtico. Imminuitur inde lateris dolor, ſed vires longe magis dejiciuntur. Admittitur puella in ſcholam clinicam die febris 4., menſis Februarii 23., horis matutinis, ac meo examini traditur. De ſumma cephalæa conque-

rebatur ægrota, oculi erant fulgentes, genæ rubræ, linqua ſicca flavo muco obtecta, os valde amarum, & cutis urens. Reſpirationem invenimus difficilem, ac ſub ipſa, dolor ille lateris ſiniſtri quam maxime augebatur, imo decubitus in latus oppoſitum impoſſibilis erat. Tuſſis moleſta, absque ſputis abſolvebatur. Herpes non amplius ſaniem eſſundebat. — Pulſus aliquomodo plenus cum duritie micabat. Quæ morbo originem præbuiſſe videbantur cauſæ, erant nimii labores, ira, frigus, ſat bono interim utebatur puella noſtra victu. . Morbus pro peripneumonia inflammatoria declaratus fuit, ac conſilio Ill, Profeſſoris *Raggi*, venæ ſectio ad uncias ſex. clyſter emolliens, fomentationes ad locum dolentem, & decoctum antiphlogiſticum propinata ſunt.

*Veſpere*. Dolorem aliquomodo imminutum invenimus. Continuabat eadem vi reſpirandi difficultas ac tuſſis. Pulſus pleni & duri, ſed inconſtantes, detegebantur. Nova venæ ſectio ad uncias octo imperata eſt, porrecta ſimul potione laxante antiphlogiſtica.

*Mane* 24. Sopore ac deliriis detentam invenimus miſeram. Dolor lateris, tuſſis eadem ratione proſequebantur. Facies pallebat, ex-

cepta gena dextra, quæ colore rubro notabatur. Pulſus erant parvi, contracti, alvus clauſa. Hisce bene perpenſis, viam medendi diverſam ineundam exiſtimavimus, quæ quidem poſtea & Ill. Profeſſoris *Raggi*, denique in conſilium vocati, approbationem obtinuit.

℞. Emulsion. arab. uncias ſeptem.
Moſch. grana viginti.

Cap. omni ½ hor. unciam unam.

Appl. veſicans ut rubefaciens loco dolenti. Habeat juscula carnea, & uncias ſex vini optimi.

*Veſpere.* Melius ſe habuit ægrota, ac minus infirme, pulſus majori vi micabant. Alvus clauſa.

Rep. omnia.

*Mane* 25. Tota nocte a vehemente tuſſi cruciata fuit; nunquam tamen deliravit. Cœtera eodem modo ſe habebant. Acceſſerat aurium tinnitus. Alvum copioſe bis depoſuit.

℞. Emuls. arab. uncias ſeptem.
Moſch. optimi ſcrupulum unum.
Hauſt. narcot. unciam dimidiam.

Cap. ut ſupra.

Habeat juscula cum ovis, vinum ut heri, ac vini malvatici uncias octo.

*Veſpere.* Soporoſa tantisper fuit, copioſe ſudavit, reſpiratio nunc facilis, nunc iterum per inſultus difficilis redditur.

℞. Emuls. arab. uncias novem.
Moſch. opt. grana triginta.
Hauſt. narcot. unciam unam.

Cap. more ſolito.

*Mane* 26. Soporoſa fuit, ac per totam noctem deliravit. Quæſtionibus ſtupida reſpondebat. Aurium tinnitus fortis, ac tendinum ſubſultus obſervabantur. Pulſus erant parvi atque contracti.

℞. Rad. polygal. ſeneg. drachmas duas.
Infund. in decocti. cort. peruv. fervid. s. q. colat. unciar. novem. adde
Moſch. optim. ſcrupulum unum.
Syrup. papav. unciam unam.

Cap. more ſolito.

℞. Emuls. amygdal. libras duas.
Aq. cinnam. uncias duas.
Sacch. alb. drachmas tres.

M. detur pro potu.

*Veſpere.* Delirabat quammaxime, ac divaricatis cruribus in lectulo jacebat. Inexplebilis ſitis aridas fauces exurebat. Pulſus frequentiſſimos, & violentos tendinum ſubſultus obſervavimus.

Rep. ſingula.

*Mane* 27. Pulſus in minuto primo 130 micabat. Nox inquieta fuit, & ſemper ægrota deliravit. Cœtera ut heri veſpere. Dolet valde ab attactu abdomen; alvus ter ſoluta.

Rep. medicina; bibat calide infus. chamomillæ, illiniatur abdomini liniment. volatil. Victus idem.

*Veſpere.* Delirium & ſopor fere diſparuerunt, ægrota hilaris.

Rep. omnia.

Augeatur vini doſis ad libram unam.

*Mane* 28. Optime per omnem noctem dormivit. Poſt aquam frigidam aſſumptam, ſemel vomitum paſſa eſt. Dolorem, qui thoracem cinguli inſtar circumdaret, accuſſat. Pulſus in minuto primo 120. micabat. Sitis multa, cœtera eodem modo.

℞. Emuls. arab. uncias ſeptem.
Moſch. opt. grana triginta.
Syrup. papav. alb. uncias duas.

Cap. more ſolito.

Potus excitans.

*Veſpere.* Quam optime ſe habet ægra. Toto corpore ſudat. Pulſus vix naturali frequentior. Parum ſitit.

Rep. med. augeatur moſch. doſis ad grana quadraginta

*Mane* 1. Martii. Bene dormivit, debilitatem majorem accuſat, forſitan quia ter alvum copioſe depoſuerat. Aliqua fames.

Rep. med. cui adde extract cort. peruv. unciam dimidiam.

Concedantur jusculum, ova, ac dimidia pars pulli.

℞. Vini malvat. uncias octo.

Cap. paulatim.

*Veſpere.* Bene ſe habebat, ac de abdominis dolore tantum conquerebatur.

Rep. med.

Illiniat. abdom. liniment. volat.

*Mane* 2. Deliravit hac nocte, ſæpe tuſſiit. Cœtera continuant.

Rep. med. cui adde kermet. mineral. grana duo.

*Veſpere.* Bene ſe habuit, parum a tuſſi moleſtata eſt. Copioſe ſudavit.

Rep. ſingula.

*Mane* 3. Dormivit optime, vireſque redeunt.

Rep. med.

*Mane* 4. Perfecte convaleſcens eſt puella.

℞. Emuls. arab. uncias novem.
Moſch. opt. grana viginti.
Extract. cort. per. unciam dimidiam.

Cap. ut ſupra.

Diæta eadem.

Vini malv. uncias quinque.

*Mane* 5. Perbene ſe habet.

℞. Decoct. cort. peruv. uncias ſex.
Extract. cort. ejusdem. drachmas duas.
Emuls. arab. uncias ſex.

Cap. omni hora uncias duas.

*Mane* 6. Ad convaleſcentes demiſſa eſt ægrota, atque poſt aliquos dies domum ſana petiit.

*Venantio Rigamonti*,
M. D.

## HISTORIA III.

*Carolus Belloni*, vir 40 annos natus, olearius, die 7. Aprilis, poſtquam ex eccleſia egreſſus fuit, derepente ab atroce, hepatis regioni infixo dolore, prehenditur, cui mox frigus, dein calor, ſucceſſerunt. Paullo poſt diſpnoea, capitis lumborumque dolores, ac

tuſſis in conſpectum venere. Chirurgus quidam tunc venæ ſectionem inſtituit cum ſummo levamine. Die 12. tandem menſis delato in ſcholam clinicam ægroto, faciem obſervavimus rubram, reſpirationem brevem & difficilem, tuſſim cum ſputis ſanguineis. Dolor hepatis perſiſtebat, ſed ab attactu minime augebatur. De ſcapularum dolore conquerebatur. Pulſus erat modice frequens, plenus ac durus. Habita ratione ægrotantis, corporis adſpectu firmi, tum ætatis, temporis verni, beneficio a. V. S. inſtituta accepti, atque pulſuum ſtatus, quum nulla cauſa debilitans pateret, morbum pro peripneumonia inflammatoria declaravimus, ac prognoſi valde dubia inſtituta, V. S. ad uncias novem præſcripſimus, conceſſa pro potu aqua fontis, ac rigoroſa diæta.

*Mane* 13. Dolor ille poſt cruoris emiſſionem multum imminutus. Pulſus minus frequentes.

℞. Hauſt. ſalin. uncias ſeptem.
Tart. emet. granum unum.
Cap. omni bihor. cochl. duo.

*Veſpere.* Quinquies alvum depoſuit, minime ſudavit, dolor ille atque tuſſis eodem modo ſæviunt. De ſumma debilitate conque-

ritur ægrotus. Apparuit nunc tantum ex repetitis quæſtionibus viro propoſitis, cum pellagra laboraſſe; quare ſepoſita omnino methodo antiphlogiſtica, huic contrariam arripuimus.

℞. Emuls. arab. uncias ſeptem,
Kermet. miner. grana tria,
Hauſt. narcot. unciam unam.

Capiat omni hor. unciam unam.

Vini opt. uncias ſeptem. Habeat juscula carnea.

*Mane.* 14. Soporoſus per totam noctem fuit, ac divaricatis cruribus in lectulo ſtupidus decubuit. Alvus quinquies laxata, coetera eodem ſe habent modo.

℞. Rad. polygal. ſenek. drachmas duas.
Inf. in decoct. cort. peruv. ferv. ſ. q.
col. unciarum novem.

Adde ſyrup. papav. alb. unciam unam

Capiat omni hora unciam unam.

*Veſpere.* Bis alvum depoſuit, ſudavit ad caput. Continuat tuſſis cum ſputis ſanguineis.

Rep. Med.

Habeat vini optimi uncias novem.

*Mane* 15. Per totam noctem ſoporoſus fuit, expectoratio pauca. Dolor ad hepar prevertit novus, imo ad lien inſurexit. Pulſus debiles, tendines ſubſiliunt. In conſilium vocavimus Ill. Profeſſorem *Raggi*, qui ſequentia ut præſcriberemus, ſuaſit.

℞. Decoct. cort. peruv. uncias novem.
Camph. mucilag. arab. ſol. drachmam dimidiam.
Syrup. papav. unciam unam.
M. capiat ut ſupra.

Illiniatur abdomen cum linimento volatili & camphora, ac imponantur denique fomenta emollientia. Habeat vini rubri libram unam.

*Veſpere*. Medicinæ dimidiam partem tantum aſſumpſit ægrotus, qui gratiorem appetit. Bis alvum depoſuit. Coetera ſymptomata eadem ratione perſiſtunt.

℞. Decoct. cort. peruv. uncias quatuor.
Aq. cinnam. uncias tres.
Moſch. opt. ſcrupulum unum.
Syrup. papav. uncias duas.
Cap. omni dimidia hora unc. dimid.

℞. Vini Malvat. uncias ſex.
Capiat paulatim. Continuet in coeteris.

*Mane.* 16. Male res procedunt. Facies hippocratica. Appetit nihilominus.

Rep. Med. Applicentur duo rubefacientia ad brachia. Inj. clyſter. ex camphor. & decoct. chinæ. Rep. diæta cum ovis ac *frictura.*

*Veſpere.* Soporoſus æger ac ſemi delirans, morti proximior fuit, quam vitæ.

Repet. omnia.

*Mane.* 17. In agone hærebat.

Verſus meridiem exſtinctum invenimus.

*Sectio cadaveris.*

Aperto thorace, pulmones cum pleura arcte concretos ubique invenimus. Pulmo undequaque pſeudomembrana ac lympha coagulabili coopertus erat. In cavo thoracis dextro ſat copioſam aquam deteximus. Ipſa pulmonis ſubſtantia vix inflammata erat. In abdomine nihil præter naturam vidimus. Hepar enim, licet mole auctum, nulla tamen inflammationis indicia oſtendebat.

*Joſeph Baruffini*
*ex Caſal. Maggiore. M. D.*

# HISTORIA IV.

*Joſephus Ruscà*, ticinenſis, 17 annorum juvenis, jam a 4 annis febre quartana, quæ paucis abhinc diebus ſanata fuit, laborabat. Poſtquam corpus laboribus permultis graviſſimisque defatigaverat, die 14. Aprilis a febre continua prehenſus eſt. Secunda morbi die vehemens dolor ad cordis ſcrobiculum ortus eſt, qui per totum abdomen, nec non per ipſum pectus ſeſe extendit. Secuti ſunt reſpiratio difficilis, tuſſis, ac decubitus in latera fere impoſſibilis Domi remanſit, nulla adhibita medela, usque ad diem 20. menſis, qua ad noſocomium inferius delatus fuit, ubi mox V. S. inſtituta fuit, ſine ægrotantis levamine. Mane 20. Aprilis in clinicum inſtitutum delato juvene, præter jam expoſita peripneumoniæ ſymptomata, magnam virium dejectionem obſervavimus. Aegrotus ſitim & oris amaritiem accuſabat. Tuſſis paucis ſputis, nullo ſanguine tinctis, abſolvebatur. Calor cutis erat mordax, ac pulſus contractus, in minuto primo 116 ictus oſtendebat. Morbo pro peripneumonia nervoſa declarato, peſſima tam neglectæ ægritudinis prognoſi inſtituta, ſequentia præſcripſimus.

℞. Emulſ. arab. uncias novem.
Moſch. opt. ſcrupulum unum.

Cap. unciam unam omni dimidia hora.

Potus excitans.

Habeat juscula carnea, & uncias octo vini. Applicentur veſicans ut rubefaciens loco dolenti, & fomenta ſuper abdomen. Injiciatur clyſter ex emulſione arabica.

*Veſpere.* Omnia eadem ratione procedunt. Aſpectus ægrotantis tamen pejor.

Repet. ſingula, excepto veſicante.

*Mane* 21. Reſpiratio difficillima ac ſumma anxietas per totam noctem ægrotantem cruciaverunt. Pulſus magis frequentes, alvus ſemel laxata.

Rep. omnia.

*Veſpere.* Omnia in pejus ruebant, ac ſuffocationem inſtantem annunciabant.

Rep. med. aucto moſcho ad grana triginta, & applicentur duo veſicantia ut rubefacientia ad brachia.

*Mane* 22. Obiit ſuffocatus.

*Cadaveris ſectio.*

Aperto thorace, magnam pulmonum inflammationem deteximus. Pulmones erant

cum pleura concreti, ac lympha coagulabili cooperti. Ipſa hæc lympha bronchia implebat.

In abdomine nil morboſi invenimus.

*Gratognini.*
M. D.

## HISTORIA V.

*Molitor* ex Sancto *Leonardo*, 40 annorum, ſat bene nutritus, die nona Maji, cum ventis per multum tempus expoſitus fuiſſet, incepit ſubſequente die ſe male habere, languere, & horrore ſat forti, per quatuor horas perdurante, prehendi; dein incaluit; vix poſt caloris invaſionem, dolor intra quartam & quintam coſtam veram ſiniſtri lateris, inſurrexit cum tuſſi frequente, ſicca, dolorem exacerbante. Decubitus in utroque latere difficillimus, debilitas magna, aurium ſuſurrus, & capitis dolores aderant. Febris peripneumoniam concomitans remiſit matutinis horis: exacerbabatur veſpertinis. Cum hisce ſymptomatibus per quatuor dies, absque pharmacis, lecto decumbere coactus fuit, dein chirurgo advocato, atque ſoli dolori innixo, venam hic aperuit. Vix aperta vena, dolor per quadrantem horæ tantisper remiſit, dein eadem, ac antea, intenſitate, continuavit; debilitas increvit, atque per quatuor adhuc dies, cum decocto hordei æger morbum oppugnavit, dein

quum res quotidie in pejus rueret, ad noſocomium ſe transferri curavit, atque ad clinicum recepto ægroto, hæc ulterius obſervavimus. Difficillime reſpirabat, de immenſo pectoris pondere conquerebatur, frequenter tuſſiebat, nihil vero exſpuebat, mœſta erat facies, cephalæam maximam, & aurium ſuſurrum accuſabat. Alvus regulariter movebatur, calor cutis urens, pulſus frequentes, debiles, ſummopere inconſtantes, ac tendinum ſubſultus aderant. Hisce conſideratis, de peripneumonia nervoſa non dubitavimus. Pro morbi cauſa nihil, præter tempeſtatis mutationes adducit æger; quare prognoſin diſcrimine plenam pronuntiantes, præſcripſimus ſequentia.

℞. Rad. polygal. ſeneg. drachmas duas.
Infunde in decoct. cort. peruvian. ſuff. quant.
Colaturæ unciarum novem, adde,
Syrup. papav. albi unciam unam & dimidiam.

M. Cap. more ſolito.

Diæta II. cum libra una vini.

*Mane* 8. morbi die. Sat bene hac nocte dormivit, aliqua in febre remiſſio aderat, frequenter tuſſiebat, ſed tuſſis eſt humida, dolor pectoris tantisper imminutus, difficultas vero ſpirandi continua.

Repet. medicina. Sumat omni dimidia hora cochlearia duo.

Diæta II. cum libra una & dimidia vini.

*Veſpere* febris, & peripneumoniæ ſymptomata aucta fuere. Quare præſcripta continuavimus, medicinæ tantum addendo guttas quindecim laudani liquidi.

*Mane* 9. m. d. Non multum hac nocte dormivit, ſemel alvum depoſuit, dolor pectoris valde urget, tuſſis frequens, cum exſcreatu copioſo, difficultas ſpirandi continuat; febris eodem in ſtatu, ac heri mane.

Repet. omnia.

*Veſpere* dolor pectoris vix perſentitur, difficultas ſpirandi continuat, magna febris exaſperatio, tendinum ſubſultus frequentiores.

Repet. omnia.

*Mane* 10. m. d. Multum hac nocte dormivit, dolor pectoris diſparuit, difficultas ſpirandi manet, tuſſis cum exſcreatu aquoſo continuat, remiſſio febris ſat conſpicua.

Repet. medicina, & loco laudani liquidi exhibeatur ætheris vitrioli drachma una.

℞. Vini malvat. uncias ſex.

*Veſpere* dolor nullus, ſed maxima ſpirandi difficultas obſervatur, cum febris exacerbatione magna, tremoribus crebrioribus: vires magis conciderunt; ſemel alvum depoſuit.

℞. Rad. polyg. ſenek. drachmas duas.
Infunde in decocto corticis peruviani s. q.
Colat. unciarum novem adde
Laudani liquidi guttas quindecim.
Aetheris vitrioli drachmam unam.
Syrup. papav. albi uncias duas.
M.

Sumat omni dimidia hora cochlearia duo.

℞. Vini malvat. uncias ſex.

*Mane* 11. m. d. Res in melius vertuntur. Multum dormivit hac nocte, & ſibimet ipſi relictus; illico obdormit. Difficultas reſpirandi imminuta, tuſſis cum exſcreatu aquoſo continuat, pulſus magis elevati.

Repet. omnia, absque laudano liquido.

*Veſpere* parva exacerbatio. Non amplius tantam accuſat debilitatem; facies melior; difficultas ſpirandi, ac tuſſis continuat, ſemel alvum depoſuit.

Repet. medicina cum laudano liquido.

*Mane* 12. m. d. Facilius reſpirat, & febris ſymptomata imminuuntur; tuſſis cum exſcreatu copioſo continuat, bene dormit, appetit.

Repetantur omnia.

Diæta II. cum dimidia columba, & libris duabus vini.

*Veſpere.* Pauca exacerbatio, debilitas imminuitur, bene reſpirat, tuſſis cum exſcreatu copioſo continuat.

Repet. omnia.

*Mane* 13. m. d. Pauca febris, bene dormivit, ſemel alvum depoſuit, cœterum bene ſe habet.

Repet. omnia.

*Veſpere.* Sine manifeſta cauſa, magna exacerbatio acceſſit, debilitatem magnam accuſat, aſpectus omnino mutatus, calor cutis urens, tendinum ſubſultus crebriores, pulſus parvi, irregulares, anxietas magna.

℞. Decoct. cort. peruv. uncias novem.
Camph. mucilag. gummi arabici ſolutam drachmam dimidiam.
Syrup. corticum aurantiorum unciam unam.

M.

Capiat omni hora cochlearia duo.

Duo rubefacientia ad ſuras. Dein

℞. Camph. mucilag. arab. ſubactæ drachmam unam.
Infuſ. chamom. uncias ſex.

M.

Dentur doſes tales Nro. tres, pro tribus clysmatibus, omni bihorio injiciendis.

*Mane* 14. m. d. Nunquam hac nocte dormivit, continuo muſitavit, aſcaridem evomuit, ſemel alvum depoſuit. Cœtera eodem modo continuant.

In omnibus, præter rubefacientia, continuat.

*Veſpere.* Nulla in morbo mutatio.

In omnibus continuetur.

*Mane* 15. m. d. Tota nocte dormivit, ſemel alvum depoſuit, pulſus parvi, irregulares, calor cutis non tantus, facies multum collapſa, magna anxietas.

℞. Decoct. cort. peruv. uncias ſeptem.
Aquæ cinnamom. uncias tres.
Camph. mucilag. arab. ſolut. ſcrupulum unum.
Syrup. cort. aurant. unciam unam.

M. Cap. ut ſupra.

Vini malvat. uncias ſex.

*Veſpere* magna exacerbatio; tentat continuo e lecto ſurgere, ſed vires non ſinunt, calor urens, difficultas ſpirandi, pulſus magis elevati.

Continuet in omnibus.

*Mane* 16. m. d. Magna remiſſio; parum hac nocte dormivit, multum deliravit, pulſus magis elevati, facies melior, debilitatem magnam accuſat, ſpirandi difficultas cum tuſſi continuat.

℞. Decoct. cort. peruv. uncias octo.
Aquæ cinnamom. uncias tres.
Extracti corticis peruv. unciam dimidiam.
Ætheris vitriol. drachmam unam & dimidiam.
Syrup. cortic. aurant. unciam unam.
M.

Capiat omni bihorio cochlearia duo.

Vini malavat. uncias ſex.

*Veſpere* pauca febris; ſed reſpirandi difficultas continuat, vires inſurgunt. Quum multa medicina adhuc adeſſet, ſumat, quod remanet, dein quiescat.

*Mane* 17. m. d. Bene dormivit. Vix febris ſymptomata obſervantur, & de nulla conrequeritur, niſi de tuſſi & ſpirandi difficultate.

Rep. medicina, addendo guttas quindecim laudani liquidi.

*Veſpere* nil, præter aliquam ſpirandi difficultatem ac tuſſim conqueritur.

Repet. omnia.

*Mane* 18. m. d. Bene dormivit, tuſſis ſummopere agitat ægrotum, difficultas ſpirandi imminuitur.

℞. Decoct. cort. peruv. uncias ſex.
Emuls. arabic.
Aquæ cinnamom. āā. uncias tres.
Extr. cort. peruv. drachmam dimidiam.
M.

Capiat omni hora cochlearia duo.

*Veſpere* nihil, præter ſpirandi difficultatem.

Sumat, quod remanet medicinæ; dein.

℞. Infus. ſambuc. uncias novem.
Hauſt. narcotici uncias tres.
M.

Sumat omni bihorio cochlearia duo.

*Mane* 19. m. d. Spirandi difficultas diſparuit, ſed tuſſis continuat.

℞. Decoct. cort. peruv. uncias octo.
Aquæ cinnamom.
Emuls. arab. āā. uncias tres.
Extract. cort. peruv. drachmam dimidiam.
Hauſt. narcot. uncias duas.
M.

Sumat omni hora cochlearia duo.

*Veſpere* nihil, præter aliquam tuſſim obſervamus.

Sumat, quod remanet, medicinæ.

*Mane* 20. m. d. Bene dormivit, & si excipias aliquam tuſſim, & debilitatem a morbo ſuperſtitem, prorſus convalescit.

℞. Decoct. cort peruv. uncias novem.
Emuls. arab.
Aqu. cinnamom. āā. uncias tres.
Extr. cort. peruv. drachmas duas.
Hauſt. narcot. uncias duas.
M.

Capiat omni hora cochlear unum.

*Veſpere* bene ſe habebat, & ad convalescentes fuit demandatus.

*Anton. Eliſeus Balduzzi*,
ex Molendino de Tortis, Derthonenſis.

# CAPUT V.

## *Scarlatinæ nervoſæ.*

Præter ſcarlatinam, vix aliud, quod ſciam, exanthema primarium, hoc anno regnavit. Ipſæ quoque ſcarlatinæ quammaxime inter ſe differebant, quum febrem nunc inflammatoriam, nunc nervoſam comitem habuerint. De ſcarlatina *phlogiſtica* jam alio loco *) mentionem injeci, nunc de *nervoſa*, ab illa toto cœlo diverſa, dicam aliqua. Recte mihi Noſologi ſcarlatinam inflammatoriam in *leviorem gravemque* dividere videntur. Eandem hinc ſcarlatinæ nervoſæ diſtinctionem lubens & ego ſtatuerim; namque ex eo, quod hoc exanthema nervoſa ſtipetur febre, non ideo ſemper illud ad eas ſcarlatinas malignas, quæ cynanchem gangrænoſam comitem habent, pertinere exiſtimandum eſt. In clinico inſtituto IV. ſcarlatinæ nervoſæ levioris exempla, atque alterum gravioris, obſervata fuerunt. Singuli ægroti ſub methodo, contra febres nervoſas commendata, cito perfecteque ſanati exierunt. Sepoſita methodo evacuante, quæ nonniſi ſcarlatinæ phlogiſticæ convenit, ægrotantes non athmoſphæræ frigidiuſculæ, ſed potius calidæ,

*) Cap. I. Hiſt. I.

ne vires jam fractæ ultro deprimerentur, commiſi. Eſſet enim facile, ut neglecta hac lege, in exanthemate hoc idem accideret, quod in variolis quotidiana experientia docet evenire. A frigore enim eruptio variolæ benignæ promovetur mirifice, ſed retinetur illa malignæ atque reprimitur. Quidquid vero nocumenti malique in ægrotis conſpiciendum ſe præbeat, non tamen id a *repulſione* exanthematis mihi videtur derivandum eſſe: quum retropulſio ipſa jam alterius cauſæ *effectus* ſit. Longe rectius tum dicemus; diſparuit exanthema, ſeu retroceſſit, quia morbus increvit, non vero hic increvit, quia exanthema dereliquit exteriora. Quando, Dii boni, ceſſabimus demum, effectum pro cauſa, cauſamque pro effectu venditare! Ut vero ad illud, unde diſceſſi, redeam argumentum, ſilentio quatuor illas ſcarlatinæ levioris hiſtorias, quum nihil obſervatione valde dignum contineant, præteribo. Sed aliam, de qua jam dixi, hiſtoriam, utpote ſummi momenti, quia luculentiſſimum præbet inflammationis nervoſæ exemplum in medium proferam. Aegrota nempe, præter univerſæ cutis inflammationem ſcarlatinoſam, ſat profundam, faucium quoque intenſam phlogoſin oſtendebat, quæ methodo antiphlogiſtica manifeſte augebatur, ac tandem vini, camphoræ, corticis peruviani, opii uſu ceſſit, atque diſparuit feliciter.

*Scarlatinæ nervoſæ hiſtoria.* *)

Puella Papienſis, 17. annos nata, necdum menſtruata, domicilium humidum incolens, per totam hyemem tuſſi, ac levi faucium phlogoſi laboravit. Quindecim abhinc diebus febre prehenſa eſt, quæ nullo horrore præcedente, ægrotam ad noctem invadit, & ſine comparente ſudore derelinquit. Nunquam remediis uſa, febre eadem ratione continuante, mane 30. Aprilis, cum febris eſſet ſolito fortior, ad clinicum inſtitutum delata eſt. Mox ſcarlatina, per omne corpus extenſa, elapſa tantum nocte exorta, miliaribus interſperſa, in conſpectum venit. Fauces quam maxime dolebant, rubebant, tumebant, & impedita multum erat deglutitio. Calor cutis intenſus, vomitus, diarrhœa, inſignis cephalæa, ſeſe manifeſtabant. De ſumma interim virium dejectione conquerebatur ægrota. Linguam albo muco obtectam, pulſum frequentem, ſat plenum & mollem in ſiniſtro carpo, paulo debiliorem vero in dextro, obſervavimus. Aberant tinnitus aurium, convulſiones, aliaque ſymptomata nervoſa. Facile eruebatur, mor-

*) Hanc exaravit D. Med. Doctor *Henr.* De Combes Lauſan.

bum ſcarlatinam eſſe; ſed febris natura admodum obſcura nobis videbatur. Deerant nempe ſymptomata diatheſin aſthenicam unice ſatisque certe indicantia, & morbi cauſæ nos nimis latebant. Faſſa quidem eſt ægrota, ſe aliquo tempore ante morbi acceſſionem, madefactam fuiſſe a linteis humidis, quæ in capite geſtaverat; conſideratis interim ægrotantis puellæ ætate florente, corporis habitu ſat robuſto, methodum antiphlogiſticam caute tentari poſſe ſtatuimus.

Applicentur Nro. octo hirudines ad collum.

Bibat frigidam, utatur diæta vegetabili.

*Veſpere.* Aegrota pejus ſe habebat. Alvum quinquies depoſuerat. Valde auctum invenimus cutis calorem, & frequentiam pulſuum majorem. Arteria enim 140 ictus in minuto primo exhibebat, & labii inferioris tremor obſervabatur. Cætera eodem modo ſe habebant. Nunc, ubi morbi natura magis patebat, ac inflammationem quidem ſubeſſe, ſed a febre nervoſa circumdatam, nullum ſupererat dubium; a priori methodo, excitantem amplectentes, mox receſſimus.

℞. Decoct. cort. peruv. uncias novem.
Emuls. arab. uncias quatuor.
Hauſt. narcot. unciam ſunam.

M.

Cap. omni hora unciam unam,

Porrigantur vini optimi unciæ quatuor. Dentur quoque lactis vaccini, quod exoptat, libræ duæ. Utatur juſculis carneis.

*Mane* 1. Maji. Aliquantulum melius ſe habebat puella. Alvus ſæpe admodum ſoluta eſt. Parum dormivit. Fauces dolebant adhuc; ſed minus rubebant. Pulſus ut heri. Repetatur medicina, augeatur vero hauſtus narcoticus ad uncias tres.

Bibat calide infuſum chamomillæ. Applicetur cataplasma ex mica panis, & lacte confectum circa collum.

Habeat juſculum cum ovis & vini albi unciis octo. Seponatur lac vaccinum.

*Veſpere.* Calorem cutis magnum, pulſus elevatiores, fauces minus dolentes, atque miliaria magis albida invenimus. Alvum non depoſuerat.

Repetatur medicina.

Potus excitans præſcriptus eſt.

*Mane* 2. Bene dormivit per integram noctem, aliquomodo ſoporoſa nunc erat ægrota. Alvus clauſa. Lingua & labia arida erant & flavescebant; dolebant adhuc fauces, minus vero tumebant. Pulſus ut heri veſpere.

℞. Decoct. cort. peruv. uncias novem.
Emuls. arab. uncias quatuor.
Hauſt. narcot. unciam unam.
Camph. ras. ſcrupulum unum.
M.

Cap. ut ſupra.

℞. Emuls. amygd. libras duas.
Sach. unciam dimidiam.
Aq. cinnamom. uncias duas.
M.

Cap. pro potu.

Victus idem. Habeat vini malvatici uncias quatuor.

*Veſpere.* Paulo melius ſe habuit ægrota; pulſus ad 124. ictus redierat. Alvum non depoſuit. Lingua erat arida. Repetatur medicina; applicetur rubefaciens ad collum.

*Mane* 3. Minime noctu dormivit; ſed anxia valde fuit. Miliaria fere diſparuere. Arteria 108. ictus tantum edebat. Capitis dolor evanuit. Lingua minus ſicca. Labia ob ariditatem valde dolebant. Faucium dolor eadem vi proſequebatur. Aegrota cibos appetebat; vinum vero reſpuebat.

℞. Emuls. arab. uncias ſeptem.
Aq. cinnamom. uncias tres.
Hauſt. narcot. unciam unam.

Capiat more ſolito. Potus excitans.

℞. Decoct. cort. peruv. uncias ſex.
Camph. pauxillo ſpirit. vin. ſol. drachmam unam.
M.

Dentur doſes tales Nro. VI. pro totidem enematibus.

Diæta II. cum 4ta parte pulli.

*Veſpere.* Eodem fere modo ſe habebat, alvum quater depoſuerat.

Continuetur in medicamentis.

*Mane* 4. In melius res vergunt. Noctu haud quievit; alvum ſexies depoſuit. Cutis interim rubor imminutus; pulſus plenus, mollis, adhuc naturali frequentior. Cephalæa nulla. Dolor faucium nullus ſupereſt, & inflammationis vix aliqua veſtigia obſervantur. Miliaria prorſus diſparuere. Incipit desquamatio ad faciem.

Repetantur omnia, excepto clyſtere.

*Veſpere.* Alvus bis mota. Desquamatio in facie continuat. Lingua humida. Repetantur omnia.

*Mane* 5. Sat placide quievit; mutatio in melius manifeſtior. Pulſus vix naturali frequentior. Rubor & calor cutis fere evanuerunt. Fauces minime inflammatæ. Brachium

dextrum paulum tumet & admodum ſenſibile eſt redditum.

℞. Decoct. cort. peruv. uncias novem.
Emuls. arab. uncias quatuor.
Aqu. cinnamom. uncias tres.
Syrup. papav. unciam unam.
M.

Capiat ut ſupra.

*Veſpere.* Nil novi.

Continuet.

*Mane* 6. Parum quievit. Cœtera bene procedebant. Desquamatio nunc ad collum extendebatur.

Repetantur omnia. Suſpendatur potus excitans.

*Veſpere.* Nil novi, brachium vix amplius dolebat.

Continuet.

*Mane* 7. Bene valebat. Continuabat desquamatio in facie & ad collum, nulla ejus ſigna aderant in reliquo corpore, cutis ſanum colorem jam recuperaverat.

℞. Decoct. cort. peruviani uncias ſex.
Emuls. arab. uncias quatuor.
M.

Capiat omni bihorio uncias duas.

*Mane* 8. Perbene ſe habebat, convaleſcens, quod de die ſequente quoque dicas.

*Mane* 10. Ob frigus incaute ſuſceptum (quamvis monita, ut ab eodem ſibi caveret), aliqua iterum febris cum alvi profluvio ſuborta eſt.

℞. Decoct. cort. peruv. uncias novem.
Hauſt. narcot.
Syrup. cort. aurant. āā. unciam unam.
M.

*Mane* 11. Omnia perbene procedebant; quare ad convaleſcentes miſſa ægrota, die 3. menſis noſocomium læta deſeruit.

## CAPUT VI.

### *DiarrhϾ et Dyſenteriæ.*

Non male forſitan feciſſem, ſi diarrhœas eas a ſe invicem ſejunxiſſem, quæ indolis ſunt diverſæ, quæque contrariam medendi rationem expoſtulant. Ne tamen nimis augerem capitulorum numerum, uno eodemque loco hunc morbum, uti & dyſenteriam ipſam pertractanda ſtatui. Si quæ mea in rebus medicis eſſet auctoritas, diarrhœas, morbosque univerſos, in duas omnino claſſes dividerem, & ſepararem, quarum una, cunctos, qui e

*totius ſyſtematis*, altera, omnes, qui a *locali adfectione* generantur, contineret, atque diſtinctis limitibus circumſcriberet. Diviſio hæc, quanti momenti ſit, vix dici poteſt, atque de ea perſuaſum me teneo, quod medicus, qui illam ignoret vel negligat, vel juſtam ſatis diagnoſin, vel certam prognoſin formare vix queat. Diarrhœa enim illa, quæ e totius ſyſtematis labefactatione originem ducit, a cauſis ſuper integram machinam agentibus producitur, atque utplurimum remediis illis, quæ univerſum ſyſtema afficiunt, tollitur. Diarrhœa contra, cui locale quoddam vitium anſam dedit, auxilio locali indiget; ſi vero hoc ipſum non ferat, ab arte ſanari haud poteſt. Qua de re, antequam ego diarrhœam, vel morbum alium quemcunque curandum aggrediar, conſtanter præ omnibus ſtatuendum mihi cenſeo, morbusne ſit *communis*, vel quod idem ſonat, *univerſalis*, vel *localem* an indolem teneat? Quando igitur, inſtituto examine, ægritudinem ex totius ſyſtematis vitio natam eſſe conſtat; protinus alteram duplicem quæſtionem inſtituere pro more habeo: an ſcilicet morbus inflammatorius *(ſthenicus)* ſit, aut an nervoſus *(aſthenicus)* & dein, an vires vitales valde auctæ, depreſſæve judicari debeant? Contrario demum caſu, id eſt, cognita *locali* ægritudinis natura, ſedulo ſemper examinare conſuevi: utrum morbus jam ab initio talis fuerit,

vel curſu temporis, adfectione communi neglecta, aut male curata, ſit ortus? Sedem mali denique, ac ejusdem effectus, clare atque majori ſtudio determinare, duce imprimis eximio *Morgagni* *) opere, attentus ſum.

Clinicum inſtitutum ægrotantes tres cum diarrhœa, a totius ſyſtematis debilitate orta, ingreſſi ſunt; quorum hiſtorias lubens prætereo, quum parum, aut nihil attentione dignum ſubminiſtrent, neque Lectoribus difficile eſſe putem, methodum, qua ſanati ſint, vel ſponte perſpicere, ſi eorum, quæ de febrium nervoſarum curatione dixi, meminerint. De illis hinc ægrotantibus ſolummodo, qui alvi profluvio, a vitio quodam locali ortum trahente cruciabantur, mentionem nunc injiciam, ut quorum duos tantum ſuſcepimus. Ex his unum, utpote incurabilem, ne lectulum juvenum inſtitutioni dicatum, nimis diu occuparet, ad ſuos mandavimus; alterum vero, quippe morti proximum, retinuimus. En ejusdem morbi hiſtoriam, adjecta ſimul cadaveris ſectione.



*) *De ſedibus & cauſis morborum.*

*Diarrhoeæ ex locali adfectione hiſtoria.*

*Joannes Antonius Caſſinera*, agricola, per viginti quinque vitæ annos nulla ſe unquam morboſa adfectione correptum fuiſſe, refert. At vigeſimo ſexto, poſt continuos labores a febre correptus fuit, nunc per aliquot dies ſilente, nunc rurſus inſurgente. Hæc per annum & amplius, nullo interim ordine obſervato, pertinaciter duravit. Acceſſerat jam a morbi initio magna admodum diarrhœa, quæ tamen minime cum febre ſiluit, ſed per biennium, minimis temporis ſpatiis interpoſitis, quietem concedens, ægrotantis vires magis magisque infregit. Quem ſtatum morboſum a ruſticis laboribus continuis repetens æger, hisce omnino valedixit, & octo ante annos, pejori adhuc conſilio, hac in urbe operam ſuam dedit colorum tractationi in officina, in qua vaſa ex argilla conſtruuntur. Hæc loci vitæque generis diverſitas nullam induxit in ægri corpore mutationem, quæ ſcilicet hanc ad diarrhœam proclivitatem tolleret. Idem hinc fluxus eadem ratione continuabat. Nihilominus a tribus jam menſibus de ſua ſalute minime conquerebatur, cum fluxus nunc ſupprimi videretur, imo aliqua alvi durities ſucceſſiſſet. Paucis vero abhinc diebus, inſolita quædam corporis laſſitudo, ac faſtidium laboris

ſeſe prodiderunt, in quorum rationem ipſemet æger fruſtra inquirebat. Tandem die 23. Februarii, ad veſperas, intenſum frigus inſurgit, integram per noctem continuatum, cui calor ſuccedit, vi ægrum æquali adficiens. A primo jam iſtorum ingreſſu, conſuetus ægro fluxus redivit, ſub quo fæces liquidæ, flaveſcentes, non ſanguineæ, vigeſies & ultra per diem, aliquibus cum abdominis torminibus, non tamen continuis, & absque tenesmo emittebantur. Hæc omnia per tres dies continuant, imo exacerbantur, quibus peractis noſocomio mane 26. Februarii committitur æger, ubi decoctum corticis peruviani, cum extracto corticis ejusdem, & laudani liquidi Sydenhami guttæ XXX. porriguntur. Ad veſperas vero noſtris obſervationibus traditus ſequentia exhibet adnotanda. Febris continuat cum pulſu exiguo & frequente, cutis calor naturali major, carnes laxæ cum aliqua cutis ſiccitate, debilitas magna, facies pallet, oculi languent, genæ collapſæ, capitis dolor urget, deeſt aurium tinnitus. Aeger conqueritur etiam de oris amarore, de ſumma ciborum averſione, & nauſea, absque vomitu. Lingua albo muco obtecta eſt, ac ſitis, aqua frigida minime ſedanda, miſerum moleſtat. Abdomen non omnino tractabile, ſub attactu tamen non dolet. Dolores hinc inde perſentit æger, præci-

pue fœcum excretione appropinquante. Alvi fluxus absque teneſmo continuat.

Cauſæ hujus morbi ex ipſius ægri confeſſione ſunt: aſſidui labores antehac peracti, nunc cum vita ſedentaria commutati, habitatio frigida ac humida, victus vegetabilis, tenuis, vini fere defectus, ac plumbi vapores. Difficile nobis erat mox hujus morbi, diſcrimine pleni, diagnoſin pronunciare. Febris videbatur nervoſæ indolis eſſe, ſaltem ſic docebant cauſæ, quæ illam produxerant, atque ægrotantis conſtitutio. Diarrhœa vero, quum ipſa jam ab undecim fere annis perſiſtat, probabili ratione a vitio quodam locali, haud facile determinando, originem trahit, imo ipſa febris forſitan ejusdem effectum conſtituit. Ne tamen ægrotus, omnibus auxiliis deſtitutus ſibi ipſi comitteretur, atque ut vita, quantum id per nos liceret, ſervaretur diutius, dolorumque minueretur intenſitas, ſequentem methodum arripuimus.

℞. Decoct. cort. peruv. uncias novem.
Emuls. arab.
Hauſt. narcot. āā. uncias duas.
M.

Capiat omni dimidia hora unciam unam.

Potus excitans.

Alimenta ex juſculis carneis, ovis, ac vini optimi libra una ſunto.

*Mane* 27. Nox, alias ob dolores valde inquieta, placida fuit. Vix quater alvum depoſuit, dolores abdominis ſub foecum evacuatione imminuti, pulſus elevatiores, ſed adhuc frequentes, capitis dolor minor, cœtera ſymptomata mitius continuant.

Repetatur medicina. cui adde
Extract. cort. peruv. unciam dimidiam.

Diæta eadem, cum vini libris duabus.

*Veſpere.* Quater alvum depoſuit, cruciatus abdominis diſparuerunt; pulſus frequentes & elatiores conſervantur; ſitis continuat; cœtera ſymptomata meliora fiunt; ingratam ſenſationem ad ventriculi regionem poſt aſſumptum aut cibum, aut ingeſtam medicinam accuſat: ab aqua tuſſis hinc inde excitatur.

Repetatur medicina. Augeatur hauſtus narcoticus ad uncias quatuor.

*Mane* 28. Nox inquieta, ſexies alvum depoſuit, dolores abdominis non perſentiuntur; ſed continuat ponderis ſenſus ad ſcrobiculum cordis, dolorem non exiguum aliquando excitans. Tuſſis frequentius renovatur, ſub qua materies flava evomitur.

Repetantur medicina aliaque.

*Veſpere.* Eodem modo res incedit. Alvus ſexies laxata.

Repetantur omnia.

*Mane* 1. Martii. Res in pejus ruunt. Pulſus parvi, frequentes. Oppreſſionis ſenſus ad ſcrobiculum cordis continuat, qui ſub tuſſi in dolorem vertitur. Bis ſub ipſa tuſſi, amara, acida, ac virideſcentia vomitu rejecit. Diarrhœa continuat. Ructus fœtentes, putridi, tremores artuum, atque horripilationes miſerum cruciant.

℞. Emuls. arab. uncias ſeptem.
Hauſt. narcot. uncias tres.
Moſch. opt. ſcrupulum unum.
M.

Capiat omni quadrante horæ unciam unam. Habeat vini malvatici uncias ſeptem. Applicentur duo rubefacientia ad brachia.

*Veſpere.* Per totam diem nunc vomitus, nunc alvi dejectio ægrotum vexarunt, anxietas augetur, pondus ad ventriculum continuat. Ab attactu abdomen nunc aliquomodo dolore adficitur. Facies hippocratica, corpus indecore per lectum jactatur.

℞ Moſch. opt. grana quatuor.

Fiat cum extract. cort. peruv. s. q. bolus.

Dentur doſes tales Nro. X. Capiat omni hora unam.

Injiciatur omni bihorio clyſter ex camphora & emulſione arabica.

Verſus dimidiam noctem, ſub vomitu & ſtertore, vivere ceſſavit.

*Cadaveris ſectio.*

Aperto abdomine, *veſica* urinaria apparet diſtenta, ad regionem umbilici usque perveniens, quin unquam in morbi decurſu ſuſpicio inſurgeret de urinæ retentione, quum neque difficultatem in eadem emittenda accuſaret ægrotus, neque dolores ad veſicæ regionem perſentiret, neque tumor ad hypogaſtrium appareret, qui veſicæ præternaturalem diſtenſionem oſtenderet. Superficies interna atque externa veſicæ nullum inflammationis, vel gangrænæ ſignum oſtendit.

*Inteſtina* tum *tenuia*, tum *craſſa* exterius naturalem colorem ſervant; *omentum* magnum, ſed ſanum; *ventriculus* exterius magnitudinem

naturalem, & colorem oſtendit, *lien* parvus; *hepar* magnum, aliquibus in locis ita laxum ac friabile, ut vix manibus contractatum, disrumperetur; *cyſtis fellea* bile repleta, absque calculis. Aperto ventriculo cum inteſtinis tenuibus, nec inflammationem, nec gangraenæ veſtigia hic loci invenimus, a materia ex flavo-virideſcente inteſtinorum ſuperficiem internam obductam conſpeximus. *Cæcum*, *colon* aſcendens atque transverſum, vix a naturali ſtatu aberrant. *Colon* deſcendens appendicibus oblongis, complanatis, ex ſebacea materia compoſitis, undique obvallatum, qui appendices magis magisque adaugentur tum numero, tum magnitudine, quo magis colon ad rectum appropinquatur. Inteſtinum vero rectum a craſſo ac duro ſteatomate circumdatur, quod inferiorem pelvis locum tenens, veſicam ſuperiorem in partem coegit. Adeo vero rectum inteſtinum ab hoc maximo tumore comprimebatur, ut lumen illius calamum ſcriptorium vix admitteret.

In thorace omnia ſecundum naturam.

*Joan. Nicolini.* Mediolanenſis.
M. D.

---

Quatuor ægrotantes dyſenteria adfecti, in inſtituto clinico pertractandi mihi obvene-

runt: qui ſinguli maxima cum celeritate ſanitati reſtituti fuerunt. Etſi quidem certus ſim, dyſenteriam non ſemper ejusdem eſſe indolis, atque hinc inde antiphlogiſtica auxilia expoſcere; nihilominus quisque mecum fateatur neceſſe eſt, febrem, quæ ipſam comitatur, utplurimum naturæ nervoſæ eſſe. Cauſæ enim, quæ dyſenteriam procreare ſolent, vix non omnes debilitando agunt; atque ſymptomata, quæ dirus hicce morbus ob oculos ponit, principii vitalis labefactationem ultra demonſtrant. Inter horum ſymptomatum cohortem, ſigna gaſtrica ſic dicta primum fere locum tenent: qua de cauſa non pauci medicornm ad evacuatia confugiunt, quæ certe & hoc in morbo non raro exitialia ſunt. Infelix experientia hanc ſententiam nimis comprobat. A ſano judicio ſine dubio alienum eſt, curationem alvi profluvii, quod in dyſenteria nervoſa inſignem totius machinæ debilitatem procreat, cum remediis purgantibus aggredi, quæ, debilitati debilitatem addendo, ægrotos ad orcum celeri paſſu conducunt. Quodſi medici conſiderarent, ægrotos vix non conſtanter ante ingreſſum dyſenteriæ, cibos minus ſolito appetere, imo ipſos fere ſemper adverſari; ſi ingentem copiam humorum ac ſanguinis, quæ ſub adeo repetitis, licet parum copioſis dejectionibus, amittitur, rite animo perpenderent; tunc certe non tam facile hujus morbi originem, vix non ubique in col-

luvie gaſtrica quærerent, neque ſuperſtitem vitæ partem emeticis, atque catharcticis dilapidarent. Adde, quod, cum dyſenteria ſæpe ſæpius comitem ſic dictam febrem putridam agnoſcat, vel, ut melius loquar, quum ipſa dyſenteria frequentius nil aliud ſit, quam febris nervoſa, cui alvi profluvium ſeſe adſociavit; iidem prorſus errores, qui in typho circa victus rationem committuntur, iſthoc quoque in morbo locum inveniant. Dyſentericis hinc animam agentibus, a non paucis practicis juſcula carnea, ova aliaque ex regno animali petita alimenta ſerio prohibentur, conceſſis contra lubenter fructibus horræis, ſubacidis, cœterisque ſic dictis antiſepticis, quæ ſingula, teſtante quotidiana experientia, ad promovendam potius dyſenteriam, quam ad reprimendam plerumque valent.

Ego vero hunc morbum, dummodo non inflammatorium, methodo contra febres nervoſas commendata, pertractare ſoleo. *Opium* hac in morbi ſpecie a *Sydenhamo*, *Ramazzini* aliisque tanto cum ſucceſſu adhibitum, cœteris remediis ſingulis anteponendum arbitror. *Emulſionem* vero *arabicam* eidem ſuperaddo, quæ inteſtinis adeo ſenſibilibus, atque ſtimulo perferendo tam imparibus, quam maxime conducit. Neceſſe interim eſt, opium cum aliis pharmacis, actione minus fugaci præditis, con-

jungi. Neglecta enim hac regula, breve levamen obtineas: quum paulo poſt fluxus dyſentericus nova, imo majori vi, prorumpat. Methodus iſta tanta felicitate nuper a Celeb. Profeſſore *Antonio Scarpa* in duobus ægris, qui in inſtituto clinico chirurgico degebant, adhibita eſt, ut graviſſimam dyſenteriam quadraginta horarum ſpatio penitus depelleret. Ego ipſe in noſocomio Ticinenſi, æſtate ac autumno vix elapſis, magnum dyſentericorum graviter ægrotantium numerum, tanto cum ſucceſſu, ac peculiari felicitate pertractavi, ut nec unum quidem ex iisdem amiſerim. Ibidem tunc temporis ægroti curationem ſuſcepi, qui, præter conſueta dyſenteriæ ſymptomata, frigore extremitatum, vomitu, atque ſingultu cruciabatur. Exhibito moſcho ad grana centum octoginta in die, ſimul cum opio, porrecto vino, ac conceſſis jusculis carneis, ægrotus decem dierum ſpatio a dyſenteria liberatus fuit. Per menſem tamen febris quædam lenta nervoſa remanſit, quæ demum quoque, ſub remediorum excitantium uſu, integre diſparuit.

Aegroti, qui hoc anno ſcholaſtico in clinicum dyſenteria laborantes ſuſcepti fuere, certe non tam graviter decumbebant, ac illi, de quibus modo locutus ſum. Quare unicam hiſtoriam atuliſſe ſufficiet.

# HISTORIA.

Vir triginta circiter annorum, ægrotantium cuſtodis in clinico chirurgico munus exercens, jam octo abhinc diebus incepit fœces ſolito liquidiores deponere. Brevi temporis ſpatio præterlapſo, fluxus iſte adeo augetur, ut omnia fere dyſenteriæ ſymptomata oſtenderet. Fæces enim ſæpiſſime, pauca copia, quotidie deponit cum teneſmo, ac abdominis diris cruciatibus; materiæ per alvum evacuatæ cruori non ſunt mixtæ. Sexta hujus morbi die, acceſſit quoque febris ad hanc usque horam perdurans, qua in clinicum inſtitutum ſe deferri curavit æger, & ſequentia manifeſtavit. Aderant, præter jam enarrata, cephalæa, oris amaror, appetitus dejectus, calor cutis auctus, ac pulſus debiles, atque frequentes. Cauſæ morbi hujus videbantur eſſe vigiliæ, frigus nocturno tempore admiſſum, & forſitan contagium. Omnibus rite perpenſis, morbum pro dyſenteria nervoſa leviori declaravimus, ac ſequentia præſcripſimus.

*Mane* 18. Maii.

℞. Decocti corticis peruviani uncias novem.
Emulſionis arabicæ uncias quatuor.
Hauſtus narcotici uncias duas.

M.

Cap. omni hora unciam unam.

Illiniatur cum linimento volatili abdomen.

Diæta III. cum vini libris duabus.

*Mane* 19. Duodecies elapſa nocte alvum depoſuit, cum teneſmo, ac diris abdominis cruciatibus. Febris aucta, pulſus frequentiores, ac pleniores.

Repetatur medicina, cui adde:

Extract. corticis peruviani drachmas duas.
Auge quoque hauſtum narcoticum ad uncias tres.

Repet. cætera.

*Veſpere*. Pulſus, & cutis calorem fere naturales invenimus. Semel tantum alvum depoſuit. Ventris dolores imminuti fuere.

Repet. omnia.

*Mane* 20. Cconvaleſcentem dicere poſſumus ægrotantem. Nulla cephalæa, appetitus viget, lingua nitida, os non amplius amarum, alvus ſemel aperta, uno verbo diſparuit morbus. Manſit adhuc per quinque dies in clinico inſtituto; ac dein prorſus a morbo reſtitutus, domum petiit ſuam.

*Amat. Buzzi.* Novocomenſis.

# CAPUT VII.

## *Uteri hæmorrhagiæ.*

Si ægrotum hæmoptoicum, alterumque mictu cruento adfectum, quorum hiſtoriæ nil memoratu dignum continent, excipiam; nullæ aliæ hæmorrhagiæ, præter quinque menorrhæas, hoc in clinico inſtituto pertractatæ fuere. Cum vero morborum, a quibus quinque illæ fœminæ afficiebantur, hiſtoriæ paulo longiores ſint, ſilentio illas præterire mihi liceat. Duæ ex iſtis, ægrotantes prorſus ſanatæ domum petierunt, reliquas vero tres, longe meliori ſub rerum ſtatu, e clinico, ob morbi nimiam durationem, dimiſimus.

Antequam menorrhææ curationem inciperem, conſtanter binas illas quæſtiones, uti cœteris in caſibus, ita in hac quoque morbi ſpecie, mihi ipſi proponendas eſſe arbitratus ſum, ſcilicet: num morbus *univerſalis*, vel *localis* ſit? Primo in caſu, ſedulo, an ſthenicam, aut aſthenicam diatheſin oſtendat, examinavi? Ubi localem menorrhæa cauſam, in vitio organico, agnoſcit, vix ea, aut ne vix quidem ſanari poteſt. Tunc enim integra curatio in vitio locali auferendo conſiſtit, id quod ſæpiſſime medicam ſcientiam, artemque omnem prorſus ſuperat. Qui, rebus ita ſeſe habentibus, curam mali remediis internis ſuſci-

peret medicus, incaſſum ille, imo non ſine ægrotantis damno, id faceret. Scio tamen, a nonnullis practicis in menorrhœa a cauſa locali nata, per integros annos ſic dicta remedia adſtringentia præſcripta fuiſſe: ignorabant enim, hic omnem ab auxiliis topicis curationem exſpectari debere. Alio longe modo morbus hic pertractandus eſt, cum a totius ſyſtematis labefactatione propullulat. Hoc in caſu auxilia topica vix pro momento levamen afferunt, quod magis conſtans, ope remediorum, quæ in corpus univerſum agunt, longeque certius obtineas. Solemnis eſt *Cullenii* *) diviſio menorrhœæ in *activam* & *paſſivam*, atque medico practico perneceſſaria. Fateri tamen oportet, uteri hæmorrhagias activas, ſi quasdam ex acutis excipias, eſſe avem rariſſimam. Fœminæ enim, quæ huic morbo ſubjiciuntur, tam longe abſunt a virium vitalium ſuperabundantia, ut contra fere omnia debilitatis ſigna obſervatoribus offerant. Sanguinis ex utero fluxus chronicus fere conſtanter a totius ſyſtematis imbecillitate præmagna annunciatur: ei præcedit anorexia, quæ facit, ut miſeræ ægre cibum aſſumant, & aſſumptum male ſubigant. Accedunt pulſus ut plurimum frequen-

---

*) Noſolog.

tes ac parvi, debilitatis teſtes. Cauſæ ipſæ, quæ hunc morbum generant, vires corporis fere ſingulæ imminuere ſolent. Neque enim habitatione humida, ciborum inopia, pathematibus animi deprimentibus, ſpirituoſorum defectu, aliisque ſimilibus, vim vitalem, erit qui dicet, augeri. Minime interim ignoro, menorrhœam ſæpe ſæpius a cauſis maximo cum ſtimulo agentibus produci, quæ tamen obſervatio ſententiam allatam haud infringit. Conſtat enim ſtimulos, qui ſumma cum intenſione agunt, debilitatem generare. Sic ciborum nimia copia ventriculi corporisque vires eadem ratione, qua illorum inopia, frangit; calorque nimius, æque ac frigus, ſummam debilitatem, imo ipſam adeo gangrænam adducit. Idem de nimio motu, quiete, animique pathematibus dicas. Ira levis vim musculorum, animique energiam manifeſto auget; deprimit contra quammaxime ira vehemens, quæ tot homines ob hæmorrhagiam ſubſequentem morti dedit. A plethora igitur ac virium vitalium ſuperabundantia rariſſime hæmorrhagias uteri produci, pro certo habeo. Nimiam ſanguinis copiam tamen interdum menorrhœam generare poſſe, concedam: quum vaſa ultra modum illa diſtendat & ob ſtimulum prægrandem laxitatem in illis producat. Sthenicas quoque interdum eſſe hæmorrhagias, hoc illorum in phlogoſes tranſitus, evidenter

docet. Sed reſponderi mihi velim quærenti, an manſura ſit adhucdum, elapſo menſe, plethora ſeu ſthenica illa diatheſis, poſtquam ſcilicet ægrota maximam jam primis morbi diebus ſanguinis amiſerit copiam? An ſuperſtes ſit eadem, quum medicus, uti mos eſt, venæſectiones tot inſtituerit, quot mihi quidem ad plures peripneumonias ſanandas ſufficerent? An reliqua eſſe hæc cruoris copia poſſit; ſi ægrota uti e more eſt vulgo medicorum, vegetabilibus jubeatur veſci, quæ ſanguinis copiam parum augere valent? Ego quidem lubens fateor, me nullo modo hucusque intelligere potuiſſe, quamnam ſanguinis officinam ſtatuant medici, qui in hisce morbis de plethora cogitant. Quod de menorrhœa dixi, idem omnino de reliquis hæmorrhagiis quoque valet.

Pauca nunc de medendi methodo, quam contra hæmorrhagias, & præſertim contra menorrhœam adhibuerim. Quando ſanguis ob nimium ſtimulum, ac ob machinæ animalis vires ſuperabundantes ex aliqua parte ſtillat, tum certe & ego antiphlogiſtica remedia, excepta tamen venæſectione, (in illis ſaltem hæmorrhagiis, quæ pulmones, ac viſcera interna alia haud reſpiciunt,) in uſum vocare ſoleo. Neque enim ulla res magis contraria & a ſano judicio aliena mihi videtur, quam

ſanguinis fluxum, ubi ex ejus in partes vicinas egreſſu ac ſtagnatione timendum nihil eſt, artificiali cruoris evacuatione ſanare velle. Nam, ſi hæmorrhagia a plethora revera pendet, ſine, quæſo, ut, ſub dicta reſtrictione, nimia ſanguinis, copia effluat! quo facto, ceſſabit ſua ſponte fluxus, quum effectus ſublata cauſa conſtanter tollatur. At ſi cruoris jactura a debilitate pendet, quis, venæ ſectionem aut ominoſam, aut internecinam eſſe debere, non videt?

Quinque fœminas, quæ hæmorrhagia uteri adfectæ apud nos degebant, cum methodo excitante pertractavi, quum morbus nec a cauſa locali, nec a diatheſi phlogiſtica, oriretur. Hinc iisdem remediis ſum uſus, quæ contra febres nervoſas, commendavi. Inſtante periculo, ſub ipſo ſanguinis fluxu, *opium*, *moſchum*, *ætherem*, aliaque hujus naturæ remedia præſcripſi. Imminuto ab illis diſcrimine, ac profligata hæmorrhagia, mox ad pharmaca minus vehementer ſtimulantia, ſed quæ vim permanentem poſſident, progreſſus ſum; nempe ad peruvianum corticem, ad martialia &c. Omnem fidem præter hæc auxilia in victum animalem, atque in vini modicum uſum repoſui.

In nullius morbi curatione interim tam caute remedia excitantia præſcribenda ſunt,

quam in hæmorrhagiis. Corpus enim, quod plurimum ſanguinis amiſit, valde ſenſibile, vel alio verbo, excitabile eſt. Hac de cauſa parum ſtimuli recipit, & a majore obruitur. Excitantia itaque minima doſi, unica vice porrecta, ſalutarem actionem facilius edunt, ac cauſam morbi, debilitatem ſcilicet, tollunt. Si vero magna copia remedia hujus indolis porrigantur, contrarius prorſus effectus ſequitur: debilitas nimirum augetur; ac nova, vix ſedanda, hæmorrhagia in conſpectum prodit.

Hoc loco neceſſe eſt, ut difficultatem circa *martialia* in morbo, de quo agitur, adhibenda, aliquando mihi ab aliis objectam paucis diluam. Qua ratione tu quidem, inquiunt, in hæmorrhagia uteri, martialia præſcriberes? bone Deus! Ignorasne forſitan virtute emenagoga martem pollere? Egregie ſane in materiæ medicæ ſic dictæ ſtudio verſatos ejusmodi adverſarios dixerim, qua ſcilicet in medicæ ſcientiæ parte, hanc usque in diem remediorum diviſio plane abſurda in *emenagoga*, in *expectorantia* &c. toleratur. Reſpondi facili negotio, me nulli pharmaco emenagogam vim tribuere, & confidenter aſſerui, martialia nunc uteri profluvium ſanguineum promovere, quando ſanguis ob debilitatem retinetur; nunc vero ar-

cere, ſi eam ipſam ob cauſam nimia cruoris copia deperditur.

Alia difficultas, longe majoris momenti, ultimo loco ſolvenda ſupereſt. Quum de morborum phlogiſticorum curatione verba facerem, ingenue me frigori debilitantem poteſtatem tribuere, declaravi. Contra hanc *Brunonis* ſententiam noviſſimam, quæ nuperime a Celeb. *Weickardo*, nec non a me ipſo, majoribus argumentis firmata fuit, nonnulli medici inſurexere. Argumentis, quæ ſinguli afferunt, hoc loco reſpondere haud licet, quod quidem alia occaſione jam fuſius feci *). Uni hic reſpondiſſe ſufficiat. Si frigus debilitaret, (ajunt *Brunonis* adverſarii) quomodo ope glaciei iterum ſæpiusve hæmorrhagiæ *paſſivæ* ſupprimerentur? Pro facto, frigus hasce hæmorrhagias arcere, admittam, licet contrarium ego ipſe viderim. In exmonacha ticinenſi, magnum uteri profluvium cruentum, poſt balneorum frigidorum uſum ortum eſſe, obſervavi. Septem circiter abhinc annis *Epiſtaſin* hoc ipſo in clinico inſtituto vidi, qua ægrotans ſcorbuticus adficiebatur. Adhibita glacie, hæmorrhagia quam maxime augebatur, mox vero ſub remediorum excitantium uſu ſilebat. Sed aliorum obſervationes ſacræ ſunto. Si in me-

*) *Jones.* op. cit.

dio curſu, vel tripudia inter & ſaltationes, (dummodo diatheſis ſthenica necdum in debilitatem indirectam converſa ſit,) oriatur hæmorrhagia; facile eſt unicuique intelligere, frigus illam ſedare poſſe, nullo alio tamen modò, quam ſuperabundantiam ſtimuli imminuendo. Idem dicas de nimio calore, de vini abuſu &c. Hae tamen obſervationes tantum abſunt, ut roborantem frigoris vim conprobent, ut prorſus contrariam declarent. Quæſtio igitur circa illas hæmorrhagias unice ſe vertit, quæ minime ab exceſſu ſtimuli; ſed ab ipſius defectu generantur. Nam & in hoc caſu, ſunt, qui fomentationes frigidas ſuadeant; utrum bene? alia eſt quæſtio. Sed ſinamus etiam hoc in caſu ſanguinis fluxum, e debilitate nempe ortum, a frigore aliquando arceri: quidni? Aliud enim eſt hæmorrhagiam *pro momento ſedare*, aliud *cauſam radicitus evellere.* Quotidiana experientia nos docuit, diras ſæpe hæmorrhagias tunc ſolummodo ſilere, quando æger in lipothymiam incidit. Phœnomenon hoc facile explicandum eſt. Non defuere hinc medici, pene dixerim carnifices, qui ſub ipſa hæmorrhagia effreni, venæ ſectionis uſum ad lipothymiam usque ſuaſerint. Ita vero debilitati debilitatem addunt, morbique cauſam longe majorem reddunt; quæ res facit, ut licet hæmorrhagia abhinc compeſcatur, nemo tamen dicere poſſit, mor-

bum eſſe ſanatum, aut imminutum. Jam idem cum frigoris uſu, quod longe tamen minus nocet, accidere, nemo facile negabit. Vaſa enimvero, quæ ob atoniam ac laxitatem ſanguinem effundebant, applicata glacie magis magisque debilitantur, & ſi hoc vocabulo uti licet, in localem lipothymiam præcipitantur. Collapſa tunc, quæ prius cruorem emittebant, vaſa, ſanguinem pauca vi a corde & arteriis propullulantem, non amplius ſuſcipiunt. Silet hinc hæmorrhagia: dicesne morbum ſanatum eſſe? Minime hercle! Porro ſi medicus, quo tempore morbus ſervat inducias, mali curationem cum ſtimulantibus aggreditur, ridiculum prorſus eſſet, felicem morbi exitum frigori adſcribere, quum ille excitantibus deberetur. Si vero quo tempore, ope glaciei hæmorrhagia ſedata quieſcit, alia debilitantia imperantur, tunc non ſine ratione, ut indies evenit, de ægrotantis ſalute deſperatur. Sed hanc de frigoris actione ſententiam continuatæ experientiæ, utpote ſummæ in rebus phyſicis magiſtræ, vel comprobandam amplius, vel rejicendam lubens confidensque relinquo. Neque enim ſyſtema ullum ita ſum amplexus unquam, ut ab eo me avelli nullo modo patiar.

# CAPUT VIII.

## *Diabetes.*

Rariſſimi hujus morbi, mihi tamen decies viſi, duo exempla in clinico inſtituto pertractanda habui. Quum ſæpe pro diabete a medicis alii morbi, qui id nequaquam ſunt, declarentur, ipſius definitionem omnibus anteponam, ea ductus ratione, ut lector de rectitudine diagnoſis a me inſtitutæ certior reddatur. „Eſt autem *diabetes* vera corporis per urinam „colliquatio, aut lotii profluvium, vel copia „potum longe ſuperante, utplurimum, vel „principii ſaccharini admiſtione ſupérans, cum „ſiti inexplebili, cute arida, ſquamoſa, & „macie extrema ſine febre in longum plerum„que incedens." *) Unus ex meis ægrotis *diabete inſipido*, ut vocant, alter vero ſic dicto *diabete mellito*, adfectus erat. Ille ſanatus noſodochium dereliquit, hic autem inſtitutum clinicum paucis ante mortem diebus deſeruit. Eorum hiſtoriis permulta hoc loco, circa hujus morbi cauſas, ſymptomata, præmittere oporteret. Sed cur tot hypotheſibus nova adderem? Pauca tamen, quid de his ſentiam, ſuccincte, ſepoſita omni hypotheſi, proferam.

*) Epit. de cur. morb. T. V. §. 478.

Immortalem *Sydenhamum* naturam diabetis, & ipſius originem, accuratius quam reliqui medici, qui eundem vel præceſſere, vel ſecuti ſunt, fecerunt, agnoviſſe, minime dubito. A debilitate enim ille hujus morbi cauſam proximam derivabat *). Homines revera, qui diabeti præſertim obnoxii vivunt, ſenes, a febre intermittente, venæſectionibus, & catharcticis, viribus privati ſunt, quod idem *Sydenhamus* teſtatur. Unus ex diabeticis, quos elapſis annis in clinico inſtituto obſervavi, magnas narium hæmorrhagias a prima juventute paſſus erat.

Morbi porro, qui cum diabete ſocietatem inire ſolent, cuncti a debilitate quoque pendent. *Sauvageſius* **) diabetis exemplum, qui cum hydrope incedebat, refert. Pars plurima eorum, quos Pater meus in hoc morbo tractavit, hydropem contraxerat. Diabetici ſimul ſcorbuto affecti *Bangs* ***) mentionem fecit. Idem *Sauvageſius* hujus morbi exemplum adducit, cui ſtuum emollitio præceſſit ****).

Cauſæ denique, a quibus diabetes generatur, ſingulæ debilitando agunt. Maxima

*) Conſtint. epidem. an. 1675 — 1680.

**) Noſolog. method. T. III,

***) Acta Societ. med. R. Havnienſ. Vol. I. p. 2.

****) L. c. T. II.

tamen illarum pars hunc effectum nimis ſtimulando ac vitale principium exhauriendo, producere videtur. Helluones, illosque qui venere abutuntur inprimis ab ægritudine hac prehendi, facta medica, nec non propriæ obſervationes docent. Venenum ſerpentis *dipſadis*, alias *preſter* dicti, a quo diabeten natum fuiſſe medici antiquitatis fatentur, nimis quoque ſtimulando agiſſe, mihi quidem probabile videtur. Celeb. *Trnka* *) ab ira, terrore hunc morbum originem duxiſſe, teſtatur. *Cullenius* **) & *Place* ***) a defectu aſſimilationis diabeten oriri exiſtimant. Hæc ventriculi debilitas tamen nonniſi morbi effectus eſſet. Contra opinionem iſtam Doct. *Cawley*, ea ductus ratione, inſurgit: quod ſigna pravæ digeſtionis non præcedant, quod juniores & robuſtos (de hac re valdopere dubito) ſæpe morbus invadat; quodque ſæpe cibos vehementer appetant. Et ego utplurimum famem ſummam ab ægrotantibus diabeticis accuſatam eſſe audivi; ſed, quæſo, an ſemper fames iſta præternaturalis a nimio corporis

---

*) Commentar. de diabete.

**) Primae Lin.

***) De vera diabet. cauſa in defectu aſſimilationis quaerenda. Goetting. 1784.

vigore derivanda eſt? In morbis, qui a debilitate pendent, licet ſæpe ciborum deſiderium deletum ſit, fames nihilominus non raro obſervatur. Ipſa acida in primis viis, quæ debilitatis eſſe productum nemo negabit, quoties famem inſignem non excitant? Sub phthiſeos ultima etiam periodo, in qua certe ſumma jam adeſt virium proſtratio, fames tamen haud raro urget, pluresque morti ex aliis quoque morbis jam vicinos, in querelas de fame prorumpere audivi. Aliquoties dein & anorexiam in diabete obſervavi, quod e ſequentibus morborum hiſtoriis elucebit. Minime interim ignoro, allatas cauſas ad hujus morbi originem explicandam ſemper ſufficere. Poſſet enim aliquis objicere: morbos, qui a debilitate oriuntur, inter omnes frequentiſſimos eſſe, diabeten vero rariſſime obſervari. Sed, quisne precor, ignorat, certam cauſarum vim ac complicationem ægritudines poſſe adſpectu inter ſe diverſiſſimas generare, quin ideo intrinſece a ſe invicem differant? Quid denique miri, ſi illa complicatio cauſarum debilitantium quæ diabeti anſam porrigit, rarior, quam illa, quæ febres intermittentes generat, eſſet? Adde, quod diabetes forſitan longe minus infrequens, quam vulgo exiſtimatur, ſit, quum ſæpe docente *Cawleyo*, urinæ copia naturalis obſervetur, nihilque præter dulcedi-

nem, morboſi oſtendat. Hoc in caſu ægritudo facillime ſane a medicis non dignoſcitur. Recepta pro cauſa diabetis debilitate corporis totius, lotii ſecretionis auctæ origo, atque illa principii ſacharini, explicatu haud difficilis eſſet. Affinitates enim chemicæ, quæ, quum vis vitalis viget, in machina animali huic ipſi ſubjectæ ſunt, in morbis a debilitate pendentibus, ubi ſcilicet vis vitalis languet, magnam ſcenam ludunt, atque varios miroſque effectus produnt. Ex principiorum igitur *carbonii*, *oxygenii*, *hydrogenii* complicatione varia ac mixtione, iſtiusmoda phœnomena per facile explicari poſſent ab illis, qui ſimplicitate non contenti, debilitatem ſolam pro diabetis cauſa haud lubenter admitterent. In hoc morbo urinæ origo certe non in ſolis fluidis quærenda. Ipſa ſolida in lotium convertuntur. Egregia certe & attentione admodum, ſub hoc adſpectu, digna diabetis difinitio eſt, quam *Aretæus* ſequenti ſermone nobis dedit. „Diabetes eſt carnium ac membranarum in urinam colliquatio.“ Cibi cuncti, licet ſolidi, in lotium mutantur. Hinc nil miri, ſi urinæ pondus illud potulentorum ſuperare mihi dicas; nihilque miri, ſi principium ſaccharinum, quod in dies tanta quantitate aſſumimus, in urina detegatur. In ſingulis fere humoribus animalibus ſaccharum hinc inde invenitur.

Doct. *Hunerwolf**), in phthiſi, cerumen aurium ab ægro & adſtante fœmina guſtatum, *pro dulci* quod jam Hippocrati notum fuit, declarari audivit. Sputa phthiſicorum ad nauſeam usque dulcia non raro obſervantur. An dulces forſitan interdum & ſudores colliquativi?

Quantitas ſacchari, quæ ſæpius in urina diabeticorum detegitur, longe magis conſpicua, quam in reliquis humoribus eſt. Ipſe ego, ſex circiter abhinc annis, urinam diabetici, qui in clinico inſtituto degebat, chemice examinavi. Sub leni evaporatione, ex viginti quatuor libris urinæ, uncias viginti ſex ſubſtantiæ ſaccharinæ obtinui. Egregius chimicus, Celeb. *Marabelli*, ope congelationis ab urina diabetici, cujus hiſtoriam ſub Nro. II. exponam, ſumma cum facilitate ſaccharinum principium nuper ſeparavit. Eſt enim analyſis hac ratione ſuſcepta omni alii longe anteponenda, quum ſic conſtituentia ab igne minime immutentur. Præter ſaccharum, quod a diabeticorum urina ſeparavi, addito huic acido nitrico, acidum *oxalycum*, quod jam dudum alii fecerunt, obtinui. Experimenta ſic *Dobſonii*, *Darwinii*, quum repeterem, alia quæ-

---

*) Ephem. nat. curios. dec. II. ann. 3. Obſ. 91.

dam nova in mentem mihi venerunt. Fermentationem ſcilicet ſic dictam vinoſam, cui urina diabeticorum, quæ ſaccharum continet, ſubjecta eſt, ſedulo obſervans, an ex illa *Alcohol* præparari poſſet, experiendum ſtatui. Ad hunc ſcopum quadraginta lotii ſub diabete emiſſi, libras, quibus pauxillum fermenti panis adjeci, ſumpſi. Hæc omnia per biduum in loco moderate calido ſervans, denique more ſolito, ſub leni igne diſtillationi ſubmiſi. Mox *Alcohol* in conſpectum venit, quod admota flamma, bene ardebat, cujusque aliqua portio in muſeo pathologico Ticinenſi, ſervatur. Similem lotii copiam per ſex circiter dies in eodem loco reliqui, donec ſcilicet fermentatio acida comparuerit: quæ tunc æqua ratione deſtillationi ſubjecta, ſat largam *aceti* copiam dedit. Experimenta hæc ſingula fuſius invenias deſcripta ab Ill. *Fourcroy* *).

Circa diabetis naturam pauca hisce omnibus addere, mihi liceat. Sitis, quæ in hoc morbo inter præcipua ſymptomata ſpectat, originem diabetis, atonicam ultro confirmat. Illa enim ab aquæ potatione non ſolum non imminuitur, ſed imo valdopere augetur. Vinum meracum ſitim contra ſedare,

*) Journal.

ægroti omnes uno ore fatentur. *Potus excitans*, de quo alibi locutus ſum, eundem effectum prodit. Remedia porro omnia, quæ in diabetis curatione proficua detecta fuere, nonne ſingula ad roborantia, ſive excitantia ſpectant? Talia certe ſunt, *Alumen*, *canthahides*, *Pulvis Doveri*, ipſum *Opium*, *cuprum ammoniacale*, *Cortex Peruvianus*, *Mercurius* &c.

Quum vero curatio hujus morbi tam difficilis ſit, & ſæpe impoſſibilis evadat, nonne forſitan ſuſpicio haberi poſſet, de vitio locali, ab univerſali prius debilitate generatum? Non auderem aliquid ſuper hanc rem aſſerere. Sufficiat interim mihi, hisce omnibus præmiſſis, duos illos, quos afferre pollicitus ſum, caſus, exacte hic nunc deſcribere.

## HISTORIA I.

Quinquagenarius, *Aloyſius* de *Antoni*, ex Feudis Imperialibus, ille eſt, qui morbum attentione noſtra digniſſimum, ob raritatem, tractandum exhibuit. Vir iſte ſcilicet, optimo inſtructus corporis habitu, propitiam ſemper habuit ſalutem, ſi paucas excipiam

febres intermittentes, atque capitis dolorem, qui originem ſuam agnovit, tribus abhinc annis, cum ex adverſo fato in flumen quoddam cecidiſſet. Die vero ſeptima octobris hujusce anni, cum oryzæ ſecandæ cauſa in aqua pedibus degeret, ad veſperas ſiti ſat vehemente corripitur, ac mox urinæ copia aucta, oris ſiccitas, lenisque diaphoreſis per hebdomodam ſolummodo durans, appetitus aliqua depravatio, atque muneris ſui fungendi impotentia, ſeſe adſociarunt; quo ſub rerum ſtatu per menſem integrum manſit, quin opem aliquam a medica perquireret arte; præterlapſo vero illo tempore, medicum accerſſiri curavit; qui pulveres, neſcio quos, ſero lactis ſolutos propinavit; a quibus alvus bis vel ter de die movebatur, cum debilitatis augmento. Dein medietatem verſus elapſi menſis novembris noſocomium Mediolanenſe petiit, in quo pharmaca aliqua mihi ignota propinata fuere, ſed octo elapſis diebus ob morbi longævitatem e noſodochio expulſus fuit, domique manſit usque ad elapſam diem decembris nonam. Hac die ægroto in clinicum inſtitutum recepto, meisque tradito obſervationibus, ſequentia adnotatu digna in conſpectum ſeſe prodidere. Siccitatis ſenſus ad os, ac ſitis vix poculo a labris remoto recrudescens, virium ſumma proſtratio, de die in diem aucta, cutis arida, macies conſpicua, licet etiam ſub ſtatu ſano pinguis non fuerit æger, urinæ copia

aucta, ſed nec dulcis, nec ſalſedinoſa, limpida, ut aqua fontis. Ardor ſtomachi, ſurarum dolor, quæ etiam ab initio morbi non defuerant, præſto erant. Appetitus optimus, pulſus a naturali ſtatu non abludens. Febris hucusque non apparuit, lingua ſatis humida, dolor capitis ingens, alvus potius tarda; ob debilitatem, motus aliquantisper impeditus, ſitis urinæque copia magis verſus noctem adaucta apparent. Interrogato ægro, quinam potus ſitim ſibi magis falleret? vinum eſſe reſpondit. Quibus omnibus rite perpenſis, diabetem inſipidum coram haberi, nemo eſt, qui non videat. Cauſas adparentes nullas adducit, præter veneris abuſum, nimios labores prægreſſos, victus tenuitatem, ſpirituoſorum defectum. Cum vero agatur de morbo, qui tam pauca felicis exitus nobis offert exempla, atque contrarii nobis quam plurima non deficiant, non niſi valde dubiam, periculique plenam prognoſin pronuntiare poſſum. Paucam interim, quæ remanebat, ſpem in remediorum excitantium uſum, repoſuimus; quum vero necdum morbus ſatis elucesceret, decoctum hordei pro potu, & diætam tertiam præſcripſimus.

*Mane* 10. Octobris, & 63ma morbi die. Hac nocte, ob ſitim urgentem, atque continuam a potu ſumpto mingendi neceſſitatem,

parum dormivit. Alvus non aperta, urinarum nec dulcedinem nec ſalſedinem oſtendentium libras viginti tres minxit. Decocti communis libras viginti ſeptem, potavit.

℞. Cupri ammoniacalis granum unum.
Sacchari albi ſcrupulum unum.
M.

Fiant doſes tales duæ, capiat unam mane alteram veſpere.

Diæta quarta.

*Veſpere*. Cætera continuant. Sumat alterum pulverem.

$\frac{1}{84}$. Parum dormivit ob ſitim moleſtam. Totius corporis pondus ad libras 132 aſcendebat. Urinæ libras 38 ½ minxit. Calculo facto ab heri mane usque nunc, & conſideratis omnibus, tum fluidis, tum ſolidis, quæ ſumpſit, ſingularum pondus librarum 39 fuit. Alvus ſemel mota; excrementa uncias quatuor ponderabant.

℞. Cupri ammoniacalis granum unum.
Sacchari albi ſcrupulum unum.
M.

Fiant doſes tales duæ, capiat unam mane, alteram veſpere.

Diæta quarta.

*Veſpere.* Nil novi, ſumat alterum pulverem.

$\frac{12}{65}$. Libras 41 urinæ minxit, & 48 decocti alimentorumque ſumpſit. Febris nulla, cætera continuant.

℞. Cupri ammoniacalis granum unum cum dimidio.
Sacchari albi ſcrupulum unum.
M.

Fiant doſes tales duæ; capiat unam mane, alteram veſpere.

℞. Aquæ font. libras duas.
Spiritus vini uncias duas.
Mellis deſpumati unciam unam cum dimidia.
M.

Detur pro potu.

Diæta quarta.

*Veſpere.* Nil novi. Sumat alterum pulverem; in potu ſpirituoſo, & diæta continuet.

$\frac{13}{66}$. Urinæ libras 43 $\frac{1}{2}$ minxit, & 48 potus cibique ſumpſit; alvus ſemel mota, fœces aſcendebant ad drachmas ſex. Ob ſitim, & mictum continuum parum dormivit; ad dorſum dolorem accuſat. Cætera eadem ratione continuant.

Repetantur pulveres, potusque ac diæta.

*Veſpere.* Nil novi. Sumat alterum pulverem. Habeat diætam quartam, cum libra una vini. Potus ſpirituoſus repetatur.

$\frac{14}{67}$. *Mane.* Nec oculum clauſit. Alvus non mota, cætera continuant. Urinæ libras 43 $\frac{1}{2}$ minxit, & 46 alimentorum tum fluidorum tum ſolidorum ſumpſit. Analyſi inſtituta, urinæ, a Pharmacopola Domino *Marabellio* examinatæ, ſaccharinum principium non oſtenderunt.

℞. Pulveris Doweri grana ſex.
Sacchari albi ſcrupulum unum.

M.

Fiant doſes tales quatuor, capiat unam omni trihorio.

Diæta quarta cum libra vini.

*Veſpere.* Alvus ſemel mota. Cætera continuant ſymptomata. Sumat reliquos pulveres, & in cæteris continuet.

$\frac{15}{68}$. Ad noctem non dormivit. Sitis continuo urget, alvus ſemel mota. Omnia, quæ ſumpſit, aſcendunt ad libras 35, atque lotii prorſus aquoſi libras 31 minxit.

℞. Pulveris Doveri grana decem.
Sacchari albi ſcrupulum unum.
M.

Fiant doſes tales ſex; capiat ter de die unam.

In potu & diæta continuet.

*Veſpere.* Nil novi. Continuetur in præſcriptis.

$\frac{16}{69}$. Aliquantiſper quievit hac nocte, ſymptomata tamen omnia continuant, alvus ſemel mota. Libras quadraginta tum potus, tum cibi aſſumpſit, ac libras 40 urinæ minxit.

℞. Pulveris Doveri grana quindecim.
Sacchari albi ſcrupulum unum.
M.

Fiant doſes tales ſex: capiat ter de die unam.

In potu & diæta continuetur.

*Veſpere.* Res eodem modo procedit. Continuetur in omnibus.

$\frac{17}{70}$. Hac nocte non dormivit. Libras 35 quoad victum & potum ſumpſit, & libras ℥1 urinæ minxit. Dolor capitis, ardorque ventriculi continuant, manuum ariditas creſcit, alvus non mota; ſopor, & vomitus non apparuere; urinæ ejuſdem qualitatis & coloris ſunt.

℞. Pulveris Doveri grana viginti.
Sacchari albi ſcrupulum unum.
M.

Fiant doſes tales ſex, capiat ter de die unam.

In potu & diæta continuet.

*Veſpere.* Per horam circiter dormivit, ſudor nullus, nec vomitus, ſitis vero continuo urget. Applicentur veſicantia, unum oſſi ſacro, alterum ad regionem veſicæ urinariæ. Continuetur in pulveribus, potu, & diæta.

$\frac{18}{71}$. *Mane.* Hac nocte aliquantiſper imminutus fuit dolor capitis; per horam circiter

dormivit, appetitus nullus, ſitis eadem, urinæ libras 32 minxit, & 32 alimentorum ſumpſit. Alvus ſemel mota.

℞. Pulveris Doveri grana viginti quinque.
Sacchari albi ſcrupulum unum.

M.

Fiant tales doſes ſex, capiat ter de die unam.

In potu & diæta continuet.

*Veſpere.* Per duas circiter horas dormivit, cætera continuant. Sumat reliquos pulveres; in potu & diæta continuet.

$\frac{12}{72}$. *Mane.* Bene dormivit, usque ad dimidiam noctem, qua elapſa, ſomnus fugit. Vomitus nullus, nec ſudor. Urinæ libras 32 minxit, & 34 ciborum ac potus ſumpſit. Cutis aridior evadit, lingua humidiuscula; oris ſenſus ſiccitatis continuat, appetitus fere nullus

℞. Vini optimi uncias duas.
Tincturæ cantharidum guttas duas.

M.

Fiant doſes tales duæ, capiat unam mane alteram veſpere.

In potu & diæta continuet.

*Veſpere.* Nil novi. Sumat alteram doſin, continuet in cæteris.

$\frac{20}{75}$. *Mane.* Nox inſomnis fuit ob continuos dolores dorſi, lumborum, ſurarum; in emittenda urina ardor ſe manifeſtat. Urinæ libras 32 minxit, & alimentorum 36 ſumpſit, alvus ſemel mota, appetitus valdopere proſtratus, ſitis continuat.

℞. Emulſ. amygdal. libras tres
in qua ſolve,
Mucilag. arabicæ.
Sacchari albi āā. drachmas duas.
M.

Capiat pro potu. In cæteris continuet.

*Veſpere.* Dolores omnes increvere, præcipue in urina eliminanda; aliqua febris quoque ſe manifeſtavit. In emulſione continuet.

$\frac{21}{74}$. *Mane.* Non dormivit, dolores omnes continuant; ardor in urina mingenda minor, appetitus nullus. Urinæ libras 30 minxit, & 32 alimentorum ſumpſit. Aliqua febris.

℞. Decoct. cort. peruviani uncias novem.
Laudani liquidi guttas viginti.
Vini malvat. uncias ſex.
M.

Omni bihorio cochlearia duo ſumat.

℞. Unguenti mercurialis drachmam unam.

Fiat frictio.

In potu & diæta continuet.

*Veſpere.* Ardor in urina mingenda nullus, alii dolores continuant; ob morbi metum plorabat. Pulſus aliquantisper frequentes, debilitas augetur; cutis ariditas aucta, appetitus nullus: continuavimus in medicina, potu, diæta quarta cum duobus ovis.

$\frac{3}{7}\frac{3}{5}$. Libras 30 urinæ minxit, & 31 nutrimenti tum fluidi tum ſolidi ſumpſit. Alvus ſemel mota, appetitus nullus; aliquantisper dormivit, cætera continuant. In medicina, potu, & diæta perſeveret.

℞. Unguenti mercur. drachmam unam.

Pro frictione.

*Veſpere.* Dolor capitis & dorſi imminutus. Continuet in medicina interna, potu atque diæta.

℞. Vini malacenſis uncias octo.

$\frac{3}{7}\frac{1}{8}$. Hac nocte non dormivit, debilitas & cutis ariditas augentur, ſalivatio nulla, ſitis aucta, urinæ quantitas major, appetitus nullus, alvus ſemel mota.

℞. Unguenti mercurialis drachmam unam.

In potu, vino malacenſi, medicina, & diæta continuet.

*Veſpere.* Nil novi. Repetatur potus, & diæta.

$\frac{34}{77}$. Non dormivit; ſalivatio incipit, ſitis magna. Urinæ libras 43 minxit, quæ quantitas potum & victum non ſuperat. Nil præter potum & diætam.

*Veſpere.* De ſumma conqueritur debilitate, atque de appetitu depravato; ſalivatio nulla; cætera continuant. Continuetur in potu & diæta.

$\frac{25}{78}$. Non dormivit; univerſalem tremoris ſenſum accuſat; urinas eadem quantitate, ut heri, minxit, ſalivatio nulla, cætera continuant.

℞. Vini Malacenſis uncias novem.

Fiat frictio mercurialis ad drachmam unam. Repetatur potus & diæta.

*Veſpere.* Summam accuſat debilitatem, cætera continuant.

℞. Hauſius narcotici uncias tres.

In cæteris continuet.

$\frac{26}{79}$. Non dormivit, ob continuam mingendi neceſſitatem. Urinæ libras 31 minxit, non vero ſuperant potum & cibos. Salivatio nulla.

℞. Vini Malacenſis uncias novem.

Repetatur frictio ad drachmam unam cum dimidia. In cæteris continuet.

*Veſpere.* Nil novi.

℞. Hauſtus narcotici uncias quatuor.

Capiat quatuor vicibus.

Diæta quarta, cum libra vini, & jusculis carneis.

$\frac{27}{80}$. Vix aliquid ſomni apparuit; debilitas, & bibendi deſiderium continuant. Urinæ libras 28 minxit, victum & potum non ſuperantes.

℞. Vini Malacenſis libram unam.

Repetatur frictio mercurialis ad drachmam unam cum dimidia. Diæta quarta.

*Veſpere.* Nil novi.

℞. Hauſtus narcotici uncias quinque.

Capiat quinque vicibus.

Diæta tertia.

$\frac{21}{81}$. Aliquantisper dormivit. Bibendi neceſſitas imminuta eſt, hinc minorem partem potus conſueti aſſumpſit; urinæ eadem proportione decreſcunt, aliqua gingivarum irritatio perſentitur. Vinum appetit. Pulſus melior. Repetatur frictio mercurialis ad drachmam unam cum dimidia.

℞. Hauſtus narcotici uncias tres.
Aquæ cinnamomi uncias quatuor.
M.

Capiat paulatim in die.

℞. Vini Malvatici uncias novem.

*Veſpere*. Res eodem modo continuant. Continuetur medicina.

℞. Vini Malacenſis libram unam.

℞. Hauſtus narcotici uncias quinque.

Divide in octo partes æquales, capiat unam omni hora.

$\frac{22}{82}$. Aliquantisper dormivit, ſe melius habere aſſerit ægrotans. Aliqua adeſt ſalivatio, pulſus elevatiores, aſpectus melior. Sitis non eadem vi, ac alias, urget. Aliqua ad gingivas irritatio. Urinæ jam a duobus diebus ad libras 27 deſcendunt in die, atque ſuperan-

tur a potus & cibi quantitate. Jam a quatuor diebus fœces non deponit.

℞. Vini Malacenſis uncias novem.

Repetatur frictio ad drachmam unam cum dimidia.

℞. Pulveris corticis peruviani drachmas duas.

Opii puri grana duo.

M. exacte, & divide in quatuor partes æquales, capiat unam omni bihorio.

*Veſpere.* Res eodem procedunt modo: Continuet in medicina, & diæta.

℞. Vini Malacenſis libram unam.

$\frac{10}{13}$. Mediocriter dormivit, ſed ſub ſomno formicationis ſenſum perſentire aſſerit hinc inde ægrotans; aliqua adeſt ſalivatio, ſub qua metalli ſaporem nauſeoſum perſentit æger. Aliquis capitis dolor, & non mediocris debilitas continuant; urinæ quantitas, ut heri. Repetatur medicina.

℞. Vini Malacenſis uncias novem.

Frictio ad drachmam unam; diæta eadem.

*Veſpere.* Nil novi. Continuet in medicina.

℞. Vini Malacenſis uncias octo.

Diæta eadem.

$\frac{1}{84}$. Parum dormivit, ſitis magna; urinæ iterum ad libras 30 aſcendunt, non ſuperant tamen cibi & potus quantitatem. Aliquis, ſed parvus irritationis ſenſus perſentitur ad gingivas. Dolores apparent ad veſicæ regionem, & ad urethram; præcipue ſub mictu. Pulſus debiliores, dolor capitis, atque cætera ſymptomata continuant. Repetatur medicina.

℞. Vini Malacenſis uncias octo.

Diæta quarta. Frictio ad drachmam unam cum dimidia.

*Veſpere.* Summa debilitas, & ſitis denuo apparent, dolor veſicæ & urethræ continuat, alvus ter mota cum magno teneſmo. Diæta quarta.

℞. Hauſtus narcotici uncias tres.

Capiat tribus vicibus.

Fomentum emolliens loco dolenti.

$\frac{1}{85}$. Januar 1795. Parum dormivit, appetitus nullus, ardor in emittenda urina

minor, aliquis pruritus ad gingivas, urinæ aquoſæ ad libras 22 minxit, ſitis imminuta eſt.

Repetatur frictio ad drachmam unam cum dimidia.

℞, Pulveris corticis peruviani drachmas duas.
Opii puri grana duo.
Infunde in vini Malacenſis unciis octo.
M.

Capiat omni quadrihorio quartam partem.

℞. Vini Malacenſis uncias octo.

Diæta eadem.

*Veſpere.* Res melius procedit; dolores & ardor in urina mingenda imminuti.

℞. Vini Malacenſis uncias octo.

$\frac{2}{18}$. Hac nocte bene dormivit, ardor in urina mingenda nullus, ſitis imminuta, appetitus idem, urinæ libras 20 minxit. Repetatur medicina.

℞. Vini Malacenſis uncias octo.

Repetatur frictio ad drachmam unam cum dimidia.

Diæta eadem.

$\frac{10}{87}$. Bene dormivit; melius ſe habere dicit; aliquis ardor ad gingivas ſucceſſit, ſed ſalivatio nulla, ſitis pauca; urinæ libras 12 magis coloratæ minxit, & omnia ſymptomata imminuta; alvus ſemel mota, ſine teneſmo.

Repetatur medicina, vinum, diæta, & frictio mercurialis ad drachmam unam cum dimidia.

*Veſpere.* Nil novi. Continuetur.

$\frac{4}{88}$. Res bene procedunt. Optime quievit, urinæ magis coloratæ parumque dulcis libras 18 minxit, alvus ſemel mota, appetitus deſideratur, ſitis imminuta, aliquis ardor ad gingivas, ſed ſalivatio nulla, dolores imminuti.

Repetatur medicina, vinum malacenſe, diæta, & frictio mercurialis ad drachmam unam cum dimidia.

*Veſpere.* Nil novi. Continuet in vino & medicina.

$\frac{5}{89}$. Hac nocte bene quievit, debilitas non tanta, alvus ſemel mota, ſed parum, & cum magno teneſmo; ſitis pauca; urinæ magis coloratæ libras ſolumodo 15 minxit; appetitus idem; ſalivatio nulla, oris ſiccitas imminuta.

Repetatur medicina, vinum malacenſe, diæta & frictio mercurialis ad drachmam unam cum dimidia.

*Veſpere.* Deſidendi ad alvum magna voluntas, ſed cum ſellam petiiſſet, tam magno correptus eſt teneſmo, ut fæces, nimis forſan duras, excernere non potuerit; dolores ad urethram nulli.

℞. Vini malacenſis uncias novem.

Diæta eadem.

$\frac{6}{30}$. Hac nocte bene quievit, ſitis pauca; dolores imminuti, urinæ iterum aquoſæ magisque dulcis libras 16 minxit.

Repetantur omnia. Frictio mercurialis ad drachmam unam cum dimidia inſtituatur.

*Veſpere.* Nil novi. Continuetur.

$\frac{7}{31}$. Bene dormivit, alvus ſemel mota; ſed cum magno teneſmo & dolore; fæces ſunt duriſſimæ, & parcæ; dolor capitis auctus, ſitis imminuta, appetitus nullus, urinæ libras 12 ſolum minxit. Continuavimus in omnibus, omiſſa frictione.

℞. Vini malacenſis uncias octo.

Diæta eadem.

$\frac{9}{2}$. Bene dormivit, alvus ſemel mota, ſed parum, & cum magno teneſmo; urinæ naturali colore & ſapore præditæ, libras 12 minxit.

Repetantur omnia, præter frictionem.

*Veſpere.* Nil novi aderat.

℞. Vini Malacenſis uncias octo.

$\frac{9}{3}$. Aliquantiſper quievit, ardor gingivarum & ſiccitatis ſenſus ad os imminuti, ſitis pauca, appetitus nullus, cutis minus arida, dolor capitis continuat, os valde amarum; alvus ſemel mota, ſed non cum tanto teneſmo, urinæ fere naturalis libras 10 minxit, ſe melius habere, & ſanum eſſe dicit, ſi appetitus vigeret.

℞. Vini malacenſis uncias octo,
in quibus ſolve
Opii puri granum unum. Adde
Pulveris corticis peruviani drachmas duas.

M.

Capiat omni bihorio quartam partem.

℞. Vini malacenſis uncias octo pro potu.

Diæta eadem.

*Veſpere.* Nil novi. Continuet medicinam. Dein

℞. Vini malacenſis uncias octo.

Diæta eadem.

$\frac{10}{94}$. Hac nocte parum quievit. Siccitatis ſenſus ad os auctus, & ſitis; urinæ magis tinctæ libras 16 minxit. Os amarum, alvus ſemel mota, ſine teneſmo.

℞. Vini malacenſis uncias octo,
in quibus ſolve
Opii puri grana duo. Adde
Pulveris corticis peruviani drachmas duas.
M.

Capiat omni quadrihorio quartam partem.

*Veſpere.* E lecto ſurexit, melius ſe habere dicit. Pomum citrinum deſiderat.

℞. Vini malacenſis uncias novem.

Pomum citrinum. Diæta eadem.

$\frac{11}{95}$. *Mane.* Bene dormivit; oris amaror nullus, ſitis imminuta; urinæ naturales, ad libras 10 ſolumodo minxit; cœtera continuant.

Repetatur medicina.

℞. Vini malac. uncias novem.

Diæta eadem.

*Veſpere.* E lecto ſurexit, ſitis imminuta, urinæ ad veſperas ſunt magis aquoſæ, os non amarum.

℞. Vini malacenſis uncias novem.

In cœteris continuet.

$\frac{12}{96}$. *Mane.* Parum dormivit, ſitis non tanta, alvus ſemel mota ſine tenesmo, os amarum, appetitus nullus, debilitas magna, urinæ magis tinctæ matutino tempore ad libras 14 aſcendunt.

Repetatur medicina.

℞. Vini malacenſis. uncias novem.

Diæta eadem.

℞. Unguenti mercurialis drachmam unam cum dimidia.

Fiat frictio.

*Veſpere.* E lecto, ſurexit; ſed ob magnam debilitatem multos greſſus facere non potuit. Cœtera continuant.

℞. Vini malacenſis uncias novem.

Diæta eadem.

$\frac{13}{97}$. Aliquantisper quievit, ſalivatio nulla; urinæ libras 12 minxit. Cœtera continuant.

℞. Vini malacenſis uncias octo:
in quibus ſolve
Opii puri grana duo. Adde
Corticis peruviani drachmas duas.
M.

Capiat omni quadrihorio quartam partem.

℞. Vini malacenſis uncias novem.

Repetatur frictio ad drachmam unam cum dimidia.

*Veſpere.* E lecto ſurexit, ſed ob magnum frigus iterum plumas petere coactus fuit. Sitis continuat, urinæ magis tinctæ, cœtera continuant.

Continuet in medicina. Dein

℞. Hauſtus narcotici uncias duas.

Diæta eadem.

$\frac{14}{9\,8}$. *Mane.* Aliquantisper quievit, alvus ſemel aperta; urinæ libras 12 minxit, magis tinctæ ſunt mane, quam veſpere, ſitis atque inappetentia continuant, aliquis ardor ad gingivas, ſed ſalivatio nulla.

℞. Vini malacenſis uncias ſeptem.
Pulveris corticis peruviani drachmas duas.
Opii puri grana tria.
M.

Capiat omni quadrihorio quartam partem.

Repetatur frictio ad drachmam unam cum dimidia.

℞. Vini Malacenſis uncias octo.

Diæta eadem.

*Veſpere.* Nil novi. Urinæ adhuc tinctæ.

℞. Hauſtus narcotici uncias duas.

Capiat duabus vicibus.

$\frac{15}{99}$. Aliquantiſper quievit. Dolor capitis, ſitis, inappetentia atque debilitas continuant. Aliquis gingivarum dolor.

℞. Aquæ cinnamom.
——— fontis āā. uncias tres.
Laudani liquidi guttas quadraginta.
M.

Capiat omni quadrante horæ cochleare unum.

℞. Pulveris corticis peruviani drachmas duas.
Vini malacenſis uncias ſeptem.

Capiat omni quadrihorio quartam partem.

℞. Vini Malacenſis uncias novem.

Diæta eadem.

*Veſpere.* Nil novi. Continuet.

$\frac{16}{100}$. Ad noctem aliquantisper quievit, ſitis & inappetentia continuant; urinæ naturalis libras 10 minxit.

Repetantur omnia heri mane præſcripta, & frictio ad drachmam unam cum dimidia.

*Veſpere.* Nil novi.

℞. Hauſtus narcotici uncias tres, capiat tribus vicibus.

$\frac{17}{101}$. Urinæ libras decem minxit, bene dormivit; ſed ſitis, debilitas, & inappetentia continuant.

Repetatur medicina heri mane præſcripta, & frictio ad drachmam unam cum dimidia.

*Veſpere.* Nil novi.

℞. Hauſtus narcotici uncias tres.

Capiat tribus vicibus.

$\frac{18}{102}$. Urinæ libras 9 minxit, ſed cætera continuant ſymptomata.

℞. Aquæ cinnamomi.
— — menth. āā. uncias tres.
Laudani liquidi guttas triginta.
M.

Capiat omni quadrante horæ cochlear unum.

℞. Pulveris corticis peruviani drachmas duas.

Vini Malacenſis uncias ſeptem.

M.

Capiat omni quadrihorio quartam partem.

℞. Vini Malacenſis uncias novem.

Repetatur frictio ad drachmam unam cum dimidia.

Diæta eadem.

*Veſpere.* Nil novi.

℞. Hauſtus narcotici uncias tres.

Capiat tribus vicibus.

$\frac{10}{103}$. Urinæ libras ſolumodo minxit 7, naturali colore & ſapore præditas, ſed ſitis, inappetentia, & debilitas continuant.

Repetantur omnia heri mane præſcripta, & frictio ad drachmam unam cum dimidia.

*Veſpere.* Nil novi.

℞. Hauſtus narcotici uncias tres.

Capiat tribus vicibus.

$\frac{20}{104}$. Hac nocte bene quievit, alvus ſemel mota, cætera continuant.

Repetatur medicina heri mane præſcripta. Frictionem ad drachmam unam cum dimidia, & balneum ad gradus caloris XXVIII. Thermometri Reaumuriani præſcripſimus.

*Veſpere.* Nil novi.

℞. Hauſtus narcotici uncias tres.

Capiat tribus vicibus.

$\frac{21}{105}$. Hac nocte bene quievit; ſitis, debilitas atque inappetentia continuant; urinæ libras 7 minxit.

Repetatur medicina, & frictio ad drachmam unam cum dimidia, & balneum ad gradus 32.

*Veſpere.* Balneum intravit; minime ſudavit, & calorem ſat mitem fuiſſe, potiusque frigoris ſenſum perſentiiſſe dixit; cætera continuant.

℞. Hauſtus narcotici uncias tres.

Capiat tribus vicibus.

Diæta eadem.

$\frac{22}{106}$. Hac nocte bene quievit, cætera continuant; urinæ libras 6 minxit, gingivarum ardor auctus.

℞. Myrrhæ electæ drachmam unam cum dimidia.
Solve in vitello ovi
adde:
Decocti corticis peruviani.
Aquæ cinnamomi āā. uncias quatuor.
Opii puri grana tria.
Syrupi corticis peruviani unciam unam.
M.

Capiat omni hora cochlearia duo.

℞, Vini Malacenſis uncias novem.

*Veſpere.* Nil novi; ſitis imminuta;

Repetatur medicina.

$\frac{28}{107}$. Hac nocte bene quievit, urinæque ad colorem & copiam naturales; vix ſitis aliqua; appetitus aliquis.

℞. Decocti corticis peruviani uncias novem.
Hauſtus narcotici uncias tres.
Extracti corticis peruviani unciam dimidiam.
Syrup. corticis ejusdem unciam unam;
M.

Capiat omni bihorio cochlearia duo.

*Veſpere.* Nil novi.

℞. Hauſtus narcotici uncias tres.

Capiat tribus vicibus.

$\frac{24}{108}$. Bene quievit, urinæ naturales; dolor capitis, & debilitas continuant, & licet appetitum nunquam habere dicat, tamen ſat bene comedit, libras tres vini bibit de die, totamque diætam tertiam aſſumit. Siccitatis ſenſus ad os nullus: ſitis naturalis, cutis minus arida, aſpectus melior, & plura mala potius finguntur, ob noſocomii amorem, & cibi aviditatem.

℞. Decocti corticis peruviani uncias novem.

Hauſtus narcotici uncias tres.

M.

Capiat omni hora cochlearia duo.

℞. Vini Malacenſis uncias novem.

*Veſpere.* Nil novi.

℞. Hauſtus narcotici uncias duas.

Capiat duabus vicibus.

$\frac{25}{109}$. Hac nocte optime quievit, alvus ſemel mota, urinæ naturales, in cæteris melius ſe habet.

Repetantur medicina, & vini Malacenſis unciæ octo.

*Veſpere.* Nil novi. Continuet in medicina;

℞. Vini Malacenſis uncias ſex.

$\frac{26}{110}$. *Mane.* Urinæ naturales, in cæteris bene ſe habet.

℞. Decocti corticis peruviani uncias novem,

Capiat omni bihorio cochlearia duo.

℞. Vini Malacenſis uncias ſex.

Diæta eadem.

*Veſpere.* Nil novi.

℞. Vini Malacenſis uncias ſex.

$\frac{27}{111}$. *Mane.* Ad noctem bene quievit, appetitus urget, aſpectus melior, urinæ naturales quoad copiam & colorem nec non ſaporem, debilitas non tanta, cutis minus arida.

Repetatur decoctum corticis.

*Veſpere.* Nil novi.

℞. Vini Malacenſis uncias ſex.

$\frac{28}{112}$. *Mane.* Quievit. Bene in cæteris ſe habet.

Repetatur medicina & diæta.

*Veſpere.* Nil novi.

℞. Vini Malacenſis uncias ſex.

$\frac{9}{113}$. *Mane.* Nil novi.

℞. Vini Malacenſis uncias ſex.

*Veſpere.* Repetatur vinum Malacenſis.

$\frac{10}{114}$. *Mane.* Decoctum corticis peruviani;

Diæta eadem.

*Veſpere.* Nil præſcriptum eſt.

$\frac{11}{115}$. *Mane.* Bene quievit. Alvus bis mota; debilitas aliqua, ardor ſtomachi continuat.

Repetantur ſingula.

*Veſpere.* Nil novi. Nulla medicamenta…

$\frac{1}{116}$. Februarii, *Mane.* Res bene procedunt. Appetit.

Repetantur ſingula.

*Veſpere.* Nil novi.

℞. Vini optimi libram unam.

$\frac{2}{117}$. *Mane.* Bene dormivit. Ardor ſtomachi continuat, debilitas non tanta; appe-

litus viget, dolor capitis continuat, urinæ naturales.

℞. Decocti corticis peruviani libram unam.

Capiat omni bihorio cochlearia duo.

*Veſpere.* Nil novi.

℞. Vini Malacenſis uncias ſex.

$\frac{3}{118}$. *Mane.* Debilitatem iterum accuſat, & aliquam ſitim, atque ciborum inappetentiam; urinæ eædem; ardor ſtomachi, & dolores ſuturarum continuant.

℞. Decocti corticis peruviani uncias novem.
Aquæ cinnamomi unciam unam cum dimidia.
Extract. gentianæ ſcrupulos duos.
Syrup. corticis aurant. unciam unam cum dimidia.

M.

Capiat omni bihorio cochlearia quatuor.

℞. Vini Malacenſis uncias octo.

*Veſpere.* Nil novi. Continuet.

$\frac{4}{119}$. *Mane & Veſpere.* Nil novi.

Repetantur omnia.

$\frac{5}{12}$. Bene quievit. Debilitas continuat; urinæ naturales, ardor ſtomachi idem, appetitus viget.

℞. Decocti cort. peruviani uncias novem.
Aquæ cinnamomi uncias tres.
M.

Capiat omni bihorio cochlearia duo.

*Veſpere.* Nil novi. Continuet.

$\frac{6}{12}$. *Mane.* Bene quievit, resque optime procedunt. Repetatur medicina.

*Veſpere.* Nil novi. Continuet.

$\frac{7}{12}$. *Mane.* Ardorem inſignem ad ſcrobiculum cordis accuſavit. In cæteris bene ſe habebat, aliquam tamen inappetentiam accuſans.

℞. Pulveris corticis peruviani drachmam unam.
Rad. ſerpentar. virgin. drachmas duas.
Nucis muscat. drachmam unam cum dimidia.
M.

Fiat cum ſyrupo corticum aurantiorum electuarium. Capiat omni bihorio drachmam unam.

Diæta eadem. Veſicans ut rubefaciens ad ſcrobiculum cordis.

*Veſpere.* Nil novi. Continuet.

$\frac{7}{123}$. *Mane.* Ardor diſparuit, appetitus viget, de medicinæ amarore conqueritur, debilitas minor, aſpectus parum a naturali ſtatu aberrans, alvus bis mota. Repetatur medicina.

*Veſpere.* Nil novi. Continuet.

$\frac{8}{124}$. *Mane.* Res bene procedunt.

℞. Decocti corticis peruviani uncias novem.

Capiat omni bihorio cochlearia duo. Diæta IV.

*Veſpere.* Nil novi. Continuet.

$\frac{9}{125}$. *Mane & Veſpere.* Nil novi. Continuet.

$\frac{10}{126}$. Noſocomio tandem valedixit. Urinæ erant naturales, quoad colorem & copiam; ardor ſtomachi nullus, cutis non tam arida, & corpus magis pingue, quam cum noſocomium petierat.

## HISTORIA II. *)

Ruſticus triginta & octo annos natus, vir robuſtus, ſuaque ſorte beatus, optima hucusque gaviſus eſt valetudine, ſi febrem in-

---

*) A D. Doct. *Betturi* deſcripta.

termittentem excipias, quam proxime elapſo Septembri eſt paſſus, & a qua octo circiter dierum ſpatio, absque pharmacis penitus convaluit. Aſt ante duos menſes, quin in coitu peccaſſet, vel alium in rebus ſic dictis non naturalibus errorem comiſiſſet, inopinate moleſta afficiebatur ſiti; quæ a potu, licet copioſe aſſumpto, non exſtinquebatur; imo magis magisque recrudescens, non ſine ægroti admiratione, de die in diem potulentorum deſiderium adaugebat, ſub quorum poſtea uſu urinæ limpidæ, ac naturalibus uberiores fluxere. Tali in ſtatu ægrotus per aliquot dies agrorum culturæ adhuc operam dabat; ſed ſenſim ſenſimque triſtis ac moroſus factus de virium proſtratione quotidie magis magisque conquerebatur, ita, ut perſeverante morbo poſt 40 circiter dies, fruſtra adhibito cichorei decocto, quod medicus præſcripſerat, propriis muneribus fungendis impar factus, lectulo ſe comiſerit. Medicus demum accerſitur, cujus conſilio venæ ſectio inſtituitur, qua vix peracta non parum exaſperantur morbi ſymptomata, & ſic priſtinæ debilitati altera accedit, ex ſanguinis jactura. Rebus ita ſe habentibus, poſt quindecim dies domui valedixit, & die decima Januarii noſtrum auxilium petiit, ſequentia exhibens ſymptomata: ſcilicet, corporis habitum valde emaciatum; ſitim ſummam, nulloque potu fallendam, cu-

tem valdopere ſiccam, linguam humidam; urinas, quas nosmet ipſi guſtavimus, dulces, & mellis ſaporem omnino referentes; frigoris ſenſum, qui a lumbis usque ad pedes extendebatur. Hisce perpenſis, morbum pro diabete mellito declaravimus, & ſic præſcripſimus.

℞. Unguenti mercurialis drachmam unam;

Fiat frictio.

Decoctum commune pro potu. Diæta IV. cum vini libra.

$\frac{11}{63}$. Jan. Elapſa nocte bene dormivit; appetitus fere naturalis, uti heri, cum ad nos acceſſit æger: pulſus debiles & frequentes ſunt, ita, ut in minuto primo 96 ictus exhibeant, quæ res etiam heſterna die a nobis obſervata fuit. Viginti quatuor horarum ſpatio decocti communis libras novem, & uncias octo, vini vero libras tres & dimidiam aſſumpſit. Alimentorum pondus ad libras octo aſcendebat; urinas dulces ad libras octo, & uncias duas minxit. Potum tepidum deſiderat; concedatur, & repetantur ea, quæ heri præſcripta fuere. Inſtituatur urinæ analyſis. Alvum bis depoſuit.

$\frac{12}{64}$. Sitis minor fuit, frigus ad lumbos non amplius perſentit. Urinæ ſub eadem ali-

mentorum & potulentorum copia uberiores factæ ſunt, ita ut ad decem libras cum dimidia aſcendant. Continuetur in præſcriptis.

Die 65. — Heri veſpere poſt viſitationem frigus ad lumbos denuo perſenſit. Sitis minus moleſta fuit. Potulentorum libras novem ſolumodo aſſumpſit, quorum dimidia pars vinum erat, altera decoctum hordei. Urinæ pondus ad quatordecim libras aſcendit cum dimidia. Continuetur in medicaminibus quæ heri præſcripſimus; dein exhibeantur vini optimi libræ duæ.

Die 66. Frigoris ſenſus diſparuit. Sitis mitior facta eſt. Vini libras quinque cum dimidia, decocti libras tres & uncias ſex potavit. Urinæ libras 14 minxit. Continuetur in vino & decocto, ut ſupra, dein augeatur unguenti mercurialis doſis, ad drachmam unam cum dimidia. Alvum ſemel depoſuit.

Die 67. — Sitis minor fuit quam heri. Vini libras quinque cum dimidia, decocti libras duas aſſumpſit. Urinæ libras 13 & uncias tres excrevit. Continuetur in præſcriptis, dein ingrediatur balneum tepidum.

Die 68. — Alvum bis depoſuit. Pulſus non valde frequens, & minus debilis quam

alias. Sitis imminuta eſt; vini libras tres cum dimidia, decocti libram unam potavit. Urinas minxit uti heri. Frigus ad pedes mitius factum eſt. — Repetantur ſingula quæ heſterna die exhibuimus, excepto balneo, a quo aliquis, ut æger ait, dolor capitis inſurrexit.

Die 69. — Pulſus fere naturales. Sitis aliquantisper adaucta eſt. Vini libras quinque cum dimidia, decocti libras duas aſſumpſit. Frigus ad pedes non amplius perſenſit æger. Urinæ libras decem cum dimidia minxit. Continuetur ut ſupra. — Facta analyſi urinæ, quam minxit die 62 & 63., Clariſſimus *Marabellius* invenit quod in ſingula urinarum libra, uncia una principii ſacharini continebatur.

Die 70. — Sitis mitior quam heri; potulentorum copia erat quatuor librarum cum dimidia, quorum major pars ex vino conſtabat. Urinarum pondus eſt ſeptem librarum.

Die 71. — Heri poſt prandium diarrhœa acceſſit ſub qua alvum octies depoſuit. Hac de cauſa dedimus hauſtus narcotici uncias tres. Vini libras tres cum dimidia, decocti libras tres potavit. Urinæ libras ſex excrevit, ad veſperas dedimus ſequentia.

℞. Decocti corticis peruviani uncias ſeptem.

Aquæ cinnamomi.

Hauſtus narcotici āā. uncias duas.

Capiat omni bihorio cochlearia duo. Vini libras duas.

Continuetur in decocto hordei.

Die 72. — Ad veſperas diarrhœa omnimode ſupreſſa erat, ſed ægrotus ſopore laborabat, ideoque dedimus aquæ menthæ uncias quatuor, cum ætheris vitriolici drachma una. Capiat paulatim. Mane alvum non depoſuit. Oris cavitas valde ſicca, interim ſitis non urget, nec ægro valde moleſta eſt. Examinatis urinis quas nudius tertius excrevit, invenimus quod libra una ipſarum ſacchari ſcrupulos decem continebat.

℞. Unguenti mercurialis drachmam unam.

Fiat frictio.

Vini libras duas.

Die 73. Elapſa nocte alvum novies depoſuit. Vini libras quatuor cum dimidia, decocti libram unam, & uncias tres aſſumpſit. Cutis ariditas eadem eſt uti ab initio morbi. Urinæ quantitas ad libras quatuor aſcendit.

℞. Emulſion. arab. uncias ſeptem.
Hauſtus narcotici uncias duas.

Capiat omni bihorio quartam partem.

Vini optimi libras duas.

Die 74. — Alvum ſepties depoſuit. Eandem uti heri potus copiam aſſumpſit ac urinæ quantitatem excrevit. Pulſus debiles, ſed non valde frequentes.

℞. Decocti corticis peruviani uncias ſex.
Aquæ cinnamomi uncias duas.
Syrupi corticis aurant. unciam unam.
M.

Capiat omni bihorio quartam partem.

Vini optimi libras duas.

Die 75. — Alvum ſemel depoſuit. Oris ſiccitas aucta eſt. Vini libras quatuor, & uncias ſex, decocti libras duas aſſumpſit. Urinæ libras octo & ſemis minxit.

Repetatur decoctum corticis cum aqua cinnamomi ut ſupra.

Die 76. — Alvum bis depoſuit. Potus, excepta medicina, ad libras decem aſcendebat, cujus dimidia pars vinum erat. Ariditas oris continuat. Pulſus minus debilis quam præterlapſis diebus. Urina ad libras decem aſcendebat.

Repetatur decoctum chinæ cum aqua cinnamomi, dein:

℞. Unguenti mercurialis drachmam unam.

Fiat frictio.

Die 77. Sitis aucta eſt, lingua valdopere ſicca. Potavit ut heri. Urinæ libras duodecim minxit. Conqueritur de frigore ad pedes, & de ſumma virium proſtratione. Pulſus debiles & tardi facti ſunt.

Repetantur ea quæ heri exhibuimus; dein:

℞. Vini malacenſis uncias ſex.

Die 78. — Debilitas major ſit. Frigus inferiores artus adhuc occupat. Potavit ut heri ſi vinum malacenſe excipias. Urinæ auctæ ſunt usque ad quatuordecim libras cum dimidia. Alvus ſemel aperta. Lingua ſicciſſima, & ſitis quotidie augetur. Pulſus valde debiles.

Repetatur decoctum chinæ cum aqua cinnamomi, dein:

℞. Vini optimi libras tres,
—— malacenſis libram unam.

Detur pro potu.

℞. Unguenti mercurialis drachmam unam cum dimidia.

Pro frictione.

Die 79. — Urina ut heri. Lingua ſicca perſiſtit. Alvus ſemel eſt mota. Frigus ad crura minus moleſtum. Præter potum a nobis præſcriptum aſſumpſit decocti hordei libras duas.

Repetantur omnia, dein intret balneum tepidum.

Die 80. — Debilitas aucta videtur, cætera eodem modo ſe habent ut heri. Continuetur in ſingulis, excepto balneo.

Die 81. — Urinæ libras 13 minxit. Præter vinum, duodecim fere decocti libras potavit. Virium proſtratio quotidie major fit; lingua minus ſicca videtur. Continuetur in præſcriptis. Inſtituatur iterum urinæ analyſis.

Die 82. — Lingua denuo eſt ſicca, ut antea. Urinæ auctæ ſunt usque ad 17 libras. Alvum ſemel depoſuit. Salivatio nulla. Cætera ut heri.

℞. Camphoræ raſæ grana decem.

F. cum extract. cort. peruv. bolus.

Dentur doſes tales VI. Capiat omni hora unam.

℞. Vini optimi libras duas.

Detur pro potu.

℞. Vini malacenſis uncias ſex.

Capiat paulatim.

Die 83. — Res fere eodem modo incedunt, urinæ tamen imminutæ ſunt, ita ut earum pondus ad libras duodecim cum dimidia ſolummodo aſcendebat. Continuetur in præſcriptis.

Die 84. — Urinæ libras 11 minxit. Lingua valde ſicca. Frigus ad pedes denuo accuſat. Alvum ſemel depoſuit. Sitis ut heri.

℞. Emulſionis arabicæ uncias octo.
Camphoræ raſæ drachmam unam.
M.

Capiat omni quarta horæ parte cochleare unum.

Continuetur in vino ut ſupra.

Die 85. — Potavit ut heri, urinæ libras 12 minxit.

℞. Decocti corticis peruviani uncias novem.
Syrup. papav. albi unciam unam.

Capiat ut ſupra.

℞. Unguenti mercurialis drachmam unam.

Continuetur in vino.

Die 86. — Sitis non valde moleſta fuit: præter vinum, libram unam & ſemis decocti

potavit. Urinarum pondus ad 12 libras, & uncias ſex aſcendebat.

*Veſpere.* Repetantur omnia, ſed fiat frictio cum drachma una & ſemis unguenti mercurialis. Ex facta analyſi urinæ, quam minxit die 80 morbi, repertum eſt, quod in libra urinæ, uncia fere ſacchari deliteſcebat.

Die 87. — Urinæ adauctæ usque ad quatordecim libras.

℞. Tinct. cantharidum guttas duas.
Aquæ cinnamomi unciam unam.

Dentur doſes tales nro. tres. Capiat omni hora dimidiam partem doſis unius. Continuetur in vino.

Die 88. — Res eadem ratione incedunt.

℞. Tincturæ cantharidum guttas duas.
Aqua cinnamomi unciam dimidiam.

Dentur doſes tales nro. ſex.

Capiat unam omni hora. Continuetur in vini uſu. Dein ad veſperas

℞. Tincturæ cantharidum unciam dimidiam.

Illiniatur ad crura & ad lumbos.

Die 89. — Urinæ libras 12 minxit. Alvum ſemel depoſuit.

Repetatur frictio cum tinctura canthari-dum; dein:

℞. Tincturæ cantharidum guttas tres.
Aquæ cinnamomi unciam dimidiam.

Dentur doſes ſex. Capiat more ſolito.

Die 90. — Urinæ pondus eſt 14. libras. Repetatur tinctura cantharidum, & dentur vini optimi libræ duæ, malacenſis vero unciæ ſex.

Tinctura cantharidum continuata fuit absque ulla utilitate usque ad diem 97 morbi. Nullus ad renes dolor obſervatus eſt, quamvis doſis tincturæ usque ad 80 guttas in die aſcenderet. Hoc tempore etiam veſicantia ad lumbos absque morbi levamine applicita fuere.

Die 97. — Cum nulla utilitas ex cantharidum tinctura obſervata ſit, ſequentia propinata fuere.

℞. Decocti chinæ uncias decem.
Gummi kino vitello ovi ſoluti drachmam unam cum dimidia.

Capiat more ſolito.
Continuet in vino.

Continuavimus in gummi kino usque ad diem 107 morbi, & quamvis magna doſi exhiberetur nempe ad unciam unam cum dimidia in die, attamen ægrotus nullum levamen habuit; imo res in pejus quotidie ruebant. Quare ad alia transivimus remedia.

℞. Cupri ammon. granum unum.
Sacchari albi ſcrupulum dimidium.
M. Capiat ter in die doſin talem.

℞. Decocti corticis peruviani uncias novem.
Extracti corticis ejusd. drachmas duas.
Mucilag. arabici unciam unam.
Capiat more ſolito.
Continuetur in vino.

Hæc remedia per tres alios dies, nulla ſubſequente in morbo mutatione, aſſumpſit miſer, qui, quum ſingulorum pharmacorum inutilitatem videret, propriam petiit domum. Ibi pauco tempore elapſo, vitam cum morte mutavit.

## CAPUT IX.

### *Hydrops.*

Ex quatuor ægrotantibus, quos, *Aſcite* adfectos, in clinico inſtituto pertractavi, unius tantum hiſtoria memoratu digna mihi videtur. Cunctos hosce ægrotos, hydrope a cauſa locali producto adfectos fuiſſe, vix dubito. Docet id ſectio cadaveris ægri, cujus poſtea hiſtoriam proferam, ac omnium remediorum, quæ adhibita fuere, inutilitas; quare tres ex infirmis ob morbi nimiam durationem domum, morbo adhuc detentos, mandavimus.

Præter hydropem illum, cui vitium quoddam locale anſam porrigit, duo alia hujus ægritudinis genera admittenda eſſe cenſeo. Non enim unus quisque hydrops, qui a morbo totius ſyſtematis originem ducit, *debilitatis* eſt effectus. Hanc ſcilicet tum *Brunonis*, *) tum *Weikärdii* **) ſententiam, duce experientia, meam facere haud poſſum. Non tam rari ſunt *hydropes* vere *ſthenici*, in quibus auxilia antiphlogiſtica; imo hinc inde ipſa venæ ſectio; requiruntur. In clinico inſtituto pluribus abhinc annis fœminam aſciticam; vino potius deditam; quæ antea excitantium ſub uſu de die in diem in pejus ruebat, venæ ſectione repetita ſanatam obſervare mihi licuit. Nuper a patre optimo in clinicum inſtitutum Ticinenſe puella anaſarca detenta ſuſcepta eſt, cujus morbus a corroborantibus manifeſte augebatur; Propinato cremore tartari, nitro, urinæ mox fluxerunt, atque brevi temporis ſpatio convaluit. Hydrops ille qui ſæpe ſcarlatinam ſequitur, non rara ſolius venæ ſectionis uſu curationem admittit ***). Frequentius, quod omnes fatentur, *Anaſarca*

*) Elem. med. Brun.

**) *Weikard.* Med. pract. Handbuch p. 276.

***) *Borſieri* Inſtit. Med. Vol. II. §. 90. — Avviſi ſopra la ſalute umana. T. III. — Comment. de hodierna Etrusca Clinica, Joan. Calvi. —

indolem inflammatoriam aſſumit. Videtur autem hoc ipſum non tam ſæpe ab ipſo morbi initio, quam ſub ejus progreſſu contingere. Miri hujus phœnomeni cauſa ex duplici ratione mihi pendere, videtur. Præter illud enim, quod a diſpoſitione phlogiſtica aquæ inter cutem & carnes colligi poſſint; poſſunt & hæ ipſæ majori copia ſtagnantes, in hominibus aliquomodo adhuc in phlogoſin diſpoſitis, tum *extenſione ſolidorum*, has aquas continentium; tum *compreſſione vaſorum* copioſorum, qua ſanguis aliena in vaſa dirigitur magis; ſtimulum inflammatoriæ adfectioni faventem inducere.

Omnes igitur hydropes, qui cauſam localem minime agnoſcunt, pariter ac cæteros morbos, in *phlogiſticos* & in *aſthenicos*, dividerem. Hos ultimos illis longe frequentiores eſſe, nemo negabit. In hydrope phlogiſtico ſingula evacuantia, uno verbo debilitantia proficua cernuntur; in illo vero, cujus cauſa in debilitate poſita eſt, hæc remedia cane pejus & angue fugienda ſunt. Omnia ab excitantibus tunc expectare debemus. Cum cortice peruviano & radice ſerpentaria virginiana hydropem in noſocomio Ticinenſi cito ſanavi. Alteri ægroto ope unguenti mercurialis, porrecto ſimul vino lautoque victu, ſanitatem reſtitui. *Nullum hinc datur remedium ſpe-*

*ciſice diureticum.* Ubi lotium ob diatheſin phlogiſticam non recte procedit, ibi debilitantia, contrario in caſu, ſcilicet ubi atonia urinæ ſecretionem perturbat, tonica, diureticam virtutem exercent.

Minime tamen negaverim; quædam pharmaca præter ſtimuli, quo ſuper univerſum corpus agunt, rationem, aliquam corporis partem magis afficere, ac ibidem precipue actionem ſuam exſerere. Hac ipſa de cauſa *ſcillam marinam, digitalem purpuream*, *mercurium*, aliaque, dum de hydropis aſthenici curatione agitur, cæteris excitantibus, quæ totum ſyſtema æquali vi afficiunt roborantque, anteponenda ſunt. Summam horum remediorum virtutem, ſimul aliis roborantibus porrectis, ac præſertim conceſſo victu animali cum vino, non ſemel compertus ſum. Ubi vero hydrops a cauſa locali producitur, omnia auxilia, ſive antiphlogiſtica, ſive excitantia inutilia prorſus evadunt. Caſus hic eheu! nimis ſæpe curantibus ſeſe offert. En ejusdem luculentiſſimum exemplum.

## HISTORIA. *)

*Joſeph Biroli* juvenis 22 circiter annos natus, bachanalium tempore vix præterlapſo,

*) Hanc hiſtoriam D. Doct. *Celſus Clani Senenſis* deſcripſit.

poſtquam largam vini copiam, ac magnam carnis ſale conditæ portionem ingurgitaverat, derepente a vomitu correptus eſt. Dolores circa regionem iliacam ſiniſtram adſociati ſunt emeſi. Febris quæ ſub hisce rerum conditionibus quoque in conſpectum prodiit, paucos poſt dies, ſponte inſimul cum vomitu e abdominis cruciatibus diſparuit. Per quatuor circiter dies ſecunda valetudine æger gaviſus eſt, quo tempore elapſo, ſingula vix memorata ſymptomata rediere. Poſt biduum vero iterum vomitus diſparuit, remanente tamen febre quæ ægrum per viginti dies detinuit. Accerſitus chirurgus venæ ſectionem inſtituit, qua peracta, faciei, extremitatum inferiorum tumor in conſpectum venit. Inflatur paulo poſt & abdomen, adparente ſimul diarrhœa. Sitis de die in diem augetur, imminuitur vero lotium. Idem chirurgus ſal amarum aliaque debilitantia propinavit. Hydrops tamen quotidie major fiebat. Tuſſis, quæ cum ſputis non ſanguineis abſolvebatur, acceſſit. Reſpiratio expedita erat, hinc inde tamen æger palpitationem cordis patiebatur. Duos menſes ſub tali ſtatu domi trivit, quo tempore elapſo, clinicum inſtitutum die 11. Maii ingreſſus eſt. Totius corporis anaſarca mox obſervavimus. Venter valdopere ob aquas tumebat. Cordis creberrimi ictus multum ir-

regulares cum pulſu nequaquam correſpondebant. Reſpiratio vero ſemper facilis comparuit. Cutis ſicca, calor naturalis, pulſus parvi, debiles valdeque frequentes, tuſſis cum exſcreatu, ſitis magna, ac urinæ parcæ, fere nigræ. Diarrhœa continuabat.

℞. Decocti corticis peruviani uncias novem.
Aquæ menthæ uncias duas.
Oxymellis ſquillitici unciam unam.
M.

Capiat omni hora unciam unam.

Diæta 3. cum vini libris duabus.

*Mane* 12. Maii. Noctu paululum dormivit, ter alvum depoſuit, urinæ non multæ, pulſus non tam debiles.

℞. Decocti corticis peruviani uncias novem.
Extracti corticis ejusd. drachmas duas.
Liquor. anodin. drachmas tres.
Oxymellis ſcillit. unciam unam.
M.

Capiat ut ſupra.

*Veſpere.* Urinæ auctæ ſunt, bis alvum depoſuit.

Repetatur medicina.

*Mane* 13. Urina augetur, tuſſis increvit. Repetatur medicina.

*Mane* 14. Febricitat, pulſus durus, calor cutis auctus. Quum a methodo eccitante potius damnum conſpeximus, ſepoſito vino; ac diæta animali prohibita; *cremorem tartari cum nitro* porreximus.

*Veſpere.* Alvum ter depoſuit, pulſuum frequentia minor; calor cutis quoque imminutus.

Nil præſcriptum eſt.

*Mane* 15. Diarrhœa increvit, vomitum ſemel paſſus eſt. De ſumma debilitate conqueritur.

℞. Decocti cortici peruviani.
Emulſionis arabicæ āā. uncias ſex.
M.

Capiat omni bihorio uncias tres.

Inſtituatur *Paracentheſis.*

*Veſpere.* Paracentheſis ope XXIII. libræ aquæ eductæ fuere. Tuſſis ac febris auctæ. De ſat magna anxietate æger conqueritur.

Continuetur in medicina.

*Mane* 16. Nil novi.

Repetatur medicinà.

Illiniatur unguentum mercuriale ad drachmam dimidiam.

*Mane* 17. Urinæ auctæ; alvum non depoſuit,

Repetantur ſingula.

*Mane* 18. Noctu dormivit, urinæ copia eadem, ſed venter iterum intumeſcit.

Repetantur ſingula.

*Mane* 19. Venter jam priſtinam molem aquiſivit, ter alvum depoſuit, ſtupidum cum pulſu valde frequente, parvo ac inæquali ægrotum conſpeximus.

℞. Decocti corticis peruviani uncias novem.

Aetheris vitriolici drachmam unam.

M.

Capiat omni ½ hora unciam dimidiam.

Habeat vini rubri libras duas.

*Veſpere.* Cibum evomuit; cæterum nil novi.

Repetatur medicina.

*Mane* 20. Poſt heſternam viſitationem æger peſſime ſe habuit. Comparuit nempe ſumma anxietas, ac reſpirandi difficultas, ſub qua facies nigreſcebat.

℞. Decocti corticis peruviani uncias novem.
Spiritus nitri dulcis drachmas duas.
M.

Capiat ut ſupra.

℞. Vini Malacenſis uncias ſex.

*Veſpere.* Anxie ac ſumma cum difficultate reſpirabat.

*Mane* 21. Omnia in pejus ruunt. Revera poſt trihorum a viſitationis tempore, æger cadaver erat.

## *Hiſtoria ſectionis.*

Thorace lege artis aperto, mox infra ſternum oculis ſe obtrudit tumor prægrandis, fluctuans, totam fere thoracis cavitatem replere viſus. Pulmones mole naturali longe minores ab hoc tumore quaſi compreſſi in poſteriorem cavi partem confugiebant, ſed ſani, ſubſtantia integri, neque ad ſuperficiem inflammati; his elevatis ad fundum utriusque pleuræ, ſacci purulenta aqua repleti deprehendebantur, aſt quantitate per exigua.

Tumorem illum nunc accuratius perſpectum pericardium eſſe conſtabat, ingenti modo expanſum, ita ut adjacentibus partibus reſciſſis pondus librarum XI. æquaret. Illa dein pericardii portione, quæ centro tendineo diaphragmatis adhæret, cauta manu diſſecta, purulenta materies magna vi ad libras circiter ſex erupit.

Effluxo e pericardio liquido, ejusdemque pariete antica a ſepto transverſo abſciſſa & in ſuperiora converſa (ut in tabula ænea conſpici licet): rariſſimum adſtantes mirari phœnomenon potuerunt: tota enim, & ampliſſima pericardii cavitas vacua ſe oſtendebat, ſine ullo cordis veſtigio.

Erat enim cor ope limphæ coagulabilis quæ vigente inflammatione ſecreta fuit, ad poſteriorem pericardii partem arcte agglutinatum, & ad anteriora a ſpeudomembrana ita obductum, ut oculis ſeſe abſconderet.

In abdomine nihil notatu dignum aut ad rem pertinens detectum eſt, ſi hepar excipias, mole auctum & partibus vicinis hincinde morboſe concretum.

# CAPUT X.

## *Morbi convulſivi.*

Vetula aſthmate convulſivo, omni fere hyeme redeunte, jam a nonnullis annis laborans, in clinicum inſtitutum cum ſymptomatis quibusdam hydrothoracis recepta eſt. Incaſſum ibi *gummi ammoniacum*, *decoctum corticis peruviani*, *opium*, aliaque excitantia ſeu, ut vulgo dicunt, antiſpasmodica adhibuimus, nam miſera poſt quindecim circiter dies obiit.*)

Puellam epilepticam per menſem cum remediis excitantibus ita tractavimus, ut paroxysmi, licet hinc inde in conſpectum ſeſe prodidiſſent, longe tamen rariores ac mitiores minusque diuturni redditi fuerint. Aegrota tunc ſponte, nobis nolentibus, noſocomio valedixit. **)

Præter allatos ægrotantes, nullus morbo convulſivo detentus clinicum inſtitutum ingreſſus eſt, ſi puellam diro ſingultu chronico adfectam excipiam, quem, inutiliter adhi-

*) Hanc hiſtoriam conſcripſit Jacob. Giovanelli tirolenſis.

**) Hanc hiſtoriam conſcripſit D. D. *Joannes Nicolini* Mediolanenſis.

bitis prius *opio*, *moſcho*, *æthere*, *caſtoreo*, *valeriana*, *aſſa fœtida*, *cortice peruviano* tandem tum *floribus Zinci* perfecte ſanavi, cujusque hiſtoriam utpote attentione medicorum digniſſimam nunc exponere aggredior.

## HISTORIA. *)

Orphana a prima nativitate, miſerrimam vitam inediam inter & febres intermittentes, usque ad decimum ſecundum ætatis ſuæ annum, perduxit, quo tempore in orphanotrophium pie ſuſcepta eſt. Ibidem vix priſtinum vivendi modum cum meliori commutavit, nam ad labores, debili puellæ compagini minime accomodatos, coacta, victu haud nutriente utens, non raro verberibus cæſa, pathematibus animi deprimentibus vexata, de die in diem magis magisque debilitabatur. Sub hac rerum poſitione puella ad decimum ſeptimum ætatis ſuæ annum, cathamenia parva copia ac irregulariter quovis fere tertio menſe paſſa, perducta eſt. Tunc temporis, menſe ſcilicet ſeptembris anni 1794, a dolore punctorio valde acuto, ad thoracis latus ſiniſtrum, inter quintam ac ſextam coſtam veram ſedem ſuam figente,

---

*) Hanc hiſtoriam D' D. *Alexander Moreſchi* Mediolanenſis conſcripſit.

prehendebatur. Dolori huic, febris quædam lenta, nunc more continuarum, nunc ſub intermittentis ſpecie, ingrediens, ſucceſſit. Menſe novembris ejusdem anni, ne quid mali deeſſet, perſeverantibus dolore illo ac febre, *ſingultus* oritur, qui diu noctuque graviter admodum ſæviens, fractas ægrotæ vires magis magisque imminuit, dolorisque illius ſenſum longe plus adauxit.

In auxilium (potius in perniciem) vocato medico, venæ ſectiones inſtituuntur, ac repetito alvum ducentia remedia conſuluntur. Quum ab hac methodo nil boni obſervaretur, imo quum quotidie puellæ ſalus in pejus rueret, denique *moſchus*, *ipecacuanha*, *opium*, *veſicantia*, nec non ſic dicta *anthelmintica* aliaque incaſſum præſcripta fuere. Nono, a febris ac doloris ingreſſu, menſe, ſeptimo vero ſingultus, clinicum inſtitutum, die 14. Maii, anni 1795 ad veſperas, ſequentia offerens, petiit.

Vehemens ſingultus, ſuffocationem non raro minitans, qui in platea, centum circiter paſſibus a noſocomio diſtante, a prætereuntibus perſentiebatur, ægrotam incredibili vi, ita quidem convellebat, ut ſæpe vix loqui potuerit. Dolor thoracis abhinc non parum augebatur. Abdomen molle.

Caput intenſe dolebat, ac de aurium tinitu oculorumque obnubilatione miſera valdopere conquerebatur. Adſpectus ægrotæ erat cachecticus, cutisque albiſſima obſervabatur. Facies interim hinc inde, præſertim vero ſub paulo fortiori ſingultu, valde rubebat. Pulſus parvi ac frequentes admodum erant. Nulla febris obſervata eſt. Debilitas totius ſyſtematis clare nobis neceſſitatem methodi excitantis monſtrabat, quin ab ipſa multum expectare nobis liceret: cum de vitii organici preſentia, ob morbi longitudinem ac inutilitatem remediorum antiſpasmodicorum, quæ ab altero medico adhibita fuere, non inconſulto ſuſpicio alimentaretur. Nihilominus ſequentia propinavimus:

Diæta 3.

℞. Emulſionis arabicæ uncias ſex.
Hauſtus narcotici uncias tres.
M.

Capiat omni dimidia hora cochleare unum.

℞. Infuſi chamomillæ uncias ſex.
Aſſæ fœtid. vitel. ovi ſolutæ drachmam unam.

Detur pro clyſtere. Injiciatur omni trihorio doſis ſimilis.

Die 19. Maii. *Mane.* Nox inſomnis fuit, & dolor eadem vi continuabat. Singultus frequentia, ſed non vi imminutus.

Repetatur medicina; augeatur tamen hauſtus narcoticus ad uncias quatuor.

Repetantur enemata & diæta.

℞. Vini Malacenſis uncias ſeptem.

*Hora I. pomeridiana.* Singultus adeo increvit, ut, de vita ægrotantis timentes, ſequentia præſcripſerimus,

℞. Aquæ cinnamomi uncias duas.
Laudani liquidi Sydenhami ſcrupulum unum.

M.

Capiat omni quinto minuto cochleare dimidium.

℞. Decocti corticis peruviani uncias ſex.
Laudani liquidi Sydenhami ſcrupulum unum.

Detur pro clyſtere. Dentur doſes tales Nro. III. injiciatur omni hora doſis.

Medicinam evomuit; quare omni hora granum unum opii in pilula porrigebatur. Dein

℞. Linimenti volatilis uncias tres.

Illiniatur abdomini.

*Hora IV.* Iterum vomitum paſſa erat, ſingultus tamen imminutus fuit; quare cibum ex ovo, vino, ac ſaccharo paratum propinavimus.

*Veſpere.* In eodem ſtatu iuvenimus ægram.

℞. Opii puri grana ſex.
Moſch. optimi,
Extracti corticis peruviani āā. drachmam dimidiam.
M.

F. cum ſyrup. ſimpl. maſsa. pil. divid. in XXX. p. æq. cap. nro. III. omni hora.

℞. Vini malvatici uncias ſex.

Renoventur clysmata, & cibus ille ex ovis. Habeat præter diætam tertiam, dimidiam pulli partem, cum vini rubri libris duabus.

*Mane* 20. Noctu per trihorium dormivit, ac ſingultus valde mitis obſervabatur, rediit vero ipſe, revertente die, nova vi. Dolor pectoris ille cum abdominis cruciatibus miſeram quoque detinebat.

Repetantur pilulæ, augeatur moſchi doſis ad grana LX. Repetantur ſingula, ac fomentationes emollientes ad abdomen applicentur.

*Veſpere.* Aliquantisper melius ſe habebat; Continuetur in pilulis. Dein

℞. Aquæ cinnamomi.
Hauſtus narcotici āā. uncias quatuor.

Capiat omni hora cochleare unum. Repetantur reliqua.

*Mane* 21. Nox placida fuit. Dolores ad pectus atque ad abdomen imminuti. Singultus tam vi quam frequentia minus vehemens. Alvus ſemel laxata. Adſpectus quoque melior.

℞. Aquæ cinnamomi.
Hauſtus narcotici āā. uncias quinque.
Extracti corticis peruviani drachmam unam.
M.

Capiat omni $\frac{1}{4}$ horæ cochleare unum.

Repetantur reliqua & vini malvatici unciæ novem.

*Veſpere.* Singultus jam a trihorio valde exaſperatus. Aegrota medicinam, a qua pondus ad ventriculum perſentit, ægre aſſummit, ac de vertigine conqueritur.

℞. Aquæ cinnamomi uncias quatuor.
Hauſtus narcotici uncias ſex.
Capiat ut ſupra. Repetantur cætera.

*Mane* 22. Maii. Hac nocte ſingultus & dolores non adeo moleſti, ut heri veſpere,

fuere. Bihorium placidus ſomnus perduravit. Omnem aſſumpſit medicinam. Pulſus naturalis.

Repetatur medicina, cui adde moſchi optimi drachmam ſemis.

Continuetur in victu &c.

*Veſpere.* Quum e lecto ſurgere voluiſſet; vertigines paſſa eſt. Cæterum eodem modo ſe habet.

Repetantur omnia.

*Mane* 23. Nox fuit inſomnis, dolores ventris poſt enematum applicationem; inſimul cum illo thoracis ac ſingultu, recruduere. Seponantur clyſmata.

℞. Hauſtus narcotici uncias octo;
Aquæ cinnamomi uncias ſex;
Moſchi optimi ſcrupulum unum;

Capiat more ſolito.

Ingrediatur ægra balneum ad grad. 29. Reaum.

*Veſpere.* Pluries in balneo ſyncopen paſſa eſt. Cætera eodem modo.

Continuet in omnibus.

*Mane* 24. Aliquantisper nocte elapſa dormivit, dolores inſimul cum ſingultu remiſerunt.

Repetantur ſingula.

*Veſpere.* Nova vi continuat impetuoſus ſingultus.

Continuet in præſcriptis.

*Mane* 25. Dormivit, ſummamque capitis gravedinem accuſat. Singultus vix aliquomodo remiſit.

*Veſpere.* Eodem modo.

Continuet in medicina.

℞. Infuſi chamomillæ uncias ſex.
Aſſæ fœtid. vitello ovi ſolutæ drachmam unam.
M.

Detur doſes tales nro IV. Injiciatur una omni quatrihorio.

*Mane* 26. Hac nocte aliquantisper quievit, & quum ægrorum cuſtos evigilare eam noluerit, omnia remedia haud aſſumpſit, qua de cauſa juſſimus, ut reliquam medicinam ſumeret. Diætam eandem ſemper conceſſimus.

*Veſpere.* De ardore ſtomachi conqueritur. Cætera ſymptomata præſertim vero dolor ille eadem ratione continuant.

℞. Emulſion. arabicæ libram unam.

Capiat paulatim.

App. veſicans ut rubefac. ſub mamma ſiniſtra.

*Mane* 27. Fere nunquam dormivit, ob doloris intenſitatem ac ſingultus vim. De ſumma debilitate conqueritur.

℞. Decocti corticis peruviani uncias novem.
Caſtor. drachmam unam.
Aquæ cinnamomi.
Syrup. papaver. alb. āā. unciam unam.

Capiat omni hora unciam unam.

Appl. thorac. cucurbitulæ ſiccæ nro. x.

Injic. clyſt. ex aſſa fœtid.

*Veſpere.* Non aſſumpſit omnem medicinam, cætera ſymptomata ac dolor remiſere. Alvus bis laxata.

Capiat reliquam medicinæ partem.

*Mane* 28. Omnia in melius. Bene dormivit, ac ſingultus imminutus eſt.

Repetatur medicina. Continuetur in reliquis.

*Veſpere.* Summus capitis ac ventris dolor. Singultus maxima vi urget.

Repetatur medicina. Injiciatur clyſter ex aſſa fœtida.

*Mane* 29. Eodem modo miſera ſe habet. Repetatur medicina.

*Veſpere.* Nil mutatum.

Repetatur medicina.

*Mane* 30. Nunquam nocturno tempore dormivit, violens ſingultus ita continuavit, ut oculos per minutum claudere haud potuerit. Alvus aperta, ſed dolores abdominis continuant. Rebus ita ſe habentibus, conſiderata morbi longitudine, remediorumque inutilitatem, ægrotantem utpote incurabilem ad orphanotrophium remittendam eſſe exiſtimavimus, quum unus ex commilitonibus *) , uſum *florum Zinci* propoſuerit. Illius conſilio, ſine magna in hoc remedium fide, annuentes, ſequentia propinavimus.

℞. Florum zinci granum unum.
Sacchari albi ſcrupulum unum.
M.
Fiat pulvis: dentur doſes tales nro. II.
Capiat unam mane alteram ad veſperas.

---

*) A. D. *Adolph Otto* germanus.

*Veſpere.* Singultus tam vi, quam frequentia aliquantisper eſt imminutus, dolores etiam quodammodo remiſerunt, quievit, ſed vertiginibus hinc inde adfecta eſt.

Repetantur pulveres.

*Mane* 31. Hac nocte melius ſe habuit. Singultus magnopere imminutus eſt, nec ventris dolores adeo ut alias urgent, alvus vero jam a quatuor diebus clauſa.

Repetantur pulveres. Auge doſin flor. Zinci ad grana tria.

Injiciatur clyſter ex aſſa fœtida.

*Veſpere.* Alvus laxata. Tantum ſemel aut bis omni hora ſingultum ſat levem patitur. Aſpectus melior fit.

Continuetur.

*Mane* 1. Junii. Placide per totam noctem dormivit, ſingultus admodum rarus, ſed quando inſurgit, vehemens eſt. Dolor punctorius pectoris, ac abdominis cruciatus protinus diſparuere. Alvus laxata.

Repetantur pulv. auge flor. Zinci doſin ad grana ſex.

*Veſpere.* Singultus relate ad vim remiſit. Cæterum nil novi.

Continuet in ſingulis.

*Mane* 2. Bene noctem transegit. Singultus fere extinctus eſt.

Repetantur pulveres. Habeat ter in die uncias tres decocti corticis peruviani.

*Veſpere.* Res optime procedunt. Decoctum chinæ nauſeam ac ſtomachi ardorem produxit, quare eodem ſepoſito, hauſtus narcoticus ad uncias tres præſcriptus eſt.

*Mane* 3. Vix decumbens ſingultit; placide quievit, dolores abdominis iterum hinc inde inſurgunt. Alvus clauſa.

Repetantur pulv. auge flor. Zinc. doſin ad grana novem.

℞. Decocti chinæ uncias novem.
Syrup. corticis aurant. unciam unam.
Capiat ter in die uncias tres.

} Injiciatur clyſter, more ſolito.

*Veſpere.* A pluribus jam horis ſingultus non inſurgit, alvus ſoluta eſt. Decoctum chinæ minime ardorem ſtomachi produxit.

Continuetur. Habeat diætam IV. cum no. I. *Zambajone.*

*Mane* 4. Singultus in totum diſparuit; dolor ſub mamma ſiniſtri lateris lancinans ægram excruciat, ac tota nocte inſomnem detinuit. Pulſus aliquomodo frequentes, ac pleniores videntur.

Continuetur in decocto corticis.

℞. Pulv. flor. Zinci grana novem.
Sacchari albi ſcrupulos duos.
M.

Divid. in V. p. æq. cap. omni trihorio unam.

*Veſpere.* Dolor ad pectus diſparuit & omnia in melius.

Aegrota ab illo tempore eadem cum methodo pertractata eſt usque ad finem menſis Junii, quo tempore ſanata prorſus ac robuſta noſocomium dereliquit; & nunc jam per annum optima gaudet valetudine.

# CAPUT XI.

## *Lues venerea.*

Quum in clinicum inſtitutum chirurgicum quamplurimi ægroti venerei a celeberrimo illius inſtituti Profeſſore, *Antonio Scarpa*, recipiantur, tyronesque ſic ſatis, circa hujus morbi naturam ac curationem edoceantur, paucos lue detentos ægrotantes apud nos pertractari mos eſt. Ego tamen ſeptem ægrotos ſyphilide adfectos, in clinicum inſtitutum cui præfixus eram, ſuſcepi, qui ſinguli, præter fœminam quandam, varias ob rationes ante curationem perfectam ad ſuos miſſam, ſanati e noſodochio egreſſi ſunt.

Varias præparationes mercuriales, præſertim vero *mercurium ſublimatum corroſivum* opio nuptum, in ægrotis non adeo ſenſibilibus, ac in illis qui nullam pulmonis labem præſeferebant, ſummo cum fructu adhibui. Sequenti formula utor:

℞. Mercurii ſublimati corroſſivi grana quatuor.
Solve lege artis. Adde
Opii puri grana duodecim.
Extracti corticis peruviani ſcrupulum unum.

M.

Fiat cum ſyrupo ſimplici maſſa pilular. quam divide in XVI. partes æquales.

Ab initio doſin unam vel alteram quaque die, aqua ſolutam, propino. Si ſtomacho jejuno cardialgia oriatur, tunc pilulæ jentaculum præmittere jubeo, quo fit, ut imminuta hujus organi ſenſibilitate, remedium facilius perferri ab ægroto poſſit. Sub morbi decurſu demum non raro tres doſes, rariſſime vero quatuor, ſumendas ſuadeo. Quo tempore ſublimatum præſcribo, ſemel tantum cholicam abhinc ortam obſervavi, quæ tamen exhibito primum ſic dicto *hepate ſulphuris* absque levamine, dein emulſionis arabicæ ſub uſu, cui parvam opii doſin adjeci, cito diſparuit. Rariſſime ſalivationem ſub præparatione mercuriali de qua loquor, ortam eſſe conſpexi.

Nunquam morborum venereorum curationem *ſoli* mercurio confido; conſtanter enim opium, balnea calida, corticem peruvianum, diætam, lautam, vinumque, ægrotantibus conſulere ſum uſus.

An luis perfectam ſanationem, absque mercurio, excitantium ſub uſu, obtinere queamus, ardua eſt quæſtio. Quam nunc exponere aggredior hiſtoria, affirmative potius reſpondet. Lectori benevolo, hanc ut ipſam accurate examinet ac videat, an revera a lue adfecta

ægrota fuerit, relinquo. Ego enim id ſolum ſancte aſſerrere poſſum, fœminam nunquam mercurium aſſumpſiſſe, & a morbo venero, niſi valdopere fallar, ſanatam fuiſſe.

## HISTORIA. *)

*Roſa Ragni* ex *S. Aleſſio*, *Domenico Preſi Papienſi* nupta, triginta annos nata, parce menſtruata, ſemper hucusque ſecunda valetudine gaviſa eſt. Menſe Novembris anni 1794, quo tempore maritus blennorrhœa laborans in noſocomio degebat, & ægrota noſtra ab eodem morbo ſeſe prehenſam vidit. Præter conſueta blennorrhœæ ſymptomata, ulcera ad genitalia comparuere, quæ tamen paucos poſt dies, nullo adhibito medicamine, evanuerunt. Continuante æqua vi profluvio e genitalibus, amica quædam, ægrotæ noſtræ conſilium dedit, ut balneo tepido pedes quotidie comitteret. Tria ſic adhibita balnea, fluxum, omniaque ſymptomata ſiſtentia, ſpem miſeræ, de recuperata valetudine offerebant. Verum mox ſub moleſtiſſimo pruritu maculæ roſeæ, glabræ, a lecti calore copioſius prorumpentes, absque cutis deſquamatione diſparentes, ad pectus, inguina, antibrachium,

*) A D. Doct. *Fauſtino Perini* Mediolanenſi deſcripta.

coxasque efloruere. Hisce ſenſim ſine ſenſu bubo in inguine ſiniſtro, motum impediens, valdeque dolens, adſociatus eſt. Quindecim circiter ante dies, præter ſymptomata hucusque memorata, dolores ad ſcapulas, brachium & genu ſiniſtrum, noctu ſeſe exacerbantes, ſeſe prodiderunt. Die 17. Januarii anni 1795 in clinicum inſtitutum ſuſcepta ægra ſequentia nobis obtulit.

Pudenda ſcilicet levi phlogoſi correpta, & muco cooperta ſunt. Ulcera nulla. Mingendo, ardorem perſentiebat. Bubo eodem modo ſeſe habens, ſub compreſſione valdopere dolebat. Fauces aliquantisper dolore ac rubore adficiebantur, ulcera tamen ibidem non comparuere. Cutis efflorescentia rubrum, ſed pallidum colorem, præſeferebat. Propinavimus ſequentia:

℞. Decocti corticis peruviani uncias novem.
Laudani liquidi Sydenhami guttas quindecim.
Syrupi corticis aurant. unciam unam.

M.

Capiat omni bihorio uncias duas. Ingrediatur balneum calidum ad 29 gr. ther. Reau-

mur. Applicetur buboni cataplasma ex lacte e mica panis confectum.

Diæta tertia.

*Veſpere.* Faſſa eſt, dum in balneo hærebat, ſe melius ac facilius brachia movere potuiſſe. Dolores moderati fuerunt. *Capiat binis vicibus hauſtus narcotici uncias duas.*

*Mane* 19. Bene dormivit, dolores mitiores ſunt, aliqua irritatio, tenſio & durities apparet in inguine dextro, quin glandulæ moles aucta ſit.

℞. Decocti corticis peruviani uncias novem.
Laudani liquidi Sydenhami guttas viginti.
Syrupi papaveris albi unciam unam & ſemis.

Capiat ut ſupra.

Linimentum volatile buboni dextro, ſiniſtro vero, cataplasma anodinum, imponatur.

Repetatur balneum ad grad. 24. *Reaumur.*

*Veſpere.* Conqueſta eſt de balneo nimis frigido.

℞. Hauſius narcotici uncias tres.

Capiat ſex vicibus.

*Mane* 20. Ardor mictionis æque ac fluxus diſparuerunt. Optime quievit, dolores minores.

℞. Decocti corticis peruviani uncias novem.
Laudani liquidi Sydenhami ſcrupulum unum.
Syrupi corticis unciam unam & ſemis.
M.

Capiat ut ſupra.

Repetatur linimentum, & balneum ad 30 grad.

*Veſpere.* Veſtigia exanthematis vix adſunt.

℞. Hauſtus narcotici uncias tres.

Capiat more ſolito.

Inſtituantur frictiones cum panno laneo ad brachium dextrum.

*Mane* 21. Dolores minores, bubones paulum decreſcunt; ſed infarciuntur glandulæ fere omnes ad collum.

℞. Decocti corticis peruviani uncias novem.
Laudani liquidi Sydenhami guttas triginta.
Syrupi corticis unc. unam cum dimidia.

Repetantur cætera.

*Veſpere.* Doloribus ad calcaneum conflictata fuit. Cætera in melius.

℞. Hauſtus narcotici uncias tres.

*Mane* 22. Optime quievit; faſſa eſt ſe ante pubertatem ſcrophuloſam fuiſſe. Dolor capitis & proclivitas in ſomnum pauliſper augentur, dolores tamen imminuuntur.

Repetatur medicina heri mane præſcripta.

Habeat vini optimi libras duas.

*Veſpere.* Sub magnis abdominis doloribus, alvum depoſuit abundanter.

Repetatur hauſtus narcoticus.

*Mane* 23. Capitis opreſſio & aliqua in ſomnum, ſed non moleſta, proclivitas cum gingivarum irritatione. Dentes vacillant ſub maſticatione.

Repetantur ſingula ut heri mane.

*Veſpere.* Dolor capitis continuat, glandulæ colli & inguinum adhuc tument.

Repetantur præſcripta ut veſpere.

*Mane* 24. Nox bona. Bubo incipiens in dextero inguine fere in integrum diſſipatus eſt. Appetit.

Repetantur omnia ut mane.

℞. Vini malacenſis uncias ſex.

Diæta quarta.

*Veſpere.* Capitis opreſſio cum proclivitate in ſomnum urget, dolores tamen minores.

Repetantur ſingula ut veſpere.

*Mane* 25. Nox bona. Circa matutinas horas tuſſis cum copioſo ſcreatu inſurrexit; dolores mitiores, ita ut absque gravi incommodo veſtes ponere & deponere poſſit. Bubo dexter fere in integrum diſparuit; ſiniſter vero multo imminutus: tumor ad glandulam parotidem, pariter ac efflorescentia ad cutem evanuerunt.

Repetantur omnia.

*Veſpere.* Nil novi.

*Mane* 26. Nox inquieta, levis acceſſit febris, quæ cum calore quem ſecutus eſt ſudor, incepit: ſcreatus copioſus aliquibus ſanguineis ſtriis tinctus; cætera eodem modo. Caput dolet, noctu artuum dolores moleſtiſſimi fuerunt.

℞. Decocti corticis peruviani uncias novem.

Hauſtus narcotici uncias quatuor.

Capiat omni ¼ horæ cochleare unum.

Repetantur balneum, linimentum volatile, frictiones cum panno laneo, & vinum malacenſe.

Diæta quarta.

*Veſpere.* Tuſſis hodie mitis fuit absque ſcreatu, ambulavit extra noſocomium, nec dolores exacerbati fuere, pulſus frequentes.

Repetantur omnia.

*Mane* 27. Aliqua febricula noctu in conſpectum venit; tuſſis cum ſcreatu abſolvebatur: ſudavit profuſe præſertim ad caput, quod dolet. Artuum dolores mitiores, bubones fere ſubſiderunt, debilitas aliqua.

Repetatur medicina ut mane, cui adde ſacchari drachmas duas.

Repetantur externa remedia.

*Veſpere.* Tempore prandii fere in lipothymiam incidit, ſudavit in balneo.

Repetatur medicina ut veſpere.

*Mane* 28. Sudavit, tuſſis minus quam antea viget, dolores ad calcanea accuſat; nunc bene ſe habet, ſed debilis eſt, parum appetit.

℞. Decocti corticis peruviani uncias novem.
Extracti corticis ejusdem drachmas tres.
Hauſtus narcotici uncias quatuor.
Sacchari albi drachmas tres.

Capiat ut ſupra.

Repetantur externa remedia & diæta.

*Veſpere.* Sudavit in balneo.

Repetantur ſingula ut veſpere.

*Mane* 29. Parum hac nocte dormivit ob vicinæ ægrotantis inquietudinem, ſed quod mirum, dolores parum vel nihil exacerbabantur; ſudavit quamplurimum, non tuſſiit, aliquis capitis dolor, colli glandulæ lymphaticæ volumine auctæ.

Repetantur omnia ut mane.

*Veſpere.* Sudavit quamplurimum & ſudat nunc; cephalæa imminuta, dolores vix ægram moleſtant, alvum parce depoſuit ſub magnis conatibus.

Repetantur ſingula.

Aſſiſtens inſtituti clinici chirurgici, D. *Branca*, mihi narravit, hujus fœminæ maritum, qui decumbit in alio noſocomii Cubiculo, vera lue laborare, atque ante duos menſes circiter in noſocomio cum bubonibus inguinalibus, medorrhœa, epididimitide, ulceribus ad glandem & opthalmia receptum fuiſſe. Ibi adhibitis frictionibus mercurialibus, opio, aliisque auxilijs, cito ſanatus fuit. Domum reſtitu-

tus, poſt 15 dies denuo acceſſit graviore ophthalmia adfectus. Nunc doloribus articularibus noctu exacerbatis, bubone inguinali, qui ſuppurationem lentam minatur, detentus, ſub mercuriali cura adhuc verſatur.

*Mane* 30. Sudavit, dormivit, & a doloribus non vexata eſt.

℞. Decocti corticis peruviani uncias novem.
Extracti corticis peruviani drachmas duas.
Hauſtus narcotici uncias quatuor.

M.

Capiat more ſolito.

Ut paucis huic nimis longæ hiſtoriæ finem imponam, dicam tantum, ægrotam cum hucusque indicata methodo per alterum menſem pertractatam fuiſſe, quo nempe tempore clinicum inſtitutum perfecte ſanata, dereliquit. Gratias agendi cauſa, poſt quartam circiter anni partem, iterum nos, optima firmaque valetudine gaudens ægrota, adivit.

# CAPUT XII.

## *Caſus varii.*

Præter ægrotantes, de quibus hucusque locutus ſum, alii non pauci, variis diverſisque morbis adfecti, in clinico inſtituto pertractati fuere. Quum vero limites ſcopusque hujus operis, ut in tot diſtinctis capitibus ide illis loquar, non ſinant, pauca tantum circa morborum, a quibus adficiebantur, naturam ac exitum, in medium proferam.

*Apoplexia.* Senem, gracili corporis ſtructura incedentem, graviſſimis animi pathematibus ante morbi ingreſſum vexatum, ab apoplexia, quam inſecuta eſt hemiplagia, correptum, cum remediis excitantibus inutiliter, nam poſt menſem circiter obiit, pertractavi. *) Secto cadavere, in ſiniſtro cerebri ventriculo ſat largam ſeri ſanguinei copiam, ex plexu chorroideo pendentem, deteximus, quæ interim mala non pro morbi cauſa primaria, ſed potius pro ejusdem effectu, habita fuere. Methodum excitantem hoc in caſu, non auctoritate *Brunonis* ac *Weikardii* (quam tamen

*) Hujus morbi hiſtoriam D. D. *Venantio Rigamonti* exaravit.

magni ſacio) ductus, ſed quia ſana ratio eandem poſtulabat, adhibui. Cauſæ enimvero, quæ ægritudinem induxerunt, ſymptomata quæ ipſam concomitabant, omnia hæc, inquam, aſthenicam morbi naturam ultro confirmare mihi videbantur. Gracilis etenim, de quo locutus ſum, ſenex, aerem non parum inquinatum in habitatione anguſta ac humida reſpirabat, atque jam per plures ante morbum dies, de ſumma debilitate, ac appetitus jactura, conquerebatur. Facies erat pallida, oculi moeſti, pulſus tardus, ſed durus, uti fere conſtanter in ſenectute, quo vitæ tempore vaſa facile rigeſcunt, obſervatur. Sub hac rerum conditione venæſectionem (quam tamen ideo non in quavis apoplexia improbaverim) indicatam fuiſſe, certe nemo erit qui dicat. Recte hinc, paucam imo minimam, quæ remanebat, ſpem, in corticis, arnicæ, ac veſicantium uſu, me poſuiſſe, arbitror; quæ auxilia, licet morbum in vitium locale commutatum, ſanare non potuerint, nullum tamen detrimentum attuliſſe, confidenter exiſtimo.

*Hepatitis chronica cum febre nervoſa incedens.* Puer duodecim circiter annorum, jam ſemel duobus abhinc annis, in clinico hoc inſtituto ab hepatitide ita quidem liberatus, ut ſemper aliquem dolorem ac ponderis ſenſum

in jecinoris regione perſentiret, iterum, poſt cibum calide nimis aſſumptum, priſtinum in morbum incidit, ac provecta jam ſatis ægritudine meæ commiſſus fuit curæ. Præter conſueta hepatitidis ſymptomata, diriſſimæ febris nervoſæ ſigna præſto erant. Venæſectio a medico alio inſtituta, morbi manifeſtum augmentum induxit; quare, omnibus rite perpenſis, methodum excitantem adhibendam eſſe, ſtatui. Revera ſub moſchi, opii, veſicantium, ſed præcipue ſub balneorum calidorum uſu, ægrotans brevi temporis ſpatio ſanatus, ſuam petiit domum. Remanebat vero adhuc durities illa ac ponderis ſenſus in hepatis regione, quæ mala de morbi recidiva timorem nobis incutiebant. Non erravimus: nam poſt duos circiter menſes derepente, nulla evidente cauſa porrecta, a priſtino correptus eſt morbo, qui interim, adhibita indicata jam methodo, profligatus fuit denuo. Superſtitem viſceris duritiem cum frictionibus mercurialibus, non ſine conſpicuo levamine, aggreſſus ſum; ſed æger tædio adfectus, cito nimis clinicum deſeruit inſtitutum. Ab illo tempore ejusdem bona vel mala ſors, incognita mihi manſit.

*Phthiſis.* — Quinque ægrotantes phthiſi pulmonali laborantes in clinicum inſtitutum, ea

ductus ratione, ſuſcepi, ut Tyronibus aliqua, omnem medelam ſpernentis morbi, exempla ante oculos ponerem, ſimulque eosdem, ne morbum, illi, de quo agitur, aſpectu modo ſimilem, pro vera phthiſi, errore ſatis communi, declarent, monerem. Numerum ſane non exiguum ægrotantium, qui a medicis parum expertis pro phthiſicis declarati fuere, hoc morbo non laboraſſe, iterum iterumque convictus fui. Sola enim totius corporis, præſertim vero pulmonum, aſthenica conſtitutio, frequenter phthiſin, a quo tamen morbo toto cœlo diſtat, mentitur. Gloriantur tunc medici ſe phthiſin curaſſe, quum revera nil niſi ſyſtematis univerſi, pulmonumque imbecillitatem ſanaverint. „ Aegrotos non paucos, qui a „ phthiſi correpti videbantur, ſanavi, vera „ phthiſi autem laborantem, *nec unum* curare „ mihi licuit. “ Verbis hic patris optimi, uſus ſum. Quum vero morbi, de quo loquimur diagnoſis primo intuitu tam ardua ſit, conſtanter phthiſeos curationem, ne mortis ſententiam præpoſtere pronuntiem, cum remediis excitantibus aggredior. Si tunc per menſem unum aut alterum absque ſat conſpicuo levamine hanc methodum adhibeam, ægrotum, utpote incurabilem, derelinquo, vel ſaltem ſtudium omne ad ſymptomata moderanda, impendo, Hunc ut conſequar ſcopum, opium,

corticem peruvianum, vel lichenem Islandicum, lac vaccinum, vinum, corporis exercitium, victumque nutrientem, propino: quæ ſingula, licet methodo a Celeb. *Salvadori* commendatæ ſimillima primo intuitu appareant, ab illa tamen quammaxime differunt. Allatas enim poteſtates incitantes prudenter ac modica cum vi in uſum ducere conſuevi; celeb. *Salvadorius* vero illas maximo cum impetu adhibendas eſſe docuit.

*Chloroſis.* Hujus morbi, in noſodochiis curatu difficillimi, octo exempla, nobis oblata ſunt. Eundem vero cum methodo excitante ita pertractavi, ut ſingulæ ægrotantes, licet non omnes perfectæ ſanatæ, longe tamen meliori ſub ſtatu verſantes, clinicum inſtitutum deſerere potuerint. Chloroſis vix non ſemper ex debilitate illa, cui ſtimulorum defectus anſam porrigit, oritur. Vita ſedentaria, deſiderati amoris privatio, animi pathemata deprimentia, victus parcus, aquoſus, quæ toties chloroſin generant, qua enim ratione agunt, niſi debilitatem directam inducendo? Quum vero hac aſtheniæ in ſpecie corpus humanum valdopere ſit ſenſile ſive excitabile, parumque ſtimuli perferre queat; caute admodum a medentibus indicata pharmaca roborantia porrigenda ſunt. Solum cor-

ticis peruviani frigidum infuſum ſub hac rerum poſitione ſæpe magnas jam turbas concitat. Idem de vino aliisque roborantibus, præſertim vero de opio, quod pharmaci genus, ob nimium, quo agit, ſtimulum, chloroſi rariſſime accomodatum mihi ſaltem videtur, dicas. Minima hujus remedii doſis hic, uti in reliquis a recta debilitate pendentibus morbis, temulentiam, vertigines, ſanguinis e naribus ſtillicidium, aliaque morboſa phœnomena facili negotio generat. Chloroſis hinc curationem, ab initio ſaltem, cum exiguo admodum ſtimulo inchoandam eſſe, unicuique expertus conſulo. *Elixir acidum Halleri*, in quo medicamine nimia alcoholis irritandi poteſtas, neſcio qua demum ratione, ab adjecto acido ſulphurico infringitur, hisce in caſibus cæteris omnibus pharmacis anteponendum, duce experientia, puto. Sequente formula utor:

℞. Aquæ fontis uncias decem.
— — florum aurantiorum unciam dimidiam.
Elixirii acidi Halleri drachmam dimidiam.
Syrupi violarum unciam unam.
M.

Capiat omni bihorio uncias duas.

Si ægrota ſtimulum ab hoc medicamine illatum perferre queat, poſt aliquos dies elixirii doſin adaugeo, vel eidem novam quantitatem ſpiritus vini rectificati ſuperaddo. Deleta hunc in modum nimia excitabilitate, ſeu alio verbo, aucta corporis ſtimulum recipientis capacitate, ſenſim ſine ſenſu corticis chinæ decoctum aliaque fortiora ſtimulantia propino. Tunc nempe (communi ſcilicet methodo) *ferrum*, quod ab initio morbi a ventriculo admodum debili, atque a machina nimis ſenſibili, perferri haud poteſt, exhibeo. Aliqua enim in primis viis ſubactione, & ſolutione martialia utique indigent, quæ ſi ob harum partium imbecillitatem rite perfici non poſſint, plurimis moleſtiis, præſertim vero ructibus nidoroſis, ſtomachi oppreſſioni, anſam porrigunt. Ad iſta vel arcenda vel tollenda ſalutis incommoda, aromatica, cinnamomum puta & alia, non ubique ſufficiunt, quum ſæpe ſæpius illa calorem augeant, totumque ſyſtema nimis irritent. Ipſa adeo *tinctura martis pomata*, ut vocant, licet hac in præparatione virtus nimis excitans ferri ab adjecto acido vegetabili caſtretur, ægrotis maxime ſenſibilibus debilibusque ſæpe perparum conducit. Relate ad victum, quem chloroticis ſuadeo fœminis, curam omnem impendo, ut animalis quidem magisque nutriens porriga-

tur: ſed cavere interim oportet, ne ventriculo debiliori nutrimenta ejusdem vires ſuperantia, exhibeantur; nam ut aliquis a cibo corroberetur, non ſolumodo neceſſe eſt ut alimenta aſſumat, ſed etiam ut ipſa digerat ac in bonum convertat chilum; quæ res, lippis & tonſoribus nota, *Brunonem*, quidquid objiciant ejusdem adverſarii, latere non potuit. Quoad corporis exercitationem, ad perfectam chloroſis curationem obtinendam, quam maxime neceſſariam, a nimio ejusdem gradu pariter ſenſim ſenſimque ad majorem aſcendendum eſt. Medici non pauci chloroticarum ſtimuli perferrendi incapacitatem obſervantes, veramque hujus phœnomeni cauſam ignorantes, ad diatheſis phlogiſticæ præſentiam præmature concludunt, atque antiphlogiſtica auxilia hac ex ratione adhibendo, morbi cauſam quotidie longe adaugent.

*Pſora.* Sex ægrotantes, qui pſora laborabant, cito, ſepoſitis quibuscunque demum remediis internis, ac nonniſi topicis adhibitis auxiliis, ſanavi. Eſt enim pſora, proprie ſic dicta atque legitima, cutis ſolius, ab inſecto (acaro exulcerante L.) irritatæ, vitium, quam ſcilicet *Ceſtonii* *) primum, dein *Redii* **),

*) *Giacinto Ceſtoni*, Lettera al Signor *Antonio Vallisnieri.* Vide opere di *Francesco Redi.*

**) Ibidem.

experientia confirmatam ſententiam, Illuſtris *Wichmannus* *), quem ſummi in rebus medicis facio, novis cum argumentis meridiana luce clarius comprobavit. Non negaverim plures dari ad pellem humanam ægritudines, quibus hanc usque ad diem *pſoræ* nomen impoſitum fuit, quæ tamen cutis mala non ab inſecto prædicto, ſed vel a totius ſyſtematis, vel a ſolius cutis aut imbecillitate, aut forſitan & nimio vigore, generantur. Impetigines vero iſtæ, licet adſpectu pſoræ admodum ſimiles, cum eadem tamen, quod indolem prorſus alienam oſtendant, ac diverſa ſibi poſtulent auxilia, nullo pacto confundendæ ſunt. Nec etenim hic de nominibus, utpote de re exigui ſatis momenti, diſputatur, quum diſtinctio, de qua agitur, ad lectulum ægrotantium medentes omnino dirigere debeat. Morbi ſinguli non minus, quam illi, qui cutem occupant, relate ad cauſas, minime vero reſpectu ad ſymptomata, dividendi ſunt. *Vere ſcire eſt per cauſas ſcire;* hæc divi *Baconis* eſt ſententia. Impetiginum doctrina non ob aliam forſitan rationem tantis in tenebris hucusque ſepulta jacuit, jacetque adhucdum, quam quod medici, qui hanc artis partem tractavere,

*) Aetiologie der Krätze.

cutaneorum morborum externum habitum unice fere conſiderantes, tot diſtinctas impetiginum ſpecies, quot diſtincta phœnomena in conſpectum veniebant, admiſerint. Si impetigines, ut ſinguli alii morbi, in *locales* atque *communes* diviſæ fuiſſent, certe in praxi non tam ſæpe, illæ quæ e totius ſyſtematis vitio propullulant, topicis tantum, atque illæ, quibus cauſa localis anſam porrexit, internis remediis, pertractarentur. Ipſa pſora lucu-lentiſſimum ultimæ ſententiæ præbet exemplum. Quamplurimi clinici ad hanc ægritudinem curandam, purgantia, atque decocta varia, *ſanguinem*, ut putant, *purificantia*, vel quod adhuc magis delicatulis eorum auriculis arridet, *ſanguinem dulcificantia*, porrigunt. Ego vero, aliorum patrisque ipſius exemplum ſequens, in pſora legitima, dummodo cum alio communi morbo non incedat, remedia tantum topica, præſertim vero *ſulphur*, vel *balnea tepida cum hepate ſulphuris*, aut *mercurium ſublimatum corroſivum in aqua calcis ſolutum*, exterius adhibeo.

Paucis nunc, quid de *pſoræ retropulſione* cogitem, ingenue dicam. Si pediculi, crinones, pulices, aliique hujus generis hoſpites, ſub remediorum topicorum uſu nunquam reprimantur, vel ad interiora deponantur; cur

hoc relate ad inſectum quod pſoram generat, timendum eſſe ſomnias? Remedia quæ hinc inde incaute ab inexpertis contra pſoram adhibentur, poſſunt utique plura haud exigua generare mala, quæ tamen neutiquam retropulſioni impetiginis adſcribenda ſunt. Si e. gr. mercurium in pſora ita adhibueris, ut cutis morbo ſanato, alter, ptyalismus ſcilicet, in conſpectum venerit, an tunc ſalivationem iſtam pſoræ retropulſæ & ad glandulam parotidæam depoſitæ effectum eſſe, dicas? Aſt vero, cur aliter hoc phœnomenon explicandum, eſſe credis, quando aliud quodcunque remedium, alia ſibi propria incommoda procreat, aut ſi alterius, & ex cauſa interna venientis impetiginis ſpecies, pſoræ adſpectu tantum ſimilis, ac ſi localis eſſet morbus, cum topicis pharmacis incaute vel importune tractata fuerit?

*Porrigo.* Duodecim annorum, alias ſaniſſima, puella, totum corpus porrigine coopertum præſeferebat. Omnibus ad trutinam revocatis, morbum ad vitia cutis localia pertinere invenimus. Sepoſitis hinc ſingulis remediis internis, balnea tepida ſub initio, dein vero oleum olivarum, quo totum ſibi corpus cum ipſo illiniret, tanto cum fructu adhibui-

mus, ut ægrota quamoptime ſanata clinicum inſtitutum deſerere potuerit. *)

Hæc ſunt, quæ paucorum menſium ſpatio in clinico Inſtituto Ticinenſi, curæ meæ commiſſo, potui obſervare. Ingenue ſaltem expoſita fuerunt omnia, & ipſe morborum, quos pertractavi, eventus, poterit, ni fallor, quemcunque de methodi adhibitæ præſtantia convincere.

---

*) D. Doctor *Alfieri* Mediolanenſis huic aegrote adſtitit.

# Explicatio Tabulæ æneæ,

## Pericardium exhibentis, cujus cavitas cordis expers, videbatur.

a A a. Pars pericardii anterior, undique a poſteriori reciſa, & elevata.

C C. Pericardii pars poſterior.

****** Interna pericardii ſuperficies.

b B b B. Linea fere ſemicircularis, limites cordis, quod a ſpeudomembrana obtegitur, denotans.

B. Cor ipſum parumper elevatum, anteriora verſus a ſpeudomembrana obtectum, ad poſteriores vero cum pericardio arcte concretum.

De Conſtitutione Atmoſphæræ, quæ fuit Ticini a Cal. Decemb. anni 1794 ad Junium integrum *) an. 1795. Obſervationes baromet., thermom., & hygrom.

# December.

| | Coelum. | Pluvia, nix etc. | Ventus. | Barom. ſtatus. | Thermom. ſtatus. (De Reaum.) | Hygrom. ſtatus. |
|---|---|---|---|---|---|---|
| I. Decem circa dies quodvis ſpatium complectitur. | Nunc nub. nunc ſeren. cœterum tranquillum. | Pluviæ fere nihil. | Nullus. | Primis 6 diebus ſemper ſupra 28. pol. & usque ad 28. p. l. 4: cœteris 4 diebus inter 28. & 27. p. l. 10. | A 4 ad 6 gradus ſupra o. Una aut ſolis duabus vicibus ad gr. 2. | Variat inter humidum, humidius, & humidiſſimum. |
| II. | Utplurimum ſerenum. | Neque pluvia unquam, nec nebula. | Nullus. | Semper ſupra poll. 28., nempe a 28. l. p. 1. ad 28. p. lin. 4. | Primis 4 diebus inter 4 & 8 gradus. Poſtea deſcendit ad 2. 1. o. 1. 2. 3. 4. grad. ſub congel. | Quaſi ſemper nunc plus nunc minus ad ſiccum nunquam ad humidum magnum. |
| III. | Usque ad diem 24. modo ſerenum, modo denſa neb. coopertum: 27. ſer. redit, reliquis diebus nunc ſer. nunc neb. | Die 24. bruma, nix copioſa mane, bruma per reliquum diem. Nix ad veſp. ita 25. quæ abit levi cum pluvia. Reliquis diebus nebulæ leves. | Poſt diem 27. ſæpe levis ventus ab occid. & ſemper gelidus. | Die 21. & 22. ſupra poll. 28. Poſtea incipit deſcendere per omnes dies usque ad p. 27. l. 5. Die 25. paullatim redit ad poll. 28. circiter, quo ſtatu manet die 29. 30. 31. | Fere ſemper ſub o, 1. 2. 3. grad. | Usque ad diem 28. inter humidum, & humidius: reliquis tribus verſus ſiccum. |

*) Quatuor tantummodo tabulas, cæteris per belli injurias amiſſis adducere mihi licet.

# Januarius.

| | Coelum. | Pluvia, nix etc. | Ventus. | Barom. ſtatus. | Thermom. ſtatus. | Hygrom. ſtatus. |
|---|---|---|---|---|---|---|
| I. | Ut plurimum ſeren., hinc inde parum nubiloſum, aliqua nebula, attamen parum durans. | Nulla nix, neque pluvia. | Nullus. | A poll. 28. ita aſcendit, ut die 4. ad poll. 28. lin. 7.¾ ſit. Die 7. eſt ad p. 28 circiter, ſed veſpere redit ad p. 28. lin 3. poſtea oſcillat circa 28. p. l. 2. & 27. p. l. 10. | Quaſi ſemper ſub 0, & conſtanter a die 2. usque ad 8. Nocte 3. 4 5. maximum gel. 8. 10. 11. grad. ſub 0. Die 6. ita aſcendit, ut diebus 9. & 10. habeantur in die grad. 1. 2. ſuper 0. Noctu 1. 2. 3. ſub 0, & nihil amplius. | Primis diebus ſiccum, poſtea humidum. |
| II. | Usque ad 14. ferenum. | Die 15. nix continua, 16. fere cont. & 17. æqual. modo, ſed hac ipſa die ſeren. redit: reliquis 4 diebus modo ſer. modo neb. & modo alta nebula cum aliqua nive: die 19. nix copioſior. | Diebus 11. e 12. levis ventus a Ponent. & mane 13. vehemens ventus ab Orient. | A poll. 28. deſcendit ad p. 27. lin. 8. circiter. | Per ſingulos dies & quavis hora ſub 0: & ſæpe 4. 5. 6. grad. ſub 0. circa dimidiam noctem. | Potius ſiccum. |
| III. | Frequentius coopertum & nebulæ frequentiores, nunc altæ, nunc infimæ. | Die 23. pauca nix congelata & bruma a 10. antemerid. usque ad veſper. Die 24. nix copioſa, remittit poſt merid. Die 27. aliquantiſper nivis; dies ſequentes ut plurimum nebul. | Die 24. ventus aliquis. | A p. 27. l. 8. circiter deſcendit die 24. ad p. 27. l. 4. die 26. aſcendit ad p. 28. lin 2. denuo die 29. deſcendit ad p. 27. l. 8. ½, & a die 30. ad 31. aſcendit usque ad p. 28. lin. 4. | Semper ſub 0. & diebus 25. 26. grad. 5. 6. ſub 0. Solummodo die 28. nonnullæ horæ gelu. Die 31. gel. creſcit, & thermom. deſcendit 7. & 8. circiter grad. ſub 0. | Inter humidum & ſiccum. Diebus 24. 25. ſiccum: ſequentibus humidum, humidius, humidiſſimum. |

# Februarius.

| | *Coelum.* | *Pluvia, nix etc.* | *Ventus.* | *Baromet. ſtatus.* | *Thermom. ſtatus.* | *Hygrom. ſtatus.* |
|---|---|---|---|---|---|---|
| I. | Primis 3 diebus ſemicoopertum. Die 6. 7. tantisper nebulo. 8. 9. inter ſeren. & neb. 10. coopertum : reliquis diebus tranquillum. | Die 4. nix ſat copioſa per 4 horas 7ma mane levis pluvia ſemigel. gel. ſolvi incipit ; a veſp. usque ad mediam noctem nix copioſa : gel. ſolvitur. Die 10. bruma & levis pluvia. | Nullus. | A pol. 28. l. 2. ſenſim deſcendit ad p. 27. l. 8. die 3. veſp. deſcendit ad p. 27. l. 11. eſt veſper. die 4. & ad p. 28. $1\frac{1}{2}$ mane 5. & 28. $2\frac{1}{2}$ veſpere : diebus ſequentibus deſcendit usque ad p. 27. $10\frac{1}{2}$ die 8. e 9. 10. aſcendit ad poll. 28. l. 2. circiter. | Usque ad diem 5. ſummum frigus cum ſit in die ſemper 4. grad. ſub o. & dimidia nocte 5. 6. Die 6ta eſt in o. circiter : 7. in + 1 grad. etiam noctu & gel. ſolvitur : ſic res fere ſe habet diebus 8. 9. 10. | Semper ad humid., humidius, & humidiſſimum. |
| II. | Raro ſeren. Omnino ſeren. diebus 16. 17. Plerumque tranquillum. Reliquis diebus modo nubes , modo nebula. | Hac periodo modo bruma, modo non magna pluvia : die 18. minuta & ſpiſſa nix. Veſper. 19. rurſus nix : 20. bruma, pluvia inſimul & nix , & gelu ſolvitur. | Die 17. vehementiſſimus ventus ab Oriente. | Usque ad totum 14. ſemper ſub p. 28. inter 27. 10. & 27. 8. Veſpere die 15. aſcendit ad p. 28. 4. & die 16. augetur usque ad p. 28. $6\frac{1}{4}$. ſequentibus inde diebus celeriter deſcendit. | 1. 2. 3. 4. grad. ſupra o. etiam nocte, ſi excipias illam diei 17. ad 18. qua iterum gelat. | Ut ſupra. |
| III. | Usque ad 23. varium & turbatum : 24. coopertum, a meridie ſeren. 26. 27. coopertum & 27. | Mane 23 pluvia cum nive & maxima gel ſolutione ; inde bruma: nocte 24. pluvia ; 25. nebula ; 26. levis pluvia cum interceptis nivis particulis usque ad ſummam noctem: 28. bruma & levis pluvia. | Nullus. | A die 23. ad totum 26. deſcendit ap. 27. l. 11. circiter ad p. 24. 5. inde paullatim die 28. elevatur ad p. 27. l. 7. | Nocte diei 24. ad 25. gel. reliquis noctibus 20. In die erat 1. usque ad 4. grad. ſuper o. | Idem. |

# Martius.

| | Coelum. | Pluvia, nix etc. | Ventus. | Barom. ſtatus. | Thermom. ſtatus. | Hygrom. ſtatus. |
|---|---|---|---|---|---|---|
| I. | Utplurimum ſeren. & excepta die 6. Raro alta nebula. | Solummodo die 6ta leniſſima pluvia. | Die 8. non exiguus ventus ab Occid. | A. p. 27. l. 7 ½ circiter aſcendit usque ad 28. 2. die 4. diebus 5. 6. 7. deſcendit usque ad 27. 10. circiter: diebus 8. 9. tantisper extollitur usque ad 28. & oſcillat 1. aut 2. lin. ſub. | Die 3. 4. 5. grad., noctu 1. 2. Mane 4. ad 5. gel. quodnon perdurat. Die 6. majus frigus, ac inpræcedentibus; ideſt 3. grad. ſub o. etiam poſt meridiem. | Mediocre humidum; tempus ſiccius absque abundanti nivis ſolutione. Die 10. Martii circiter nulla aderat nix. |
| II. | 11. 12. nunc ſeren. nunc tectum nebul. alta: 20. ſeren. ſed cum aliquibus nebul., nec non alta neb. | Toto die 13. bruma & exilis pluvia: toto 14. bruma, inde ſeren. 15. poſt ventum copioſa pluv. usque ad dimid. noct. Toto 16. bruma & levis pluv. 17. fortior ſummo mane, poſtea bruma; 18. idem. | Die 15. fortis ventus ſpirans ab Orient. 17. ad veſper. ventus (ſciroc.) 19. ventus. | Usque ad diem 15. parum variat a p. 27. l. 7. ad p. 27. 9. 31. oſcillans diebus bus 16. 17. oſcillat circa p. 27. 10. veſper. 17. deſcendit ad 27. 4. ¾ 18. 19. 20. aſcendit ſemper usque ad p. 28. l. 4. circiter. | In die 5. 6. 7. grad. noctu 3. 4. nocte 17. qua fuit ventus, 8 gr. | Humidum, præſertim poſt diem 12. 14. aer calid. & humid. die 19. ſiccum per aliquot horas. |
| III. | Summopere variat, modo ſeren., modo nebul. | Leves pluviæ. Die 30. turbo ab occid. cum tonitru, & aliqua exili grandine; inde pluvia: 31. novum turbinem minatur meridie: ad veſper. levis interrupta pluvia. | Leves ventus. | A die 21. ad 23. a poll. 28. l. 4. deſcendit ad p. 27. l. 11. inde aſcendit, & deſcendit usque ad diem inter 28. & 27. circiter. | Primis diebus 6. in 7. grad. in die, 5. circiter ad dimidiam noctem; deinde 8. in 10. in die, 6. in 8. circa mediam noctem: matutinis horis frigus. | Diebus 21. & 22. inter humid. & ſiccum; ſequentibus diebus humidius: veſper. 30. humidiſſimum poſt turbinem: 31. inter humid. & ſiccum. |




*Ios. Lanfranchi R. I. Univer. Pap. Pict. del ex. Archetypo.* *Anderloni Scul*

| *Errata.* | *Corrige.* |
|---|---|
| Pag. 1. l. 1. Imtio. | Initio. |
| —— 2. l. 16. Conſido | confido. |
| —— 2. l. 19. omnibuus | omnibus. |
| —— 8. l. 22. Praeſicitur | Praeficitur |
| —— 25. l. 7. adfectorum | adfectorum. |
| —— 33. l. 21. praedicits | praedictis. |
| —— 35. l. 7. creatur | arcetur |
| —— 36. l. 13. adfectiones | adfectiones |
| —— 87. l. 1. curatione | (deleatur) |
| —— 42. l. 19. ſit | fit |
| —— 44. l. 25. actionem iilorum remediorum excitantium perferre nequeat ; | Actionem illorum remediorum excitantium, quae aliqua digeſtione indigent, perferre, nequeat.; |
| —— 68. l. 2. Ne tamen cuidam virtus excitans | ne tamen cuidam virtutem excitantem |
| —— 75. l. 3. ingenne | ingenue. |
| —— 87. l. 14. marcotici | narcotici. |
| —— 88. l. 1. nquieta | inquieta. |
| —— 106. l. 15. bachia | brachia |
| —— 110. l. 10. ſubſultas | ſubſultus |
| —— 114. l. 16. unc. dimidia | unciam dimidiam concedatur; |